

Onsdagen den 18 oktober

Kl. 10.00

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Regeringsförklaring
och anmälan av
utsedda statsråd*

§ 1 Regeringsförklaring och anmälan av utsedda statsråd

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Enligt regeringsformens föreskrifter får jag för riksdagen anmäla de statsråd som jag utsett att tillsammans med mig ingå i regeringen.

Statsråd och chef för justitiedepartementet är Sven Romanus.

Statsråd och chef för utrikesdepartementet är Hans Blix.

Statsråd och chef för försvarsdepartementet är Lars De Geer.

Statsråd och chef för socialdepartementet är Gabriel Romanus.

Statsråd och chef för kommunikationsdepartementet är Anitha Bondstam.

Statsråd och chef för ekonomi- och budgetdepartementen är Ingemar Mundebo.

Statsråd och chef för utbildningsdepartementet är Jan-Erik Wikström.

Statsråd och chef för jordbruksdepartementet är Eric Enlund.

Statsråd och chef för handelsdepartementet är Hadar Cars.

Statsråd och chef för arbetsmarknadsdepartementet är Rolf Wirtén.

Statsråd och chef för bostadsdepartementet är Birgit Friggebo.

Statsråd och chef för industridepartementet är Erik Huss.

Statsråd och chef för kommundepartementet är Bertil Hansson.

Statsråd är

Birgit Rodhe

Marianne Wahlberg

Hedda Lindahl

Eva Winther

Carl Tham.

I anslutning till denna anmälan vill jag ge riksdagen till känna följande:

Sverige är för de flesta ett bra samhälle att leva i. I fred och frihet har vi kunnat skapa välförstånd och trygghet. Människor har större möjligheter än i någon annan tid och kanske något annat land. Ett stort utrymme för personliga initiativ och önskemål förenas med en stark strävan till solidaritet med dem som behöver vår gemensamma omsorg.

Ändå brottas det svenska samhället fortfarande med många svårigheter. Några av våra främsta industrigrenar har under senare år mött en hårdnande konkurrens. Även om en märkbar förbättring skett i vår ekonomi sviktar ännu sysselsättningen på många håll. Det finns stora brister på det sociala området och inom utbildningen. Vi har ännu inte hunnit bygga ut en tillfredsställande barnomsorg och vi förmår inte ge all den vård som våra

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Regeringsförklaring
och anmälan av
utsedda statsråd*

gamla och sjuka behöver. Vi har lång väg att gå innan jämställdheten mellan män och kvinnor är förverkligad, både i hemmen och ute i arbetslivet. Varje dag påminns vi om att Sverige på många sätt är ett ofullkomligt samhälle.

Riksdag och regering kan inte lösa alla dessa problem. Men vi kan verka för att ge människor bättre villkor och större möjligheter. Vi kan arbeta för att stärka den svenska ekonomin och trygga en hög sysselsättning.

Den nya regeringen grundar sitt arbete på de socialliberala idéer som folkpartiet länge verkat för i riksdagen och i den trepartiregering som bildades 1976. För att regeringens förslag skall kunna förverkligas måste de finna stöd hos en majoritet i riksdagen. Vi kommer att söka bredaste möjliga förankring för vår politik.

Bakom vårt arbete ligger strävan att bygga samhället på människors initiativ, ansvar och idealitet. Marknadsekonomi och mångfald skall förenas med social omsorg och rättvisa.

Den sociala marknadshushållningen skall förstärkas genom åtgärder som ökar konkurrensen och motverkar maktkoncentration. I ett generöst företagsklimat kan mindre och medelstora företag ge viktiga bidrag till utvecklingskraften i hela ekonomin.

Regeringen skall motverka byråkratisering och arbeta för närdemokrati. Besluten bör fattas närmare de människor som berörs av dem.

Vi fortsätter den kultur- och mediepolitik som innebär att många röster kan komma till tals. Ett kulturliv med bredd och kvalitet är ett omistligt inslag i ett gott samhälle och ger människor en rikare tillvaro.

Ett ökat stöd bör ges till forskning och utveckling. Det har stor betydelse för framåtskridandet och för vitaliteten i samhället. Arbetet för en bättre skola skall gå vidare.

Fri- och rättigheterna bör ges ett ännu starkare skydd.

Genom en medveten datapolitik vill vi möta datoriseringens risker och även utnyttja datorerna till att göra arbetet intressantare och administrationen känsligare för den enskildes synpunkter och behov.

Solidariteten kräver stora insatser för att i första hand skydda de sämst ställda.

Människors vilja till arbete är ett lands främsta tillgång. Regeringen ser det som en huvuduppgift att bekämpa arbetslöshet.

Vi vill föra vidare förnyelsen av arbetslivet under stor öppenhet för erfarenheter och synpunkter från arbetsmarknadens organisationer. Under bred enighet har införts nya lagar för ett mänskligare arbetsliv. Människor skall få större utrymme för sina egna önskemål, få mer att säga till om i sin arbetsvardag och kunna känna av gemenskap och arbetsglädje. Nu gäller det att steg för steg förvandla dessa tankar från paragrafer till praktisk verklighet.

De äldre som vill och kan bör få större möjlighet att göra en insats i arbetslivet och i samhället i övrigt.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en central utgångspunkt för regeringens politik. I allt samhällsarbete måste finnas med en strävan efter

jämställdhet. Kvinnor och män skall ha lika möjligheter och samma ansvar.

Vi vill fortsätta arbetet för en mänskligare vård. Öppenvården bör organiseras som ett system med husläkare. Långtidsvården behöver ökade resurser för att kunna svara mot grundläggande mänskliga anspråk.

Invandrarna är en tillgång för vårt land. De har rätt att få sin fulla del i den välfärd de är med och skapar. Stora insatser måste göras för att motverka sociala klyftor och spänningar mellan invandrare och svenskar.

Den svenska utrikespolitiken ligger fast. Vår neutralitetspolitik måste förenas med ett aktivt arbete för frihet och rättvisa i världen. Vårt bistånd till u-länderna skall öka och en medveten u-landspolitik formas.

Vårt ansvar inför framtiden kräver sträng hushållning med naturtillgångarna. Tekniken måste anpassas till kraven på god miljö och ett samhälle i ekologisk balans.

Energipolitiken skall inriktas på att tillgodose behovet av energi. Åstadkomma en effektivare hushållning med energi, utveckla nya förnyelsebara energikällor, minska Sveriges stora oljeberoende och ge handlingsfrihet för framtiden. Regeringen avser att bedriva en energipolitik som kan få bred uppslutning i riksdagen och bland svenska folket. Regeringen kommer att verka för skärpta krav på säkerhet för olika energislag. Regeringen ser som en av sina viktigaste uppgifter att öka tryggheten och säkerheten i vår energiförsörjning. Den oro som vi människor känner inför riskerna med kärnkraft och andra energislag bör vi ta som en allvarlig uppfordran till att skapa största möjliga trygghet.

En stark ekonomi ger de grundläggande förutsättningarna för att vi skall kunna förverkliga en målmedveten reformpolitik samt trygga sysselsättning och framsteg. Den svenska ekonomin är nu på uppgång. Det är en central uppgift att fullfölja arbetet på att skapa balans i samhällsekonomin och stärka Sveriges ställning som industrination i främsta ledet. Vi bör sträva efter att fullt utnyttja landets produktionsförmåga. Inflationen skall bekämpas. Investeringarna för framtiden måste komma i gång. Stora näringspolitiska insatser är nödvändiga. Riktlinjer för den framtida sysselsättningen, närings- och regionalpolitiken skall utarbetas. Vårt skattesystem skall reformeras och marginals-katten sänkas i breda inkomstskikt.

I nuvarande parlamentariska läge, där regeringen saknar egen riksdagsmajoritet, finns särskilda risker för att budgetbehandlingen i riksdagen kan komma att präglas av att partierna för fram reformförslag som i sig är angelägna men som sammantagna är alltför kostnadskrävande. Regeringen vill därför understryka att regering och riksdag tillsammans måste se till att den kommande budgetbehandlingen präglas av ansvar för landets ekonomi.

På de grunder jag här angett skall regeringen sträva efter samförståndslösningar i hela folkets intresse. Regering och riksdag måste ta sitt gemensamma ansvar för landet, genom ett nära och förtroendefullt samarbete.

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Regeringsförklaring
och anmälan av
utsedda statsråd*

jämställdhet. Kvinnor och män skall ha lika möjligheter och samma ansvar.

Vi vill fortsätta arbetet för en mänskligare vård. Öppenvården bör organiseras som ett system med husläkare. Långtidsvården behöver ökade resurser för att kunna svara mot grundläggande mänskliga anspråk.

Invandrarna är en tillgång för vårt land. De har rätt att få sin fulla del i den välfärd de är med och skapar. Stora insatser måste göras för att motverka sociala klyftor och spänningar mellan invandrare och svenskar.

Den svenska utrikespolitiken ligger fast. Vår neutralitetspolitik måste förenas med ett aktivt arbete för frihet och rättvisa i världen. Vårt bistånd till u-länderna skall öka och en medveten u-landspolitik formas.

Vårt ansvar inför framtiden kräver sträng hushållning med naturtillgångarna. Tekniken måste anpassas till kraven på god miljö och ett samhälle i ekologisk balans.

Energipolitiken skall inriktas på att tillgodose behovet av energi, åstadkomma en effektivare hushållning med energi, utveckla nya förnyelsebara energikällor, minska Sveriges stora oljeberoende och ge handlingsfrihet för framtiden. Regeringen avser att bedriva en energipolitik som kan få bred uppslutning i riksdagen och bland svenska folket. Regeringen kommer att verka för skärpta krav på säkerhet för olika energislag. Regeringen ser som en av sina viktigaste uppgifter att öka tryggheten och säkerheten i vår energiförsörjning. Den oro som vi människor känner inför riskerna med kärnkraft och andra energislag bör vi ta som en allvarlig uppfordran till att skapa största möjliga trygghet.

En stark ekonomi ger de grundläggande förutsättningarna för att vi skall kunna förverkliga en målmedveten reformpolitik samt trygga sysselsättning och framsteg. Den svenska ekonomin är nu på uppgång. Det är en central uppgift att fullfölja arbetet på att skapa balans i samhällsekonomin och stärka Sveriges ställning som industrination i främsta ledet. Vi bör sträva efter att fullt utnyttja landets produktionsförmåga. Inflationen skall bekämpas. Investeringarna för framtiden måste komma i gång. Stora näringspolitiska insatser är nödvändiga. Riktlinjer för den framtida sysselsättningen, närings- och regionalpolitiken skall utarbetas. Vårt skattesystem skall reformeras och marginalskatten sänkas i breda inkomstskikt.

I nuvarande parlamentariska läge, där regeringen saknar egen riksdagsmajoritet, finns särskilda risker för att budgetbehandlingen i riksdagen kan komma att präglas av att partierna för fram reformförslag som i sig är angelägna men som sammantagna är alltför kostnadskrävande. Regeringen vill därför understryka att regering och riksdag tillsammans måste se till att den kommande budgetbehandlingen präglas av ansvar för landets ekonomi.

På de grunder jag här angett skall regeringen sträva efter samförståndslösningar i hela folkets intresse. Regering och riksdag måste ta sitt gemensamma ansvar för landet, genom ett nära och förtroendefullt samarbete.

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Regeringsförklaring
och anmälan av
utsedda statsråd*

Merparten av biståndsanslagen används för långsiktigt planerat samarbete med ett tjugotal s. k. programländer. Insatserna planeras i samråd med mottagarländerna och kan därigenom inlemmas i deras totala utvecklingsplanering. En betydande del av biståndet utgår dessutom i form av bidrag till internationella organisationer.

Sverige kommer att fortsätta sina ansträngningar att få till stånd en internationell överenskommelse om att biståndet skall lämnas utan krav på att upphandling skall ske i givarlandet. I avvaktan på konkreta resultat på detta område är det nödvändigt att en del av det bilaterala biståndet binds till upphandling i Sverige. Mottagarländerna bör emellertid fritt få välja vilka varor och tjänster de vill köpa.

I propositionen läggs också fram förslag om att inrätta en fond för att stärka Sveriges och svenska företags möjligheter att stödja u-ländernas försök att bygga ut sin industriella kapacitet. Fonden föreslås få ett grundkapital på 100 milj. kr., varav 35 milj. kr. tillförs budgetåret 1978/79. Samtidigt får styrelsen för internationell utveckling (SIDA) ökade resurser och arbetsuppgifter för att stärka Sveriges kapacitet att lämna bistånd på industriområdet."

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1977/78:532 av Allan Åkerlind (m), såvitt avsåg yrkandet 2,

1977/78:631 av Nils Hörberg (fp), såvitt avsåg yrkandena 1 och 3,

1977/78:676 av Karin Ahrland (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för att SIDA till sig borde knyta en referensgrupp av representanter för kvinnoorganisationer och motsvarande, med uppgift

1. att stimulera olika organisationer att målmedvetet informera om u-landskvinnornas villkor och att i sin kontakt med organisationer i u-länderna stödja u-landskvinnorna, så att de själva lättare kunde påverka den nationella utvecklingspolitiken,

2. att följa de biståndspolitiska programmen, med hänsyn tagen till vad de betydde för kvinnorna i resp. land,

1977/78:1020 av Göthe Knutson m. fl. (m),

1977/78:1023 av Gunnar Oskarson m. fl. (m),

1977/78:1904 av Sonja Fredgardh (c) och Ulla Ekelund (c), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för att jämställdhet infördes som ett delmål för biståndspolitiken,

1977/78:1905 av Göthe Knutson m. fl. (m),

1977/78:1909 av Anna Eliasson (c), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade insatser för att bistånd

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

i form av personal och konsulttjänster skulle kunna nyttiggöras på ett ändamålsenligt sätt i mottagarländerna,

1977/78:1910 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari föreslås

1. att riksdagen hos regeringen begärde att den svenska biståndspolitikens skulle utformas i enlighet med principen

a. att stödet till reaktionära regimer upphörde och i ökad utsträckning kanaliserades till progressiva länder och nationella och sociala befrielseerörelser,

b. att de s. k. frontstaterna Botswana, Zambia, Angola, Tanzania och Moçambique prioriterades som ett led i kampen mot rasistregimerna och för att markera vårt lands solidaritet,

c. att regeringen skyndsamt lät utreda möjligheterna att igångsätta flera industriprojekt av typ Bai Bang i lämpliga hjälpbehövande länder,

d. att Sverige utträdde ur Världsbanken,

2. att riksdagen skulle avslå propositionens förslag om upprättandet av en särskild fond för att stödja svenska företags möjligheter att "stödja u-ländernas försök att bygga ut sin industriella kapacitet",

1977/78:1911 av Gunnel Jonäng (c) och Rolf Örjes (c), vari hemställts att riksdagen beslutade uttala att ekologisk balans fördes in som ett femte mål för biståndspolitikens,

1977/78:1912 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om u-landspolitikens innehåll.

2. att Sverige internationellt skulle verka för en revidering av OECD:s uppförandekod för multinationella företag.

3. att Sverige skulle verka för att arbetet inom FN och ILO med uppförandekod kompletterades med åtgärder riktade till regeringar och arbetsgivare i syfte att legalisera självständigt arbetande fackföreningar,

4. att Sverige aktivt verkade för införandet av en socialklausul i GATT i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att Sverige internationellt skulle stödja kravet på högre och jämnare inkomster för u-ländernas råvaruexport i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande svenska initiativ angående speciella dragningsrätter (SDR),

7. att Sverige skulle lämna den Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB),

8. att ge regeringen i uppdrag att utreda och framlägga förslag om hur och i vilken takt den i motionen förordade länderkoncentrationen kunde genomföras,

9. att i övrigt ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om

riktlinjerna för biståndspolitiken.

10. att avslå regeringens förslag om inrättande av en särskild fond för industriellt samarbete med u-länder,

11. att samarbetet med u-länderna skulle stärkas genom upprättandet av samarbetsavtal främst på områden som industriellt samarbete, forskning, utveckling av teknologier m. m. i enlighet med vad som anförts i motionen.

1977/78:1913 av Ingrid Sundberg m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete såvitt avsåg främjande av mänskliga rättigheter,

2. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande riktlinjer för internationellt utvecklingsarbete såvitt avsåg samarbete med enskilda länder, och

1977/78:1914 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga föreslagits

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:135,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om att en parlamentarisk utredning tillsattes för att genomföra en samlad översyn av svensk u-landspolitik och de förändringar inom olika samhällssektorer som förutsattes för att tillmötesgå u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning,

3. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att regeringen prövade möjligheten att ingå ramavtal om ekonomiskt, tekniskt och industriellt samarbete med Vietnam, Angola, Moçambique, Cuba och andra länder som strävade efter social och ekonomisk rättvisa och oberoende i förhållande till de kapitalistiska metropolerna,

4. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att exportkreditgarantierna i första hand reserverades för denna ländergrupp,

5. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att intresset för långsiktiga råvaruavtal bland råvaruproducenter i denna ländergrupp undersöktes.

6. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att de biståndspolitiska målen skrevs in i direktiven till regeringens aviserade utredning om s. k. blandade krediter,

8. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att Sverige verkade för införande av s. k. socialklausul i internationella handelsavtal,

9. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att biståndspolitiska mål skulle styra Sveriges fördelning av de importkvoter som f. n. gällde för import av teko- och andra produkter från u-länderna,

10. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att fördelningen av biståndet mellan multilaterala och bilaterala ändamål försköts; inom tre år skulle det multilaterala biståndet ha minskat till högst 25 % av biståndsanslaget.

11. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att Sverige inom FN-systemet verkade för att biståndet inriktas på länder som strävade efter social och ekonomisk rättvisa och politiskt och ekonomiskt oberoende,

12. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att Sverige lämnade Världsbanksgruppen,

13. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att regeringen för 1978/79 års riksmöte borde presentera riktlinjer för en avveckling av biståndet till Kenya, Lesotho, Swaziland, Pakistan, Indien och Bangladesh,

14. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att biståndet till Cuba fortsatte på 1974/75 års nivå enligt vad som i motionen angivits.

15. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att s. k. icke länderdestinerat bistånd – "särskilda program etc." – efter hand skulle överföras till befrielseörelser och programländer,

16. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att stöd till enskilda organisationers verksamhet efter hand skulle koncentreras till verksamhet som bedrevs i fackliga organisationers eller solidaritetsgruppers regi,

17. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att stödet till befrielseörelser skulle kraftigt öka och inte på något sätt göras beroende av beslut i internationella organ.

18. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att subventioner till svenskt näringsliv under benämningen "bredare samarbete" icke skulle utgå.

19. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att allt bistånd skulle lämnas obundet.

20. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att katastrof-bistånd endast skulle utgå i kontanta bidrag utan förbehåll.

21. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att Sverige borde vidta speciella åtgärder såväl på det bilaterala som på det multilaterala planet för att stärka u-ländernas inbördes samarbete,

22. att riksdagen hos regeringen begärde förslag innebärande att Sverige lämnade Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB).

Utskottet – som i betänkandet redovisat sitt yttrande avsnittsvis – hemställde

beträffande u-landspolitik (avsnitt 2)

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:631, yrkandet 3,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1914, yrkandena 2 och 21.

3. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandena 1, 2, 3 och 5, besvarade med vad utskottet anfört,

4. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 4, och motionen 1977/78:1914, yrkandet 8, besvarade med vad utskottet anfört,

beträffande mål för biståndspolitiken (avsnitt 4)

5. att riksdagen förklarade motionerna 1977/78:676, 1977/78:1904, 1977/78:1911, 1977/78:1912, yrkandet 9, det senare såvitt nu var i fråga, samt motionen 1977/78:1913, yrkandet 1, besvarade med vad utskottet anfört,

beträffande volymmålet för svenskt bistånd (avsnitt 5)

6. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt nu var i fråga, besvarad med vad utskottet anfört,

beträffande samarbete med internationella organisationer m. m. (avsnitt 6)

7. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt avsåg FN-biståndets inriktning, och motionen 1977/78:1914, yrkandet 11, besvarade med vad utskottet anfört,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1910, delyrkandet 1 d, och motionen 1977/78:1914, yrkandet 12, samt förklara motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt avsåg Världsbanksgruppen och FN:s kapitalutvecklingsfond, besvarad med vad utskottet anfört,

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:631, yrkandet 1,

10. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1914, yrkandena 10 och 15,

11. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandena 6 och 9, det senare i vad avsåg massiv resursöverföring och ämnesinriktad verksamhet, besvarade med vad utskottet anfört,

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1912, yrkandet 7, och motionen 1977/78:1914, yrkandet 22,

beträffande samarbete med enskilda länder (avsnitt 7)

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:532, yrkandet 2, och motionen 1977/78:1023,

14. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1910, delyrkandet 1 a, och motionen 1977/78:1914, yrkandena 13, 14 och 18,

15. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1910, delyrkandet 1 b, besvarad med vad utskottet anfört,

16. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 8, och motionen 1977/78:1913, yrkandet 2, det senare såvitt avsåg översyn, besvarade med vad utskottet anfört,

17. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1913, yrkandet 2, såvitt avsåg projektgodkännande,

beträffande stöd till befrielseörelser och annat humanitärt bistånd (avsnitt 8)

18. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, besvarad, såvitt nu var i fråga,

19. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1914, yrkandet 17,

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

beträffande katastrofbistånd (avsnitt 9)

20. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1914, yrkandet 20,

beträffande stöd till enskilda organisationer (avsnitt 10)

21. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1914, yrkandet 16,

22. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, besvarad, såvitt nu var i fråga,

beträffande kunskapsöverföring och kunskapsutveckling (avsnitt 12)

23. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1909 och motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt nu var i fråga, besvarade med vad utskottet anfört,

beträffande upphandling i Sverige och bundet bistånd (avsnitt 13)

24. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1020 och motionen 1977/78:1914, yrkandet 19,

25. att riksdagen förklarade motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt nu var i fråga, besvarad med vad utskottet anfört,

26. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:135 godkände att eventuella kostnader för skadefall i samband med särskilda garantier för export till u-länder (s. k. u-garantier) skulle belasta anslaget Oförutsedda utgifter under sextonde huvudtiteln,

beträffande samarbete på industriområdet (avsnitt 14)

27. att riksdagen, med bifall till propositionen 1977/78:135 och med avslag på motionen 1977/78:1905, motionen 1977/78:1910, yrkandet 2, motionen 1977/78:1912, yrkandet 10, och motionen 1977/78:1914, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga, skulle

a) godkänna propositionens allmänna riktlinjer beträffande inrättande av en fond (stiftelse) för industriellt samarbete med u-länder och beträffande förstärkning av SIDA:s resurser på området för industriellt bistånd,

b) anta propositionens förslag till lag om beslutanderätt för stiftelse som hade bildats för att främja tillkomst och utveckling av tillverkande företag i u-länder, dock med den ändringen att lagen skulle träda i kraft först den 1 november 1978,

c) bemyndiga regeringen att medge stiftelsen rätt att ta upp lån eller utfärda lånegarantier till ett belopp som motsvarade högst tre gånger det vid varje tidpunkt inbetalade grundbeloppet,

d) bemyndiga regeringen att av medel som anvisats för detta ändamål på reservationsanslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete ta i anspråk 35 000 000 kr. för grundkapital till den vid b) ovan nämnda stiftelsen samt högst 2 000 000 kr. för stiftelsens löneutgifter och andra omkostnader,

e) bemyndiga regeringen att av medel som anvisats på reservationsanslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete ta i anspråk högst 1 500 000 kr. för att förstärka styrelsens för internationell utveckling (SIDA) kapacitet att

lämna bistånd på industriområdet.

28. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1912, yrkandet 11, och motionen 1977/78:1914, yrkandet 3,

29. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1910, delyrkandet 1 c.

30. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1914, yrkandena 4, 5, 6 och 9,

beträffande allmänna riktlinjer för u-lands- och biståndspolitiken

31. att riksdagen, med bifall till propositionen 1977/78:135 och med avslag på motionen 1977/78:1914, yrkandet 1. såvitt nu var i fråga, beträffande allmänna riktlinjer i övrigt för svensk u-lands- och biståndspolitik godkände vad som angetts i propositionen.

Följande sex reservationer hade avgivits av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Gertrud Sigurdsen och Jan Bergqvist (samtliga s):

1. vid avsnittet 2 (u-landspolitik), vari reservanternas ansett beträffande socialklausul i GATT att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1912, yrkandet 4, som sin mening skulle ge regeringen till känna vad reservanternas anført och förklara motionen 1977/78:1914, yrkandet 8, besvarad med vad reservanternas anført,

vid avsnittet 6 (samarbete med internationella organisationer), vari reservanternas ansett

2. beträffande Världsbanken/IDA och FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt avsåg Världsbanksgruppen och FN:s kapitalutvecklingsfond, och med avslag på motionerna 1977/78:1910, delyrkandet 1 d. och 1977/78:1914, yrkandet 12, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anført,

3. beträffande Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1977/78:1912, yrkandet 7, och 1977/78:1914, yrkandet 22, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anført,

4. vid avsnittet 7 (samarbete med enskilda länder), vari reservanternas ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1912, yrkandet 8, som sin mening skulle ge regeringen till känna vad reservanternas anført och förklara motionen 1977/78:1913, yrkandet 2, det senare såvitt avsåg översyn, besvarad med vad reservanternas anført,

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

5. vid avsnittet 8 (stöd till befrielseörelser och annat humanitärt bistånd), vari reservanternas ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1912, yrkandet 9, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

6. vid avsnittet 14 (samarbete på industriområdet m. m.), vari reservanternas ansett att utskottet under 27 och 28 bort hemställa

27. att riksdagen, med bifall till motionerna 1977/78:1910, yrkandet 2, 1977/78:1912, yrkandet 10, samt 1977/78:1914, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionen 1977/78:1905, skulle avslå förslaget i propositionen 1977/78:135 om upprättandet av en särskild fond för industriellt samarbete,

28. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1912, yrkandet 11, och med avslag på motionen 1977/78:1914, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört.

Till betänkandet hade följande särskilda yttranden

1. vid avsnittet 1 (allmänt) av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Gertrud Sigurdsen och Jan Bergqvist (samtliga s) beträffande multinationella företag m. m.,

2. vid avsnittet 6 (samarbete med internationella organisationer) av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Gertrud Sigurdsen och Jan Bergqvist (samtliga s) beträffande den s. k. ämnesinriktade verksamheten,

3. vid avsnittet 7 (samarbete med enskilda länder) av Allan Hernelius (m) och Ingrid Sundberg (m),

4. vid avsnittet 13 (upphandling i Sverige och bundet bistånd) av David Wirmark (fp),

5. vid avsnittet 14 (samarbete på industriområdet m. m.) av Anna Lisa Lewén-Eliasson, Erik Adamsson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Gertrud Sigurdsen och Jan Bergqvist (samtliga s) beträffande investeringsgarantisystemet.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Vi har i dag att diskutera och ta ställning till den framtida inriktningen av vårt lands internationella utvecklingssamarbete enligt utrikesutskottets betänkande 1978/79:1. Utgångspunkter för diskussionen kan vi vidare hämta i propositionen 135, som avlämnades i mars i år, och i partimotionerna från de dåvarande oppositionspartierna samt i ett antal enskilda motioner. Varje uppmärksam läsare av utskottsbetänkandet kan se att särskilt den socialdemokratiska partimotionen 1977/78:1912 kom att

vidga debatten och precisera olika problem för utskottets ställningstagande. Det är annars resultatet av två utredningar som utgör grunden för propositionen 135: den biståndspolitiska utredningen och industribiståndsutredningen. Den förra tillsattes 1972 av utrikesminister Wickman och hade vidsträckt direktiv att gå igenom svensk biståndspolitik i alla dess aspekter. Utredningen tillsattes efter ideliga framstötter från borgerligt håll för att få till stånd en omprövning av politiken. Den leddes av Torsten Nilsson, tidigare utrikesminister. I utredningen företrädde alla de fem partierna i riksdagen.

Efter valet 1976 lämnade Torsten Nilsson utredningen, men då var arbetet med huvudbetänkandet i det närmaste avslutat. Sture Korpås övertog ordförandeskapet.

I direktiven för utredningen angavs främst tre skäl för översynen och utvärderingen av den svenska biståndspolitiken.

För det första hade u-länderna framfört krav på i-länderna, som ställt svensk biståndspolitik inför nya uppgifter och krav på ändrade avvägningar. För det andra hade biståndsanslagen ökat kraftigt. För det tredje var det en viktig uppgift att förankra den svenska biståndspolitiken i en bred opinion och att stärka solidariteten med den tredje världens folk.

Utredningen gick grundligt till väga och lämnade så småningom ett omfattande betänkande som innehöll en bred analys av underutvecklingens orsaker. Likaså belystes de trånga villkor som existerande ekonomiska system och politiska maktförhållanden ger strävandena att få till stånd en utveckling som omfattar alla människor i den fattiga delen av världen.

När det gäller riktlinjer för svensk biståndspolitik visade det sig råda en betydande enighet i utredningen om att fullfölja denna politik efter de intentioner som dragits upp av den socialdemokratiska regeringen och behandlats och beslutats av riksdagen under 1960- och 1970-talen.

Utredningen fann sålunda att man när det gäller utformningen och inriktningen av biståndet kan se fyra mål. Biståndet bör leda till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende samt demokratisk samhällsutveckling.

Eftersom dessa fyra mål presenteras som vägledande både i propositionen och i utskottets utlåtande är det angeläget för mig att om de olika målen och motiveringarna tillägga något ytterligare från utredningen.

Om det första målet, resurstillväxten, uttalade utredningen t. ex.: "Alla u-länder satsar i en eller annan mening på en ökad resurstillväxt." "I den utsträckning detta mål bör vara styrande för inriktningen av Sveriges bistånd förefaller det rimligt att ge förtur åt länder som satsar på en varu- och tjänsteproduktion direkt för de breda folklagens behov och beaktar sysselsättningsproblemen."

Utredningen säger vidare om den andra målsättningen, ekonomisk och social utjämning, att det är angeläget att noga följa hur mottagarländerna omsätter målen på detta område i sin praktiska politik. Ekonomisk och social rättvisa måste vara utvecklingssamarbetets huvudsyfte och prägla såväl biståndets utformning som valet av samarbetsländer. Det är inte tillräckligt

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

att bistånd går till mycket fattiga länder, det måste också nå ut till de fattiga människorna. Utjämningsmålet får från denna utgångspunkt betydelse för ländervalet.

Utredningen förklarade också att målet nås enklast när mottagarlandets egen regering satsar på en politik för att tillgodose de sämre ställda folkgruppernas behov och det sålunda råder samstämmighet mellan givar- och mottagarland.

Det tredje målet, strävan att förstärka det politiska och ekonomiska oberoendet, har under senare år blivit ett alltmer uttalat mål för u-länderna som grupp.

För utformningen av den svenska politiken har oberoendemålet betydelse i två avseenden, menar utredningen, och påminner för det första om att det redan i propositionen från 1962 nr 100 hette, att biståndet skall stödja en utveckling som gör att "det av flertalet u-länder nyförvärvade politiska oberoendet ges det ekonomiska underlag och sociala innehåll, som är en förutsättning för en demokratisk samhällsutveckling och för verklig nationell oavhängighet".

För det andra menar utredningen att oberoendemålsättningen innebär att vi skall stödja u-länder som utsätts för yttre tryck. Detta tryck kan komma från stormakter eller mäktiga grannar som genom olika åtgärder vill tvinga fram politiska förändringar eller följsamhet. Det kan också komma ifrån internationella finansiella organisationer eller multinationella företag för att pressa fram en omläggning av den ekonomiska politiken.

Slutligen vill jag också referera något av det som utredningen uttalar om den fjärde målsättningen för svenskt bistånd, att bidra till en demokratisk samhällsutveckling.

Utredningen betonar att förutsättningarna att förverkliga en i västerländsk mening fungerande demokrati är så mycket svårare i u-länder med de ekonomiska och sociala förhållanden som där råder. Man bör därför inte enbart se till de formella ramarna för demokratin. Ett folkligt deltagande i beslutsprocessen är viktigt även om det inte sker i, enligt vår mening, demokratiska former.

Utredningen säger vidare: "I en del av de s. k. enpartistaterna kan det enda tillåtna partiet ha karaktären av en nationell folkrörelse med det främsta syftet att mobilisera mänskliga och materiella resurser för utvecklingen. Inom denna ram finns ofta möjligheter till ett brett deltagande i beslutsprocessen.

En förutsättning är att deltagandet grundas på en dialog där kritik och avvikande meningar kan framföras utan risk för repressalier. Härigenom skapas bättre underlag för beslut och politiken kan grundas på medborgarnas förtroende. Samtidigt läggs en grund som kan vidareutvecklas till en mer utvecklad demokratisk samhällsordning."

Herr talman! På detta utförliga sätt har jag velat kommentera de mål vi är eniga om för det framtida biståndet. Min källa har som framgått varit biståndsutredningens uttalanden, som har framlagts i enighet och inte heller bestritts av biståndsminister eller av utskottet. Jag finner det viktigt att göra

denna målbeskrivning så allsidig som möjligt eftersom den enligt föredragandens uttalande i propositionen bör vara vägledande för valet av programländer i framtiden. Ländervalet har sedan länge varit en av de stora diskussionsfrågorna i riksdagen. Många av oss minns de upphetsade diskussionerna vid 1970 års riksdag, då man från regeringen sökt ange förutsättningarna för att nå uppställda mål genom samarbete med länder vars ledningar hade samma ambitioner som vi i olika hänseenden. Efter de förtydliganden som riksdagen då gjorde, i allt väsentligt i linje med den socialdemokratiska regeringens förslag, har detta riksdagsbeslut sedan dess varit vägledande för vårt länderval.

Listan på programländer omfattar i dag ett 20-tal. Så många länder stämmer inte med den många gånger uttalade koncentrationsprincipen i fråga om både länder och ämnessektorer som vårt biståndssamarbete rimligen kan omfatta för att vara effektivt. Biståndsmyndigheten SIDA har flerfaldiga gånger pekat på detta förhållande och velat få till stånd en gallring på listan av länder. Detta har tagits upp utan något bestämt ställningstagande från biståndsministrarnas sida.

I den socialdemokratiska motionen 1912 understryks nödvändigheten av att kontinuerligt pröva både valet av programländer och biståndets omfattning för de olika länderna. Utskottet har på ett försiktigt sätt – alltför försiktigt tycker vi socialdemokratiska ledamöter – gett sin allmänna anslutning till förslaget om en kontinuerlig översyn. Vi har därför på denna punkt en reservation, nr 4 vid avsnittet 7.

Riksdagsspråket i reservationen har kommit att fördunkla vår avsikt som i klartext är att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utreda och framlägga förslag om hur och i vilken takt den av oss förordade länderkoncentrationen skall genomföras.

En sådan åtgärd är aktuell, då listan säkerligen kommer att tillföras nya länder. Vi förutser alla att Namibia och möjligen även Zimbabwe kommer till inom en inte alltför avlägsen framtid.

Det har skett en tyngdpunktsförskjutning av det svenska bilaterala biståndet som gynnar länderna i södra Afrika. Det är vi socialdemokrater tillfreds med; det stämmer med biståndsmålen och med den utrikespolitik som Sverige för. Det tjänar inte så mycket till att i dag granska listan land för land med hänsyn till biståndsanslagens storlek. Det får vi återkomma till, men det är för oss socialdemokrater tillfredsställande att konstatera att utöver länderna i södra Afrika även Vietnam och Tanzania tillhör de länder som får betydande svenskt bistånd. Numera är också befrielseörelserna relativt väl tillgodosedda. Jag skall senare i mitt anförande be att få tillfoga några mera personliga reflexioner inför en omprövning av länderbidragen, som jag vill anknyta till ett par av våra mottagarländer.

Men dessförinnan vill jag understryka att vi socialdemokrater självfallet önskar se samarbetet med olika länder utvecklas långsiktigt med utgångspunkt i landprogrammeringens principer där landets egen politik och planering skall vara vägledande. Det är inom ramen för dessa landprogram som anslaget för direkt bistånd skall möjliggöra att våra mål förverkligas och

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

kommer de fattiga människorna till godo.

Det talas inte sällan om enigheten i synen på biståndspolitiken. Och jag kan hålla med om att den är stor när det gäller den egentliga biståndspolitiken, och den grundlades, som jag framhållit, redan i 1960-talets regeringspropositioner.

Som uttryck för samstämmigheten inom riksdagen kan jag också nämna den allmänna uppslutningen kring FN:s verksamhet, som bl. a. lett till att Sverige är stor bidragsgivare till UNDP och raden av andra biståndsorgan inom FN. En tredjedel av biståndsanslagen går ju till internationella organisationer. Vad gäller synen på IDA och Världsbanken är vår uppfattning inte samstämmig med övriga partiers.

U-länderna önskar emellertid se Sverige som medlem i fortsättningen, men vi förordar inte att Sverige lämnar medlemskapet och bidragsgivningen till IDA. Om detta kommer Sture Ericson att tala utförligare längre fram i debatten.

Om volymmålet för biståndsanslagen, det s. k. enprocentsmålet, råder i dag så gott som total enighet. Jag tillhör dem som ansett att detta mål varit avgörande för att vi så tidigt nådde en viss nivå av våra anslag för biståndsändamål. Vi tillhör de mycket få länder som nått FN:s s. k. 0,7-procentsmål och likaså målet att avsätta för biståndsmål 1 % av vår BNP. Eftersom dennas tillväxt varit obetydlig de senaste åren har även biståndsanslaget ökat obetydligt. Vi ser från socialdemokratiskt håll emellertid inte någon anledning att nu sätta upp något nytt volymmål. Vi säger i vår partimotion: "Enprocentsmålet bör enligt vår mening uppfattas som en miniminivå för anslagen. --- Ansträngningar bör emellertid göras att i takt med växande resurser öka nivån." Om denna viktiga fråga råder fullständig samstämmighet i utskottet. Utan att vi därför förhåver oss måste vi med stort allvar beklaga att andra länder inte är beredda att uppfylla de löften de utställt om bistånd till de fattiga länderna.

Bland de försumliga återfinner vi bl. a. de ekonomiska stormakterna USA, Västtyskland och Japan, vilkas bidrag skulle haft en så avgörande betydelse.

DAC-ländernas bidrag har de senaste åren varit mycket lågt och är nu nere på 1950-talets nivå, dvs. svarar endast mot en tredjedel av enprocentsmålet.

Detta förhållande skall sättas i relation till den information vi fortlöpande får om förhållandena i de fattiga länderna.

Om vi tar del av Världsbankens senaste årsberättelse finner vi att det gångna kvartsskedet har inneburit stora framsteg för utvecklingsländerna allmänt sett. Inkomsterna har ökat. Läskunnigheten har blivit vanligare. Livsmedels- och hälsosituationen har förbättrats. Industrialiseringen har fortskridit, och det har skett en ökad urbanisering.

Men skillnaderna mellan olika länder visar sig vara enorma. På samma sätt består och ökar klyftorna mellan olika befolkningsgrupper i många u-länder. Ett bestående fåtalsvälde utövat av eliten, en rik överklass, militärjuntor etc. konserverar dessa skillnader i levnadsvillkor. För att förbättra massornas

villkor behövs jordreformer, landsbygdsutveckling, slumsanering och mera jobb.

Folklig medverkan i organiserade former behövs. Ofta bekämpar de styrande sådan medverkan. Det gäller som bekant en spirande fackföreningsrörelse, som ofta motverkas eller förbjuds av den politiska ledningen.

I den tidigare omnämnda Världsbanksrapporten anges att 800 miljoner, dvs. två tredjedelar av befolkningen i de fattigaste länderna, lever i absolut fattigdom utan tillräcklig mat, i miserabla bostäder samt utan egentlig utbildning och hälsovård. Man beräknar att denna försummade del av mänskligheten skall uppgå till 600 miljoner individer ännu 1985. Det är i sanning dystra perspektiv.

Dubbelmålet att med en snabb ekonomisk tillväxt reducera människors fattigdom har slagit slint. Tillväxten har inte varit tillräcklig, men inte heller har kraften och förmågan att fördela tillväxtens frukter varit till förmån.

Från ILO, Internationella arbetsorganisationen, kommer uppgiften att över en miljard nya jobb, närmare bestämt 1 250 miljoner, måste skapas före slutet av detta århundrade, de flesta av dem i tredje världen. Detta är en utmaning av en storleksordning som mänskligheten aldrig tidigare har upplevt.

Vi har våra egna sysselsättningsproblem, nog så brydsamma för vårt land men ändå hanterbara i jämförelse med motsvarande problem för de fattiga länderna. Att deras problem har ett nära sammanhang med våra lär vi oss om vi i stället för biståndspolitik övergår till att diskutera u-landspolitik.

Den biståndspolitiska utredningen introducerade en diskussion om u-landspolitiken, och de frågor som måste bearbetas när biståndspolitiken sätts in i sitt sammanhang med arbetsmarknads- och näringspolitiken i vårt eget land och sysselsättningseffekterna här hemma blir en tungt vägande faktor.

Hur företagen och näringslivet ser på problemen och utvecklar sina aktiviteter är i mycket avgörande. Vi är väl underkunniga om att man på den kanten haft föga respekt för den mening som annars hävdas: att vi skall noga skilja på åtgärder av biståndspolitisk innebörd och sådana som har till syfte att främst se till svenska intressen; de må vara företagsekonomiska eller av något annat slag.

Hur liten respekt man kände för att hålla isär bistånd från övrig politik kom klart fram i ett remissyttrande över den biståndspolitiska utredningen som avlämnades gemensamt från Svenska arbetsgivareföreningen, Industriförbundet och andra näringslivsorganisationer.

I detta yttrande pläderar man för att inte längre uppehålla åtskillnaden mellan insatser som görs i utvecklingsländerna med biståndsmedel och projekt som är kommersiellt finansierade. Jag citerar från yttrandet:

”Sverige kan bidra till en ökad industrialisering av de fattigare u-länderna genom anvisning av biståndsmedel för exempelvis utbyggnad av infrastrukturen, genom ett effektivt investeringsgarantisystem etc. Organisationerna anser också att det kan vara värdefullt med ett organ som kan bistå företag utan erfarenhet av u-landsverksamhet med upplysningar, kontakt med u-

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

landsföretag samt i vissa fall aktiekapital för projekt i u-länderna. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att bl. a. denna fråga kommer att behandlas av 1977 års utredning om industribiståndet.

Utgångspunkten för ett resultatinriktat svenskt industribistånd måste vara att ta tillvara det kunnande som finns inom svensk industri och erbjuda u-länderna att ta del av detta. Biståndsorganets uppgift bör därvid vara att identifiera de områden som kan komma ifråga för industribistånd och med dessa som utgångspunkt utarbeta konkreta förslag till biståndsprojekt. Biståndsarbetet inom industriområdet bör för att nå maximalt resultat utgå från målsättningen att finna områden där den svenska industrin kan tillgodose u-ländernas önskemål och bidra till att projekt inom dessa områden kan genomföras.

Vi kan därför inte ansluta oss till bedömningen att en åtskillnad måste göras mellan projekt som finansieras av biståndsmedel och kommersiellt finansierade projekt, om därmed menas att en kombination av de båda finansieringssätten i ett och samma projekt skulle vara utesluten. Tvärtom anser vi att en kombination av de båda finansieringssätten många gånger kan vara att föredra framför enbart biståndsfinansiering, särskilt vid industriprojekt, som inte kan motiveras av enbart kommersiella motiv. Genom biståndsfinansiering av en del av ett projekt, som därigenom kan göras kommersiellt lönsamt och finna kompletterande kapital från andra källor, kan biståndsmedlen ge upphov till ett större antal investeringar än som är möjligt om man behåller kravet på åtskillnad mellan biståndsfinansierat och privat kapital och därmed även större utvecklingseffekt."

Det är nästan som om man tog del av en bruksanvisning för den industribiståndsutredning som den borgerliga regeringen tillsatte i maj 1977 och som fick order om att snabbt lägga fram förslag om utvecklingssamarbete på industriområdet. För säkerhets skull blev det en enmansutredning. Det var inte längre tal om att förankra utredningsarbetet bland parlamentariker.

I en referensgrupp fanns representanter från bl. a. näringslivet och de fackliga organisationerna. Men det fanns inte ens utrymme för dessa att i eget yttrande utveckla sin syn på de förslag som lades fram. Vad t. ex. LO tyckte om förslaget blev känt först när LO i sin tur yttrade sig om förslaget att inrätta en fond för att stärka svenska företags möjligheter att bygga ut sin industriella kapacitet i vissa u-länder.

Som framgår av utskottsbetänkandet föreslår socialdemokraterna i en reservation att detta förslag i dag avvisas av riksdagen. Våra skäl för detta framgår av reservationen, som jag hänvisar till liksom till vad Gertrud Sigurdsen längre fram i debatten kommer att framföra. Låt mig bara om detta förslag få tillägga att med den nya parlamentariska situationen borde det finnas goda förutsättningar att avvisa förslaget och få tillbaka frågan om hur vi skall utveckla industribistånd i en annan tappning än den som i dag har serverats oss.

Mina betänkligheter emot förslaget hänför sig inte minst till den oklara roll som SIDA kommer att få spela i fortsättningen, både här hemma och ute i

mottagarländerna. Det hjälper inte långt att uttala att man står på u-landets sida då man involveras i en process i vilken det gäller för de svenska myndigheterna, och därmed ambassaderna med biståndskontoren som medverkande, att bevaka och verka för svenska intressen. Vi skulle få precis den sammanblandning av bistånd och annat som vi hittills på alla sätt sökt undvika.

Vad jag sagt får inte tolkas så att jag inte är medveten om att u-länderna önskar svensk medverkan för att skapa en industriutveckling. De står i själva verket i kö för detta. Och det är heller inte någon sektor av SIDA:s verksamhet som växer så snabbt som den som arbetar med att inom biståndets ram medverka i industriutvecklingen.

Utöver detta behövs andra medel. Vi har i vår motion anvisat sådana. De bör prövas innan man tar ställning till förslaget att inrätta en fond.

Som avslutning på mina synpunkter om industribistånd vill jag hänvisa till vad SAREC i en intressant inledning till sin anslagsframställning om u-landsforskning under budgetåret 1979/80 anför. Man säger: "De konkreta punkterna i handlingsprogrammet för en ny ekonomisk världsordning och t. ex. i nord-syddialogen om en förmånligare ställning för u-länderna i den internationella marknadsekonomi har dock större omedelbar betydelse för några u-länder än för andra. I ett antal länder, främst i Syd- och Sydostasien, Latinamerika och ett par oljeländer, har den moderna industrin haft en snabb tillväxt under den senaste tioårsperioden. Utländskt kapital, importerad teknologi och export av de färdiga produkterna har präglat denna industrialisering. Den har varit framgångsrik på så sätt att industriproduktionen vuxit betydligt snabbare i u-länderna än i i-länderna under hela 1970-talet. Mellan 1970 och 1976 ökade den med 49 procent i u-länderna och med 21 procent i de utvecklade marknadsekonomierna."

Och SAREC uttalar i fortsättningen: "Det finns inslag i de nuvarande utvecklingstendenserna som motverkar möjligheterna till en utveckling som förbättrar levnadsförhållandena också för de fattigaste länderna och människorna i tredje världen. Landstudier har gjorts som visar att en industrialisering i ett u-land med hjälp av modern storskalig teknologi måste åtföljas av målmedvetna parallella satsningar på andra områden för att en växande del av befolkningen skall få del av utvecklingens resultat. Ensidig satsning på 'världsmarknadsindustrier' kan ge snabba valutainkomster och hög tillväxt men har liten nettoeffekt på sysselsättning. I många fall kan den sociala situationen försämrats. De medvetna satsningarna på landsbygdsutveckling och andra åtgärder direkt inriktade på att förbättra levnadsvillkoren för de sämst ställda kanske försummas än mer än tidigare i den tvivelaktiga förhoppningen att tillväxtens resultat förr eller senare skall komma alla till del."

Detta stämmer med min uppfattning och visar att detta är frågor som vi måste bearbeta mer än hittills med stor kraft och under medverkan av alla mobiliserbara krafter. Det är inte någonting som vi löser i snabbutredningar. Sådana kan riskera att föra oss in på fel spår. Min förhoppning är att de betänkligheter jag vet finns även inom tidigare regeringspartier till förslaget

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

om denna fond kan undanröjas i dag.

Herr talman! Jag vill nu återvända till länderfrågan och lägga några personliga synpunkter på denna inför en genomgång av hur de uppställda målen stämmer med den politik som utvecklats i mottagarländerna. Då länderkretsen skall minskas eller biståndsanslagen skall trappas ned blir det nödvändigt att som ett viktigt kriterium ha en värdering av denna samstämmighet.

F. n. kan jag peka på två länder, nämligen Pakistan och Bangladesh, där en öppen diskussion om den bristande samstämmigheten borde eftersträvas.

Jag är mycket medveten om hur känslig denna fråga är. Det är i båda fallen länder bland världens allra fattigaste som inte förskonats från krig och inbördes oro. De har haft och har hårda politiska ledningar. Men även i dessa länder förstår de styrande att sko sig på folkets bekostnad. Dessa länder har haft svårt att nyttiggöra för en positiv utveckling det stöd som vårt land har lämnat.

Vad gäller Pakistan har svenskt bistånd under en period skurits ned kraftigt, men den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten har funnit skäl att åter trappa upp det.

Jag måste motsätta mig detta med hänvisning till den politiska situation som är rådande i landet. Till det kommer att man visat sig oförmögen att utnyttja de bidrag man fått och även att delta i en planering för framtiden.

Jag nämnde tidigare att vi socialdemokrater anser det viktigt att vi har svängrum för insatser i nya länder.

Vår uppfattning att det svenska biståndet skall vara koncentrerat till ett inte alltför stort antal länder innebär inte att vi utesluter biståndsinsatser till nya länder eller områden, när vi finner det så påkallat. Vi måste ha möjligheter att i vissa bestämda fall under särskilda omständigheter kunna göra målinriktade och i tiden avgränsade insatser. Vi fann detta påkallat i fråga om Portugal efter fascismens fall, trots att landet föll utanför våra traditionella biståndskriterier. Då gällde det att rycka ut till stöd för en demokrati i födslovänder. Den insatsen kan trappas ned i takt med att demokratin befästs.

Vi måste även i framtiden ha möjligheter att kunna göra liknande angelägna och selektiva insatser i särskilt utsatta fall och områden. Jag tänker på Latinamerika, en kontinent där den överväldigande majoriteten av stater styrs av diktaturregimer och där vi för övrigt endast haft ett enda land, Cuba, som samarbetspartner.

Det ligger givetvis i linje med vår övergripande utrikespolitiska målsättning att ställa upp för de krafter som kämpar för demokrati, social och ekonomisk rättvisa och nationellt oberoende. I Latinamerika har vi ytterst få demokratier. Vi måste kunna medverka till att stödja en regering och en stat som nyligen besegrat en diktatur och som för en svår kamp mot inre och yttre motståndare för att befästa sin nyvunna demokrati.

I ett sådant läge räcker det inte med omvärldens muntliga stöd; då behövs också materiellt stöd, särskilt i det svåra inledningsskedet. Biståndspolitikerna kan inte vara undantagen denna utrikespolitiska målsättning.

Ett exempel är Dominikanska republiken. Där har efter årtionden av diktatur och sociala orättvisor en reforminriktad regering vunnit ett stort folkligt stöd i fria val. Nu måste uppdämda förväntningar tillgodoses, orättvisorna och nöden bekämpas. Men landet befinner sig i ett ekonomiskt krisläge, demokratin vilar på osäker grund, risken för ett bakslag är uppenbar. Den nyvalda regeringen vädjar i detta läge om omvärldens stöd.

Dominikanska republiken kan i dag få tjäna som exempel på ett land som enligt min mening bör i vanlig ordning prövas som mottagare av svenskt bistånd.

Herr talman! Låt mig sammanfattningsvis säga att det råder betydande enighet om principerna för biståndspolitiken, och huvuddragen för dess genomförande stämmer med intentionerna från 1960-talet.

I tillämpningen framöver har vi att noga följa hur denna kommer att stämma med uppställda mål. En öppen och engagerad diskussion måste vi eftersträva. Den fasta förankring vi haft för ett levande u-landsintresse i våra folkrörelser måste ges all möjlig stimulans. De frågor som kommer att vara centrala i dagens debatt kommer att visa att utvecklingssamarbetet angår oss i Sverige mycket nära.

När det gäller förslaget om fonden för industribistånd vill jag säga att detta bör avvisas.

Jag yrkar bifall till samtliga s-reservationer fogade till utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har tre talare anmälda i detta ärende. Vi har gjort en uppdelning av frågorna så, att C.-H. Hermansson skall tala om u-landspolitiken, imperialismen och Sveriges roll. Eva Hjelmström tar upp de internationella bankerna, och då främst IDB och Världsbanken/IDA. Jag tänker beröra i första hand vissa av de frågor som ryms inom det område som benämns biståndspolitik.

Jag vill först konstatera att propositionen 135 och utrikesutskottets betänkande är vilseledande dokument. Bakom detta står i första hand en folkpartist – det blir två om också den folkpartistiske biståndsministern räknas in.

Vid en ytlig betraktelse av proposition och betänkande kan man lätt få intrycket att vi i Sverige, den borgerliga regeringen, minsann står på de fattigas sida i de fattiga länderna.

Massmedia blåser under denna myt. Att tränga in bakom den välputsade fasad som propositionen 135 visar upp tycks inte vara intressant.

Den information som förmedlas från den tredje världen, och då främst från de progressiva och socialistiska staterna, förmedlas ytterst sällan vidare ut till svenska folket.

Solidariteten med de fattiga och förtryckta i världen skall vara ett av

huvudargumenten för Sveriges engagemang internationellt. För detta anslår vi varje år ett antal miljarder i s. k. bistånd. Detta är värdefullt; en del av dessa pengar kommer faktiskt de fattiga i de fattiga länderna till del.

Men nu kan man inte enbart tala om biståndspolitiken, utan den är en del av vår utrikespolitik. Utrikespolitiken bestäms av Sveriges position i den kapitalistiska världen. På ekonomins, politikens och kulturens områden är det svenska samhället fast knutet till det imperialistiska system som domineras från USA.

Närmare hälften av den svenska industrins produktion exporteras till kapitalistiska länder. En femtedel av den svenska industrins anställda arbetar i andra länder. Ser man till Sveriges storlek och folkmängd, finner man att fler och större multinationella företag hör hemma här än i något annat land. De stora svenska företagens intressen har färgat den svenska utrikespolitikens alla grenar.

När avgöranden skall äga rum i de internationella församlingarna sätter sig Sverige på imperialisternas sida av bordet, bredvid industriländerna i Västeuropa, i Nordamerika och på andra sidan klotet. Det märks i den svenska handelspolitiken: det lilla, högt industrialiserade landet Sverige är en av frihandelns ivrigaste försvarare, därför att det hemma inte finns marknad nog för de stora företagen att överleva.

Latinamerika är i dag den kontinent där multinationella företag har sitt eldorado. Samtidigt råder där ett fruktansvärt förtryck av befolkningsmajoriteterna. Brasilien, Argentina, Chile och Nicaragua är exempel på skräckregimer som gjort sig ökända i hela världen. Här befinner sig de svenska företagen. Här ökar de ständigt sin verksamhet. Här deltar de aktivt i att förtrycka och förnedra de arbetande. Här säljer Sverige vapen som möjliggör för förtryckarregimerna att upprätthålla terrorn.

Det finns ingen entydig bild av de multinationella företagen och deras roll i olika u-länder, säger utskottet. Jag anser att detta är rena tramset. Den ende som kan undgå att se en entydig bild är den som blundar.

I Iran kräver miljoner människor demokratiska fri- och rättigheter. Många av dem mördas brutalt av den kunglige diktatorn. Vad gör Sverige och den borgerliga regeringen? Jo, man beklagar och hoppas att shahen skall lyckas skapa demokrati. De ekonomiska förbindelserna mellan Sverige och Iran blomstrar som aldrig förr.

I Oman härskar en sultan Qabus. Hans vapen är terror. Hans militär är utrustad med Boforsvapen. Dessa används mot befrielseströrelsen PFLO.

På Östtimor kräver ett helt folk att Indonesiens brutalitet skall upphöra, att folkmajoritetens mening, såsom den uttrycktes i fria val för några år sedan, skall respekteras. Vad gör Sverige? Vart tog solidariteten med de fattiga och förtryckta vägen?

Till Tunisien ger vi fortfarande 30 milj. kr. i bistånd varje år. Regimen i detta land bedriver en systematisk klappjakt på den tunisiska fackföreningsrörelsen och dess ledare. Vad gör den borgerliga regeringen i Sverige? Ingenting.

Mänskliga fri- och rättigheter är ett avsnitt i propositionen. "Respekten för

dessa värden måste vägas in i valet av samarbetsländer för svenskt bistånd", säger utskottet. Jag instämmer helt i det, men det gör tydligen inte utskottet om man ser till de samarbetsländer vi har i dag. Dessutom är utskottet behäftat med en inskränkt uppfattning. Vi från vpk kan inte acceptera att man talar om mänskliga rättigheter utan att också uttryckligen nämna de ekonomiska och sociala rättigheterna.

Innan jag tar upp frågan om ländervalet vill jag säga att mänskliga rättigheter måste vara en grundläggande princip i vårt internationella engagemang över huvud taget. Jag har gett exempel på att så inte är fallet. I det multilaterala samarbetet bör också dessa värden vägas in. Detta anser tydligen inte utskottsmajoriteten.

Jag vill understryka att jag inte menar att vi överallt där mänskliga rättigheter förtrampas skall avbryta handelsförbindelserna. Men de ekonomiska förbindelserna och storleken av dessa får inte avgöra om vi skall agera kraftigt eller inte agera mot förtryck och terror. De får heller inte göras beroende av om en befrielseörelse skall få stöd, otillräckligt stöd eller inget stöd alls.

Det viktigaste inom den bilaterala biståndspolitiken är de kriterier som skall gälla för valet av länder som Sverige skall samarbeta med och hur dessa skall användas i praktiken. Samarbete skall i första hand ske med de länder som bedriver en ekonomisk och social politik, som bidrar till att nå ut till de fattigaste befolkningsgrupperna. Så långt är alla överens. Man vet nämligen att löntagarna i det här landet ställer dessa krav. De har inget intresse av att deras pengar går till regimer, vilkas politik är sådan att klassklyftorna ökar i stället för att minska. De har inget intresse av att pengar går till redan välbärgade grupper i u-länderna.

Utskottsmajoriteten lever emellertid inte upp till sina paroller. Flera av de samarbetsländer vi har i dag bedriver en politik som går i helt motsatt riktning. Pengar strös urskillningslöst över ett antal länder. Om någon kritiserar regimerna i Pakistan, Bangladesh, Kenya eller Indien, så möts han av en likgiltig tolerans. Inte kan väl vi säga något om vilket politiskt system som leder till förbättringar för de fattiga. Så talar de, vilkas världsbild formades på 1950-talet och som intet lärt av Kinas och Cubas utveckling sedan dess. Man försöker t. o. m. använda argumentet att det är de fattigaste länderna vi skall hjälpa, vilket är ett grovt försök att förenkla verkligheten. Det borde i stället heta de fattigaste befolkningsgrupperna. När dessa får stöd i en regerings politik, när de mobiliseras till kamp för bättre villkor, då bör de också få vårt stöd även om de finns i ett u-land med hög per capita-inkomst.

I den heliga kompromissens anda har utskottet lagt till en brasklapp till principerna för val av samarbetsländer. Man säger att samarbete kan ske med länder med olika politiska system, alltså socialistiska och kapitalistiska u-länder. Tala då om för mig vilka av de nuvarande kapitalistiska samarbetsländerna som har lyckats minska sina klassklyftor! Jag kan tala om för utskottsledamöterna att de socialistiska u-länderna har lyckats med detta.

Utskottet påstår att inget av våra samarbetsländer har åstadkommit en

allmänt fördelad välståndsökning. Det är inte sanning. Cuba och Vietnam är två länder, där så har skett och sker. Utskottet borde bevisa sitt påstående.

Jag vill ställa en konkret fråga till regeringens talesman. Han är inte här ännu, men han kommer väl. Kan man nu, när även socialdemokraterna har börjat ifrågasätta fortsatt bistånd till vissa samarbetsländer och moderaterna har försvunnit ur regeringen, förvänta sig att regeringen i nästa budgetproposition lägger fram en plan för avveckling av biståndet till Bangladesh, Indien, Lesotho, Pakistan, Kenya och Sri Lanka?

Herr talman! Jag har sagt att vår biståndspolitik inte kan särskiljas från vår utrikespolitik. Trots detta anser jag det viktigt att man slår vakt om de framsteg som en stark u-landsopinion har åstadkommit under årens lopp. Under de två år som den borgerliga regeringen har suttit vid makten har en markant sammanblandning skett av bistånd och kommersiella transaktioner. Vi har blivit medlemmar i IDB. Vi har ökat bidragen till Världsbanken/IDA. Det skall inrättas en industrifond, som skall göra det möjligt att ytterligare berika de redan rika i u-länderna. Det bundna biståndet har ökats. Jag vill också här ställa en fråga till regeringens talesman: Tänker regeringen nu komma med förslag om att avveckla det bundna biståndet? Alla de förslag som vi ställer och som skulle bidra till betydande förbättringar för de fattiga och förtryckta i världen avvisas av utskottets borgerliga majoritet med krystade motiveringar, men hela tiden skiner igenom på vilkas sida man står.

Jag vill förutom de förslag som jag har talat om ge ytterligare några. Vi anser att Sveriges handelspolitik gentemot u-länderna måste anpassas till biståndspolitikens mål, vilket på kort sikt skulle innebära att regeringen prövar möjligheten att ingå ramavtal om ekonomiskt, tekniskt och industriellt samarbete med Vietnam, Angola, Moçambique, Cuba och andra länder, som strävar efter social och ekonomisk rättvisa samt oberoende i förhållande till de kapitalistiska metropolerna, att exportkreditgarantierna i första hand reserveras för denna ländergrupp, att intresset för långsiktiga råvaruavtal bland råvaruproducenter i denna ländergrupp undersöks och att Sverige verkar för införande av en s. k. socialklausul i internationella handelsavtal.

Utskottet vill inte höra talas om att samarbetsavtal skall upprättas med vissa progressiva och socialistiska u-länder. Det säger att en bilateralisering av vår utrikeshandel är mindre önskvärd. Men så länge den inte omfattar hela utrikeshandeln, kan den ju vad jag förstår användas för att ge frihandeln ökad stabilitet.

Till kravet på införande av en socialklausul säger de borgerliga i utskottet nej. Visst kan man stödja kravet direkt med handelspolitiska medel. Visst kan man knyta vissa handelsförmåner i GATT till uppfyllande av ILO-konventionen om grundläggande rättigheter för arbetarna. Det är efter vad jag kan förstå en möjlig framgångsväg.

Vpk yrkar vidare att en parlamentarisk utredning tillsätts för att genomföra en samlad översyn av svensk u-landspolitik och de förändringar inom olika

samhällssektorer som förutsätts för att tillmötesgå u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning. Utskottets argumentation mot att bifalla vårt krav är svag. Att underlåta att klara ut denna fråga genom att krypa bakom u-ländernas något okonkreta förslag om en ny ekonomisk världsordning håller inte. Om vi menar allvar med att det behövs en ny ekonomisk ordning, en sammanhållen u-landspolitik, då får vi också i det här landet vara så vänliga att konkret utarbeta en sådan, oavsett hur vaga u-ländernas krav är.

I utskottsbetänkandet tas upp teknologiöverföringskoden, som i korthet innebär att u-länderna skall få tillgång till teknologi så att de kan utveckla, välja och tillämpa teknik som är lämplig för deras egna ekonomiska och sociala mål, att de inte skall vara helt utlämnade åt de multinationella företagens godtycke.

Utskottet säger att Sverige stöder arbetet på en sådan kod och att den bör vara universell, dvs. omfatta teknologiöverföring mellan alla länder. Men det intressanta, ärade utskottsledamöter, är inte att teknologiöverföringskoden blir universell – det har ingen ifrågasatt, vad jag vet. Skiljelinjen mellan i- och u-länder gäller frågan om koden skall vara bindande eller ej, och detta gäller f. ö. också uppförandekoden för multinationella företag, som i korthet innebär vissa regler och bestämmelser för att begränsa de multinationella företagens skadeverkningar i u-länderna. Båda de här kraven, om teknologiöverföringskod och uppförandekod, kommer från u-länderna. Frågan är – och jag riktar den till regeringen och till utskottets ledamöter: Är regeringen och de andra politiska partierna beredda att arbeta för att de här två koderna skall bli bindande? Eller är det kanske så att regeringen redan fattat beslut om att koderna skall vara bindande?

Låt mig ytterligare ta upp några frågor som gäller biståndsanslaget. Jag har utförligt argumenterat för tillämpningen av ländervälsprinciperna, och jag har tagit upp de mänskliga rättigheterna. Vänsterpartiet kommunisterna menar att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av hela biståndsanslaget, vilket i korthet skulle innebära

att fördelningen av biståndet mellan multilaterala och bilaterala ändamål förskjuts så att det multilaterala biståndet inom tre år har minskat till högst 25 % av biståndsanslaget,

att Sverige inom FN-systemet verkar för att biståndet inriktas på länder som strävar efter social och ekonomisk rättvisa samt politiskt och ekonomiskt oberoende,

att biståndet till Cuba fortsätter på 1974/75 års nivå,

att stödet till befrielseströrelser kraftigt ökar och inte på något sätt görs beroende av beslut i internationella organ,

att subventioner till svenskt näringsliv under benämningen "bredare samarbete" icke skall utgå,

att allt bistånd skall lämnas obundet,

att katastrofbistånd skall utgå endast genom kontanta bidrag utan förbehåll samt

att Sverige lämnar Världsbanken/IDA och IDB.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag sagt yrkar jag avslag på

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

propositionen 135 och bifall till motionen 1914.

Sedan ber jag om ursäkt, herr talman, för att jag vill ta ytterligare ett par minuter av tiden i anspråk. Jag vill då säga några ord om Sydafrika och förslaget om förbud för svenska företag att nyinvestera i detta land. Förslaget är en framgång för den opinion i Sverige som under årtal har krävt ett sådant ställningstagande. Bland de politiska partierna har vpk under många år varit ensamt med krav på förbud mot investering i Sydafrika. För alla de människor som lider under apartheidsystemet är förslaget en värdefull solidaritetshandling.

Men, herr talman, det finns en hake i förslaget. Den sydafrikanska regeringen har en lag som tvingar utländska företag att tillverka för den sydafrikanska militärapparaten. FN:s säkerhetsråd har förbjudit alla medlemsländer att stödja Sydafrikas militäruprustning. Man nämner uttryckligen bland strategiska produkter t. ex. kullager, och SKF är en dominerande tillverkare av kullager i Sydafrika.

En fråga som det är mycket berättigat att ställa är: På vems kullager rullar de militärfordon som den sydafrikanska armén och polisen använder när de mejar ned försvarslösa demonstranter?

För att undvika risken av att Sverige bidrar till att hjälpa Sydafrikas militärapparat är den enda vettiga åtgärden att förbjuda svenska företag i Sydafrika. Jag vill att utrikesministern, som kommer upp senare i debatten, kommenterar den uppgift som jag nu har lämnat – om risken för att Sverige faktiskt kan stödja Sydafrikas militärapparat. Vilka åtgärder – om nu detta visar sig vara riktigt – avser man att vidta från regeringens sida för att undvika sådana inslag?

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Propositionen om riktlinjerna för det internationella utvecklingssamarbetet torde denna gång kunna antas av riksdagen under relativt stor enighet. Debatten om vår biståndspolitik för tio år sedan då proposition nr 100 behandlades blev långt utdragen; den tog hela 15 timmar. Men debattens längd då bör snarare tolkas som ett utslag av intresse än som tecken på svåra motsättningar.

I år är ju i varje fall motsättningarna relativt små. Så har också propositionen föregåtts av ett mångårigt utredningsarbete. År 1972 tillsattes den biståndspolitiska utredningen, i vilken samtliga riksdagspartier medverkade. Dess huvudbetänkande kom 1977. Inom den utredningen, som alltså gjorde ett både tidsmässigt och eljest grundligt arbete, fanns visserligen reservationer men inte många och knappast i fråga om huvudprinciperna.

Det är denna utredning som ligger till grund för dagens proposition. Men icke enbart. Propositionen bygger också på 1977 års industribiståndsutredning, och förslagen från denna, vilka även återfinns i propositionen, har som bekant varit omstridda under remissbehandlingen, vilket också kommit till uttryck i utskottet.

Propositionen avlämnades till riksdagen den 30 mars i våras. Enligt mångas mening blev därmed tiden för utskottsarbetet så knapp att behandling under

våren icke borde äga rum, utan uppskov borde ske till det nuvarande riksmötet. Utskottsmajoriteten delade inte denna uppfattning men gick så till vida kritikerna till mötes att utskottsbehandlingen avslutades i sak under förra riksmötet, närmare bestämt den 3 juni 1978; tid gavs emellertid för reservanterna att senare inkomma med sina reservationer. Därmed ville man vinna två saker. För det första skulle frågan icke ligga i långbänk – ett numera vanligt uttryck – över sommaren. För det andra skulle det nya riksmötet genast ha en stor fråga att behandla i början av sitt arbete och onödig tidspillan i riksdagsarbetet därmed undvikas. Att denna debatt sedan kom att äga rum en vecka senare än planerat beror som bekant på i våras icke helt förutsebara omständigheter.

Tvingades utskottet därmed att forcera sitt arbete till men för sakfrågorna? Detta kan icke göras gällande. Följande siffror är belysande.

Propositionen har behandlats vid 22 sammanträden med utskottet, som sammanlagt ägnat 38 timmar och 15 minuter åt densamma. 27 utomstående personer har som sakkunniga på olika områden framträtt inför utskottet och framfört sina synpunkter. Få propositioner torde ha ägnats en så intensiv och ingående behandling i ett utskott tidigare i riksdagen – knappast ens stora grundlags- och försvarspropositioner, för att ta några exempel. Därtill kommer att utskottsledamöterna i förväg väl kände ämnet; många av dem hade varit med i den biståndspolitiska utredningen.

Varför har då biståndsfrågorna – jag bortser nu från ett ibland kontroversiellt länderval – kommit att i stort sett stå utanför det politiska stridsfältet? Detta är naturligtvis först och främst en följd av den bistra och kalla verkligheten. Klyftan mellan fattiga och rika länder har vidgats, och skevheten i fördelningen av världens resurser kan, som i propositionen, illustreras av att de tre fattigaste länderna i världen, som har nästan en tredjedel av jordens invånare, står för endast 3 % av det samlade produktionsresultatet mätt i bruttonationalprodukt. Tre femtedelar av världens befolkning svarar för sammanlagt 10 % av världsproduktionen av varor och tjänster. En tiondel av jordens befolkning, som bor i de 19 rikaste länderna, svarar å andra sidan för nästan hälften av världsproduktionen.

Det behövs inte någon större argumentation för biståndet – jag kan nöja mig med att hänvisa, som redan har gjorts från denna talarstol, till Världsbankens senaste rapport. Allt fler inser att det är vårt lands självklara plikt att hjälpa fattiga och nödlidande folk. En effektiv hjälp till utvecklingsländerna är i första hand en fråga om medmänsklighet och rättvisa. Den är också ett bidrag till en fredlig utveckling i världen.

Problemen är nu mer än någonsin tidigare i historien globala. Varje stat och varje folk har sitt ansvar. Sverige ger också ett starkt stöd åt tankarna bakom en ny ekonomisk världsordning, även om denna ännu föga har konkretiserats. Men samtidigt kräver vi att förbättringarna skall komma de fattigaste människorna till godo.

Utskottet är i stort sett enigt om dessa principer, som kommit till uttryck i propositionen men också i den socialdemokratiska motionen 1912, vilken vid sidan av propositionen varit ett grundläggande dokument för utskottet.

Enigheten belyses av att endast sex reservationer, samtliga s, och fem särskilda yttranden föreligger. Det är därvid att märka att reservationerna i några fall rör marginella skillnader i förhållande till utskottets skrivning. I andra fall rör de icke biståndspolitiken i egentlig mening, utan snarare den mer övergripande u-landspolitiken, som är ett betydligt mer vidsträckt begrepp. Utskottet tangerar när det behandlar sådana frågor flera andra utskotts verksamhetsområden, bl. a. finansutskottets, näringsutskottets och jordbruksutskottets.

På några punkter är reservationerna emellertid mer bestämda. En av dem rör industribiståndet, som utskottets vice ordförande nyss talade om. Även om samarbetsavtalet i socialdemokraternas motförslag innehåller vissa likheter med industribiståndsförslaget, är motsättningen klar, liksom i fråga om Sveriges medlemskap i IDB. Men det är knappast en fråga om principer, utan ett konkret ställningstagande till en speciell regionbank. Riksdagen behandlade f. ö. samma fråga så sent som den 30 maj i år, och kommer att ånyo få behandla den i samband med den ordinarie budgetpropositionen om några månader.

Andra frågor kommer att behandlas av andra medlemmar av utskottet. Jag skall här gå in på några delfrågor, men vill dessförinnan fästa uppmärksamheten på hur heterogen u-landsgruppen har blivit. På sätt och vis har den alltid varit det, men under senare år har skillnaderna förstörats. För att citera den avgående handelsministern kan man lämpligen göra en tredelning: för det första oljeländerna, besuttna godsägare, för det andra de nya industriländerna, som med framgång brutit in på exportmarknaderna och som satsar på en mer öppen och utrikeshandelsinriktad tillväxtstrategi – de kan liknas vid framgångsrika företagare – och för det tredje de utvecklade u-länderna, de utblottade. Det säger sig självt att våra ekonomiska och politiska relationer till dessa olika ländergrupper är och bör vara olika och att de kommer att bli det i ännu högre grad.

En annan iakttagelse gäller volymen. Sverige har före de flesta andra länder uppnått enprocentsmålet. Vår strävan bör vara, säger utskottet, att biståndet skall utgöra en växande del av vår samlade produktion. Vidare sägs att enprocentsmålet är ett etappmål och en miniminivå för biståndsanslaget. Men utskottet tillägger: "Självfallet underlättas förverkligandet av denna ambition om vårt lands ekonomiska situation förbättras." På lång sikt förutsätter biståndet att underskottet i vår bytesbalans kan bemästras, att inkomsterna från vår export kan täcka icke bara vår import utan därjämte kostnaderna för våra turistresor och för räntor och amorteringar på de utländska lån som vi upptagit sedan 1974 samt kostnaderna för det icke bundna biståndet. Under den förra regeringens tid har en glädjande förbättring av handelsbalansen kommit till stånd, men stora allvarliga strukturproblem återstår att lösa för Sverige, vilket numera erkänns av alla partier. Vi måste snarast få vår egen ekonomi i ordning om vi skall öka biståndet, eftersom vi icke gärna i längden kan betala detta genom att ta upp utländska lån.

Exportens nödvändighet för Sveriges ekonomi består alltså icke bara i att

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

den skall täcka importen utan även i att den skall betala andra utgifter som jag nyss gav exempel på. Nödvändigheten framgår också av det faktum att exporten för 1976 – det senaste år för vilket siffror föreligger – gav direkt arbete åt 600 000 svenskar. Exportens direkta och indirekta värde för vår sysselsättning kan var och en själv bedöma med dessa siffror för ögonen. Det är också detta som gjort att sysselsättningskapande åtgärder, icke minst för exporten, står i förgrunden för vår ekonomiska politik. I det sammanhanget bör man också ha i minnet att detta icke endast betyder att produktion, forskning och utveckling av nya produkter på allt sätt skall stödjas, synpunkter som i dag i många sammanhang förs till torgs, utan det betyder också att man måste skapa en försäljningsorganisation som är effektiv. Vad hjälper det att forska fram och tillhandahålla aldrig så goda nya produkter, om dessa sedan inte kan saluföras på världsmarknaden därför att försäljningsorganisationen brister?

Detta bör – parentetiskt – sägas av två skäl: dels därför att många tycks tro att själva tillverkningen av något nytt och bra i och för sig löser alla problem – så är ju inte förhållandet, utan varorna måste också kunna säljas – dels därför att försäljningssidan icke alltid röner den uppskattning som den vore värd. Våra svenska ingenjörer, affärsmän och konsulter utomlands betraktas ibland med ringaktning här hemma. De är ute för att tjäna pengar, heter det. Man glömmer då att det är ett nödvändigt jobb för sysselsättningen *här hemma* som de utför, och man bortser också från de risker utan eget vållande som deras arbete kan medföra för dem och deras familjer, vilket vi nyligen såg ett exempel på i en latinamerikansk stat. En kortvarig utlandsvistelse för t. ex. forskare, u-landsarbetare, ishockeyspelare och byggnadsarbetare är en sak, men de som har en långvarig tjänst utomlands möter stora problem i fråga om familjeliv, barnens skolgång och distans från hemlandet under det att de jobbar för Sverige.

Som en exportfrämjande och sysselsättningskapande åtgärd bör också vårt medlemskap i den interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) betraktas.

För det första: Detta medlemskap är, som utskottet tidigare framhållit, icke resultatet av biståndspolitiska överväganden utan har motiverats av export-skäl. Det finansieras med medel för exportfrämjande åtgärder under handelsdepartementet och ej med biståndsanslag. Utskottet har sagt att banken och dess verksamhet uppvisar såväl positiva som negativa drag och att de positiva dragen icke bedöms vara tillräckligt starka för att man med biståndsdelen skall kunna finansiera ett svenskt medlemskap, men att å andra sidan de negativa dragen icke är sådana att de utgör hinder för ett av exportskäl betingat deltagande i banken.

För det andra: Medlemskapet är att betrakta som en inträdesbiljett till den stora latinamerikanska marknadens 25 länder. Dessa länder är av de mest skilda slag: bjässar som Brasilien och Mexico, oljemagnater som Venezuela, små länder som Dominikanska republiken, diktaturer som Argentina och Chile och demokratier som Colombia och Costa Rica, för att nu nämna några exempel. Utan den inträdesbiljett som medlemskapet utgör skulle svenska

företag inte kunna konkurrera – inte ens få vara med – om betydelsefull upphandling i denna jättelika och starkt expansiva region.

För det tredje: Medlemskap i IDB skulle kompromettera vår utrikespolitik, har det ibland sagts, och i åtskilliga socialdemokratiska cirkulärledare har som exempel på bristerna i regeringen Fälldins utrikespolitik konstaterats att medlemskap i IDB föreligger. Låt oss då se vilka övriga medlemmar som finns i banken: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Israel, Italien, Japan, Jugoslavien, Nederländerna, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Österrike. Kan sällskap med Finland och Jugoslavien anses komprometterande? Eller är det Schweiz och Österrike man syftar på? Schweiz är ju till den grad noga med sin neutralitet att det icke ens har velat bli medlem i Förenta nationerna. Kan inte denna argumentation om det komprometterande medlemskapet avskrivs en gång för alla?

För det fjärde: Av visst intresse är också att åtminstone utrikesutskottet i ett nordiskt land före regeringen Fälldins tillkomst under hand fick upplysning om att den dåvarande svenska regeringen avsåg också den att inträda i IDB.

För det femte: Ett utträde efter ett års medlemskap skulle vara motsatsen till en inträdesbiljett – det skulle i stället betraktas som en placering i utvisningsbåset när det gäller denna marknad. Har vi råd med det för vår sysselsättning? Därtill kommer, som nyss nämnts, att riksdagen behandlade frågan i maj detta år och att den återkommer på riksdagens bord om några månader i samband med budgeten.

Ett påtagligt hot mot vår export och därmed vår sysselsättning är de protektionistiska strömningarna var de än förekommer, inom Förenta staterna eller inom EG. Sverige är mera beroende än andra länder av frihandel och därför har också Sverige under olika regeringar under efterkrigstiden varit en ivrig förkämpe för friaste möjliga handelsutbyte, inte minst inom GATT. Just nu pågår slutförhandlingar inom viktiga områden, och den 15 december faller avgörandet i ett allvarligt menat försök att komma åt icke-tariffära hinder, den s. k. Tokyorondan. Samtidigt reses emellertid i vårt land krav på nya sådana icke-tariffära hinder genom önskemål om en s. k. socialklausul – ett krav som också finns i reservationen I, där man föreslår att Sverige aktivt bör verka för införandet av en sådan. Nu finns redan en skyddsklausul i GATT. Enligt nordisk mening bör den kunna förbättras för att den skall kunna tillämpas på ett mera selektivt sätt mot import som vållar skada. Utskottet konstaterar att Sverige i GATT-förhandlingarna sökt att i den mån som det är praktiskt möjligt få de motiv som ligger bakom det fackliga kravet på en socialklausul beaktade, men att det handelspolitiska svar som kan sökas genom GATT torde i huvudsak vara begränsat till skyddsmekanismens utformning och dess tillämpning. Att gå längre än så skulle otvivelaktigt framkalla beskyllningar för protektionistiska strävanden. Härav följer att sociala krav, avseende arbetsvillkor, arbetsmiljö, löneläge och fackliga rättigheter, icke kan stödjas med handelspolitiska medel annat än på ett indirekt sätt.

I diskussionen har emellertid framförts att socialklausulen skulle kunna

användas för att hindra import från länder med lägre löner och sämre arbetsmiljö. Därvid har man också pekat på förekomsten av frizoner i ett stort antal länder och uppgivit att inom dessa arbetskraften skulle utsugas till förmån för bl. a. multinationella företag i i-länderna. Förvisso finns det all anledning att noga följa frizonernas utveckling, liksom att verka för att uppförandekoder av praktiskt värde beträffande multinationella företag kommer till stånd. Utskottet har utförligt behandlat den frågans läge i olika internationella organ och har undersökt vad som där är att göra.

Emellertid är beträffande frizonerna att märka att u-länderna själva önskar etablera sådana och att FN:s särskilda organ UNIDO på deras begäran är dem behjälpligt därvid. Detta organ har även hjälpt till med att organisera en sammanslutning mellan länder som har sådana frizoner eller är på väg att bygga upp sådana. Om man i dessa frizoner har sämre löner och arbetsvillkor än i landet i övrigt finns naturligtvis anledning till anmärkning från vår sida. Då är det fråga om snedvridning av konkurrensförhållandena. Är det däremot så, vilket en del exempel tycks visa på, att löner och arbetsmiljöer inom dessa zoner är bättre än i landet i övrigt faller dessa invändningar. Kritiken mot dessa skulle annars lätt kunna tas som ett utslag av protektionism, nykolonialism och förmyndarskap.

I några fall förefaller uppbyggnaden av frizoner i fråga om skattebefrielse under viss tid dessutom ha likheter med vår egen regionalpolitik inom vissa områden – jämför t. ex. med befrielsen från arbetsgivaravgiften inom vissa områden! Den som är skuldfri kaste första stenen! Emellertid finns det anledning till uppmärksamhet på problemet, och den kartläggning som handelsdepartementet under sin förutvarande ledning sedan en tid sysslat med är mycket påkallad.

Men vår aktivitet i dessa sammanhang får icke ha den karaktären att vi eftersträvar handelshinder, som är ägnade att skydda jämförelsevis rika i-länningars jobb på bekostnad av fattiga u-länningars jobb. Jag refererar här Carl Hamilton. Vi kan och bör icke exportera arbetslöshet till u-länderna. Vi kan inte kräva samma arbetsmiljö i ett fattigt land som i vårt eget. Vid besök i fabriker i t. ex. Kina eller Sovjetunionen kan man i vissa fall konstatera överensstämmelse mellan vår egen fabriksmiljö på 1920- och 1930-talen och dessa länders. Folke Fridells skildringar av textiltfabrikerna i Sverige på den tiden har i viss mån i dag sin motsvarighet i många andra länder. Men hur skulle vår industri och våra levnadsförhållanden ha kunnat förbättras, om andra länder hade sökt och lyckats stoppa import från oss under åberopande av dessa brister i vår arbetsmiljö?

Nej, det finns en annan och bättre väg att gå. Vi bör på allt sätt verka för att den allmänna standarden i dessa länder förbättras, att ge hjälp till självhjälp och att stödja dessa länders ansträngningar att utveckla sina egna resurser. Ett viktigt led är också att stödja fackligt arbete på internationell bas, att verka för att fria fackföreningar tillåts och att medlemskap i dessa ingår i begreppet mänskliga rättigheter. Den förutvarande utrikesministern Karin Söder har i FN redan utlovat svensk aktivitet i dessa syften, och hennes efterträdare kommer säkerligen att fullfölja dessa intentioner.

Herr talman! Så skall jag be att för några minuter få avträda från uppgiften som talesman för utskottet och i stället plädera för vad som framförts i ett särskilt yttrande av Ingrid Sundberg och mig. Detta yttrande anknyter till motion nr 1023, enligt vilken svenskt bistånd snarast bör avbrytas till ett mottagarland, som är aktivt engagerat i militära operationer, om dessa icke kan betraktas som vidtagna i självförsvar eller har samband med landets egna säkerhetsproblem.

Ett huvudmål för svensk biståndspolitik är enligt utredningen att den skall bidra till demokratisk utveckling i mottagarländerna. Remissinstanserna stöder denna målsättning, och propositionen ansluter sig till denna. Samtidigt betonas emellertid att demokratibegreppet bör ges en vid tolkning men att kravet på folkligt deltagande i beslutsprocessen måste gälla hela det politiska systemet. "Kravet är väsentligt även om deltagandet kan försiggå i andra former än våra. Kritik och avvikande meningar bör kunna framföras utan risk för repressalier och övergrepp." I propositionen framhålls att Sverige tillsammans med likasinnade stater och särskilt de nordiska bör söka följa en linje som ger oss möjlighet att markera vår ståndpunkt i åtminstone de svåraste fallen av åsidosättande av de mänskliga rättigheterna. Ett enigt utskott anser att Sverige inom ramen för sin alliansfria politik bör följa en sådan handlingslinje.

Men minst lika viktigt är då att svenskt bistånd icke utgår till stater som är invecklade i aggressiva militära operationer långt utanför landets gränser. Ett land, Cuba, som ännu mottager svenskt bistånd – Norge har t. ex. upphört att lämna sådant – är invecklat i militära aktiviteter i 15 å 17 länder, aktiviteter som är mer eller mindre betydande. På en enda kontinent, Afrika, finns f. n. enligt uppgift 40 000 stridande kubaner. Trupperna flyttas och grupperas på ett sätt som noga överensstämmer med den politik som för stunden en av de båda supermakterna för i regionen. Det säger sig självt att många frågor, om under sådana förhållanden svenskt bistånd bör förekomma till denna militära satellit, och om detta är helt förenligt med vår alliansfria politik.

Man skulle naturligtvis ha större skäl för frågan, om de fick gehör som säger att vi icke bör avskaffa biståndet till Cuba i en framtid utan t. o. m. i dag fördubbla detsamma.

Herr talman! Jag skall bara kortfattat ge en synpunkt på vice ordförandens anförande nyss. Hon pläderade, under betonande av att det var hennes personliga åsikt, för ett beskärande av antalet programländer, och det finns ju många skäl för den synpunkten. Samtidigt ville hon emellertid ha en utökning inte bara med Namibia och något annat sydafrikanskt programland utan också med Dominikanska republiken. Men för att då nå en koncentration uttalar sig Anna Lisa Lewén-Eliasson i stället kritiskt mot biståndet till Pakistan och Bangladesh.

I en morgontidning går en skribent i dag ett steg längre – han vill ta bort biståndet till Indien.

Min fråga är nu: Kan det anses överensstämma med socialdemokratisk internationell solidaritetspolitik att Sverige skulle upphöra att ge bistånd till några av världens fattigaste länder, Pakistan och Bangladesh? Är det

solidaritet och medkänsla med lidande och svältande människor?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i alla delar.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan börja med det sista som herr Hernelius talade om, nämligen mitt personliga inlägg om ett par mottagarländer. I och för sig tror jag att jag har mitt partis stöd för vad jag i huvudsak sade, men det här är ändå så pass allvarliga frågor att jag ville poängtera att detta var synpunkter som jag själv nu framförde.

Det svåra problemet i fråga om att inte alltid ställa upp för de fattigaste länderna måste man ju se i den belysning som jag försökte ge i mitt långa anförande, där jag talade om hur olika programländerna över huvud taget fungerar. De båda länder som jag nämnde är visserligen fattiga och därför förvisso också i behov av bistånd, men frågan är om det bistånd som Sverige lämnar kommer de fattiga människorna i dessa länder till godo. Det är det som är den springande punkten.

Vad det gäller Pakistan vet vi att det landet f. n. inte är mäktigt att ta emot det bistånd som det får. Situationen inne i landet är så förvirrad att man bara av det skälet skulle vara tveksam. Och när det gäller Bangladesh finns det så klara uttalanden av de ansvariga på biståndskontoret i Bangladesh om hur förhållandena är, att också där har vårt bistånd börjat göra ringa eller ingen nytta. Därför tycker jag att man har rätt att ta upp en diskussion om dessa båda länder som mottagare av bistånd.

Det var ett par andra saker som jag gärna skulle vilja kommentera. Herr Hernelius talade sig varm för ett förslag som förutvarande utrikesministern Karin Söder har lagt fram i FN om skydd för fackliga representanter – ett förslag som jag inom parentes sagt tror från början framfördes av LO, men det är bara bra att det fick stöd av Sveriges utrikesminister. Det strider emellertid mot vad herr Hernelius säger till förmån för frizonerna, för ett av deras karakteristiska drag är ju att man inom dessa zoner inte får utveckla någon facklig verksamhet.

Det är alltså de multinationella företagen som tillskansar sig förmåner från de fattiga länderna på bekostnad av den arbetskraft som arbetar i dessa frizoner. Det är så man får se på den saken.

Herr Hernelius sade någonting annat som jag inte heller riktigt förstod. Han talade om olika kategorier av stater och satte dem i förhållande till vårt bistånd. Visst kan väl vissa grupper karakteriseras som godsägare, men då har dessa – med tanke på hur de här länderna ofta ser ut – ganska mycket livegna människor under sig. Och har inte de där framgångsrika företagarna i ganska stor utsträckning slavar? Det är ju de livegna och slavarna som vi är intresserade av när det gäller bistånd. Man måste därför gå djupare in i frågan.

Sedan vill jag gärna ge herr Hernelius, i hans egenskap av ordförande i utrikesutskottet, den komplimangen att nog fick vi där arbeta intensivt med de här frågorna. Jag tycker det är viktigt att framhålla att vad han där sade är alldeles riktigt. Men det beror ju främst på att propositionen var så bristfällig

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

att när vi i utskottet skulle behandla vår motion, som omfattade långt flera frågor, var det nödvändigt med alla dessa föredragningar och långa diskussioner. Utrikesutskottet är inte ett utskott där man voterar utan att diskutera – den komplimangen vill jag ge ordföranden i detta utskott.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde i mitt huvudansförande en fråga till utskottets talesman. Frågan gäller teknologiöverföringskoden och uppförandekoden för multinationella företag. Den konkreta frågan var – jag upprepar den: Anser utskottet att detta skall vara bindande eller enbart rekommenderande? Det är nämligen oerhört väsentligt var utskottet står i den frågan, men det talar man inte om i utskottsbetänkandet.

Sedan till diskussionen om ländervalet, som herr Hernelius tog upp. Han sade att Bangladesh är det fattigaste landet. Skall vi då inte hjälpa det? Men där kommer det mycket luriga och mycket farliga resonemanget in. Som den biståndspolitiska utredningen mycket klart har sagt får man inte bara ta hänsyn till vilket som är det fattigaste landet, utan man måste också undersöka om det fattigaste landets politik når ut till de fattigaste i det landet.

För någon vecka sedan hade Byggnadsarbetaren en artikel av Bangladeshs förra Stockholmsambassadör Abdul Razzak, som sade följande: 62 000 är politiska fångar, 22 miljoner är jordlösa, storgodsägarna får krediterna och konstgödseln. Förra året kom det ut en landanalys av Bangladesh, gjord av två kunniga personer på SIDA, om jag inte har fel. Vad Stockholmsambassadören säger bekräftas i landanalysen: de fattiga blir fattigare och flera. Var är de biståndspolitiska målen och principerna, herr Hernelius? Måste man inte ta in dem i resonemanget? Och måste man inte då också i en konkret verklighet tillämpa dem?

Vill utskottets talesman herr Hernelius ge besked: Kommer våra 110 eller 130 milj. kr., som vi varje år ger till Bangladesh, de fattigaste i landet till del? Det är oerhört viktigt att få ett svar på den frågan, när nu herr Hernelius tar upp detta. Jag anser att pengarna inte går till de fattigaste. Det sker ingen förändring till det bättre i Bangladesh för dem, utan det är privilegierade skikt i Bangladesh som skor sig på vårt lands och andra länders bistånd, medan de fattiga människorna inte får någon nytta av biståndspengarna.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Den första frågan från herr Måbrink gällde vad utskottet säger i fråga om koder för multinationella företag och om dessa skall vara bindande eller icke. Jag vill då hänvisa till vad som står på s. 20 andra stycket i utskottsbetänkandet: "Det förefaller emellertid utskottet angeläget att man från svensk sida verkar för att efter hand och med ledning av de erfarenheter som successivt vinnns göra riktlinjerna i fråga alltmer förpliktande både för företagen och regeringarna inom OECD-området.

Det nu aktuella yrkandet i motionen 1912 torde därmed få anses besvarat."

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Det var svaret på den frågan.

I övrigt tog herr Måbrink upp frågan om politiska fångar i Bangladesh. Det tycker jag är bra att herr Måbrink gör. Vi skall behandla varje land där det finns politiska fångar. Vi skall, tycker jag, också ta upp den frågan när det gäller Cuba, det land till vilket herr Måbrink önskar fördubbla anslaget.

Beträffande utrikesutskottets vice ordförandes inlägg noterar jag med tacksamhet den blomma hon överräckte till utskottet. När det gäller hennes inlägg i övrigt vill jag beträffande frizonerna säga att det nog är riktigt att det inte finns något utrymme för facklig verksamhet i dessa zoner. Men det finns det inte heller utanför frizonerna i samma land. Det gör att det inte blir någon särställning för frizonerna. Landet skall i det avseendet – och när frågan kommer upp i FN – behandlas som en enhet, oavsett om det gäller frizoner eller inte.

Det är möjligt att det när det gäller vissa delar av biståndet till Bangladesh och Pakistan är riktigt att dessa inte kommer till rätt användning i dessa jättelika länder. Utskottet kunde, har det sagts mig, konstatera en del därom vid en resa för några år sedan. Men vi har för att effektuera riksdagens beslut om anslag ett särskilt biståndsorgan, SIDA, som såvitt jag vet med stor skicklighet och stort intresse fullgör sin uppgift i ett stort antal länder. Jag har faktiskt det förtroendet för SIDA att om det är så att dess verksamhet inte kan få den effekt man har syftat till tror jag SIDA kommer att anmäla detta – så har skett i fråga om vissa andra länder – och vidta de förändringar i programmet som kan föranledas därav. Jag tar som ett exempel Etiopien.

För mig ter det sig som mycket olustigt och mycket motbjudande att samtidigt som vi propagerar för ökat svenskt bistånd med sylte på de fattigaste länderna i världen tala om att undanta två av de fattigaste länderna från detta bistånd, två jättelika länder med en nöd som saknar motstycke i flertalet andra områden i världen.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om vi i utskottet faktiskt har den föreställningen att man behöver börja med någon typ av översyn av våra program i olika länder – det har t. o. m. utrikesutskottet uttalat, fast i ganska försiktiga ordalag om hur den skall effektueras – måste det innebära att man granskar varje land i förhållande till dess målsättning, och därmed också dess verkliga politik.

Jag hyser verkligen den förhoppningen att SIDA inte undandrar sig att ge oss upplysningar om förhållandena i länderna. Jag har i min hand en kvartalsrapport, en offentlig handling, som handlar om förhållandena i våra olika mottagarländer. Där säger man om Bangladesh att det kan noteras att inriktningen på stort utländskt bistånd försätter, att investeringarna i industrin ökar men minskar i jordbruket och landsbygdsnäringarna, att andelen privata investeringar ökar, att fyra femtedelar av alla utgifter skall satsas på pågående projekt, att man räknar med en årlig tillväxt av BNP samt att inga betydelsefulla sociala eller ekonomiska reformer aviseras.

Man skall komma ihåg att i detta fattiga land lever den alldeles övervägande delen av människorna på landsbygden. Vad som krävs är alltså

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

en jordreform, beskattning av jorden och att de landlösa som stöts ut från denna jordbrukande befolkning skall få en försörjning. Detta måste vi få diskutera, annars är det ganska meningslöst att anse att vi stöder Bangladesh, dvs. människorna i Bangladesh. Det är ju inte nödvändigtvis staten Bangladesh som vi stöder, utan det är meningen att stödet skall nå de fattigaste människorna. Det har utrikesutskottet också uttalat. Det enda jag önskar att vi i klartext skall diskutera är: Vad är det för förhållanden som till sist skall avgöra vilka länder vi i längden skall samarbeta med?

Låt mig säga att jag inte har föreslagit ett avbrytande av biståndet till Bangladesh, inte heller av biståndet till Pakistan. Jag har föreslagit att vi nu skall ha en ordentlig diskussion om förhållandena med dessa båda länder som exempel. Vi vet ju att vi har ett system med mycket långsiktiga åtaganden, och det bör vi ha. Vi vet att även när förhållandena är så klara att vi nästan är beredda att omedelbart besluta om att upphöra med samarbetet tar det många år innan samarbetet tar slut. Därför måste den här diskussionen nu verkligen startas.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste, herr Hernelius, fråga: Var finns logiken? När jag talar om 62 000 politiska fångar i Bangladesh – och inte bara om det utan även om att där saknas ekonomiska och sociala rättigheter – och menar att detta är skäl för att successivt ta bort bistånd till det landet, hänvisar herr Hernelius till Cuba och säger att där finns det också politiska fångar. Ja, det är herr Hernelius uppfattning. Men till Cuba har ni ju skurit ner biståndet. Skall det inte finnas någon konsekvens i ert agerande? Skall ni inte då också skära ner biståndet till Bangladesh?

När jag frågar herr Hernelius om uppförandekoden för multinationella företag skall vara bindande eller inte bindande får jag svaret: Men, herr Måbrink, det står att den skall vara förpliktande. "Förpliktande" är ett moraliskt krav. Alltså svarar utskottets ordförande att koden inte skall vara bindande. Det innebär det svar som jag har fått. Såvitt jag förstår är alltså den borgerliga majoriteten för att det inte skall finnas några bindande koder i dessa sammanhang.

Vi har inte heller sagt att man abrupt skall avbryta biståndet till Bangladesh och de andra länderna, men vi har frågat: Kommer regeringen att lägga fram en avvecklingsplan? Den frågan får regeringstalesmannen svara på så småningom. Det måste ju ske en successiv avveckling av biståndet till de länder som vi angett.

Visst skall man hjälpa de fattiga i Bangladesh, herr Hernelius! Men det gör man bäst genom att gå in med katastrofbistånd och genom att använda sådana kanaler att hjälpen verkligen når ut till de svältande människorna. Herr Hernelius talade om ökat stöd till fackliga organisationer. Det kan man också ge, herr Hernelius. Jag är för att vi ger stöd åt den fackliga rörelsen i Bangladesh, låt vara att den fortfarande kanske är liten, och att vi ger de oppositionspartier som ändå verkar i Bangladesh stöd. Då når vi ut till de fattiga, herr Hernelius.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Måbrink säga att han nog bör läsa om det citerade stycket på s. 20. Bakom det uttalandet står f. ö. inte bara den borgerliga majoriteten, utan utskottet står enigt.

När det gäller mänskliga rättigheter och politiska fångar behöver jag väl inte kommentera herr Måbrinks inlägg. Var och en som lyssnade på honom hörde ju att han talade om politiska fångar i Bangladesh men inte om politiska fångar på Cuba. Jag tycker att man skall tala om politiska fångar var de än finns.

Beträffande fru vice ordförandens inlägg vill jag säga att självfallet bör enligt vår samlade mening prövning av anslagen i de enskilda fallen ständigt äga rum genom SIDA, inom regeringen och i utrikesutskottet. Där kommer naturligtvis inte ens stora mottagarländer undan en prövning. Jag föreställer mig t. ex. att det nu föreligger starka skäl för att pröva anslagen till Vietnam, om dessa anslag skall fortsätta att stiga och Vietnam skall bli vårt största mottagarland i ett ögonblick då Vietnam är inblandat i ett krig som av många betraktas som ett anfällskrig mot en grannstat. Jag föreställer mig som sagt att en sådan prövning genom SIDA också kan vara påkallad beträffande förhållandena i Pakistan och Bangladesh. Dock måste jag säga att det måste föreligga mycket stora hinder för att vi i Sverige skall dra in våra anslag till de fattigaste länderna i världen, som det här är fråga om, och därmed försätta de fattiga människorna där i en än sämre situation. Jag föreställer mig också att det bör föreligga vissa hinder för att uppställa villkor beträffande interna förhållanden och intern lagstiftning i dessa länder, om vi inte skall bli beskyllda för nykolonialism och förmyndarskap.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Som grund för den proposition utskottet behandlar i det betänkande som vi nu har att ta ställning till ligger dels biståndspolitiska utredningens huvudbetänkande, dels betänkande från 1977 års industri-
biståndsutredning. Propositionen och utskottsbetänkandet har titeln Riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. Det kan ge intrycket att industriellt bistånd i den form som här föreslås är en så väsentlig del av det framtida utvecklingssamarbetet, att det till skillnad från andra former av bistånd skall ha en egen plats inom riktlinjerna för det framtida utvecklings-
samarbetet. Så kan det inte få vara.

Sammanblandningen kan också leda till att dagens debatt mindre kommer att handla om utvecklingsarbetets framtida innehåll än om den ändå ganska perifera industrifonden. Det vore beklagligt. Jag avser att senare i mitt anförande ge en principiell syn på industriellt bistånd i anslutning till centerreservationen till utredningens betänkande. Jag tar däremot inte upp frågan om industriellt bistånd som den presenteras i propositionen. Därmed kommenterar jag inte heller socialdemokraternas alternativa förslag. Jag kommer inte heller att ta upp övriga reservationer. Dock vill jag säga att också jag i dag känner osäkerhet beträffande Interamerikanska utvecklingsbanken. Sedan vi nu har begärt inträde bör vi emellertid vänta på lämpligt tillfälle att få

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

en utvärdering och därefter ta ställning till fortsättningen. Nu har vi inte underlag för diskussion och beslut om utträde.

Biståndspolitiska utredningen lämnade sitt tredje och sista betänkande den 6 oktober. Då hade den arbetat i drygt fem år. När jag för två år sedan övertog uppgiften som ordförande i utredningen, var arbetet med huvudbetänkandet i huvudsak avslutat. Det är alltså det som ligger till grund för den väsentligaste delen av dagens utskottsbetänkande. Arbetet hade dittills letts av förre utrikesministern Torsten Nilsson. Under hans tid som ordförande gavs också en principiell inriktning åt det arbete som senare ledde till utredningens andra betänkande om informationsfrågor och tredje betänkande om biståndets administrativa former. När Torsten Nilsson lämnade ordförandeskapet hösten 1976 kunde han göra det i förvissning om att grunden var väl lagd. Jag kunde överta det i samma förvissning.

Utredningen och utskottet visar samling kring huvudlinjerna i den hittills förda utvecklingspolitiken. Därmed har vi efter dagens beslut ett gemensamt grunddokument för en vidare diskussion och för det nytänkande som torde bli alltmer nödvändigt. Jag medger att utredningen inte ger många linjer för ett sådant nytänkande. Där finns emellertid en genomgång av underutvecklingens orsaker. Denna och många års koncentrerat arbete med utvecklingsfrågor kan emellertid utlösa funderingar hos en själv. När utredningen nu är avslutad vore det värdefullt att tänkta tankar ges fritt utrymme att mötas och därmed föra utvecklingen vidare.

Utredningen erinrar om att synen på utvecklingsfrågorna under 1950-talet och ett stycke in på 1960-talet präglades av erfarenheten av Marshallhjälpens snabba effekt på Europas återhämtning. Man insåg inte skillnaden. Västeuropa var visserligen ekonomiskt raserat vid krigets slut, men den tekniska och ekonomiska traditionen fanns kvar i bakgrunden. När kapitalet, investeringarna och framtidstron kom började tekniken att fungera.

När FN präglade 1960-talet som utvecklingsårtiondet föreställde man sig att samma modell skulle fungera. Om man tillförde u-länderna resurser, främst kapital och utbildning, skulle en modernisering utlösas i dem. Det gick inte så. Det fanns fler fattiga och nödlidande i världen när 1960-talet slutade än när det började.

FN förklarade 1970-talet som det andra utvecklingsårtiondet. Men det finns fler fattiga och nödlidande i världen när 1970-talet går mot sitt slut än när det började. Det är dags att förklara 1980-talet som det tredje utvecklingsårtiondet. Frågan är om vi sedan har mera tid på oss.

Men det finns u-länder som *har* utvecklats i europeisk mening. Vi har exempel på det främst i Östasien. Men den utvecklingen har kommit under speciella förutsättningar.

Vi har också exempel på u-länder med en modern teknisk utveckling, som emellertid ställer en stor del av befolkningen utanför eller, ännu värre, påverkar den så, att den får sina försörjningsmöjligheter försämrade och sitt livsmönster rubbat. Så är Indiens problem inte att det är underutvecklat som land. Problemet för Indien är att "utvecklingen" bara omfattar en del av befolkningen, kanske en sjättedel, medan resten, en halv miljard, inte bara

står utanför utan drabbas negativt.

Denna skillnad är ett enormt moraliskt problem för Indien. Att ge denna fattiga del av Indien en europeisk utveckling är emellertid otänkbart. Tänk, om Indien skulle utvecklas efter vår modell och därmed förbruka mer än dubbelt så mycket av världens resurser som Förenta staterna! Indien kan inte gå den vägen. Förenta staterna och Sverige kan inte heller fortsätta på den. För Indiens del förstod Mahatma Gandhi det för länge sedan. Desai förstår det i dag. När skall vi dra konsekvenserna av det i svenskt utvecklingssamarbete?

Indien är ju en kontinent. Landet är det främsta exemplet på att den motsättning vi har mellan rika och fattiga länder kan motsvaras av en motsättning mellan rika och fattiga människor inom ett u-land. Utjämningen inom Indien kan, som jag har sagt förut, inte endast ske genom att de fattiga får del av en teknisk kultur av europeisk modell. Utjämningen mellan rika och fattiga folk på jorden kan inte heller ske på den grund den västerländska tekniken och ekonomin i dag erbjuder. Vi talar om utvecklade och underutvecklade länder. Vi borde tala om överutvecklade och underutvecklade, som båda ligger fel. Båda måste förändras för att vi skall nå ett harmoniskt system av kulturer. Sannolikt kan den inre balansen i Indien inte upprättas annat än som en del av en global utjämning. Vår svenska utvecklingspolitik bör ses i detta större perspektiv och därmed också ses i det svenska samhällets eget framtidsperspektiv. Vi hjälper inte världen genom att skvätta ut öar av överutvecklad teknik. Den centrala uppgiften måste vara att hjälpa folk att behålla de materiella och kulturella förutsättningarna att överleva som folk och därmed ha kvar möjligheten till en utveckling efter sina egna förutsättningar. Först då ger vi dem den verkliga rätten att avgöra sin egen framtid.

Den moderna tekniken skapar ofta fler problem i u-länderna än den löser. Det har sagts förut i dag. Just nu är 20 miljoner människor hemlösa i Västbengalen på grund av en av historiens värsta översvämningar. Översvämningar har i alla tider varit en del av rytmen i monsunländerna. Människorna har anpassat sig efter dem. De har varit grunden för risodlande högkulturer. Nu vållar de katastrofer, bl. a. därför att skogarna skövats kring Ganges övre lopp. Förut fördröjde skogarna vattnets lopp. "Därför hämnas den heliga floden på dem som bygger och bor i deltaområdet", skriver Sten Lundgren i tidningen Vi. Vad är viktigast i detta land?

I Nordvietnam bygger vi en pappersindustri för minst 1,5 miljarder. För att satsningen inte skall vara förgäves, måste vi även hjälpa till med driften åtminstone till mitten av 1980-talet. Kring Mekongfloden i södra Vietnam upplever man nu en översvämning, som har förstört risskörden på 1,3 miljoner hektar. Tre miljoner människor är i behov av omedelbar hjälp. Vad är viktigast i detta land?

I Tanzania skall vi nu också vara med om att bygga en pappersindustri. Vi gör det inte ensamma, vi har bl. a. Världsbanken som partner. Men Sverige skall ha det "moraliska" ansvaret. Projektet är kostnadsberäknat till 1,2 miljarder kronor. Tanzania importerade senaste år papper för 75 milj. kr. Det

är mindre än räntekostnaden för vårt pappersbruk. Det finns skog just nu i området, och i projektet ingår förnyelseplantering. Den möter emellertid svårigheter och från början av 1990-talet kan man få börja importera råvara till anläggningen.

Stora delar av Tanzania var en gång täckta med skog. Det är nu inte mycket kvar. Människorna måste ofta vandra långa vägar för att få tag i bränsle till matlagningen. Alla lyckas inte. I Etiopien var vid 1900-talets början 40 % av ytan täckt med skog, i mitten av 1900-talet 20 % och i dag 3–4 %. I Sudan vandrar öknen söderut med en hastighet av omkring 2 km per år. Vad är viktigast att göra i Östafrika?

En förändring av vår utvecklingspolitik kan inte ske med en gång. Det kan vara naturligt att Sverige söker ge stöd till en importersättande och förädlade industri, när en sådan bedöms som mest angelägen av våra samarbetsländer. Då bör emellertid vår erfarenhet på industriområdet inte endast användas för att genomföra insatser. Den måste också ställas till samarbetslandets förfogande för en bedömning av effekterna av insatserna och av en alternativ användning av de svenska medel som står till förfogande.

Vid utformningen av bistånd till industrialisering i u-länderna måste detta ges sådana former att det, som biståndspolitiska utredningen uttrycker det, bidrar "till en höjning av de fattiga människornas levnadsnivå genom direkta angrepp på fattigdomen och dess orsaker". Svenskt bistånd skall motverka och får inte bidra till den obalans i samhället och till den utslagning av vissa grupper, som ofta blivit en följd av okritiskt införande av främmande, kapitalkrävande och arbetsreducerande teknik i fattiga länder utan att dessa är mogna för det.

När vi ställer oss bakom u-ländernas krav på industrialisering, som de formulerades i Limadeklarationen 1975, måste vi vara medvetna om att ett uppfyllande förutsätter en välbalanserad inordning av industrialiseringen i en total utveckling. Ett uppfyllande av u-ländernas krav förutsätter också ett nytt industriellt tänkande i både u-land och i-land. Det förutsätter en industri som bygger på arbetskraften som främsta resurs och inte på en teknologi som leder till en fortsatt utarmning av jordens ändliga tillgångar. Alltmer tyder på att den västerländska resurskrävande och miljöbelastande utvecklingen närmar sig en återvändspunkt. Då bör vi inte som bistånd till de fattiga länderna föra över sådana inslag av utvecklingen, som försvårar deras val av alternativa utvecklingsvägar. Även på industriområdet måste vårt bistånd möta de fattigaste människornas grundläggande behov. Det bör leda till en utveckling efter landets egna förutsättningar utan snabb förändring av livsmiljö och av bärande kulturmönster.

En förklaring till att insatserna i vissa länder inte är de från utvecklings-synpunkt mest angelägna är det i princip i tiden obegränsade biståndsåtagandet. Bortsett från Cuba och Tunisien talar vi inte om något slut på biståndet till våra tjugotalet mottagarländer. Såväl SIDA:s styrelse som ett par motioner efterlyser en successiv prövning av antalet samarbetsländer och av biståndets omfattning till dem. Utskottet uttalar att det är väsentligt, "att regeringen söker finna metoder som underlättar en kontinuerlig översyn av

det bilaterala biståndets fördelning och innehåll”.

Detta är säkerligen politiskt svårt. Dessutom sitter vi fast i mycket långvariga förpliktelser, t. ex. i Vietnam och nu också i Tanzania. Det är emellertid nödvändigt att något görs. Nu är vårt bistånd ofta stöd mera till regimer och regeringar än till människor. Det är olyckligt att vi har byggt upp ett system med i tiden obegränsat bistånd. För att ingen mottagare skall känna sig diskriminerad, vore det bäst om man meddelade alla att biståndet löpte ut t. ex. 1985. Därefter kunde avtal om bistånd åter ingås med vissa av de nuvarande samarbetsländerna och med andra men då för en på förhand angiven begränsad tid. Till dess bör också de svenska biståndspolitiska målen konkretiseras, så att det klart framgår vilken typ av insatser svenskt bistånd kan användas till.

Sannolikt vore det då också riktigare att biståndet mera inriktades på koncentrerade insatser i vissa regioner än på spridda insatser i länder. Sådana regionala satsningar skulle exempelvis kunna gälla Mekongdalen, Ganges-Bramaputra-slätten med Himalayas sluttningar eller skogsåtervinning i Östafrika.

En FN-utredning visar att det i dag finns 0,3 hektar odlingsbar jord per människa här på jorden. År 2 000 har den ytan minskat till inemot hälften. I det perspektivet är mycket likgiltigt av det vi nu satsar svenskt bistånd på. Det måste bli en koncentration på överlevandefrågorna i vidare mening. Dit hör fortsatta insatser för familjeplanering. Dit hör utveckling av varje folks möjligheter att livnära sig självt. Dit hör därmed en kamp mot ytterligare jordförstöring och en kamp för att återge fruktbarhet till områden, där denna gått förlorad. Dit hör därmed skogsplantering i stor skala. Dit hör därmed reglering, skogsplantering, översvännings- och erosionsskydd längs de tätbefolkade floddalarna. Dit hör kampen mot sjukdomar och katastrofrisker av andra slag.

Det finns i dag stora risker för att den allmänna opinionen förlorar sitt tålamod med biståndet. Om vi emellertid samlar våra insatser till att ge människor den bas, från vilken de kan överleva och skapa sig en tryggad och mänsklig tillvaro, då blir det också möjligt att gå vidare utöver enprocentsmålet och ställa ytterligare resurser till förfogande för de sämst lottade på vår jord.

Det ges inget alternativ. ”Som teknokraterna driver på kommer sammanbrottet snart”, skriver Artur Lundkvist. Teknokraterna har fått en majoritet av riksdagen att påstå att vårt välstånd går förlorat, om vi inte nära fördubblar vår förbrukning av elenergi till 1985. Även kampen mot nöd och förnedrande fattigdom måste baseras på medvetande om att man utmanar starka intressen. Den måste dock föras, och det är i dag bara den som kan motivera en svensk biståndsverksamhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

I detta anförande, under vilket talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde Birgitta Hambræus, Sonja Fredgardh, Bertil

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Johansson. Pär Granstedt, Ulla Ekelund, Britt Wigenfeldt och Rune Johnsson i Mölndal (samtliga c).

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ämnar inte öppna någon polemik i allmänhet mot vad Sture Korpås sagt. Men jag tycker att det med hänsyn till exemplet från Tanzania är nödvändigt att säga någonting.

Ett industriprojekt i Tanzania är alltså under förberedelse. Men för det första kommer det ingalunda att vara förödande för landets skogstillgångar. Man beräknar att ta i anspråk någon enda procent av skogsproduktionen för att kunna driva denna pappersindustri. För det andra finns det inom biståndsanslagens ram anslag just för skogsplantering och skogsutveckling i Tanzania. Och det viktigaste av allt: produkten papper är ytterst åtråvärd för Tanzania – landet saknar ju papper för både skolböcker och tidningar, produkter som är ytterst angelägna i ett land som Tanzania.

Man behöver inte frukta att projektet ger upphov till något slags enklav som lever sitt eget liv och utvecklas utan sammanhang med hur man annars ser på de allmänna fördelningsproblemen i Tanzania. Jag tycker det är nödvändigt att säga detta i den här debatten. F. ö. kommer väl det här projektet, hoppas jag, upp till riksdagens prövning ganska snart så att det kan bli ett avgörande.

STURE KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man alltid kan motivera en insats – den är alltid bra. Men vad jag efterlyst är en alternativ användning av insatsen för att få den allra starkaste effekten av den.

När det gäller Tanzania menar jag att insatsen av de här pengarna på sikt sannolikt skulle ha varit bättre om alltsammans använts till skogsförnyelse. När den skogen så småningom finns kan man ta ställning till hur den skall användas.

Som jag sade importerade Tanzania förra året papper för ungefär 75 milj. kr. Men man skulle kunna ersätta en import av byggnadsmaterial för 150 milj. kr. om året med inhemska sågade trävaror. Som jag ser det vore det bättre – om skogen skulle användas i dag – att såga den. Då skulle man nämligen kunna ersätta mer import och använda en teknik som är mycket enklare, kostar mindre och sysselsätter fler människor.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte gå vidare i den här diskussionen. Den typ av frågor som Sture Korpås nu tar upp fruktar jag kommer att bli de som vi kommer att diskutera när vi får upp detta projekt. Men låt oss åtminstone vänta tills dess.

§ 5 Förändringar i kammarens sammansättning på grund av regeringsskiftet

TALMANNEN:

Jag får anmäla att följande personer återtagit sina uppdrag som riksdagsledamöter, nämligen

Gösta Bohman

Olof Johansson

Elvy Olsson

Britt Mogård

Staffan Burenstam Linder

Karin Söder

Ingegerd Troedsson

Anders Dahlgren

Rune Gustavsson

Eric Krönmark

Johannes Antonsson

Bo Turesson

Thorbjörn Fälldin och

Nils Åsling

Uppdragen för deras ersättare i riksdagen har därmed upphört.

Yvonne Hedvall, som tjänstgjort som ersättare för Staffan Burenstam Linder, har kallats att i stället ersätta Georg Danell under tid denne är ledig från riksdagsarbetet. Gunnel Liljegrens förordnande som ersättare för Georg Danell har därmed upphört.

§ 6 Internationellt utvecklingssamarbete m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om utrikesutskottets betänkande 1978/79:1.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Först några ord till fru Lewén-Eliasson. Hon framförde synpunkter på länder till vilka biståndet enligt hennes mening bör trappas ned och kanske så småningom helt utgå – Pakistan och Bangladesh. Hon skyndade sig också att föreslå ett nytt land, Dominikanska republiken, där ett broderparti till det svenska socialdemokratiska partiet nu tagit hem en uppmärksammas och glädjande valseger.

Jag för min del står fast vid vad vi sade i enighet i utskottet – reservationen berör ju inte själva texten utan bara klämman. Vi sade att förändringar i länderkretsen bör ske med försiktighet och att vi nu först bör avvakta den översyn som riksdagen förutsätter att regeringen skall göra. För detta talar också principen om långsiktigheten i vårt bistånd.

Det är bra att man tar upp vissa länder till diskussion. Jag välkomnar det och tycker att vi skall göra det inte bara i fråga om Pakistan och Bangladesh utan beträffande alla våra mottagarländer. Jag skall återkomma till detta.

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Förändringar i
kammarens sam-
mansättning på
grund av regerings-
skiftet*

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Herr Måbrink diskuterade Bangladesh även i termer som innebar direkt avbrytande. Han anförde som ett argument att de fattiga blir fattigare och flera. Det är ju så, vill jag säga, att Bangladesh har u-landsproblemen i kvadrat. Alla problem är mycket större i detta fattiga land. Man har där en stor befolkningsökning och en stor befolkningstäthet, och det medför att det helt enkelt är för många människor för den jord som finns. Till råga på allt har man på senare tid också fått ett icke oansenligt antal flyktingar från Burma, som har vället in över gränsen.

Jag måste fråga: Om vi lämnar det landet, får de fattiga det bättre då? Skall vi inte trots allt försöka göra det bästa av situationen och, även om vi vet att det är svårt, försöka konstruera sådana insatser som kan få en mera långsiktig effekt?

Till slut konstaterade jag att herr Måbrink ändå inte ville klippa av allt bistånd; han vill ju ha kvar humanitärt bistånd. Då kanske skillnaden inte är så stor som argumenteringen ger intryck av. Mycket av det bistånd som i dag ges till Bangladesh är faktiskt av humanitär art.

Herr Måbrink efterlyste också en klarare markering av de mänskliga rättigheterna som en grundläggande princip för biståndet. Jag måste säga att jag är litet förvånad över att den efterlysningen kommer här i dag, när utskottet gör en starkare och klarare skrivning än riksdagen någonsin gjort i den här frågan.

Herr talman! När man läser socialdemokraternas u-landsmotion slås man av intrycket att författarna måste ha slitits mellan två eldar. Dels måste de i sakens intresse notera att de riktlinjer som nu föreslås bärs upp av en bred politisk enighet, dels vill de hitta några punkter där de kan driva en hård opposition. Resultatet har blivit en argumentation som hänger i luften utan logiskt och sakligt sammanhang. Det gäller inte minst kritiken mot den fond för industriellt samarbete med u-länderna som regeringen föreslår.

När det gäller biståndspolitikens hälsar man "med tillfredsställelse att den borgerliga regeringen nu på detta sätt anknyter till vår biståndspolitik". Man konstaterar t. o. m. att regeringsförslaget "överensstämmer med de mål för verksamheten som socialdemokratin tidigare ställt upp" och uttalar att den enighet som därmed uppnås är av stort värde. På många punkter vidareutvecklar motionen på ett intressant sätt tankar och idéer som återfinns i propositionen eller i den förda politiken.

När det gäller den föreslagna industrifonden skorrar däremot s-kritiken mycket falskt. Det är precis som om man på grund av LO:s ställningstagande mot fonden känt sig tvingad att gå emot regeringens förslag. I mycket använder man LO:s argumentation – utan att ta hänsyn till de förändringar regeringen gjort i förslaget. Propositionen innebär ju hårdare koncentration på mottagarländerna för bistånd än utredningen föreslog och en starkare betoning av den biståndspolitiska inriktningen.

Samma grepp har den socialdemokratiska reservationen i utskottet. Man säger att kommersiella intressen inte skall styra biståndets inriktning och man hävdar att u-länderna tvingas till joint ventures. Självfallet är det u-ländernas egen sak att avgöra om samägda företag är den form av

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

industrisamarbete som passar dem bäst. De 35 milj. kr. vi anslår till grundkapitalet i år är inte mer än 1 % av biståndsanslagen. Hela landramen står öppen om mottagarlandet vill föreslå annat slags industrisamarbete inom den traditionella biståndssektorn. Redan går 33 % av utbetalningarna genom SIDA till sådant industribistånd. Så något tvång föreligger sannerligen inte. Inte heller skall kommersiella intressen styra fondens inriktning. I propositionen anges klart och tydligt att fonden "skall främja tillkomst och utveckling av tillverkande företag i u-länderna i enlighet med dessa länders planer och prioriteringar". Det är ju vidare u-landsönskemålen och utvecklingseffekten i u-landet som skall vara utgångspunkten för fondens verksamhet. Det deklarerar klart på flera ställen i förslaget.

Genom den här inriktningen blir fonden ytterligare ett instrument i vår u-landspolitik, ett instrument för att skapa bärkraftiga och effektiva u-landsföretag i enlighet med u-ländernas önskemål. Faktum är ju att våra mottagarländer haft svårt att förstå av vilka skäl vi skulle vilja avstå från att stimulera svenska företag att medverka i deras industriella utveckling. Önskemålen har inte bara kommit från länder som Botswana, Zambia, Kenya, Indien och Sri Lanka utan även från mer socialistiskt inriktade som Moçambique, Tanzania och Vietnam, och de har framförts med både kraft och otålighet, eftersom Sverige hittills inte varit rustat att lämna dem samarbete på den här punkten.

Socialdemokraterna föreslår att systemet med särskilda samarbetsavtal i stället skall utvidgas. Sådana avtal skall kunna ingås med en vid krets av u-länder, även sådana som inte får svenskt bistånd, t. ex. oljeländerna. Erfarenheten visar emellertid att dessa avtal är ett svårhanterligt och tungt byråkratiskt instrument. Det skapar förväntningar på svenska insatser som visat sig svåra att uppfylla. Något universalmedel är därför inte avtalsmetoden, framför allt ersätter den inte fonden som inte har dessa nackdelar.

Socialdemokraterna motsätter sig att biståndsmedel anslås till grundkapitalet, som skall uppgå till 100 milj. kr. Samtidigt är de beredda att använda biståndsmedel i vissa fall för verksamheten inom samarbetsavtalen. Men varför skall vi avvisa att använda biståndsmedel för en verksamhet, som u-länderna önskar och som skall bedrivas med de biståndspolitiska målen som riktmärke? I stället är det ju så att dessa pengar drar med sig andra resurser utanför biståndsanslaget – och just till biståndspolitiska ändamål.

Fonden skall ju få låna upp ytterligare 300 miljoner på kapitalmarknaden för sin verksamhet. Till detta kommer företagens egna insatser i projekten. Alltså mobiliseras mångdubbelt större belopp av icke-biståndsmedel genom fonden. Det är väl använda biståndspengar med andra ord.

Socialdemokraterna tycks också ha fått för sig att fonden skall hjälpa de multinationella företagen att etablera sig i u-länderna och att fonden därigenom kommer att förstärka u-ländernas beroende. Men storföretagen klarar sig säkert fonden förutan – det är främst för de medelstora och expanderande småföretagen som fonden blir intressant.

Propositionen säger att insatserna skall koncentreras "till projekt av medelstort och mindre omfång". Och varför skulle en fond som arbetar för

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

projekt "i enlighet med u-ländernas planer" bidra till ett ökat beroende? Det är ju tvärtom så att u-land efter u-land önskar skapa lönsamma industrier, just därför att man ser dessa som en garant för sitt ekonomiska och politiska oberoende. Det kan gälla en industri som radikalt minskar importberoendet. Det kan också gälla en industri som ger landet större exportinkomster och därmed en större ekonomisk och politisk handlingsfrihet.

Naturligtvis skall man inte blunda för riskerna med utländska ägarintressen. U-landet kan genom att tillåta omfattande utländska investeringar avhända sig en del av sitt nationella oberoende, om de utländska investeringarna inte kontrolleras. Därför föreslår också regeringen att SIDA:s möjlighet att hjälpa u-länderna att förhandla fram bra villkor skall förstärkas. Det förordas också att ett mål för fonden bör vara att överlåta sitt engagemang på u-landspartnern när fondens medverkan inte längre behövs. Fonden bör också, där u-landet så önskar, på annat sätt söka underlätta att det svenska engagemanget övergår i inhemska händer.

Om vi skall kunna föra en aktiv u-landspolitik, behöver vi fler instrument i vårt samarbete med u-länderna. Dessa vill bort från givare-mottagarefixeringen och önskar ett samarbete präglad av ömsesidiga intressen. Just på industriområdet är det viktigt att eftersträva ett samarbete som medger att båda parterna tar risker och ansvar. Då har man möjlighet att uppnå effektivitet i de nya u-landsföretag som startas.

I andra frågor än industrifonden vill jag understryka den höga grad av samsyn och enighet som präglade denna propositions behandling i utskottet. Flera av de reservationer som finns rör mera förmsaker än innehåll. I fråga om länderkoncentrationen vill man ha ett tillkännagivande till regeringen i stället för att med en positiv skrivning anse motionen besvarad, vilket är majoritetlinjen. Själva den text i vilken tas ställning till hur arbetet med att söka minska antalet länder och sektorer skall ske är däremot gemensam.

I fråga om stödet till befrielse rörelser finns en reservation av samma karaktär. Man yrkar på ett tillkännagivande i stället för att få motionen besvarad med en positiv skrivning. Jag skulle faktiskt vilja kalla detta en okynnesmarkering, eftersom i sak majoritetens och minoritetens ståndpunkt är exakt densamma. Även majoriteten konstaterar nämligen att undantag – som när det gällde humanitär hjälp till Vietnam – kan förekomma från grundregeln att stöd till befrielse rörelser skall utgå bara i de fall då FN med anslutning från svensk sida uttalat sig för sådant stöd.

Andra reservationer är sådana som pliktskyldigast görs med hänsyn till tidigare ställningstaganden. Det gäller t. ex. Världsbanken, IDA och FN:s kapitalutvecklingsfond. Det gäller också IDB. I dessa frågor har riksdagen redan fattat beslut om de anslag som avgör det svenska engagemanget. Det avsevärda svenska anslaget till IDA är motiverat av att IDA är den största källan för obunden internationell kreditgivning på mjuka villkor till u-länderna och att banken och IDA under de senaste åren i sina låneprogram eftersträvat en starkare inriktning på fattigare befolkningsgrupper.

I banken verkar vi för att u-länderna skall få ett starkare inflytande och för att villkoren för utlåningen skall mjukas upp. Något alternativ till IDA finns

inte i dag, och det är nog bara i Sverige som debatten förs som om FN:s kapitalutvecklingsfond vore ett alternativ till IDA. Socialdemokraterna vill att Sverige ytterligare skall öka sina bidrag till denna fond. Till det vill jag säga att Sverige i kapitalutvecklingsfonden har en långt större bidragsandel än i något annat internationellt biståndsorgan. Utskottsmajoriteten anser därför att det är viktigare att Sverige aktivt verkar för att fler i-länder kommer till som bidragsgivare till fonden, som ju har sin verksamhet inriktad också på de fattigaste befolkningsgrupperna.

Vad så gäller IDB är det naturligtvis inte rimligt att, som socialdemokraterna föreslår, nu lämna banken efter det att Sverige nyligen ingått som medlem. Att göra så snabba kast utan att något egentligt har hänt skulle minska trovärdigheten hos Sveriges internationella åtaganden. Det är vidare inte så att inriktningen av lånen förskjutits mot rikare länder. De 16 fattigaste eller minst gynnade ländernas andel i bankens totala utlåning har ökat från 35,6 % 1976 till 39,7 % 1977. Det rör sig alltså om *en ökning* med närmare 4 %. En stor ökning har skett för det karibiska området, som ju inkluderar regimer med progressiv profil såsom Jamaica, Costa Rica och Dominikanska republiken.

Kontinuitet är i hög grad kännetecknande för den svenska biståndspolitik. Den är en förutsättning för den breda uppslutningen kring u-landsbiståndet. Skulle snabba kastningar förekomma, skulle enigheten minska. Finge svenska folket intrycket att nyckfullhet och godtycklighet präglar u-hjälpen, skulle villigheten att avstå resurser minska. Det är därför av värde att den breda samstämmigheten mellan de olika partierna ånyo bekräftats i utrikesutskottets betänkande, liksom det manifesterades i biståndspolitiska utredningens genomgång av biståndets motiv, mål och former.

Låt mig slå fast en självklarhet: Biståndet är till för u-ländernas skull. I den andan slår propositionen fast att biståndet bör formas "till ett stöd för de fattiga ländernas egna strävanden att nå ökad självständighet och förbättrade levnadsvillkor för de fattiga människorna". Ju mer egoistiska motiv vägs in i u-landsbiståndet, desto svårare blir det att uppnå denna målsättning. Därför har jag i biståndspolitiska utredningen tagit ställning för principen om obundet bistånd. I propositionen förklaras att Sverige skall arbeta hårt för att få genomslag för denna princip och att vi är beredda, som ett led i en internationell uppgörelse, att helt övergå till obundet bistånd. Det är denna klart deklarerade grundinställning som gjort att jag kunnat acceptera att en mindre del av vårt bistånd t. v. knyts till leveranser av varor, som mottagarlandet fritt väljer på den svenska marknaden.

Biståndspolitiska utredningen slog fast att det finns fyra delmål för vårt bistånd: 1. Resurstillväxt. 2. Ekonomisk och social utjämning. 3. Ekonomisk och social självständighet. 4. En demokratisk samhällsutveckling. Mellan tillväxt och fördelning finns naturligtvis ett samband. En ökande produktion är inte bara i flertalet u-länder grunden för en bredare resursfördelning, utan en bredare resursfördelning lägger också grunden för en mer stabil tillväxt, som kan tillgodose de stora folkgruppernas basbehov.

I fråga om ett av målen – den demokratiska samhällsutvecklingen – görs nu angelägna preciseringar. Man utgår ifrån att det i många länder har visat sig svårt att förverkliga en fungerande demokrati, även om man tar det begreppet i vid mening. Det slås fast att brister i samhällsskicket inte i och för sig utgör hinder för att inleda eller fullfölja ett utvecklingssamarbete, men också att respekten för grundläggande mänskliga rättigheter är en av de frågor som måste vägas in i valet av samarbetsländer. Utskottet anser nämligen att kravet på ett folkligt deltagande i beslutsprocessen måste gälla alla politiska system. Det kravet är väsentligt, även om deltagandet självklart kan ske i andra former än våra. Jag tycker det är glädjande att vi nu uttrycker oss klart på denna punkt.

Ekonomisk och social rättvisa är ett huvudsyfte med utvecklingssamarbetet. Den värderingen skall prägla såväl biståndets utformning som valet av programländer. Detta leder till två slutsatser: dels att biståndet bör koncentreras till mycket fattiga länder, dels att biståndet måste nå ut till de fattiga människorna. Målen för biståndet uppnås självklart lättast om mottagarlandets regering själv aktivt strävar efter att förbättra situationen för de fattigaste grupperna. Att svårigheterna att nå de uppställda målen kan variera olika länder emellan är ett faktum som vi måste acceptera. Vår bedömning av målen måste ta hänsyn till t. ex. vilka förutsättningar för utvecklingsarbetet som råder i mottagarlandet och om förändringar skett i dessa förutsättningar.

Ett växande bistånd är speciellt viktigt för de fattigaste u-länderna. Det ökar deras möjligheter att mobilisera egna resurser och påskynda den ekonomiska och sociala utvecklingen. Volymen är alltså fortfarande viktig. En fortsatt ökning av det svenska biståndet är mot den bakgrunden angelägen för att vi skall kunna fungera som pådrivare gentemot andra länder. Det är därför glädjande och förpliktande när, trots Sveriges akuta ekonomiska svårigheter, politisk enighet kunnat nås om att biståndsanslaget under de kommande åren skall överstiga 1 % av BNP och att en strävan bör vara, som det står i propositionen, att biståndet skall utgöra en växande andel av vår samlade produktion.

Detta är en stor och viktig sak. Men vi vet också att våra relationer till u-länderna inte är och bör vara enbart en fråga om bistånd. Det är därför vi har u-landspolitiken, och i propositionen görs en satsning på en aktiv och medveten u-landspolitik, där vi "på skilda områden medvetet söker beakta u-ländernas legitima intressen och väga samman dem med våra egna, mera näraliggande intressen".

Naturligtvis kan konflikter uppkomma mellan vårt intresse att främja utvecklingsansträngningar och våra andra intressen – tag t. ex. vårt behov av en rimlig försörjningsberedskap och önskemålen om ett ökat tillträde för u-landsvaror på den svenska marknaden. I dag är det populärt att skylla våra problem på övermäktig konkurrens från "låglöneländer", när det i själva verket ofta rör sig om en annan sak, nämligen att vi hamnat i en så hög kostnadsnivå att stora delar av vår produktion inte längre är särskilt konkurrenskraftig mot omvärlden i största allmänhet.

Det myckna talet om att u-länderna konkurrerar ut oss är i själva verket farligt, eftersom det bäddar för protektionistiska stämningar – stämningar som vi säkert också får lyssna till i denna debatt. Ändå vet vi att importen av industrivaror från u-länderna inte representerar mer än ett par procent av hela världens produktion och att – med Assar Lindbecks ord – utgångsnivån är så låg ”att störningarna i våra länder hittills varit mycket små jämfört med andra typer av störningar i våra länder, såsom normala ökningar i arbetsproduktiviteten, introduktionen av ny teknologi och nya material, bantningen av jordbruket, upprustning, nedrustning, rymdprogram osv. Det har i själva verket gjorts ett stort antal empiriska studier som bekräftar detta påstående”, säger Assar Lindbeck.

Det är bl. a. mot den här bakgrunden som man bör se de problem som tas upp av den socialdemokratiska reservationen med krav på införande av en socialklausul i GATT. Utskottsmajoriteten anser att den bästa vägen att främja de sociala och arbetsrättsliga mål, som ligger bakom detta krav, är att direkt stödja fackliga strävanden i u-länderna, att aktivt delta i det pågående arbetet med en internationell uppförandekod för multinationella företag. Det handelspolitiska svar som kan sökas inom GATT torde emellertid vara begränsat till skyddsmekanismernas utformning och tillämpning, dvs. de regler som bestämmer när ett land kan vidta åtgärder för att skydda sin egen produktion. Att gå längre än så skulle otvivelaktigt framkalla beskyllningar för protektionism.

Dessutom skall vi komma ihåg att de u-länder som ökar sin export av industrivaror också kommer att öka sin import av andra industrivaror – alltså skapa marknader för våra produkter, vilket ger oss nya jobb. Tvärtom vad man kan tro av den vulgära debatten är det alltså ett ömsesidigt intresse hos både i- och u-länder att handeln dem emellan ökar, och glädjande nog har det funnits en klar tendens i denna riktning under de senaste 15 åren.

Färdigvaruexporten från u-länderna har ökat i en takt av 15–16 % per år – trots de många handelshinder som existerar i dag. U-landsmarknaderna har också blivit allt viktigare för i-ländernas export. Naturligtvis får ett ökat tillträde till i-landsmarknaderna olika effekt i olika u-länder. De positiva effekterna blir större i u-länder med en utvecklad industrisektor. För de fattiga u-länderna är det inte i-ländernas tullar som är det största hindret. Det är i stället bristen på exportprodukter och kunskaper om marknadsföring. Både BNP-tillväxten och exportökningen har därför koncentrerats i u-länder av den första, typen som sammanlagt har en tredjedel av u-världens befolkning. De fattigaste u-länderna i Sydasiens och Afrika söder om Sahara svarar fortfarande bara för 10 % av u-landsexporten. Men det viktiga konstaterandet kan vi göra att färdigvarudelen av exporten ökar snabbt och att allt fler länder deltar i den.

När Assar Lindbeck skall ange något påtagligt positivt för u-ländernas utveckling blir också svaret:

”Enligt min mening är det *ett* krav som på lång sikt är helt avgörande, nämligen att ge u-länderna tillgång till våra marknader --- . Vi vet exempelvis att en expansion av utrikeshandeln varit ett mycket viktigt inslag

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

i vår egen ekonomiska utveckling under de senaste ett hundra åren. Samma sak skulle, i ännu större utsträckning, kunna gälla för dagens u-länder.”

Detta fordrar naturligtvis att vi accepterar en omställning av vår egen ekonomi – till nya typer av varor där vi har konkurrensfördelar, främst produkter som bygger på kvalificerat yrkesarbete och hög teknologi. Vår förmåga till omställning av våra egna ekonomier blir i framtiden enligt Lindbeck det centrala i vår förmåga att hjälpa u-länderna.

Detta är kanske en av de mest väsentliga slutsatser vi kan dra av dagens debatt. Vi måste se till att våra inhemska marknader för arbetskraft och kapital behåller sin rörlighet. Vi måste hjälpa den enskilda individ som berörs till omställning och ny yrkesutbildning. Sist men inte minst måste vi underlätta innovationer och nyetablering av företag för att få fram de expanderande produkterna och branscherna som vi skall bygga vår konkurrenskraft och därmed också insatserna för vår internationella solidaritet på.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att få till stånd en socialklausul inom GATT, som garanterar lönarbetarna i olika länder ett människovärde, betraktas som protektionism. Ja, sådan är kapitalismen!

I fråga om den föreslagna industrifonden har jag tidigare sagt att vpk inte ser någon anledning att inrätta denna. Det är inte sant som påstås av den borgerliga biståndspolitikens företrädare att detta är det bästa sättet att tillmötesgå u-ländernas krav på en ökad andel av världens industri och de svenska programländernas intresse för ökat samarbete med svensk industri. U-länderna har aldrig som grupp begärt investeringar från de imperialistiska länderna, vilket är vad fondens verksamhet skall syfta till. De har tvärtom begärt att teknologin skall lösgöras från de multinationella företagens kontroll, så att de kan få till stånd en självständig industriutveckling och, om de så vill, slippa investeringar utifrån.

Det är inte heller så att det behövs en fondbyråkrati för att ställa kunnande till u-ländernas förfogande när de vill upphandla kunnande inom svenskt näringsliv. Tvärtom skulle det skötas bättre om SIDA fick förstärkning än om det togs om hand av en fond, där näringslivets inflytande blir starkare än i SIDA:s styrelse.

Därför bör SIDA:s möjligheter att hjälpa u-länderna till förmånliga villkor för industrisamarbetet stärkas. Vårt förslag om att ingå ramavtal om ekonomiskt, tekniskt och internationellt samarbete med Vietnam, Angola, Moçambique, Cuba och andra länder, som strävar efter social och ekonomisk rättvisa och oberoende i förhållande till de kapitalistiska metropolerna, skulle stå i överensstämmelse med de biståndspolitiska principerna och målen.

Den föreslagna industrifonden kommer att få två negativa effekter. För det första kommer ytterligare industriutflyttningar från de aktuella länderna att

äga rum, för det andra kommer u-ländernas beroende att ytterligare befästas. Det blir resultatet av den föreslagna industrifonden.

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Måbrink påstår att u-länderna aldrig begärt investeringar från Sverige i den form som den här fonden skall medverka till, så säger han faktiskt en osanning. Jag kan avslöja att flertalet av de ministrar och andra representanter för u-länderna som besöker vårt land och begär bistånd och andra former av samarbete tar upp även denna fråga och framför krav. I botten på detta förslag finns alltså ett starkt och klart uttalat u-landsönskemål. Det är alldeles entydigt.

När utredaren gjorde sin resa i Afrika och bl. a. besökte Tanzania var den sluthälsning han fick från den ansvarige fackministern i Tanzania: "Se nu till att här blir ett instrument så att ni kan få med de svenska företagen i industriverksamheten i Tanzania!"

Vidare var herr Måbrink rädd för att dessa joint ventures skulle medverka till en utflyttning av industri och sysselsättning från Sverige. Jag vill då bara erinra om att i den bedömning av kapitalutförseln från Sverige som skall ske ingår en bedömning även av dessa frågor. Vidare kommer ju fackliga representanter att ingå i fondens styrelse. Man kan inte förutsätta att beslut kommer att fattas i fondens styrelse, om allvarliga och befogade invändningar på den här punkten skulle resas av de fackliga representanterna. Om ett svenskt företag skall medverka som intressent måste dessutom hänsyn tas till den fackliga styrelserepresentation och den medbestämmandelag vi har här i Sverige. Även där har de fackliga representanterna inflytande.

Det finns alltså många möjligheter att belysa dessa problem och att undvika negativa effekter på sysselsättningen. Nu säger kommunisterna ofta att alla sådana här investeringar får negativa effekter på sysselsättningen, men så är det inte. Troligen får flertalet fall positiva effekter på sysselsättningen i Sverige, på grund av att det blir ökade leveranser från Sverige.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja, visst har vi en medbestämmandelag, David Wirmark. Men på vilket sätt har den kunnat förhindra företagsnedläggelser här i landet? Inte på något sätt, mig veterligt. Gå ut och fråga lönarbetarna, de som sitter i fackföreningar och i MBL-förhandlingar!

Jag vill fortsätta hävda att u-länderna inte har begärt den här typen av investeringar. Utredningsmannen gick ut och frågade Peru, Ecuador, Nigeria och Malaysia, och de hade visst sagt att de ville ha sådana. Men det är ju inte länder som vi skulle kunna ha som samarbetsländer när det gäller vårt biståndssamarbete. Det är möjligt att man har frågat vissa samarbetsländer: "Vill ni ha de här företagsinvesteringarna?" Man har bara gett ett alternativ. Eller har ni frågat: "Vill ni ha ett samarbete där svenska staten – regering, riksdag och biståndsorganet SIDA – har det avgörande inflytandet, där vi på bästa sätt skall hjälpa er att få tillgång till teknologi, att industrialisera era länder på era egna villkor?" Så har naturligtvis inte frågorna ställts.

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Sedan säger David Wirmark att u-landsinvesteringarna inte bara har varit negativa eftersom de också har bidragit till sysselsättningen både här hemma och i u-länderna. Men om jag inte har alldeles fel så presenterades för ungefär en månad sedan i LO-tidningen en utredning som två LO-ekonomer har gjort. Där säger de att de påståenden som görs från de borgerliga partiernas företrädare, om att svenska företagsinvesteringar utomlands skulle ha positiv effekt i vårt land när det gäller sysselsättningstillfällen, inte är sanna. Tvärtom! De stora svenska multinationella företagens ökade verksamhet i länder i tredje världen har inte gett några nya sysselsättningstillfällen här i landet, utan den har minskat antalet sysselsättningstillfällen.

Jag vidhåller också att denna typ av kapitalistisk verksamhet, med svenska multinationella företags investeringar i u-länderna, inte bidrar till att utveckla de här länderna. Tvärtom bidrar den i stället till att konservera orättfärdiga ekonomiska system i dessa länder.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Måbrink tog upp frågan om effekterna av u-landsinvesteringarna och hänvisade till att några LO-ekonomer hade publicerat ett material. Jag har inte sett materialet, men oberoende av det finns det många bevis och tecken på att just u-landsinvesteringarna bidrar till sysselsättningen hemma. Man kan bara titta på olika u-länder där det finns svenska investeringar för att se hur export och import påverkas. Det finns ett mycket klart samband där.

Bertil Måbrink upprepar att inga u-länder har begärt några satsningar på den typ av investeringar som fonden skall förmedla. Om Bertil Måbrink inte vill ändra åsikt är det hans ensak, men han borde kunna tro mig på mitt ord när jag säger att de kontakter som u-länderna tar med såväl SIDA som UD inrymmer en rad önskemål i den riktningen. Detta faktum tycker naturligtvis inte Bertil Måbrink om, för det innebär att man vid sidan av statliga eller blandstatliga företag rent av skulle kunna etablera privatägda företag, och det strider mot hans socialistiska uppfattning. Därför vill han inte ha dessa insatser – oberoende av om u-länderna önskar det – och därför måste han stå här och förneka att u-länderna verkligen har framfört önskemål av det här slaget.

Jag vill framhålla att en attityd som innebär att man vill bestämma vilka önskemål u-länderna skall ha är i grunden en paternalistisk och kolonial attityd.

Förste vice talmannen anmälde att Bertil Måbrink anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande bl. a. ta upp de socialdemokratiska reservationer som gäller samarbetet på industriområdet samt frågan om en socialklausul i GATT.

Allan Hernelius gjorde en tidsmässig redovisning av att utskottet hade haft

22 sammanträden och att vi sammanträtt i 38 timmar och 15 minuter, och Anna Lisa Lewén-Eliasson förklarade i sin replik att detta i stor utsträckning berodde på att den socialdemokratiska motionen hade tagit upp många fler aspekter på u-landspolitiken än propositionen hade gjort. Jag vill till detta säga att vi självfallet är tacksamma för att utskottet ger sig tid att behandla vår motion, men jag trodde att detta var något som var vanlig arbetsrutin i riksdagsarbetet.

Den proposition som ligger till grund för riksdagens behandling i dag borde ha handlat om mycket mer än om det svenska biståndet. Det är detta vi velat påvisa i vår motion 1912.

U-länderna har nu i flera år drivit kravet på en ny ekonomisk världsordning. Detta omtalas i propositionen, men om man letar efter ett försök från den tidigare borgerliga regeringen att ge förslag till hur en början till en svensk u-landspolitik skall se ut, då letar man förgäves. Efter en genomgång av den mångfald stora och komplicerade krav som u-länderna fört fram kommer propositionen i stort sett fram till en enda konkret slutsats, nämligen att en intern samrådsgrupp bör upprättas inom kanslihuset – en fråga som f. ö. riksdagen inte har att ta ställning till, eftersom den rör regeringens egna arbetsformer. Jag tror inte att det är till särskilt stor tröst för u-ländernas fattiga att propositionens mest konkreta slutsats handlar om denna samrådsgrupp.

Just från folkpartiet kom tidigare under den socialdemokratiska regeringsperioden kritik för att vi inte tillräckligt beaktade u-landskraven och att vi inte tillräckligt konkret tog oss an frågan om en ny ekonomisk världsordning. Folkpartiet såg sig självt som ledande i u-landsfrågorna. Efter två år med *borgerliga i regeringsställning*, då vissa auditorier fått lyssna till Karin Söders anföranden om behovet att decentralisera världen och att i u-länderna realisera de lokalsamhällen som centern inte lyckades göra trovärdiga i Sverige och andra auditorier har fått höra Ola Ullsten tala om behovet av en ny ekonomisk världsordning och u-ländernas industrialisering, var det onekligen med viss spänning vi såg fram emot regeringens proposition.

På biståndsområdet blev resultatet, precis som Anna Lisa Lewén-Eliasson tidigare sagt här i kammaren, att de borgerliga partierna nu i stort sett sluter upp kring de principer som vi lade fram för snart tio år sedan, och det är i och för sig bra. I vad gäller den större u-landspolitiken finns i propositionen i stort sett inga förslag förutom samrådsgruppens i kanslihuset. Vi vet med andra ord inte vad vare sig den förra eller den nya borgerliga regeringen vill göra med avseende på de krav på en ny världsordning som rests av u-länderna och från andra håll. Eftersom vi i dag ser att Ola Ullsten därtill har avskaffat biståndsministerposten i sin nya regering, är det än mer berättigat att fråga vad regeringen avser att göra på u-landspolitikkens område.

Såvitt jag vet har regeringens samrådsgrupp på det här området sammanträtt endast en enda gång hittills, men det kan väl hänga samman med att man inom kanslihuset på senare tid har varit strängt sysselsatt i andra samrådsgrupper. Man har haft annat att brottas med. Resultatet tycks i varje fall inte ha blivit att u-landspolitiken utvecklats till det bättre.

Det är kanske att vara orättvis mot propositionen, om jag säger att det enda konkreta förslaget är samrådsgruppens, eftersom det i propositionen ju också föreslås inrättandet av en speciell fond för industriellt samarbete med u-länderna, den s. k. industribiståndsfonden. Här var det intressant att lyssna till Sture Korpås. Han började med att säga: Jag skall inte kommentera propositionens förslag om en industribiståndsfond, jag skall inte kommentera det socialdemokratiska alternativet, dvs. samarbetsavtalen. utan jag skall ta upp den reservation som jag hade i den biståndspolitiska utredningen. Där talar han rent allmänt om industriutvecklingen och säger bl. a. att utvecklingen bör ske med hänsyn till landets egna förutsättningar. Men, Sture Korpås, i dag gäller det att ta ställning antingen för propositionen, dvs. utskottsmajoritetens förslag, eller också för den socialdemokratiska reservationen. Det finns inget centeralternativ i dagens debatt.

David Wirmark tror att socialdemokraterna avstyrker inrättandet av den här fonden bara därför att LO vill det. Jag vill erinra David Wirmark om att vi tidigare i denna kammare behandlat borgerliga motioner, där man uttalat sig för ett halv- eller helstatligt utvecklingsbolag för de här frågorna. Industriefonden är ju bara detta utvecklingsbolag i en ny skepnad. David Wirmark kanske erinrar sig att vi alltid har röstat emot utvecklingsbolaget.

Man menar alltså att medel från biståndsbudgeten skall användas för att få till stånd s. k. joint ventures, dvs. företag i u-länder som delägs av svenska företag. Det här är bara ett användningsalternativ, säger man.

Socialdemokraterna har yrkat avslag på förslaget. Vi anser att den här fonden, som har kritiserats hårt av många remissinstanser, är en direkt utmaning mot de principer för biståndspolitiken som vi tidigare har sagt oss vara överens om.

Fondförslaget föregicks av en snabbutredning, i själva verket snarast ett beställningsarbete, för att tillmötesgå krav som under många år rests från det svenska näringslivet. Utredningen sökte inte på något sätt analysera de olika komplicerade problem och krav som en ökad industrialisering i u-länderna ställer. Resultatet blev också därefter, och en massiv kritik mot utredningsförslaget kom fram från de grupper och organisationer som sedan länge sökt verka för en framåtsyftande och upplyst biståndspolitik.

De socialdemokratiska invändningarna mot fonden kan jag sammanfatta i åtta punkter.

1. U-länderna tvingas att gå in i ett samägande med svenska företag för att få del av fondens kapitalresurser. Initiativrätten till biståndsinnsatser liksom förhandlingsstyrkan överlämnas från mottagarlandet till det svenska företag som överväger en investering i något u-land. Detta strider mot den grundläggande landprogrammeringen av biståndet, en princip som den borgerliga regeringen sagt sig vara överens med oss socialdemokrater om.

2. Biståndet skall bidra till ökat oberoende för u-länderna. Det har vi också sagt oss vara överens om. Nu tvingar man u-länderna att vid sin industrialisering samäga företag med utländska intressenter. Det finns ingenting i nuvarande regler som hindrar u-länderna att begära ett samägande, men vi anser att u-länderna inte skall tvingas in i ett sådant.

3. U-länderna har aldrig begärt denna fond. Jag är övertygad om att u-länderna vid de framställningar de gör både till den svenska regeringen och till andra industriländer begär hjälp med att industrialisera sitt land, men jag kan aldrig tänka mig att något av dem har konstruerat ett förslag till en sådan fond och sagt att man tycker att det är den bästa lösningen. Nej, vad de begärt är att i-länderna i sin biståndsgivning skall ställa sig mer positiva till att stödja u-länderna i deras industrialisering, men inte på de bundna villkor som fonden innebär.

4. Fondförslaget innebär konflikt med principen att koncentrera det svenska biståndet till ett begränsat antal mottagarländer. I stället vill man med fonden utvidga antalet u-länder för samarbete.

5. Med de här anförda argumenten bryts principen att biståndet skall utgå från mottagarländernas prioriteringar. I stället skall det delvis styras av industrins intressen. Det finns en klar risk att biståndsviljan i Sverige minskar på liknande sätt som i andra länder, där biståndet blandats ihop med företagsintressen.

6. Företagens investeringsvilja i Sverige och i utlandet har inte analyserats i förhållande till den föreslagna fonden. Därmed kan det skapas en motsättning om de anställda upplever att biståndsmedel används för att flytta ut produktion i stället för att skapa nya industrier i u-länderna.

Det var på den punkten intressant att höra vad David Wirmark sade när det gällde fondens styrelse, där de fackliga representanterna skulle få ett avgörande inflytande. Jag vill då till David Wirmark ställa följande fråga: Kommer de fackliga representanterna att ha vetorätt i fondens styrelse?

7. SIDA:s personal, speciellt på biståndskontoren, får den dubbla uppgiften att dels administrera det normala biståndet, dels stödja fondens arbete. Denna dubbla roll kan minska möjligheterna till ett förtroendefullt samarbete med landets myndigheter.

8. Med fondens konstruktion uppfyller gävoandelen i verksamheten inte de minimikrav som överenskommit i OECD:s biståndskommitté DAC. Därmed kan det inte räknas som bistånd trots att regeringen använder biståndsanslaget.

Utskottet har i sitt betänkande på intet sätt bemött vår kritik. Dels hävdas som försvar eller kanske rättare sagt som ursäkt att det är en mycket blygsam del av biståndsanslagen som skall användas för fonden. Detta är verkligen inget försvar för en dålig sak. Är förslaget dåligt, så är det dåligt. 100 milj. kr. är f. ö. inget lågt belopp för dem som behöver vårt bistånd. Dels sägs att fonden är ett uttryck för att eftersträva "ett samarbete på mer jämlika villkor än det givare-mottagareförhållande som utmärker biståndsverksamheten". Hur förhållandet mellan utländska företag och ett fattigt u-land kan rubriceras som jämlikt när, förutom all övrig makt som i dagens värld tillkommer multinationella företag, även makten över biståndspengar läggs över till företagen, är för mig en gåta. T. o. m. den gamle Adam Smith skulle nog vända sig bort inför de senfödda liberalextremister som kommit på en sådan förklaring. Jag tycker det vore renhårigare av företrädare för de borgerliga partierna att gå upp här och deklarerat som det är, nämligen att u-

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

länderna tidigare fått för mycket att säga till om i svenskt bistånd och att näringslivets företrädare i Sverige vill ha mer att bestämma om även på detta område.

För att tillmötesgå kraven på ett ökat teknologiskt och industriellt samarbete med u-länderna har vi föreslagit att samarbetsavtal skall upprättas med u-länder som söker ett större internationellt oberoende och som försöker använda detta för större rättvisa inom landet. Vi har i motionen satt in förslaget i ett utrikespolitiskt och ett biståndspolitiskt sammanhang så att avtalen skulle stödja och inte motverka våra biståndspolitiska principer resp. u-ländernas strävan till oberoende och självtillit. De principer för biståndet som vi är överens om skulle med vårt förslag komma att utsträckas till fler typer av samarbete med u-länder. Det skulle bl. a. stimulera till ökad produktion av basbehovsvaror och bidra till att svensk teknologi i högre grad användes för de angelägna behoven.

Detta förslag avstyrks av utrikesutskottets borgerliga majoritet, huvudsakligen med hänvisning till att förslagen inte nödvändigtvis passar in i de enskilda företagens egen planering. Det är beklagligt, men kanske inte helt förvånande, att utskottsmajoriteten därför inte gett sig in på en seriös behandling av vårt förslag på denna punkt. Det visas bl. a. av att utskottsmajoriteten använder handelspolitiska argument mot våra förslag om samarbetsavtal, skrivningar som man kunde ha besparat sig om man läst våra förslag noggrannare. Det är väl bara att hoppas att de ideologiska blockeringar som präglat utrikesutskottets betänkande inte skall behöva prägla alla de borgerliga partierna i lika många år som det tog att acceptera principerna för biståndspolitiken.

I den socialdemokratiska motionen och reservationen för vi också framkravet på en socialklausul i GATT, och det har ju tidigare här i dag debatterats. De nuvarande reglerna i GATT utformades efter andra världskriget för att främja en friare handel mellan de västliga industriländerna. På senare tid har förutsättningarna för världshandeln förändrats. De multinationella företagens dominans har blivit större, allt fler u-länder har blivit exportproducenter av industrivaror, och industriteknologin har utvecklats så att tidigare förutsättningar har förändrats. Multinationella företag i allians med socialt oansvariga u-landsregeringar driver en industripolitik som innebär hård utsugning av de anställda och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Socialklausulens innebörd är att ställa krav på skäliga arbetsvillkor. Kravet har i Sverige rests från både LO och TCO och internationellt av Fria Fackförningsinternationalen. Den nya handelsministern kommer redan i morgon att mötas av en ny gemensam skrivelse från LO och TCO, där kravet på en socialklausul upprepas. Det återstår att se, om den nya handelsministern liksom sin företrädare Staffan Burenstam Linder kommer att säga att detta krav är att "förfalla till åsiktsimperialism". Kravet innebär inte, för att citera TCO:s industripolitiska rapport En offensiv industripolitik, som lades fram senaste helgen, "att u-ländernas industrianställda skall ha samma lön och villkor som i Sverige utan att de med hänsyn till produktivitet och

allmänna förhållanden i det egna landet skall ha skäligen villkor". Detta är förvisso inte fallet i en hel del u-länder, där de styrande med stöd av antifackliga lagar och i avsaknad av samhällsomsorg satsar på en utvecklingspolitik som ger rikedom åt ett fåtal och ökad fattigdom åt stora befolkningsgrupper.

Utskottsmajoriteten ställer sig sval och avvisande till förslaget om en socialklausul men antyder på sina håll förståelse för problemet. Men denna passivitet inför framväxten av frizoner i ett femtiotal u-länder och andra avarter av industrialisering kan inte rättfärdigas. Utskottsmajoriteten hänvisar till arbetet med uppförandekoden för multinationella företag liksom samarbetet inom ILO och erkänner därigenom indirekt det berättigade i kravet. Men utskottsmajoriteten vet säkert att de instanser man hänvisar till hittills inte utfärdat bindande resolutioner eller avtal, som man gör i GATT. Den borgerliga passiviteten inför de problem som socialklausulen aktualiserar kan tyvärr, om den allmänna lågkonjunkturen och arbetslösheten fortsätter, medföra en starkare grogrund för protektionistiska krav i handelspolitiken, en utveckling som vi alla vill värja oss för samtidigt som allt flera löntagare i u-länderna lider svårt.

De krav jag här har tagit upp är en del av de många krav som finns med i vår motion. Motionen är i sin tur till stor del baserad på ett program – Arbetarrörelsen och en rättvisare världsordning – som behandlades och antogs av vår partikongress för några veckor sedan. Vi har där sökt analysera u-landsproblemen i ett vidare perspektiv än det traditionellt biståndspolitiska och lagt fram förslag på motsvarande sätt. Sverige kommer att stå inför betydligt större och mer vittomfattande problem och förhållanden till u-länderna inför 1980-talet. Vi har gjort ett försök att börja ta oss an dessa. Propositionen inskränker sig i stort sett till biståndspolitiken. Den är i många stycken en proposition för gårdagens problem. Om samhället inte tar sig an morgondagens problem, kommer anonyma ekonomiska krafter att lösa dem på sina villkor. Kapitalismen har inte lösningen på frågan om en rättvisare världsordning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 6 till utrikesutskottets betänkande 1978/79:1.

Ola Ullsten har i dag presenterat sin nya regering och sin regeringsdeklaration, och man frågar sig nu: Hur tänker regeringen ta sig an u-landsproblemen och frågan om en ny ekonomisk världsordning? Kommer folkpartiet att leva upp till sin uttalade roll som ledande i u-landsfrågor? I regeringsdeklarationen står att en medveten u-landspolitik skall utformas. I den tidigare borgerliga regeringen var det så mycket förhandlande i kanslihuset, har vi hört, och då nådde folkpartiet kanske inte ända fram med sina förslag. Men nu måste fältet vara fritt att nå ända fram, i varje fall till riksdagen, med de u-landsvänliga förslag som vi förmodar kommer med anledning av regeringsdeklarationen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen tog upp frågan om utskottets behandling av propositionen och motionerna och sade att det var en självklarhet, och ingenting att yvas över, att den socialdemokratiska motionen behandlats. Nej, självfallet inte. Naturligtvis skulle den behandlas, och det skedde också. Vad jag ville säga med mina tidssiffror var bara att den hade ägnats en *ingående* behandling. I 38 timmar under 22 sammanträden hade frågor sammanhängande med propositionen och motionerna diskuterats. Jag tror att fru Sigurdsen förstår skillnaden.

När det gäller socialklausulen har jag redan något snuddat vid den. Fru Sigurdsen tog upp risken för protektionism i det sammanhanget och sade att ingen av oss vill vara med om det. Ja, jag hoppas det, men jag har faktiskt vissa intryck av att det också finns andra stämningar. Jag har en artikel i LO-tidningen framför mig med rubriken Om det krävs protektionism – låt oss då ha det. Jag har också en artikel i Metallarbetaren där en diskussion refereras. Där står att vi måste ifrågasätta frihandeln. I det sammanhanget kommer också socialklausulen upp.

Om det råder generellt sämre arbetsförhållanden i ett u-land än hos oss är det faktiskt ett dåligt skäl för handelshinder. Det vore ett orimligt resonemang om vi i fattigdomens elände skulle söka öka den fattigdom som finns i vissa länder genom att uppsätta villkor om särskilda förhållanden där som landet inte självt har infört. Fackligt arbete är den rätta vägen, inte socialklausuler.

Om vi inte skall tillåta export till länder där arbetsförhållandena ur vår synvinkel inte anses vara tillfyllest, skall vi då tillåta import från sådana länder? Faller inte det egentligen under samma förkastelsedom?

Jag tror att Sverige minst av alla länder har anledning att som handelshinder utfärda föreskrifter för u-länderna. Med sådana skulle vi försämra deras läge på världsmarknaden och befolkningens arbetsvillkor.

Fru Sigurdsen tog upp frågan om fackligt veto i den föreslagna industriefondstyrelsen. Det var faktiskt så, herr talman, att i det gamla Polen hade adelsmännen veto i en rad frågor. Den fackliga rörelsen i Sverige har redan veto i en del sammanhang. Skall man nu utvidga denna vetorätt till att gälla även beslut i industriefondstyrelsen? Allt går igen.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen frågade om folkpartiet även i fortsättningen kommer att försöka vara en föregångare inom bistånds- och u-landspolitiken. Svaret är naturligtvis ja. Vi kommer liksom tidigare att försöka driva på med en aktiv och medveten u-landspolitik och en framsynt biståndspolitik. De här kraven finns också med i den proposition som vi nu diskuterar. Jag hoppas att socialdemokraterna kommer att ge oss hjälp och stöd i det arbetet och att de inte kommer att besvärans av gamla dogmer från biståndets barndom när det gäller att komma fram till former av samarbete som gagnar u-länderna.

Låt mig citera vad SIDA anförde i sitt yttrande över biståndspolitiska utredningen: "I Sveriges samarbete med Vietnam tog sig biståndsmottaga-

rens naturliga strävan att uppnå jämlikhet med givaren från början uttryck i en vietnamesisk önskan att diskutera ett handelsutbyte som bas för återbetalning – och sedan biståndets karaktär av gåva klargjordes och accepterades, har önskan om ett handelsutbyte på kommersiella villkor kvarstått, och det börjar nu avsätta resultat. I verkligheten är Vietnam och flera andra länder – Cuba, Angola, Tanzania kan nämnas – så angelägna att bygga samarbetet på ömsesidiga fördelar, att de inte synes förstå den svenska strävan att helt skilja bistånd från handel; hos flera av dem ligger handeln liksom biståndet i samhällets tjänst.”

Vid den samverkan som kommer att ske i fonden mellan u-landsintressen och svenska intressen är ju ändå det avgörande att det är u-landsönskemålen som skall vara utgångspunkten, fru Sigurdsen. Därmed blir sammankopplingen *en metod* att åstadkomma bärkraftiga och effektiva u-landsföretag. Och det finns minsann nog av u-landsföretag som går med förlust i dag för att vi nu skall börja att ge ett bidrag till en annan och bättre ordning.

Fru Sigurdsen frågade också om fackliga representanter i styrelsen skulle ha vetorätt. Nej, inga medlemmar i styrelsen kommer att få vetorätt, men det är klart att man kommer att lyssna mycket noga till vad de fackliga representanterna i styrelsen kommer att säga just när det gäller sysselsättningsaspekten – och naturligtvis också i andra frågor.

Fru Sigurdsen upprepar att en del av den här verksamheten kommer att styras av industrins intressen. Jag vill bara än en gång notera att det är fastslaget i propositionen att all verksamhet skall försiggå i enlighet med u-ländernas egna prioriteringar och deras egen planering.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, Allan Hernelius, det är kanske inte så konstigt att människorna på arbetsplatserna, både arbetare och tjänstemän, är oroliga inför den nuvarande utvecklingen och att det då och då hörs inlägg som kanske tyder på att man skulle vilja ha en ökad protektionism. Det är denna oro som kommer till uttryck. Kravet på en socialklausul i GATT har fackföreningsrörelsen drivit sedan början på 1970-talet. Extrema yttringar när det gäller dåliga arbetsvillkor och exempel på hur de multinationella företagen verkar får vi ju i frizonerna. En delegation från fackföreningsrörelsen skall i början på nästa år skickas ut för att studera dessa problem i Sydostasien.

Jag ställde min fråga om fackligt veto med anledning av det svar som Bertil Måbrink fick av David Wirmark och som man kunde tolka så att de fackliga representanterna skulle kunna förhindra en verksamhet där man flyttade ut arbetstillfällena. Jag vet inte hur många fackföreningsrepresentanter som skall ingå i styrelsen, om det är en eller två, men de kommer under alla förhållanden att vara i minoritet. Då frågade jag om meningen var att de skulle ha ett fackligt veto, för jag drog den slutsatsen att de annars inte kunde ha något inflytande på dessa frågor. Man skall lyssna på dem, sade David Wirmark. Ja, vi brukar också säga att man skall lyssna på rörelsen. I det här fallet skall man alltså lyssna på de fackliga representanterna.

Den framsynta folkpartipolitiken finns med i propositionen, säger David Wirmark. Nej, den finns inte med där. Däremot finns det en del av framsynt politik med i utskottsbetänkandet, eftersom vi har tagit upp många fler frågor som vi menar gäller morgondagens u-landspolitik i motionen 1912. Det är därför som vi har fått ett bredare perspektiv i utskottsbetänkandet än man har i den, som vi tycker, magra propositionen.

Gamla dogmer nämndes. I fråga om inställningen till hur vi bäst skall hjälpa u-länderna med industrialiseringen är det nog en ideologisk skillnad som föreligger mellan oss och de borgerliga i den här kammaren.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår till fullo den oro bland de sysselsatta inom många industrier och inom t. ex. handeln som kan följa av störningar i produktion och export genom tillverkning i länder som icke uppfyller våra krav på arbetsvillkor. Vad jag vill ha sagt är bara att det är en dålig metod att försöka komma till rätta med sådana företeelser genom att slå in på en protektionistisk väg. Det kommer att göra ont värre. Många exempel visar att ett exportland som Sverige framför allt skall undvika att beträda vägar som leder till handelshinder gentemot det egna landets export. Vi har helt nyligen sett exempel på det; jag tänker då på vår stålexport. Vi bör nog försöka hålla vårt hus rent på den punkten.

Jag förstår också till fullo de motiv som kan ligga bakom önskemålet om en socialklausul. Det är välmenande motiv, och det är motiv som vi gärna vill se tillgodosedda på annat sätt: genom ILO och genom en starkare internationell fackföreningsrörelse. Den saken är vi överens om, och det har också utskottet betonat i sitt yttrande.

Jag vill bara tillfoga den reflexionen att det inte bara är multinationella företag som skapar dåliga arbetsmiljöer. Jag såg för någon tid sedan ett reportage rörande cementindustrin i Polen. Den dåliga arbetsmiljön där kan man inte gärna skylla på multinationella företag.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen säger att det föreligger en ideologisk skillnad mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna i denna fråga. Låt mig bara konstatera att socialdemokraterna själva i sin motion föreslagit att biståndsmedel skall användas när det gäller industriellt samarbete med u-länderna inom ramen för samarbetsavtalen. Den gränsen är alltså tydligen redan uppluckrad. Och det är ju faktiskt så att det redan nu i biståndet finns former för svenska företag att medverka och faktiskt även göra vinster på denna medverkan. Det gäller både det stora Bai Bang-projektet och mycket enklare konsultstudier. Genom biståndet upparbetas också kontakter som leder till kommersiella relationer mellan dessa företag och våra mottagarländer.

Vad man får akta sig för är att en sådan samverkan leder till en bindning som blir till förfång för mottagarlandet. Fru Sigurdsen är ingalunda ren på den här punkten. Under hennes tid som biståndsminister genomfördes den

mycket stora höjningen av andelen bundet bistånd från Sverige. Det finns alltså redan beröringspunkter mellan affärer och bistånd. Fonden innebär alltså inte någon ny och annorlunda handlingslinje – det är väl helt klart.

Låt mig också säga att det viktiga inte är om de medel vi använder till fonden kan rapporteras som bistånd i något organ i Paris. Det viktiga är vilka effekter insatserna får i u-landet: Får vi fram bra och nyttiga företag, får vi fram företag som svarar mot basbehov, får vi fram effektiva företag, som driver på en ekonomisk utveckling för folket i landet? Det är detta som är det viktiga.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till Allan Hernelius: De här diskussionerna om ökande protektionism som vi möter ute på arbetsplatser och annorstädes kommer samtidigt med att man diskuterar hur det fungerar på arbetsplatser ute i de här länderna; man läser ju om situationen i lågprisländerna osv.

Det är klart att vi skall arbeta för starkare fackföreningsrörelser, för ett ökat bistånd och över huvud taget för att hjälpa på olika sätt så att det blir en aktivitet när det gäller facklig verksamhet i de här länderna. Men i denna kamp för att få mera jämlika villkor på världsmarknaden menar vi att kravet på en socialklausul borde vara ett av medlen.

Så till David Wirmark: Hur David Wirmark än beskriver saken finns det en ideologisk skillnad i de här sammanhangen. I biståndet medverkar företag på olika sätt, menar han. Ja, visst gör de det, inte bara i det bundna biståndet utan också genom att vi köper varor och tjänster från olika företag. Naturligtvis måste det finnas en samverkan med det svenska näringslivet för att vi skall kunna hjälpa till med industrialisering i u-länderna. Vi har siffror här som pekar på den stora ökning som har skett när det gäller industribiståndet; jag tror att det är från 2 till 33 % under en sjuårsperiod. Men detta har skett med de former vi nu har för biståndsverksamheten. Och givetvis behöver SIDA ökade resurser för att klara det ökade behovet.

Bindningen till varor och tjänster visar sig inte bara i det att vi har ett bundet varubistånd i budgeten. Kammaren kanske också erinrar sig vilka det var som drev vetekampanjen – vi skulle köpa upp en mängd överskottsvete åt u-länderna. Det var ju också att binda biståndet till varor. Om jag inte minns fel – och det gör jag inte – var folkpartiet mycket aktivt i de sammanhangen.

Ett visst bundet bistånd kan vi vara med om av sysselsättnings skull, men inte för att hjälpa det svenska näringslivet.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTON (c):

Herr talman! Den svenska u-landshjälpens huvuduppgifter har varit dels att ge hjälp i nödsituationer, dels att i olika avseenden främja mottagarländernas utveckling. Så kommer u-landsarbetet säkerligen också i fortsättningen att bedrivas. Nöden i världen är tyvärr så stor att en stor del av vår u-landshjälp i olika former måste gå till katastrofbistånd eller någonting som närmast liknar det. På långre sikt bör emellertid vår strävan vara att våra

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

mottagarländer skall nå upp till en nivå där biståndet inte längre är nödvändigt. Så har skett med vissa länder, t. ex. Cuba och Tunisien.

Även om biståndet kan upphöra, återstår dock det betydligt vidare begreppet u-landspolitik. Dagens debatt har mycket koncentrerats på själva biståndsdelen, men jag vill framhålla att u-landspolitiken också sträcker sig in på områden som utrikespolitik, sjöfartspolitik och valutapolitik liksom jordbruks-, industri- och arbetsmarknadspolitik, allt i den mån våra åtgärder på sådana områden påverkar u-länderna och deras utvecklingsmöjligheter. Här bör väl också de kulturella förbindelserna med dessa länder nämnas. Det framstår sålunda i dag som självklart att industriländernas relationer till u-länderna inte enbart är en fråga om bistånd, även om biståndsdelen när det gäller flertalet av de länder med vilka vi har kontakter fortfarande är dominerande.

En första förutsättning för vår u-hjälp är hur mycket vi vill offra av våra egna resurser för att hjälpa andra. När – för att använda socialdemokratisk vokabulär – vi centerpartister i början av 1950-talet första gången motionerade i riksdagen om enprocentsmålet vann det inte stort gehör.

Så småningom anslöt sig dock allt fler till tanken på enprocentsmålet. Det är, som Anna Lisa Lewén-Eliasson sade, beklagligt att vissa stora industriländer som USA och Japan inte har nått så långt på vägen mot enprocentsmålet. Hon kunde ha tillagt att det är lika beklagligt att det stora blocket av socialistiska länder har en ännu längre väg att gå innan enprocentsmålet är uppfyllt. Det kan inte bara vara deras systems ineffektivitet som gör att de har givit så litet, utan det beror också på att de inte vill ge mera. Biståndet räknas ju i procent av BNP.

Det socialdemokratiska partiet har nästan hela tiden intagit en i viss mån återhållande attityd till u-hjälpen. Jag erinrar mig många debatter i riksdagen där man fått kämpa mot socialdemokraterna för att få till stånd en ökad u-hjälp. Ett tidigare socialdemokratiskt statsråd motiverade t. o. m. sin avgång med partiets alltför negativa attityd till u-hjälpen.

Under senare år har emellertid enigheten om den svenska u-hjälpen varit större. Vid årets behandling av riktlinjerna för vårt lands internationella utvecklingssamarbete finner man inte mer än sex reservationer, av vilka en del skiljer sig så obetydligt från utskottets inställning att man undrar varför de egentligen har tillkommit. En av motionerna – den som rör IDB – hör inte hit, fast den av formella skäl har kommit att behandlas. Anslutningen till IDB kom inte till med motiveringen att det var fråga om u-hjälp.

När det gäller de mål som har mer direkt betydelse för biståndets utformning och val av samarbetsländer urskiljer biståndspolitiska utredningen fyra mål: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende samt demokratisk samhällsutveckling.

BPU anser att det första av de angivna målen har en avgörande betydelse, därför att ökade resurser gör det lättare att nå andra mål. Ju större produktionen är desto mer finns det att fördela genom olika åtgärder som syftar till social rättvisa. Alla u-länder satsar i någon mening på att öka produktionen. De skillnader som finns gäller metoderna att nå ökad tillväxt.

BPU anser att i den utsträckning detta mål bör vara styrande för inriktningen av Sveriges bistånd, förefaller det rimligt att ge förtur åt länder som satsar på en varu- och tjänsteproduktion direkt för de breda folklagrens behov och beaktar sysselsättningsproblemen. Det instämmer också utskottet i. BPU tillfogar också, att om en konflikt uppkommer mellan utjämnings- och tillväxtmål så måste det förstnämnda målet få väga över.

Vid FN:s sjätte extra generalförsamling våren 1974 fördes fram förslag om en ny internationell ekonomisk ordning. Kraven var i flertalet fall mycket allmänt hållna. Ett par av dem vill jag särskilt understryka, nämligen för det första makt över inhemska naturresurser. Detta finns uttryckligen stadgat i FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, artikel I § 2, där det heter: "Alla folk må för sina egna syften fritt förfoga över sina naturrikedomar och naturtillgångar, dock att detta ej må ske till förfång för förpliktelser, som härrör från det på principen om det gemensamma intresset grundade internationella samarbetet på det ekonomiska området och den internationella rätten. I intet fall skall ett folk kunna berövas sina egna utkomstmöjligheter."

Det andra kravet är stöd till industrialisering. Sådant stöd kan givetvis ges i olika former, men det är förvånande att socialdemokraterna så hårt går emot industrifonden. Det är ju, som har framhållits i utskottet, en relativt sett mycket blygsam del av biståndsanslagen som förutsätts bli tillförd fonden som grundkapital, nämligen 35 milj. kr. under budgetåret 1978/79 som en första inbetalning och därefter högst 65 milj. kr. ytterligare. 35 milj. kr. är, som utskottet har påpekat, mindre än en procent av biståndsanslagen för budgetåret 1978/79. Självfallet är det resp. u-länders egen sak att avgöra huruvida s. k. joint ventures, dvs. samägda företag, är den form för industrisamarbete som passar dem bäst. Det är vidare att märka att joint ventures inte är det enda tänkbara sättet för fondmedverkan. Det förvånar mig att Gertrud Sigurdsen säger att u-länderna tvingas till någonting. U-länderna är suveräna och behöver inte anta någonting av det som föreslås från svensk sida. Jag förstår inte hennes uttryck att de skulle tvingas till någonting.

Fonden skall också kunna finansiera förinvesteringsstudier. De samarbetsformer som fondförslaget erbjuder svarar mot de önskemål som inte bara framförts, som nämnts här tidigare i dag, i generella termer såsom i FN-deklarationen om en ny ekonomisk världsordning och i Limadeklarationen, utan också, som David Wirmark har påpekat, mer konkret och direkt riktats till Sverige från en rad av våra programländer. Det har därvid klart kommit till uttryck att de eftersträvar någonting vidare än vad som ryms inom det traditionella biståndet, nämligen ett samarbete på mer jämlika villkor än det givare-mottagareförhållande som utmärker biståndsverksamheten. De har sålunda visat ett klart intresse för att svenska företag engagerar sig i deras industriella uppbyggnad både med kunnande och kapital. Samtidigt har de – i likhet med de företag som i detta syfte har blivit kontaktade – efterlyst en medverkan från statens sida som en garanti för det industriella direktsamarbete mellan företag som varit under diskussion. Den föreslagna fonden bör

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

kunna motsvara just dessa önskemål.

Socialdemokraterna för fram samarbetsavtalen såsom alternativ, men erfarenheterna av de hittillsvarande avtalen är inte särskilt positiva. Man kan inte påvisa att exporten har ökat genom dem. De har dock krävt betydande arbetsinsatser och administrativa resurser. Utskottet har också påvisat en del andra olägenheter med samarbetsavtalen. I stort sett kan man säga att de inte har lett till sådana resultat att de utgör något alternativ. David Wirmark påpekade att även om beloppet är ganska ringa tillkommer upplåningen och det egna kapitalet, och då kan det få större effekt än det ringa belopp på en procent som nu är föreslaget.

Herr talman! I den mängd av frågor som behandlas i propositionen om riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet vill jag särskilt ta upp två områden. BPU har i de fyra mål som bör gälla för biståndets utformning framhållit att det bör ske en ekonomisk och social utjämning och att det bör bli en demokratisk samhällsutveckling, några punkter som centern har strävat efter under många års arbete med u-landshjälpen. Även om Sverige högst ogärna uppställer några villkor för sin u-hjälp, bör det dock klargöras att vi önskar en sådan utveckling. Om stora ekonomiska och sociala klyftor kvarstår i ett land, där vissa grupper kanske lever i överflöd och andra i svår nöd, bör vi rimligen framhålla att Sverige inte accepterar sådana anordningar och att vi önskar att en social och ekonomisk utjämning sker. Det bör heller inte uteslutas att den svenska u-hjälpen kan påverkas för länder som inga strävanden har till större jämlikhet, i synnerhet om hjälpen kan befaras inte komma till de mest behövande.

I dagens diskussion har det talats mycket om hur vi skall kunna få fram hjälpen på ett effektivt sätt. Inte från socialdemokratiskt håll men från kommunistiskt har man rent av ifrågasatt ett avbrytande av hjälpen. Det kan vara intressant att anföra några uppgifter om per capita-inkomsten i vissa länder, som har varit under diskussion i dag. Per capita-inkomsten 1976 var i Bangladesh 100, i Pakistan 130, i Sri Lanka 130, i Vietnam 150 och i Tanzania 160 dollar. I Tunisien var per capita-inkomsten 600 och i det nu av de socialistiska partierna så varmt omhuldade Cuba 710 dollar.

Det andra område som jag vill ta upp är att långvariga och allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör kunna påverka vår beredvillighet att fortsätta samarbetet. Det är, som utskottet har påpekat, svårt att förutse de situationer som kan föranleda ett omedelbart avbrott i samarbetet – det har hittills skett i ett fall som följd av en statskupp. Man kan emellertid inte utesluta att det kan ske så grundläggande förändringar i ett mottagarlands politik att det blir aktuellt att omedelbart avbryta biståndet.

I konventionen om de mänskliga rättigheterna finns, fast i något annorlunda formulering, inskrivet ett demokratiskt styrelseskick. Varje land är enligt FN-stadgan suveränt, och Sverige har väl inte tänkt att ingripa i ett lands inre angelägenheter. Men har vi ett avsevärt samarbete med ett land, så bör vi inte underlåta att påpeka vårt intresse för en demokratisk samhällsutveckling. Tyvärr är det många av våra mottagarländer som är diktaturer. Så länge enpartisystem råder och alla andra partier är förbjudna kan man inte tala

om demokrati.

Jag förvånar mig över att utskottets vice ordförande Anna Lisa Lewén-Eliasson ägnade så mycket tid åt biståndspolitiska utredningens uttalande om enpartisystem. Men observera: det står icke något om detta i utskottets betänkande, utan det är biståndspolitiska utredningens uttalande. Jag vill verkligen fråga Anna Lisa Lewén-Eliasson om hon anser att det är demokrati om bara ett parti får lov att existera och alla andra partier är förbjudna, om det är en demokrati när det finns ett mycket stort antal politiska fångar och när pressfriheten och mötesfriheten är beskuren. Kan man säga att det är en demokrati?

Dessa diktaturländer har val – det bör observeras, och det låter så vackert. Men gå vidare och se: Hur nomineras de kandidater som skall väljas? Då finner vi att det redan är klart vem som skall väljas, och sedan förrättas det val där 99 % av folket röstar, och röstar på samma kandidater. I många av de här fallen är det endast den härskande juntans folk som får nomineras. Och då blir ju valen bara skenval som inte alls återspeglar folkets vilja.

Jag anser det mycket betydelsefullt att det i utskottets betänkande, som jag förmodar inom kort kommer att godkännas av riksdagen, finns inskrivet att "långvariga och allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör kunna påverka vår beredvillighet att fortsätta samarbetet".

Herr talman! Jag skall inte gå in på Cuba och andra sådana länder. Men jag vill anföra att centerns uppfattning där har varit att Cuba kommit upp till så pass god levnadsstandard, med 710 dollar i inkomst per capita, att landet inte längre hör till de länder som behöver ifrågakomma för bistånd. Och när landet dessutom har trupper i 17 andra länder utan rimlig anledning, så finns det ingen anledning att fortsätta med biståndet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Torsten Bengtson ställde en direkt fråga till mig om de demokratiska förhållandena. Jag vill säga: Jag tycker det är ganska viktigt att i den här debatten också få ta med uttalanden från den biståndspolitiska utredningen därför att den var sammansatt av representanter för de fem partierna i riksdagen. Och just i det här avseendet, hur man skall karakterisera ett folkligt inflytande i länder som dem vi talar om här i dag, gjorde utredningen ett enigt uttalande som jag anser vara ganska intressant och viktigt.

Utredningen sade: "Ett folkligt deltagande i beslutsprocessen är självfallet viktigt även om det inte sker inom i västerländsk mening demokratiska former. I en del av de s. k. enpartistaterna kan det enda tillåtna partiet ha karaktären av en nationell folkrörelse med det främsta syftet att mobilisera mänskliga och materiella resurser för utvecklingen. Inom denna ram finns ofta möjligheter till ett brett deltagande i beslutsprocessen."

Det är just detta som jag vill uppmärksamma här som ett viktigt led i demokratiseringen. Vi får alltså betrakta demokratin och hur den fungerar och utvecklas mer vidsträckt än om vi ser den ur rent svensk synpunkt.

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Jag skulle också vilja ta upp frågan om nomineringar. Om man följer länder som Cuba och Moçambique litet närmare och inte tar på sig skyggappar för att bara se hur fruktansvärda dessa länder är, så skall man finna att det just inom dessa enpartistater faktiskt utvecklats ett system där det sker en nominering som inte är så väldigt olik den som vi har i vårt eget land när det gäller att spåra upp människor som är intresserade och aktiva och som kan tillgodose representationen för människorna i sina bygder och i sina grupper. Detta är naturligtvis inte någonting som liknar svensk demokrati, men det är i alla fall värt att observera och ta till vara.

Jag tror alltså att man inte skall vara så fruktansvärt ängslig utan att man får tillgodogöra sig de strävanden till och de uttryck för ett folkinflytande som finns i olika länder. Det är det jag velat föra fram.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att man skall akta sig för att tumma på demokratin – och det anser jag att man gör om man accepterar ett system där bara ett enda parti tillåts. Det kan aldrig enligt min uppfattning bli någon demokrati. Jag frågar om igen Anna Lisa Lewén-Eliasson om hon anser att en demokrati verkligen är möjlig när man förbjuder andra partier. Hur skulle socialdemokratin och centern ha kunnat komma fram i svensk politik om endast ett enpartisystem hade existerat?

Hur skall man få reda på att det är en folkrörelse som står bakom någonting när det är förbud mot att ha några andra partier? Är det en folkrörelse i så fall – när man har förbjudit andra riktningar att göra sig gällande?

Sedan använder Anna Lisa Lewén-Eliasson uttrycket "ur svensk synpunkt demokrati". Det är inte bara ur svensk synpunkt. Se på konventionen om de mänskliga rättigheterna som antogs av FN:s alla länder! Jag minns inte att någon röstade emot den då i varje fall. Där står också inskrivet om demokrati, så det är inte någon svensk uppfinning i fråga om demokrati som jag hävdar, utan det är en i högsta grad internationellt erkänd form.

I ett land som jag känner till och som har enpartisystem säger man att två kandidater får nomineras i varje krets – naturligtvis från det enda erkända partiet. Dessa kandidater skall emellertid godkännas av centralkommittén. Hur mycket har då folket att säga till om? Då har vi just den där toppstyrningen som förekommer i diktaturerna. Folket har alltså inte någonting att säga till om. Först är det enpartisystem, sedan skall man från toppen godkänna de kandidater som skall förekomma. Vad återstår då egentligen av val genom folket?

Nej, jag tar avstånd från sådant. Skall det vara en demokrati så skall folkets verkliga vilja komma fram. Det skall inte vara resonemang som kan leda till att man tummar på demokratin.

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att en diskussion mellan Torsten Bengtson och mig är ganska ofruktbar, eftersom vi aldrig kommer att kunna se lika på de här sakerna. Mitt sätt att betrakta problemen i dessa länder kan jag inte

formalisera på det sätt som Torsten Bengtson gör. Men jag vill motivera min ståndpunkt.

Jag vill återropa Barbro Johansson, en inte alldeles okänd person, som arbetat i Tanzania i många år. Hon berättade för oss – en grupp svenskar som rest ut till Tanzania – mycket värtaligt om varför hon stödde enpartiväsendet i Tanzania. Hon menade att det skulle vara förödande för detta nya land med sin nya självständighet att inlåta sig på något slags partiväsende som skulle skapa svårigheter i stället för den endräkt och sammanhållning som hon ansåg att folket där måste prestera. Jag tror att man skall lyssna på sådana skäl.

För min egen del anser jag att det viktigaste av allt i dessa länder är att man mobiliserar ett intresse, en vilja att vara med, hos den stora gruppen av människor. Detta måste man få utveckla med de möjligheter som dessa länder har. Om man ur denna folkmobilisering och detta enpartivälde kan få fram en verksamhet som tar sig uttryck t. ex. i grupper som svarar för nomineringar till olika styrande grupper och så småningom till landets parlament, som det nu är utformat, och till dess regering, så är det ju ett första steg i en utveckling som så småningom – det hoppas vi alla – skall leda till demokrati av svenska mått. Men vi skall väl ändå inte begära att en sådan skall finnas i dag.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror också att det blir en fullständigt ofruktbar diskussion mellan oss om Anna Lisa Lewén-Eliasson vill tumma på demokratin, för det kommer jag inte alls att gå med på att man gör. Jag kommer icke att acceptera några enpartisystem och säga att de är en form av demokrati. Anna Lisa Lewén-Eliasson nämner Tanzania, och det var just det land jag tog som exempel på hur nomineringar går till. Upplysning om detta fick vi under utrikesutskottets resa dit, när vi båda var med. Vi fick då veta att nomineringarna sker på det sättet.

När det gäller att få enighet och sammanhållning på ett annat sätt så är det mycket lätt om man har en diktatur, åtminstone ytligt sett, för då får inga andra meningar göra sig gällande.

Uttrycket "mobilisera intresset" används också i sammanhanget. Det kan man göra om man har en verklig demokrati med fria val där man får nominera vilka kandidater man önskar, men inte i system där man inte har rättighet att nominera. Om inte folkviljan får komma till uttryck i ett land blir resultatet att en junta bestämmer. Och det blir en junta i varje land där man inte har demokratiska och fria val.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! "Det finns en biståndsretorik som klingar skönt under kristallkronorna", skriver en artikelförfattare i en av dagens morgontidningar. Här inne finns ju inga kristallkronor, men vi har i dag hört en hel del biståndsretorik under neonljusen, eller vad det nu finns bakom glaskuporna. Jag tycker därför att det är angeläget att erinra om några grundläggande fakta i

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

dagens verklighet.

Det talas här i debatten om Sverige och u-länderna. Vad är u-länderna och vad är Sverige? Termen "u-länder" står ibland för utvecklingsländer, ibland för underutvecklade länder. I bägge fallen finns anmärkningar att göra. I en rad s. k. u-länder går det dåligt med utvecklingen. Termen "underutveckling" förutsätter en jämförelse som ställer fram t. ex. de västeuropeiska länderna som något slags ideal det gäller att nå upp till. Det är ett vad man brukar kalla eurocentriskt betraktelsesätt, som utgår från västeuropeiska förhållanden och som folken i andra världsdelar inte accepterar. Termen "periferi" – som brukar ställas i motsats till centrum och användas på u-länderna – reser frågan hur de länder som hyser en övervägande majoritet av världens befolkning kan betraktas som perifera. Termen "tredje världen" kan också kritiseras.

Den riktiga beteckningen på de länder vi här avser är exploaterade länder – länder exploaterade av imperialismen, av imperialistiska stater och transnationella bolag.

I sin jakt efter växande profiter har monopolkapitalet sökt sig ut över det egna landets gränser. Det har slagit under sig råvarukällor och marknader världen över. Med politiskt och militärt våld har stater banat väg för storbolagens internationella expansion. Länder har erövrats. Hela världsdelar har hållits nere i olika former av kolonialt beroende. Deras naturtillgångar och arbetskraft har plundrats. Folken har lemlästats och förtryckts.

En rad folk har efter det andra världskriget med dess maktförskjutning genom kamp kunnat erövra nationellt oberoende. Men i stora områden fortsätter det imperialistiska förtrycket och utsugningen i neokolonialistiska former. Kapital från olika monopolkapitalistiska länder flätas samman i internationella jättebolag och trustar. Överstatliga organ bildas för att bryta ner folkens nationella självbestämmanderätt och stärka storfinsansens maktställning. De kapitalistiska monopolerna delar sinsemellan upp vad de kan komma över av världens rikedomar. Samtidigt för de en förbittrad kamp inbördes om råvaror och marknader. Detta är imperialism.

Enligt varje vetenskaplig definition av imperialismen är Sverige en del av detta system. Monopol och monopolistiska förhållanden dominerar det ekonomiska livet. Ett fåtal finansfamiljer kontrollerar i sista hand bankmonopol, industrikoncerner och försäkringstruster. För att öka sina profiter jagar de svenska storbolagen efter en större del av världsmarknaden. De exporterar kapital och flyttar fabriker och produktion till andra länder. Sverige är indraget i kampen på världsmarknaden mellan storföretag, karteller, trustar, industrigrenar och imperialistiska stater. Svenskt kapital är sammanflätat med kapital från andra imperialistiska länder.

Den svenska industrin sysselsätter sedan 1965 allt färre i Sverige, men samtidigt allt fler utomlands. Från 1965 till 1977 sjönk sysselsättningen i svensk industri med 85 000 personer. Mellan samma år ökade den i svenska producerande dotterföretag utomlands med mer än 120 000 personer.

Den svenska kapitlexporten har ökat kraftigt under de senaste årtiondena. En ökande andel av denna kapitlexport går till exploaterade länder. 1976

placerades där nära 20 % av de svenska direktinvesteringarna utomlands. År 1974 var 46 000 personer anställda vid svenska producerande dotterbolag i de exploaterade länderna, vilket motsvarade 21 % av det totala antalet anställda vid sådana bolag i utlandet. Samma länders andel av den svenska exporten var samtidigt 11 %.

Investeringarna är starkt koncentrerade till Latinamerika – där finns två tredjedelar av antalet anställda och 85 % av totala tillgångarna i svenska producerande dotterföretag i exploaterade länder. De svenska dotterbolagen i denna världsdel expanderade särskilt starkt under 1950-talet, då en fjärdedel av alla direktinvesteringar i utlandet gick till Latinamerika. Två viktiga länder för direktinvesteringar under de senaste åren har varit Brasilien och Iran.

Det svenska storkapitalet exporterar för att göra profit. Under senare år har det visat sig lönsamt att sälja till utländska marknader genom produktion i utlandet i stället för genom produktion i Sverige. Under perioden 1965–1974 har de företag som har producerande dotterbolag i utlandet ökat den andel av produktionen som säljs på utländska marknader från 52 % till 63 %. Men av denna försäljning har endast drygt hälften exporterats från Sverige. Resten har producerats och sålts i utlandet.

Den andel av den svenska exporten som går till de exploaterade länderna har pendlat runt 10 % under hela 1900-talet. Under 1960-talet och i början av 1970-talet minskade denna andel, men från 1974 har det skett en relativt snabb ökning. Ökningen är från 9 % 1973 till 13 % 1976. De senaste åren har exporten till de oljeexporterande länderna ökat snabbast. Exporten till de s. k. OPEC-länderna ökade med 580 % mellan 1970 och 1975.

Exporten från Sverige till de exploaterade länderna domineras av maskiner och andra industriprodukter. Importen domineras av råvaror. Industrivarornas andel har emellertid ökat under de senaste åren.

I princip har den svenska handelspolitiken efter det andra världskriget varit frihandelsvänlig. Den svenska långsiktiga målsättningen beträffande tullar på industrivaror har angivits vara "fullständig frihandel mellan i-länderna och gentemot u-länderna utan krav på motprestation" (Aktuellt i handelspolitiken). Genom det tullpreferenssystem som tillämpats i Sverige fr. o. m. 1972 skall även industrivaror – samt ett antal jordbruksvaror – från de exploaterade länderna importeras tullfritt. De enda industrier där dessa länder f. n. är konkurrenskraftiga, dvs. textil- och beklädnadsindustrin samt sko- och läderindustrin, är emellertid undantagna från systemet. Produkter från dessa industrier är belagda med de högsta importtullarna i Sverige, 13–17 %. Dessutom är dessa produkter utsatta för en rad andra importbegränsningar, såsom importkvoter och licenstväng.

Handelspolitiken är en del av Sveriges relationer till de exploaterade länderna. En annan del brukar sammanfattas under beteckningen biståndspolitik eller internationellt utvecklingssamarbete. Vilka är dess förutsättningar och innebörd?

Det är modernt i den borgerliga världen just nu att tala om interdependens, om ömsesidigt beroende, mellan de imperialistiska staterna och de utplundrade länderna. I regeringens proposition påstås t. o. m. att ett ökat ömsesidigt

beroende präglar förbindelserna mellan i- och u-länder. Det talas om det gemensamma intresset att forma regler som ger fördelar för alla deltagande stater. Detta är ett både klasslöst och historielöst betraktelsesätt. Visst finns det ett ömsesidigt beroende, men det fanns det också mellan slavägaren och slaven. Av vilken art är då u-ländernas beroende av Sverige?

I sin bok *Solidaritet eller imperialism* summerar två svenska författare, Hermele och Larsson, sin undersökning så här: "Utgångspunkten för vår analys har varit att Sverige tillhör kapitalismens centrum. Den svenska staten är därför utsatt för starka begränsningar i sin u-landspolitik genom de krav som det svenska kapitalet, framför allt storföretagen, ställer. De grundläggande av dessa krav har varit att det bör råda 'konkurrens på lika villkor' på u-ländernas marknader. -- I det stora hela har också den svenska staten fört en u-landspolitik som tillfredsställt detta intresse. Den dominerande principen har varit frihandel och fri rörlighet för kapitalet, med minimal inblandning av nationalstaterna."

Vissa avvikande inslag i den svenska u-landspolitiken har emellertid funnits, t. ex. begränsningen av investeringsgarantisystemet till de s. k. programländerna, motståndet tidigare mot medlemskap i IDB och den relativt låga prioritet som getts åt industriellt bistånd. Dessa avvikande inslag har samband med vissa speciella ekonomiska och politiska förutsättningar. Den progressiva opinionen i Sverige har gett u-landspolitiken en profil som skilt den från övriga s. k. centrumstater. Förutsättningar för detta har varit bl. a. det svenska kapitalets traditionellt små intressen i de exploaterade länderna, det svenska storkapitalets intressen av en internationell frihandel och det förhållandet att staten i ett litet imperialistiskt land som Sverige inte behövt ta ansvar för det imperialistiska systemet.

Den förda u-landspolitiken har visat sig vara till fördel för det svenska kapitalet. Jag citerar ännu en gång Hermele och Larsson: "Socialdemokratin har kunnat föra en politik, som tillfredsställt en radikal inhemsk opinion (inte minst inom det egna partiet) och gett Sverige ett gott rykte i tredje världen samtidigt som den gett det svenska kapitalet ett inte obetydligt stöd i den internationella konkurrensen."

Frågan är emellertid, och nu närmar vi oss dagens problem, om inte förutsättningarna för en avvikande svensk u-landspolitik börjat raseras. Den ökade internationella konkurrensen och den ökade betydelsen av vissa marknader i periferin har gjort att de kapitalistiska staterna med olika medel alltmera sökt stödja "sina" företag. Samarbetet mellan stat och kapital har ökat, inte minst på marknaderna i de exploaterade länderna. Det svenska kapitalet kräver också ökat stöd till företag i u-länderna. Skiljelinjen mellan biståndspolitik och övrig u-landspolitik blir svårare att upprätthålla. Redan under den socialdemokratiska regeringens sista år kunde vissa förändringar i den svenska u-landspolitiken noteras, och detta markerades ännu mera efter den borgerliga regeringens tillträde. Sverige blev medlem i IDB, förslag ställs nu om en särskild fond för industribistånd, stödet till Cuba skars ned osv.

Det finns falska och det finns sanna teorier om förhållandet mellan de imperialistiska staterna och folken i de exploaterade länderna. Till de falska

hör föreställningen att en snabb tillväxt i de rika, industrialiserade länderna betyder förbättrade förhållanden för de fattiga, utplundrade ländernas folk. De sanna teorierna kan vara skrivna i olika termer, men det gemensamma för dem är att de fastslår att de rika länderna är rika just därför att de fattiga länderna är fattiga.

Det är helt klart att den grundläggande relationen mellan ett litet imperialistiskt land som Sverige och de exploaterade länderna är densamma som mellan imperialismen som helhet och dessa länder. Svensk och utländsk storfinans går samman för att gemensamt plundra folken i Västeuropa, Asien, Afrika och Amerika. Värden som svenska arbetare skapat används för att utsuga andra folk. Med profiterna av denna utsugning söker den svenska storfinansens i sin tur att stärka kapitalismens ställning i Sverige.

Den grundläggande relationen mellan Sverige och tredje världen är alltså ett förhållande av exploatering. Den svenska kapitalismen utplundrar på olika vägar folken i tredje världen. Detta sker i huvudsak på tre olika vägar. Genom handelspolitiken, där den svenska kapitalismen tar dyrt betalt för sina industrivaror och betalar dåligt för i huvudsak råvaror från tredje världen. Genom direkta kapitalinvesteringar och utsugning av lönarbetare i olika delar av tredje världen. Genom den svenska imperialismens deltagande i olika internationella imperialistiska sammanslutningar och stöd till de stora imperialistiska staternas politik, vilket ger del i vinsterna av deras exploatering av tredje världen.

Det svenska biståndet till olika länder i tredje världen är endast en ringa återbetalning av värden, som pressats och fortfarande pressas ur folken i dessa länder av det svenska kapitalet.

Vad som kallas "hjälp" eller "bistånd" är i själva verket en integrerad del av det imperialistiska systemet. En sammanhängande och konsekvent politik till förmån för de exploaterade länderna förutsätter att Sverige bryter sig ut ur de ramar som den kapitalistiska världsordningen uppdrar.

Det finns dock en viss rörelsefrihet för Sverige inom systemets ramar, vilket borde göra det möjligt att utforma den svenska u-landspolitiken på ett sätt som medvetet stöder de revolutionära krafterna i tredje världen, vilkas seger är den nödvändiga förutsättningen för att underutvecklingen skall kunna brytas. Men då måste man säga ett bestämt nej till den ökade sammanblandning av biståndspolitik och kapitalistisk industri- och handelspolitik som propositionen och utrikesutskottet förordar. Då måste man säga bestämt nej till den föreslagna industrifonden. Då måste man upphöra med stödet till reaktionära regimer med deras utvecklingsfientliga politik. Då måste man koncentrera stödet till de antiimperialistiska rörelserna, de socialistiska staterna och de övriga progressiva regimerna i tredje världen. Då måste Sverige lämna de imperialistiska organ, typ Världsbanken och oljeklubben, som är direkt riktade mot tredje världen.

Herr talman! Sverige har i dag fått en ny utrikes- och biståndsminister i en folkpartiregering. Detta borde ge möjligheter att lägga fram en liberal politik. Jag har sett rätt många folkpartiledare komma och gå, men det har inte ökat mitt förtroende för den liberala politiken. Ingen skall dock dömas ohörd. Min

partikamrat Bertil Måbrink har i sitt anförande redan ställt några frågor till utrikesministern eller den representant för regeringen som så småningom uppenbarar sig här i kammaren. Jag upprepar frågorna och kompletterar dem. Svaren på följande fem frågor kommer att ge väsentliga delar av folkparti-regeringens profil i u-landspolitiken:

1. Avser regeringen att lägga förslag om Sveriges utträde ur Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB)?

2. När avser regeringen att framlägga förslag om att allt svenskt bistånd skall lämnas obundet?

3. Avser regeringen att i nästa budgetproposition framlägga en utvecklingsplan för det svenska biståndet till Bangladesh, Indien, Lesotho, Pakistan, Kenya och Sri Lanka?

4. Är regeringen beredd att arbeta för att koderna om teknologiöverföring och om multinationella företags politik skall ha bindande verkan?

5. Är regeringen beredd att verka för en sådan u-landspolitik som innebär att biståndspolitiska målsättningar får styra Sveriges handels- och industripolitik gentemot tredje världen?

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Ett bestående inslag i moderata samlingspartiets u-landspolitik har varit kravet på att Sverige skall anlägga en helhetssyn på sina relationer till u-länderna. Partiets u-landskommitté framlade 1967 förslag om en samordnad svensk u-hjälp, vilka sedan år från år följts upp i partimotioner till riksdagen.

För moderata samlingspartiet har helhetssynen varit självklar. Vi har menat att det gällt att mobilisera alla goda krafter i det svenska samhället, såväl enskilda som offentliga, i utvecklingssamarbetet och därmed få till stånd den breda kontaktyta och det ömsesidiga utbyte som vi menat borde vara ett naturligt och värdefullt inslag i utvecklingssamarbetet.

I 1968 års partimotion till riksdagen uttrycktes de moderata kraven på följande sätt: "I denna situation är det ytterst angeläget att kraftansträngningar görs på både offentligt och privat håll för att öka biståndet till u-länderna. Därvid är det angeläget att se till att utvecklingsbiståndet får en för mottagarlandet effektiv användning. Ökade insatser till u-länderna bör inte isoleras till enbart den statliga biståndsgivningen utan fordrar att man anlägger en helhetssyn på biståndsverksamheten. I denna måste inbegripas åtgärder på det handelspolitiska området, det direkta statliga stödet över budgeten, näringslivets insatser, missionens och de humanitära organisationernas bidrag och inte minst samordningen mellan alla dessa bidragsformer. Det enskilda humanitära hjälparbetet har med knappa resurser nått utomordentliga resultat. Det är därför angeläget att de erfarenheter som samlats i denna verksamhet tillvaratas på ett bättre sätt än hitintills."

Socialdemokraterna har haft en annan inställning till biståndssamarbetet. För dem har det offentliga biståndet över budgeten varit det enda väsentliga, medan inställningen till såväl näringslivets som de enskilda organisationernas möjligheter att göra insatser i u-länderna varit negativ. Den företag-

samhet som även socialdemokraterna sett på med välvilja när det gällt en företagsetablering i en svensk avfolkningsbygd har i u-landssammanhang betraktats som en samling utsugare och profitörer.

Socialdemokraternas inställning har kommit alltmera i otakt med u-ländernas egna krav och synpunkter såsom de framlagts bl. a. i internationella sammanhang. Ett väsentligt inslag i den s. k. nya ekonomiska världsordningen är just kravet på en helhetssyn. U-länderna önskar inte att samarbetet enbart skall begränsa sig till statligt bistånd. De önskar en helhetssyn på relationerna mellan i- och u-land som innefattar handelspolitiken, industrisamarbete, forskning, kulturellt utbyte samt ökad u-hjälp. De önskar ett utvecklingssamarbete till ömsesidig nytta.

Den väsentligaste nyheten i det betänkande som kammaren har att behandla i dag är förslaget om en fond för industriellt samarbete med u-länder. Helt stilenligt säger socialdemokraterna nej till den föreslagna fonden. Detta sker i en lång reservation som är mycket motsägelsefull. Å ena sidan vill man inte ha fonden, och argumenten härför har Gertrud Sigurdsen föredragit. Men å andra sidan vill socialdemokraterna att riksdagen skall uttala sig för att Sverige skall ingå samarbetsavtal med u-länder. Avtalen skall främst gälla områden som industriellt samarbete, forskning och utveckling av teknologier och skall också kunna utvidgas till andra områden av intresse för de berörda parterna.

Biståndsanslaget skall också kunna användas i detta sammanhang, alltså på alldeles samma sätt som i fråga om fonden. Samarbetsavtalen skall enligt socialdemokraternas reservation även kunna ingås med en vidare krets än programländerna, också i likhet med syftet med fondens verksamhet. Socialdemokraterna kan vidare tänka sig statligt stöd till sådan industriell verksamhet som prioriteras i resp. samarbetsavtal.

Socialdemokraterna är således i själva verket beredda att utveckla ett industriellt samarbete med u-länderna med hjälp av biståndsmedel och gentemot en vidare krets än nuvarande programländer. Litet slagordsmässigt skulle man kunna formulera saken så, att socialdemokraterna i dag kan tänka sig det mesta i fråga om industrisamarbete utom just den föreslagna industrifonden. Men måste man inte ha instrument med vars hjälp man kan fylla samarbetsavtal med u-länder med konkret innehåll? Är inte industrifonden ett bra sådant redskap?

Socialdemokraterna kan knappast mena att vi skall ingå samarbetsavtal med andra länder bara för det vackra dokumentets skull. Det gäller att fylla avtalen med konkret innehåll; annars vänds lätt förväntningar i besvikelser. Värt att notera i sammanhanget är också att socialdemokraterna i våras var negativa till den summa på 50 milj. kr. som den borgerliga regeringen föreslog för det bredare samarbetet och som bl. a. just syftar till att möjliggöra att redan ingångna samarbetsavtal skall kunna följas upp.

Vi tror att såväl fonden som samarbetsavtal kan fylla en funktion när det gäller att utveckla svensk u-landspolitik så att den bättre motsvarar u-ländernas önskemål om ett bredare samarbete till ömsesidig nytta. Fonden är i själva verket av blygsam omfattning och bör snarast kompletteras med ett

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

utbyggt investeringsgarantisystem.

Moderata samlingspartiet är övertygat om att utvecklingssamarbetets framtid är att söka i ett bredare och mer decentraliserat samarbete. Vid sidan av köpkraftsöverföringen är biståndets viktigaste komponent förmedlingen och utbytet av kunskaper och erfarenheter. I detta erfarenhetsutbyte har ett utvecklat industriland som Sverige med sin höga utbildningsnivå mycket att ge om hela nationens resurser, dvs. om många människor och många olika institutioner, organisationer, föreningar och sammanslutningar engageras i utvecklingssamarbetet och detta inte enbart omhändertas av en statlig myndighet. Kontakter behöver knytas över gränserna, inte bara på myndighetsnivå utan framför allt mellan människor och olika grupperingar inom länderna.

SIDA bör i större utsträckning engagera sig i en kontaktförmedlande verksamhet som hjälper universitet och skolor, föreningar och organisationer att knyta kontakter med organisationer och människor i u-länderna. Som exempel kan nämnas ett utbyggt vänortssystem, yrkessammanslutningars utbyte med kolleger i u-länderna, politiska organisationers kontakter med systemorganisationer samt fackliga organisationers hjälp och utbyte av erfarenhet. Syftet skall vara att mobilisera fler kvinnor och män i biståndssamarbetet inom ramen för deras vardagssysselsättning.

Herr talman! Biståndspolitikerna är motiverade av medkänsla med de människor som ännu inte lyckats befria sig från massfattigdomens grepp. Motivet är grundläggande för svenskt utvecklingssamarbete och i sig nog. Men vi måste också komma ihåg att utvecklingshjälpen ger vår lilla nation möjligheter att vara med i ett internationellt utvecklingsarbete till gagn för alla nationer som engagerar sig däri, såväl u- som i-land. Sveriges välfärd är byggd på internationell handel och utveckling. Svensk utvecklingshjälp innebär, sett ur detta perspektiv, ett fortsatt svenskt ja till internationell samverkan.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Margaretha af Ugglas började med att säga att socialdemokraterna har kommit i otakt med u-ländernas önskningar därför att u-länderna önskar en helhetssyn där man inte bara tar in biståndspolitik utan också handels- och industripolitik m. m. Det är just detta som socialdemokraterna har tagit hänsyn till i utskottsbehandlingen och i sina motioner. Det har däremot inte regeringen gjort.

Sedan tar Margaretha af Ugglas upp fonden för industriellt samarbete med u-länder och säger att den socialdemokratiska reservationen är mycket motsägelsefull. Jag har försökt att i min debatt med David Wirmark tala om att det är en ideologisk skillnad i vår syn på denna.

Visst måste man – det säger jag som svar på Margaretha af Ugglas fråga – ha instrument. Vi har numera SIDA som har hjälpt till med en mycket kraftig

industriell utveckling i u-länderna. Företagen kan också själva ha samarbete med u-länderna. Vi kan peka på Volvos samarbete med Angola. En delegation med bl. a. den moderate förre statssekreteraren i handelsdepartementet har varit i Angola och utvecklat handelsavtal med ett land som man från moderat håll tidigare inte var särskilt pigg på att stödja. Detta på grund av befrielseörelsen MPLA, som nu är det regeringsbärande partiet. Samarbetsavtalen skall, menar vi, användas mer aktivt än tidigare.

I propositionen sägs, vilket utskottet upprepar, att fonden bör ha en viss förmedlande och informerande funktion. Det behövs ingen fond för detta. Inte heller behövs någon särskild fond för att medverka till förinvesteringsstudier. Det har SIDA medverkat till tidigare. I utskottsbetänkandet sägs att fonden finansiellt bör kunna medverka i samägda företag, s. k. joint ventures, tillsammans med u-landspartner och svenskt företag samt att förslag om sådan samverkan kan komma från myndighet eller företag såväl i u-länder som i Sverige. Det är alltså detta samägande och denna sammanblandning av näringsliv och biståndspolitik som vi reagerar emot. Det går mycket väl att utveckla detta samarbete på andra vägar. Man behöver inte den nya byråkrati som skapas med industrifonden. Den tidigare borgerliga regeringen var i varje fall emot en byråkratisering. Vi menar att det finns andra former och att vi kan verka för samarbetsavtal utan att på ett aktivt sätt blanda in det svenska näringslivet.

MARGARETHA AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag nu lyssnade till Gertrud Sigurdsen tyckte jag snarast att skillnaden mellan oss slutade i att fonden skulle bli ett utslag av byråkrati. Jag uppfattade inte att det fanns så mycket mer kvar av ideologiska motsättningar.

När jag läser den socialdemokratiska reservationen tycker jag också att den är glädjande positiv till industrisamarbete. Jag kan läsa ett stycke direkt ur reservationen:

”De svenska företagen kan stimuleras att aktivt medverka” – i den industriella utvecklingen av u-länderna. ”Detta kan ske på många olika sätt.”

Det finns ett annat inslag i den socialdemokratiska reservationen som jag gärna skulle vilja fråga om – jag borde ha gjort det i mitt huvudanförande. Det gäller den s. k. selektiva u-landspolitiken och vad den egentligen innebär. Gertrud Sigurdsen nämnde nu Angola. I dag är sådana samarbetsavtal direkt riktade till u-länder, och de är alla ingångna under den tidigare socialdemokratiska regeringens tid. Det är en så blandad kompott som Algeriet, Egypten, Indien, Iran, Libyen och Irak. Jag vet inte riktigt var jag kan hitta den selektiva u-landspolitiken i de här samarbetsavtalen. Det är väl inte de länder som Bertil Måbrink tidigare nämnde här som man från socialdemokraternas sida nu vill prioritera när det gäller samarbetsavtal?

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

GERTRUD SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Margaretha af Ugglas, det är inte byråkratin som skiljer oss åt när det gäller den ideologiska inställningen, utan det är frågan om hur vi vill samarbeta med det svenska näringslivet. Vi menar att det inte är det svenska näringslivet som skall ha det avgörande inflytandet över den industriella utvecklingen i u-länderna. Och framför allt skall inte det samarbete som man förordar i industribiståndsfonden ske med hjälp av biståndsmedel. Om man vill använda statliga medel för exportfrämjande åtgärder av annat slag är det en annan form av samarbete mellan Sverige och u-länderna. Det är inte biståndspolitik man föreslår riksdagen med denna industribiståndsfond.

MARGARETHA AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det förstår jag inte riktigt. I den socialdemokratiska reservationen står att biståndsanslaget skall kunna komma till användning i detta sammanhang, och det gäller alltså samarbetsavtalen och industriell utveckling.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Läget i södra Afrika har förvärrats mycket allvarligt de senaste månaderna. Bara sedan vi senast diskuterade biståndspolitik här i riksdagen i våras har Sydafrika genom sitt totala förakt för FN:s planer för fred och frihet i Namibia, genom militära räder in i Angola och Zambia och på annat sätt kraftigt ökat riskerna för ett stort krig i södra Afrika. Flyktingströmmarna i södra Afrikas länder har också ökat på ett fruktansvärt sätt. Det är tusentals och åter tusentals människor, män, kvinnor och barn, som flyr särskilt till Botswana, Angola och Zambia från länder som Zimbabwe och Namibia. Man har i Botswana uppskattat att man under vissa perioder i våras och somras bara från Rhodesia, eller Zimbabwe, haft en inströmning av mellan 100 och 200 flyktingar per dag. Man har i Zambia många flyktingläger, bl. a. läger enbart för barn – ett läger med 7 000 flickor och ett annat med 9 000 pojkar från Zimbabwe. Det är alltså en dramatisk upptrappning av flyktingsituationen som har skett.

Befrielseerörelserna ökar sitt arbete både på att ge skydd åt flyktingarna och på att befria sina länder. Detta illustreras av de många önskemålen om ökat svenskt stöd till befrielseerörelser som har framförts inom ramen för anslaget för humanitärt bistånd till flyktingar och befrielseerörelser. En rad representanter för befrielseerörelser har besökt Sverige under den senaste tiden. Det har ännu bara gått några månader av det nya budgetåret. Och de representanter för befrielseerörelser och andra organisationer som kommer hit får nu beskedet att nästan alla pengar på anslaget för stöd till befrielseerörelser redan är fördelade; det finns mycket litet kvar. De får alltså gå med det beskedet.

Detta visar att den bedömning som socialdemokraterna gjorde i våras i riksdagen var riktig. Vi ansåg att man måste öka anslaget för humanitärt bistånd till flyktingar och befrielseerörelser med 25 milj. kr. – vilket naturligtvis inte heller är tillräckligt – utöver regeringens förslag. Vårt förslag

röstades ned av riksdagen. De pengarna hade verkligen behövts nu till de organisationer som kommer och söker stöd. Jag vill uppmana den nya regeringen att i höstens kompletteringsproposition komma tillbaka till riksdagen och föreslå ett ökat anslag på denna punkt, så att de växande behoven för flyktingorganisationer och befrielseörelser kan tillgodoses på ett rimligt sätt.

Jag skulle vilja beröra några av de aktuella och nu akuta behoven när det gäller flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika.

Först Zimbabwe, som tidigare kallades Rhodesia. I våras kritiserade befrielseörelsen ZAPU genom sin ordförande Joshua Nkomo en del principer för det svenska biståndet. Vi hade också en debatt om detta här i riksdagen. Särskilt på en punkt tror jag att det är viktigt att vi tar ZAPU:s och Nkomos kritik på allvar.

I utrikesutskottets betänkande, som vi debatterar här i dag, heter det: "— — — avsikten är att inrikta biståndssamarbetet med befrielseörelserna på insatser av mer långsiktig karaktär vilka är av direkt betydelse för övergången till majoritetsstyre i de berörda länderna."

Nu kritiserar ZAPU att Sverige inte vill ta emot stipendiater från Zimbabwe här i Sverige. Det är i och för sig en gammal politik, som inte den borgerliga regeringen hittat på — den har också förts av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Principen är att stipendiegivningen i första hand skall ske nära de länder som befrielsen gäller, där kultur och språk är något så när likartade, och inte i första hand i Sverige. Det är en princip som också har förfäktats av socialdemokraterna. Jag tycker den principen fortfarande står sig som en allmän riktlinje.

Men här finns en stor och viktig invändning: Zimbabwe är ett modernt industri-, jordbruks- och servicesamhälle, som befrielseörelserna hoppas att kunna ta över när befrielsen kommer. Det är alltså ett samhälle med en helt modern infrastruktur. Detsamma kommer senare att gälla Sydafrika, om befrielsen senare kommer dit.

Befrielseörelserna i Zimbabwe och Sydafrika har alltså andra utbildningsbehov än andra länder i Afrika. De måste utbilda t. ex. civilingenjörer så att de kan ta över en modern serviceapparat, en modern industriapparat, en modern jordbruksapparat. Den typen av utbildning är antingen utomordentligt sparsamt förekommande i andra länder i Afrika och då i regel reserverad för de inhemska behoven i resp. land, eller finns inte alls. Då menar jag att det är rimligt att vi antingen här i Sverige tar emot stipendiater på denna typ av utbildning eller ger dem det i andra industriländer som har sådan utbildning.

På denna punkt är alltså den kritik som riktats mot oss från ZAPU:s sida rimlig och riktig. I själva verket står den i överensstämmelse med vad utskottet säger, nämligen att biståndssamarbetet med befrielseörelserna skall inriktas på insatser av mera långsiktig karaktär vilka är av direkt betydelse för övergången till majoritetsstyre. Det är därför rimligt att vi på denna punkt ändrar den praxis som gällt såväl under den borgerliga regeringens tid som tidigare under den socialdemokratiska regeringen.

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Situationen i Namibia är för ögonblicket det mest dramatiska som sker i södra Afrika. Naturligtvis innebär Sydafrikas avhopp från FN-planen för Namibia och dess fortsatta krigföring mot SWAPO och grannländerna att behovet av en kraftig ökning av stödet till SWAPO är akut. I våras hade jag en diskussion med utrikesminister Karin Söder om stödet till SWAPO efter den fruktansvärda massakern på 600 män, kvinnor och barn i Cassinga i Angola; i många fall sköts de flyende ned bakifrån av de sydafrikanska trupperna. Hon sade då att det långsiktiga behovet av stöd till SWAPO skulle bedömas senare, som hon uttryckte det. Hon fick inte tillfälle till det eftersom regeringen föll. Nu utgår jag från att den nya regeringen med all skyndsamhet under hösten tar upp frågan om en snabb ökning av biståndet till SWAPO utöver tidigare beslut.

Sydafrikas fruktansvärda massakrer på flyktingar innebär, förutom det oändliga mänskliga lidande de förorsakar, också – och det är naturligtvis ett taktiskt syfte – att SWAPO:s blygsamma resurser dras *från* Namibia. Man tvingar SWAPO att så gott som helt ägna sig åt den akuta nödvändigheten att hjälpa människorna i de flyktingläger där de ligger sårade och skadade. På det sättet tunnar man ut SWAPO:s resurser inne i Namibia.

Samtidigt pumpar Sydafrika och vissa konservativa eller reaktionära grupper i väst in ohyggligt mycket pengar till de sydafrikanska marionetterna – sådana som i Sydafrika skulle kallas bantustanledare – som Sydafrika backar upp inför de val man avser att hålla i Namibia utan FN:s överinseende. Det går ett massivt stöd i form av pengar och andra resurser till de grupperna.

På samma gång – och det är det viktiga när det gäller det vi talar om nu: bistånd till civil verksamhet – ingår det i Sydafrikas politik att genom administrationen i Namibia förvägra bybefolkningarna i områden där SWAPO har stöd medicin, hälsovård, skolor och utbildning. I en del fall har man t. o. m. krävt att bybefolkningarna skall kunna visa upp medlemskort i den s. k. Turnhallealliansen, dvs. det parti i Namibia som är en direkt marionett till den sydafrikanska regimen – det är ingen överdrift att kalla det så – för att de skall få del av t. ex. medicin och elementär hälso- och sjukvård. Detta är en modern variant på metoder som medeltidens och 1500-talets européer tog till när de ville omvända befolkningarna till kristendomen i olika länder som de hade erövrat. Det är samma fruktansvärda teknik.

SWAPO har – liksom andra befrielse rörelser som Sverige har stött och stöder – civila program för hälsovård och elementär sjukvård i byarna, anspråkslösa skolor för barn och i vissa fall också vuxenutbildning och utbildningsprogram av olika slag och vidare en del blygsamma jordbruksprogram inne i Namibia. Ett kraftigt ökat svenskt stöd till SWAPO:s civila och humanitära program inne i Namibia blir alltså desto angelägnare nu, när Sydafrika har avstängt bybefolkningar som inte vill ställa upp på dess villkor från elementär hälso- och sjukvård. Man använder hälso- och sjukvården som en bricka i det politiska spelet, och det gör det än viktigare att Sverige ökar stödet till de program SWAPO har för att hjälpa dessa bybefolkningar med medicin, hälsovård och utbildning.

När det gäller själva Sydafrika är det bra att det totala anslaget för flyktingar

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

och befrielseörelser ökar i budgeten. Men det ser just nu ut som om budgetanslaget disponeras så, att stödet till apartheidpolitikens offer direkt inne i Sydafrika faktiskt skulle minska under innevarande budgetår. Jag förutsätter att detta är en administrativ lapsus som kommer att rättas till. Jag vill uppmana den nya regeringen att följa denna fråga. Det vore orimligt om vi i ett läge när Sverige på allt sätt vill öka trycket på Sydafrikas regering skulle minska det humanitära stödet till apartheidpolitikens offer direkt inne i landet. Men jag utgår som sagt ifrån att detta är ett misstag som kommer att rättas till.

Stödet till befrielseörelserna och befrielsearbetet i Sydafrika hänger nära samman med vad vi kan bidra med för att isolera den sydafrikanska regeringen och med vad vi kan göra på det internationella planet. Efter den beställning som riksdagen gjorde för något år sedan har också ett förslag lagts fram till regeringen om ett stopp för investeringar i Sydafrika liksom ett stopp för kapitalutförseln från svenskar dit.

Nu har jag i den sydafrikanska dagstidningen *The Citizen* sett att den svenske Atlas Copco-chefen i Sydafrika i en intervju försöker tona ned betydelsen av förslaget om investeringsförbud i Sydafrika. Han understryker att moderata samlingspartiet har ställt sig utanför förslaget, och han uttrycker förhoppningen att den svenska industrin skall påverka regeringen i Sverige att göra modifikationer, som tonar ned förslaget. Nu har moderaterna lämnat regeringen; jag vill därför fråga utrikesministern i den nya folkpartiregeringen om han kan lova att den svenske Sydafrikaföretagarens förhoppningar kommer på skam och att i stället ett förslag om verkligt investeringsstopp i Sydafrika snarast läggs fram i enlighet med det riksdagsbeslut som tidigare har fattats.

Jag skall sedan gå över till reservationen 6 till utskottets betänkande, i vilken socialdemokraterna tar upp frågan om vilka befrielseörelser som skall kunna få stöd från den svenska regeringen. Huvudlinjen är ju att FN-rekommendationer skall ligga bakom. Men socialdemokraterna anser att regeringen skall vara oförhindrad att ge ett direkt bistånd till befrielseörelser också i andra situationer och i andra länder, t. ex. i sådana fall när FN av politiska skäl är blockerat. Det finns ju en rad konflikter i världen där FN-aktioner inte kommer till stånd till följd av olika slags politiska blockeringar. Då måste den svenska regeringen, om den bedömer det som angeläget, vara oförhindrad att ge ett direkt stöd till en befrielseörelse. Jag vill erinra om att det var på det sättet som bistånd till Sydvietnams nationella befrielsefront gavs på sin tid, och det finns fler exempel på det. Vi menar att riksdagen klart skall uttala att regeringen skall ha den friheten i framtiden. Man bör inte ansluta sig till utskottsmajoritetens uttalande, där det hävdas att det i sådana här fall i första hand är Röda korset som skall agera eller att man skall använda sig av andra, indirekta vägar. Regeringen skall enligt vår mening vara obunden att använda de vägar som anses mest lämpliga och angelägna.

Herr talman! Konflikten i södra Afrika trappas nu upp mot vad som förefaller bli en oundviklig militär konfrontation, vilken sannolikt i en framtid kan leda till ett stort krig i södra Afrika. Detta krig kan sprida sig till ett

allmänt krig i stora delar av den afrikanska kontinenten, om inte det internationella samfundet snabbt tillgriper ekonomiska sanktioner och gör andra ingrepp för att isolera Sydafrikas regering. Sverige måste ge sitt bidrag till arbetet på majoritetsstyre, självständighet och drägliga levnadsförhållanden, dels i form av internationella aktioner genom FN, dels genom svenska isoleringsaktioner, t. ex. investeringsstopp. Vi måste också stödja befrielse-rörelserna och apartheidpolitikens offer än mer aktivt till följd av den upptrappning av konflikten som nu är en fruktansvärd verklighet, beroende på den sydafrikanska regeringens omänskliga politik och militära aggressivitet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

GEORG ÅBERG (fp):

Herr talman! Under de ekonomiskt besvärliga år som vi har haft och delvis fortfarande har i vårt land, hade det kanske inte varit så märkvärdigt om intresset för det internationella utvecklingssamarbetet svalnat. Det är därför ett gott betyg åt svensk folkopinion att det inte har växt fram någon opposition emot detta vårt internationella ansvar, ett ansvar som tidigare dokumenterats och utvecklats i vårt land.

Det är därför också värdefullt att kunna konstatera den breda uppslutningen från alla de politiska partierna då det gäller de stora linjerna i svensk biståndspolitik, även om meningarna går isär på en del punkter. Det allt övergripande, nämligen vårt gemensamma ansvar, ligger i alla fall fast.

Detta betyder dock inte att man kan slå sig till ro och tro att u-landspolitiken för all framtid är så förankrad i vårt samhälle att det nu går av bara farten. Nej, det måste ständigt till upplysning och information, dels om det positiva som sker i internationella sammanhang, dels också om de tyvärr ökande behov som gör sig gällande i den internationella utvecklingen över världen.

I detta sammanhang får folkrörelserna och de enskilda organisationerna, inte minst de kristna missionerna, en alltmer framträdande roll. Dessa rörelser har ju alltid haft, och har fortfarande, stor betydelse som opinionsbildare i vårt land. Deras positiva insatser har säkerligen betytt mycket då det gällt att föra fram vårt land till en tätplats beträffande biståndsinsatsen per capita räknat. Men det gäller att också i fortsättningen slå vakt om och ta till vara de resurser som folkrörelser och enskilda organisationer utgör, detta inte minst då det gäller verksamheten på informationssidan. Det är därför med tillfredsställelse man kan konstatera att SIDA har för avsikt att vidareutveckla stödet till u-landsinformation genom de enskilda organisationerna.

Vad som är särskilt värdefullt inom de enskilda organisationernas arbete är att dessa oftast har goda förutsättningar att med sitt bistånd nå fram till de fattigaste och mest eftersatta grupperna i de länder det gäller. I många inlägg i dag, liksom så många gånger tidigare, har ju poängterats vikten av att verkligen nå fram med biståndsinsatserna dit där de bäst behövs.

I många länder där svensk kristen mission varit etablerad sedan många

decennier tillbaka har en förnämlig och relativt snabb utveckling kunnat ske på senare tid, därför att samarbetet mellan SIDA och samfunden eller organisationerna i fråga har utvecklats och fördjupats. Detta är en riktig och positiv utveckling som helt bör ha riksdagens stöd.

Jag har haft tillfälle några gånger att på ort och ställe kunna konstatera vad sådant arbete har betytt och fortfarande betyder. Låt mig nämna endast ett par exempel.

Vid en resa som jag nyligen gjorde tillsammans med några andra riksdagskamrater till olika missionsstationer i Centralafrika fick vi på nära håll se vilken betydelse det haft för stora regioner att tidigare etablerade missioner kunnat utveckla sin verksamhet. Man hade kunnat nå ut till byarna med hälso- och sjukvård och med elementär utbildning på ett föredömligt sätt.

Vi sammanträffade vid flera tillfällen med personer som tidigare hade varit bosatta inom nämnda områden och därför hade ett riktigt tidsperspektiv på vad som skett under senare år. Det samstämmiga vittnesbördet från dem var att samarbetet mellan SIDA och missionerna verkligen har avsatt spår då det gällt att höja folkets standard.

Då man jämför de stora länderprojekten med vad som kan åstadkommas av de enskilda organisationerna, kan det kanske synas som om de sistnämnda är så små att de därför skulle vara betydelselösa. Men så är ju ingalunda fallet. För en tid sedan hade jag tillfälle att besöka ett mindre fiskeriprojekt i Bangladesh, ett land som har varit nämnt flera gånger här i dag. Det projektet har startats av svenska pingströrelsen på ön Bholá, ett av de fattigaste distrikten i hela landet. Bland en befolkning där endast 4 % kan läsa och skriva har man gått in för att förbättra fiskemetoderna men också samtidigt arbeta med undervisning av såväl äldre som yngre. Man har noga aktat sig för att presentera en teknologi som går över huvudet på folket. Man har gått ned på en nivå där invånarna kan följa med i vad som sker och få en känsla av att det verkligen är dem själva det gäller. Då jag såg dessa fiskare under dagen ägna sig åt sitt yrke och försöka förbättra det och under kvällstimmarna komma till missionens skolor – man kanske kan säga primitiva men dock skolor – och där villigt ta del av undervisningen, så förstod jag att detta måste vara ett riktigt sätt att förverkliga de mål vi alla varit överens om, nämligen att alla våra insatser bör sikta till att hjälpen når ned till de allra fattigaste.

Det är mot denna bakgrund något förvånande att vpk i motionen 1914 har varit inne på att ta bort dessa möjligheter för de enskilda organisationerna och att överföra hela stödet till fackliga organisationer och solidaritetsgrupper. Det ena bör ju inte lägga hinder i vägen för det andra. Om man menar något med att hjälpen skall ges åt dem som är mest utsatta skall man ju vara tacksam för varje kanal genom vilken hjälp kan slussas ut – det må sedan gälla direkt humanitärt stöd eller utvecklingsarbete inom utbildnings-, sjukvårds- eller något annat område. Bertil Måbrink sade ju också i ett av sina anföranden att man bör använda alla kanaler så att man når ned till de allra fattigaste. Vpk:s motion och Bertil Måbrinks yttrande går här, tycker jag, stick i stäv mot varandra.

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

SIDA:s intentioner att sluta fleråriga ramavtal med de enskilda organisationerna för att ge dem bättre möjligheter till planering av insatserna finner jag vara mycket motiverade. Då detta ju knyts till de egna insatserna från organisationerna i fråga sporrar ett sådant handlande till ytterligare insatser. Beträffande missionerna är det ju i stort sett kollektmedel, alltså redan beskattade pengar, som medlemmarna skjuter till som utgör organisationens insats. Samarbetet mellan SIDA och missionen får här en dubbelverkan som enbart är till gagn för u-landsarbetet som sådant.

Utskottets betänkande har tagit fasta på dessa positiva verkningar, och jag vill därför sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Låt mig först hälsa vår nye utrikesminister välkommen till riksdagen. Jag vill också gratulera Hans Blix till hans nya arbetsuppgifter i hans gamla departement. Det är bra att det statsråd som skall sköta de utrikespolitiska frågorna under de närmaste elva månaderna har gedigna kunskaper i sakfrågorna och inte har utsetts på grund av några andra egenskaper.

Om vi nu i den provisoriska regeringen också får en politiskt handlingskraftig utrikesminister som tar initiativ i progressiv riktning får väl de närmaste månaderna utvisa. Jag tror att Hans Blix kan räkna med att bli bedömd enbart efter sina gärningar, och jag tror att hans utgångsläge är bättre än de flesta nya statsråds.

Herr talman! Jag skall ta upp frågan om våra bidrag till IDA och FN:s kapitalutvecklingsfond och sedan behandla IDB-medlemskapet. Då vänder jag mig främst till de 14 centerpartister som i fjol här i kammaren lät sig manövreras till att stödja den moderata IDB-linjen trots att de i själva verket ville säga nej.

Reservationen 2 handlar om Världsbanken/IDA och om FN:s kapitalutvecklingsfond. Vi socialdemokrater säger i reservationen "att Sveriges höga andel av bidragen till IDA bör minska och att detta bör utgöra riktlinje vid kommande förhandlingar om en ny påfyllnad av IDA:s resurser. I stället bör Sverige så långt som möjligt arbeta för att stärka FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) för att u-länderna därigenom skall få en annan kanal för kapitalbistånd."

Vi socialdemokrater har under de två senaste åren fört en debatt med den borgerliga trepartiregeringen om det svenska engagemanget i Världsbanken och IDA. I samband med den s. k. femte påfyllnaden av IDA:s resurser för åren 1977-1980 föreslog vi att den svenska andelen skulle vara ca 100 milj. kr. om året mindre än vad regeringen Fälldin bestämt sig för. Vi hävdade att den svenska andelen inom IDA kommit att bli alltför hög. 100 milj. kr. per år under denna treårsperiod hade kunnat användas bl. a. i södra Afrika på ett sätt som bättre överensstämmer med målen för den svenska biståndspolitik.

Vi har blivit hårt kritiserade för denna inställning, främst från de folktoppartister i den förra regeringen som ansvarade för bistandsfrågorna. Man

har sagt att vår linje skulle ha saboterat förhandlingarna om den femte påfyllnaden av IDA:s resurser. Nu finns de sabotörerna inom IDA på betydligt närmare håll. USA har hittills inte ens betalat in sitt fulla bidrag för den treårsperiod som avslutades vid halvårsskiftet 1977. Den 1 november uppgår USA:s skulder till IDA till 750 miljoner dollar, dvs. ca 3,3 miljarder kronor.

För att undanröja alla eventuella missförstånd beträffande den socialdemokratiska synen på Världsbanken och IDA skall jag här citera det uttalande i frågan som antogs av vår partikongress för tre veckor sedan: "Världsbanken har med rätta blivit starkt kritiserad, bl. a. från svensk sida. Världsbanken har status som fackorgan i FN men har, till skillnad från övriga FN, särskilda beslutsregler. Röster i styrelsen tilldelas i förhållande till ekonomisk styrka. Världsbanken har vid flera tillfällen ställt sådana krav på låntagarländerna att det inneburit att de fattiga fått det sämre. Världsbankens uppträdande mot Chile är beryktat. Världsbanken styrs ytterst av kapitalistiska intressen. Samtidigt är Världsbanken en organisation som u-länderna tvingas att vända sig till för att klara akuta lånebehov för investeringar. För u-länderna är alternativet ofta att gå till privata storbanker med hårdare lånevillkor.

Även Internationella Valutafonden ställer ofta hårdare krav på låntagarna. Därför medverkar nästan alla u-länder, även Vietnam, Tanzania och Guinea-Bissau m. fl. i Världsbanken och framför allt dess dotterorganisation IDA, som ger lån på ekonomiskt förmånliga villkor. U-länderna ser helst att Sverige inom Världsbanken arbetar hårt och aktivt för krav på progressiva förändringar. Vi bör därför stödja detta krav, även om vår höga andel av bidragen till IDA bör minska."

Den förra regeringsmajoritetens representanter i utskottet tog den 3 juni i år ställning mot vårt förslag. De tre borgerliga partierna uttalade sig för en oförändrad svensk andel även under den treårsperiod som börjar efter halvårsskiftet 1980, den s. k. sjätte påfyllnaden. Om samtliga borgerliga partier fortfarande står bakom denna linje får väl voteringen senare i dag visa. Det märkliga har nämligen inträffat att regeringen Fälldin övergav sin egen och utskottsmajoritetens linje bara några dagar efter det att utrikesutskottet slutbehandlat propositionen 135.

I en stencilrad informationsskrift, "U-frågor i internationella organisationer", från UD:s u-avdelning – nr 3 för i år – kan man läsa att ett förberedande möte om den sjätte påfyllnaden av IDA:s resurser hölls i juni med IDA Deputies, som är förhandlingsorganet för påfyllnadsförhandlingarna. Vid detta möte diskuterades bördefördelningen under IDA 6, dvs. den treårsperiod som börjar efter juli 1980. Jag citerar ur u-avdelningens informations-skrift:

"Från svensk sida förklarades vad gäller bördefördelningen vid detta möte att vi måste komma att väsentligt sänka vår nuvarande andel på 3,85 %."

Det betyder i klartext att trepartiregeringen Fälldin i juni övergav sin tidigare och den borgerliga utskottsmajoritetens linje och anslöt sig till den socialdemokratiska ståndpunkten. Tyvärr glömde statsrådet Ullsten att i tid informera herr Hernelius och andra borgerliga ledamöter i utskottet, så de

traskade vidare i de gamla hjulspåren som trädde på ett snöre. Eftersom de tre borgerliga partierna efter den 3 juni i internationella förhandlingar agerat för det förslag som framförs i vår reservation 2 tar jag för givet att den vid voteringen senare i dag får ett mycket brett stöd här i kammaren.

Det andra ledet i vår reservation innebär ökat stöd till FN:s kapitalutvecklingsfond. I våras föreslog vi socialdemokrater en fördubbling av det svenska bidraget till denna fond från 20 till 40 milj. kr. innevarande budgetår. Vi blev naturligtvis nedröstade i kammaren. Vår motivering ansluter till vad den permanenta svenska FN-delegationen i New York anförde i sitt remissyttande över biståndspolitiska utredningens betänkande, nämligen att FN även bör arbeta med kapitalöverföring till u-länderna och att det därför är motiverat att stöd byggs upp för FN:s kapitalutvecklingsfond. FN-delegationen anförde att ett skäl för ett sådant svenskt agerande borde vara att u-länderna saknar reellt inflytande i Världsbanken och IDA, medan de däremot har ett relativt avgörande inflytande i FN-organen.

Det vore i hög grad önskvärt att Världsbanken/IDA:s dominerande ställning gentemot de fattiga länderna kunde reduceras genom en snabb uppbyggnad av FN:s kapitalutvecklingsfond. Det är högst beklagligt att den borgerliga riksdagsmajoriteten inte ställer upp bakom den linjen.

Reservationen 3 handlar om Interamerikanska utvecklingsbanken, IDB. IDB har varit en mycket kontroversiell fråga sedan regeringen Fälldin i februari 1977 beslutade göra Sverige till medlem i banken. Medlemskapet motiverades då med kommersiella argument, men i propositionen 135 om "riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete" skriver Ola Ullsten ett år senare att IDB:s verksamhet i princip har samma inriktning som de övriga regionala utvecklingsbankerna. Han menar att det därför är naturligt att också betrakta IDB ur ett u-landspolitiskt perspektiv. Men Ola Ullsten avstår demonstrativt från att presentera någon uppdaterad u-landspolitisk analys av IDB. Det var ju Staffan Burenstam Linders bord då propositionen skrevs i våras.

Det gjordes emellertid en klar markering av IDB:s samband med utvecklingsfrågorna redan när Sverige blev medlem i september i fjol, genom att biståndsministerns statssekreterare Hans Blix utsågs till suppleant i IDB:s styrelse. Från i dag är det Sveriges utrikesminister som har denna befattning.

Vi vet ju alla att det svenska medlemskapet i IDB drevs igenom av moderaterna inom regeringen Fälldin. Centerpartiet hade på sin partistämman i Ystad i juni 1976 klart sagt nej till svenskt medlemskap, och Karin Söder sade, sedan hon blivit utrikesminister, att ett svenskt engagemang i IDB inte var aktuellt. Vad Ola Ullsten ansåg om IDB redovisade han i ett frågesvar här i riksdagen den 17 december 1976. Enligt hans mening gick det inte att anföra några biståndspolitiska eller u-landspolitiska motiv för ett svenskt medlemskap i IDB. Bland Ola Ullstens motiveringar kan följande citeras: "Visst är det så att IDB:s utlåningspolitik mycket dåligt stämmer med riktlinjerna för det svenska utvecklingssamarbetet. IDB har ingen koncentration på de fattigaste u-länderna. Tvärtom har huvuddelen av projekten hittills hört hemma i de

rikaste länderna i Latinamerika. Man har heller ingen prioritering för de socialt motiverade investeringarna – trenden är snarast den motsatta. Till bilden hör också att konstruktionen av banken är sådan att ett land, USA, har vetorätt när det gäller utlåningsbeslut.”

Hur lojal tänker den nya folkpartiregeringen egentligen vara mot detta Staffan Burenstam Linders moderata favoritprojekt? Det blir en dålig avstamp för en mer folkpartistiskt inriktad u-landspolitik ”enligt socialliberala idéer”, för att nu låna en fras från dagens regeringsförklaring, att här i dag sluta upp kring IDB-medlemskapet. ”Fri- och rättigheter bör ges ett ännu starkare skydd” heter det också i regeringsförklaringen. Där utlovas vidare ”ett aktivt arbete för frihet och rättvisa i världen”. Det gör man väl inte genom att stå kvar i IDB? Kanske det blir fler än Per Gahrton och Bonnie Bernström som vid dagens votering vägrar att stödja det moderata IDB-engagemanget?

Jag läser i Dagens Nyheter för i dag att David Wirmark i går diskuterade problemet från principiella utgångspunkter vid ett seminarium på Utrikespolitiska institutet. Jag citerar DN: ”Wirmark undrade över när politikerna skall gripa in i ett skede där enskilda storföretag riskerar att agera på ett sådant sätt att den officiella utrikespolitiken motverkas eller underordnas storföretagens agerande.” Är inte IDB-medlemskapet ett exempel på hur utrikespolitiken underordnas storföretagens agerande? Är David Wirmark beredd att gå från principresonemang till konkret politisk handling vid dagens votering?

När riksdagen den 1 juni 1977 med tre rösters majoritet gav Staffan Burenstam Linder fullmakt att ansluta Sverige till IDB, skedde det med vissa klara förbehåll från näringsutskottets sida. Dessa förbehåll var nödvändiga för att få 14 centerpartister här i kammaren att rösta med regeringen. Utskottet förutsatte ”att regeringen under förhandlingsskedet ytterligare analyserar de aktuella omständigheterna och värderar de tecken på positiva förändringar i IDB:s politik som åberopas i propositionen”.

En representant för de 14 centerpartisterna som var *emot* IDB-medlemskap men som ändå röstade *för* tolkade i kammardebatten dessa villkor på följande sätt: ”Utskottet efterlyser mer påtagliga bevis för förändringar i bankens verksamhet och nya fakta i målet för att Sverige skall kunna ändra ståndpunkt och ta steget in i ett medlemskap i IDB.” Det var alltså baserat på en sådan tolkning som 14 centerpartiröster här i kammaren avgavs *för* och *inte mot* propositionen.

Nu har det vid kammardebatter den 21 november 1977 och den 30 maj 1978 klart redovisats att några nya, för IDB positiva fakta inte kunde skaffas fram. Men regeringen Fälldin utnyttjade ändå snabbt sin fullmakt. Staffan Burenstam Linder hade bråttom. Sverige är nu sedan mer än ett år tillbaka medlem i IDB.

Hur har då utvecklingen inom IDB varit under det senast redovisade verksamhetsåret? Under 1977 ökade de tre största länderna med de relativt sett rikaste tillgångarna sina andelar av IDB-lånen. Argentina, Brasilien och Mexico fick 51 % av lånen mot 42 % året före. Detta var raka motsatsen till vad näringsutskottet avsåg med ”positiva förändringar”. Under 1977 fick de

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

tio fattigaste länderna – med den lägsta inkomsten per capita – sammanlagt 29 % av lånen. Året före var deras andel 34 %. Den förändringen var alls inte positiv i näringsutskottets mening. De sex blodigaste diktaturregimerna – Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Paraguay och Uruguay – fick under 1977 hela 45 % av IDB:s totala utlåning. Det var en ökning från året före då andelen var 40 %. Också i detta avseende var utvecklingen med näringsutskottets mått mätt negativ, inte positiv. Lån till investeringar i social infrastruktur har inte prioriterats utan ligger kvar på en oförändrat låg nivå, dvs. inte någon positiv förändring enligt näringsutskottet.

Under den tid Sverige varit medlem i IDB har alltså inriktningen av lånen ytterligare förskjutits från de fattigaste länderna. De länder som styrs av brutala militärdiktaturer har fått en ökad andel av lånen. De argument som våren 1977 anfördes mot ett svenskt medlemskap i IDB har därmed ytterligare förstärkts.

Den 1 juni i fjol var det påtryckningar från kompromissande partivänner i regeringen som styrde 14 centerpartisters röstning. De ville säga nej till IDB men i praktiken blev det ett rungande ja. De 14 var: Gösta Andersson, Karl Erik Olsson, Anna Eliasson, Gunnar Björk i Gävle, Arne Fransson, Pär Granstedt, Christina Rogestam, Björn Eliasson, Olle Eriksson, Bengt Kindbom, Börje Hörnlund, Margit Odelsparr, Torsten Sandberg och Per Olof Sundman.

I ett pressmeddelande daterat den 26 maj 1977 sade dessa 14 centerpartister att de baserade sin ja-röstning för regeringens IDB-proposition på förutsättningen att det blev "positiva förändringar" inom IDB. Nu kan vi konstatera att det inte blivit några positiva förändringar utan tvärtom en rad negativa förändringar.

Om de 14 står kvar vid den uppfattning de skrev under på och spred till pressen i maj i fjol så måste de i dag rösta för den socialdemokratiska reservationen 3 eller åtminstone avstå vid voteringen. Har de ändrat uppfattning sedan i fjol våras är det enda hederliga de kan göra att redovisa det här i dagens debatt före voteringen. Jag ser att Pär Granstedt står på talarlistan senare i dag. Kan man förutsätta att den tidigare sakkunnige inom UD kommer att tala för de övriga 13 centerpartisterna i IDB-frågan?

Centerns utskottstalesman här i debatten, Sture Korpås, har tidigare i dag sagt att han känner osäkerhet beträffande IDB. Han vill för egen del ha mer tid på sig med motiveringen att han behöver ett "underlag för diskussion och beslut om utträde". I klartext vädjar Sture Korpås om en viss karenstid fram till våren 1979. Om centern tänker gå emot IDB är det naturligtvis sakligt riktigare att göra det nu och inte låta vårt land bli ytterligare invecklat i IDB-verksamheten.

Sture Korpås uttalande bör naturligtvis registreras av vår nya regering som en mycket klar och otvetydig prognos om vad som händer med IDB-medlemskapet till våren, om frågan inte avgörs redan vid dagens votering.

Känner sig de 14 bakom fjolårets pressmeddelande fortfarande bundna av trepartikompromissen med moderaterna? Är de fortfarande lojala mot

Staffan Burenstam Linder? Det har ju hänt en del under de senaste veckorna, som kanske gett dem större frihet att följa sina samveten. Dagens votering om IDB blir ett första test på om de hårdsmälta kompromisserna under trepartiregeringens två svåra år fortfarande binder centerpartisterna här i kammaren eller om de nu kan agera efter egen övertygelse och eget förnuft.

Kompromisserna med moderaterna i regeringen har enligt opinionsmätningarna kostat centern en tredjedel av dess väljarkår under de senaste två åren. Överdriven lojalitet mot dessa moderatkompromisser kommer knappast att föra tillbaka väljarna till centern under de närmaste elva månaderna.

De 14 kan ju erinra sig den debatt som föregick fjolårets svåra IDB-beslut. Centerns riksstämma i juni 1976 hade sagt nej till IDB. Centerns ungdomsförbund och Vi unga förde en mycket energisk agitation mot IDB. Ekumeniska u-veckan, en lång rad ideella organisationer och många lokala centerpartiavdelningar engagerade sig i kampanjen mot ett svenskt IDB-medlemskap.

Nu visar aktuella informationer om utvecklingen inom IDB under det senaste året att dessa kritiker har haft rätt. IDB verkar i dag än mindre än tidigare för en ökad respekt för de mänskliga rättigheterna i Latinamerika. IDB satsar i dag än mindre än tidigare på regimer som främjar ekonomisk och social utjämning i Latinamerika. IDB förbereder nu nya och stora krav på ökade finansiella bidrag från bl. a. Sverige. Vill verkligen en majoritet av den svenska riksdagen fördubbla det ekonomiska stödet till IDB, trots att utvecklingen inom banken är den rakt motsatta mot vad riksdagen i fjol avsåg med formuleringen "positiva förändringar"?

Borde vi inte i dag markera att moderaterna inte längre sköter regerandet här i landet? Skall inte vår u-landspolitik vara en och densamma både i UD och i handelsdepartementet?

På de frågorna väntar vi i dag att få svar, främst från Gösta Andersson, Karl Erik Olsson, Anna Eliasson, Gunnar Björk i Gävle, Arne Fransson, Pär Granstedt, Christina Rogestam, Björn Eliasson, Olle Eriksson, Bengt Kindbom, Börje Hörnlund, Margit Odelsparr, Torsten Sandberg och Per Olof Sundman.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

I detta anförande instämde Tage Johansson, Karl-Erik Svartberg och Paul Jansson (samtliga s).

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp två saker som Sture Ericson berörde, dels vårt bidrag till IDA, dels vårt förhållande till IDB.

Många u-länder har slutit upp kring kravet på en avsevärd ökning av kapitalresurserna inom Världsbanksgruppen, och speciellt för IDA. Mot den bakgrunden uttalade vi i utskottets betänkande att även i framtiden bör stöd till IDA "vara en väsentlig del av vår multilaterala biståndspolitik och att

Sverige aktivt kommer att verka för att nästa påfyllnad av IDA:s resurser blir betydande". Det lät på Sture Ericson som om vi i skrivningen hade bundit oss vid absolut oförändrad bidragsandel. Detta står ingenstans i utskottets skrivning. Som vi säger i fortsättningen "får dock det svenska bidraget till denna påfyllnad, som liksom vid tidigare påfyllnader blir föremål för internationella förhandlingar, givetvis bedömas i ljuset av det totala bidragsmål man därvid kan ena sig om liksom av de insatser som andra bidragsgivare visar sig beredda att göra". Detta var alltså en skrivning som socialdemokraterna mycket väl hade kunnat ansluta sig till.

Ännu är det inte klart vilken storlek IDA:s resurser kommer att ha för nästa period. Det kommer att vara en ganska avgörande faktor för på vilken procentuell nivå vi lägger vårt bidrag.

Vad sedan gäller IDB fick jag en fråga om min inställning – Sture Ericson lyssnade kanske inte på vad jag sade i mitt anförande. Jag tycker alltså inte att det är rimligt att Sverige nu såsom socialdemokraterna begär skall lämna banken sedan vi nyligen gått in som medlem. Det skulle minska trovärdigheten i våra internationella åtaganden. Vidare är det faktiskt inte så att våra möjligheter att ta ställning till olika situationer av förtryck av de mänskliga rättigheterna påverkas av vårt medlemskap i banken. Utrikesutskottet har ju tvärtom slagit fast – och det vet Sture Ericson – att någon sådan påverkan inte finns. Medlemskap i banken ger oss i stället en möjlighet att inom banken positivt verka för deras beaktande.

STURE KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Sture Ericson tolkade mitt anförande som en viss potential läser Bibeln – utan jämförelse i övrigt mellan potentialerna. Jag sade så här: Sedan vi nu har begärt inträde, bör vi emellertid vänta på lämpligt tillfälle att få en utvärdering och därefter ta ställning till fortsättningen. Nu har vi inte underlag för diskussion och beslut om utträde.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag för balansens skull, men inte bara därför, ansluta mig till Sture Ericsons välkomsthälsning till utrikesministern.

I övrigt finns det egentligen inte någon större anledning att bemöta Sture Ericsons anförande i dag. Det var affektladdat och utgjorde till stor del en upprepning av vad som sades i maj månad tidigare i år – i det avseendet påminde det om radioprogrammet Gamla skivbekanta. Anförandet handlade dessutom mera om centerpartiet än om IDB.

Det nya i Sture Ericsons anförande var att han uppgav sig ha visst siffermaterial om bankens förehavanden under senare tid. Man kan naturligtvis uppehålla sig vid sifferexercis ganska länge, men jag vill säga att enligt det siffermaterial jag har till mitt förfogande har utlåningen till A- och B-länderna, som är de rikaste i detta område, under 1977 sjunkit till 60,5 % från 62,9 år 1976 – det är alltså ingalunda fråga om en ökning. Beträffande C- och D-länderna, de fattiga länderna, finner man att dessa länders andel i bankens totala utlåning har ökat från 35,6 till 39,5 %.

Dessa siffror redovisas i det material jag har, och jag kan inte tro annat än att Sture Ericson har kommit på villovägar i det rika siffermaterialet.

Det sadets också att medlemskap i IDB är ett exempel på att utrikespolitiken underordnats storföretagens intressen. Menar Sture Ericson då att detta skulle gälla också för Jugoslaviens medlemskap?

Sture Ericson talar ständigt om Staffan Burenstam Linders barn i IDB. Jag vill då fråga: Vill Sture Ericson bestrida att ett nordiskt utrikesutskott före regeringen Fälldins tillkomst – jag upprepar det – under hand som svar på sina frågor erhöll beskedet att Sverige avsåg att gå in i banken? Skulle något som var högsta synd och bristande rättvisa under regeringen Fälldins tid vara tillåtet och vällovligt under regeringen Palmes tid, eller vad menar egentligen Sture Ericson?

Sedan har Sture Ericson faktiskt glömt bort en sak i sammanhanget som han och hans parti borde vara angelägna om – det brukar de vara – nämligen frågan om sysselsättningen i Sverige. Det är för att få tillträde till den här marknaden som Sverige är medlem. Glöm inte bort det och glöm inte bort dem på våra arbetsplatser som är beroende av att vi har export på denna stora och växande latinamerikanska marknad!

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! David Wirmark sade att utskottets majoritet inte har bundit sig för oförändrad andel, och sedan citerade han. Jag skulle vilja läsa samma citat. De två motiveringar som anförs för en minskning av det svenska biståndet går ut på att det totala bidragsmålet skulle bli mindre. Men om det totala bidragsmålet blir mindre, är det klart att Sveriges totala bidrag minskar. Andelen förblir emellertid ungefär 4 %.

Det andra är att de insatser som övriga bidragsgivare visar sig beredda att göra skulle vara mindre. Men inte heller detta innebär ju att Sveriges andel minskas, utan det är det totala bidraget som minskas. Följaktligen står det i denna skrivning att majoriteten inte vill ändra på vår andel. Däremot satte sig några dagar senare regeringens representanter och förhandlade med IDA, och nu citerar jag ur UD:s informationsskrift: "Från svensk sida förklarades vad gäller bördefördelningen vid detta möte att vi måste komma att väsentligt sänka vår nuvarande andel på 3,85 %. Vi kan under de närmaste åren inte räkna med betydande ökning av biståndsanslaget." Detta är alltså en helt ny motivering och inte den som utskottet anfört.

Det står helt klart att regeringen har ändrat sin linje och att utskottets majoritet är inne på en förlegad politik.

Beträffande IDB konstaterar jag att David Wirmark tar principiell ställning, men i det konkreta fallet underställer han utrikespolitiken storföretagens intressen.

Sture Korpås å sin sida läste upp citatet, och jag ber alla som är intresserade att studera protokollet. Min varning till den nya regeringen är nog högst befogad. Centern kommer inte att rösta för IDB till våren, men vi får väl se hur det går.

Bestrider Allan Hernelius att mina siffror är korrekta, eller vill han bara

trixa med statistiken för att få fram någonting som är snyggare? Är någon siffra i mitt anförande felaktig, vore jag tacksam att få det påpekat.

Sedan gjorde Allan Hernelius samma misstag som det som gjorts i propositionen och som tidigare i debatten har blivit utrett, nämligen att man buntar ihop kategori C och D. Ja, D-länderna är de fattigaste, men C-länderna är det inte, utan det är länder med små marknader. Några av dem är i alla fall relativt sett inte särskilt fattiga.

Allan Hernelius försökte sedan att ordentligt drämma till med storsläggen och drog in sysselsättningen i argumentationen. Här ber jag att få hänvisa till LO:s remissyttrande, som innebar ett nej till IDB. Jag tror faktiskt att LO mer än moderaterna slår vakt om sysselsättningen i detta land. Även TCO:s remissyttrande var ytterligt negativt.

DAVID WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Sture Ericson har fortfarande inte påvisat att det finns någon mening i det här betänkandet från utrikesutskottet i den del det avser våra bidrag till IDA – och jag bestrider att det finns någon sådan mening – som säger att vår andel skall vara precis så stor som den nu är. Tvärtom har vi i flera meningar markerat att man måste ta hänsyn till olika faktorer. Jag förstår inte att Sture Ericson kan försöka att smita ifrån detta. Här har han verkligen givit sig ut på djupt vatten.

Argumenteringen är inte starkare när det gäller den andra punkten: frågan om storföretagen och utrikespolitiken. Det tidningsuttalande av mig som han citerade gällde ett föregivet kärnvapensamarbete mellan ett västtyskt företag och Sydafrika. Det rörde sig om frågor som inte blivit föremål för beslut av ansvariga politiker. Om Sture Ericson nu vill dra en parallell med vårt medlemskap i IDB, måste det innebära att han menar att det faktum att storföretagen får exportera till olika latinamerikanska länder skulle hindra oss att göra de utrikespolitiska bedömningar och de uttalanden som vi själva vill göra. Detta är ju en oerhörd beskyllning. Vad har herr Sture Ericson för belägg för ett sådant påstående? Tvärtom säger ju riksdagens majoritet att det är självklart att Sverige på samma sätt som förut kommer att ta avstånd från det förtryck som förekommer inom vissa av regionens länder eller annorstädes och ge sitt stöd åt en demokratisk utveckling i regionen liksom åt strävandena till ekonomisk och social utjämning. Det är verkligen anmärkningsvärt att Sture Ericson sätter detta i fråga.

ALLAN HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att säga att LO inte är ensam om att tänka på sysselsättningen här i landet. Jag förmodar också att LO:s ståndpunktstagande ibland kan influeras av andra synpunkter.

Men jag tror inte att Sture Ericson vill förneka att grunden för att ett stort antal västereuropeiska länder har anslutit sig till banken är att de vill värna om sin sysselsättning och om sina möjligheter att komma in på denna stora och växande marknad. Man kan med en förnäm rynkning på näsan säga, att detta inte intresserar oss. Men då tar man inte hänsyn till de möjligheter som

därmed går förlorade i fråga om export och sysselsättning vid våra arbetsplatser, och det tycker jag att man skall göra. Jag upprepar att medlemskapet i banken är en inträdesbiljett till en stor och växande marknad på denna enorma kontinent.

Sture Ericson frågade om jag bestred hans siffror. Hur skall jag kunna göra det? Jag vet ju inte varifrån han har hämtat dem. Jag har bara hört siffror räknas upp här i en strid ström. Jag kunde naturligtvis vända på frågan och säga: Vill herr Ericson bestrida mina siffror? Men sådana frågor för inte debatten framåt.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först för David Wirmark läsa upp vad som står i betänkandet. Det heter där att utrikesutskottets majoritet anser "att Sverige aktivt kommer att verka för att nästa påfyllnad av IDA:s resurser blir betydande. Som även sägs i propositionen får dock det svenska bidraget till denna påfyllnad, som liksom vid tidigare påfyllnader blir föremål för internationella förhandlingar, givetvis bedömas i ljuset av det totala bidragsmål man därvid kan ena sig om liksom av de insatser som andra bidragsgivare visar sig beredda att göra."

Läs det noga! Detta är logik, inte politik. Om herr Wirmark läser detta noga, skall han finna att vad vi lovar är 3,85 %.

Vidare konstaterar jag att herr Wirmarks uttalande gällde västtyska storföretag, inte svenska, och det är kanske lättare att uttala sig om de västtyska förhållandena. Men i det svenska fallet har faktiskt utrikespolitiken underordnats storföretagens intressen. Jag ber bara när det gäller utvecklingen inom IDB att få ställa samma fråga till herr Wirmark som den jag riktade till herr Hernelius: Lämnade jag felaktiga siffror? Jag kan till herr Hernelius säga att de baserar sig på IDB:s egen kvartalsstatistik för 1977. Adderar man dessa siffror får man årsresultaten.

Herr Hernelius! För mig räcker det att LO och TCO inte vill att vi skall gå med i IDB. De är intresseorganisationer, satta att bevaka löntagarnas intressen, och jag tror faktiskt att de gör det bättre än moderata samlingspartiet.

Avslutningsvis vill jag säga att ingen av de 14 centerpartister, vars namn jag gjorde mig besväret att räkna upp här två gånger – rimligen bör någon ha hört vad som sades – har yttrat sig. Jag hoppas att det kommer att ske senare under debatten.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Får jag först tacka utrikesutskottets ordförande och Sture Ericson för de vänliga ord som de riktade till mig. Låt mig också göra det stillsamma påpekandet att man inte behöver ha ett förflutet i konstitutionell rätt för att inse, att en svensk regering varken är permanent eller provisorisk – den är bara i vanlig konstitutionell ordning tillsatt.

Herr talman! Den debatt som nu förs innehåller inte så särskilt många partipolitiskt kontroversiella element. Det är glädjande att biståndspolitik

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

och u-landspolitiken – liksom utrikespolitiken – kan utformas utifrån värderingar som inte väsentligt skiljer sig från varandra i olika partier. Detta är en styrka utåt och det ger en garanti för stabilitet i vår politik. U-länderna och de internationella organisationerna vet var de har oss.

Att bistånds- och u-landspolitik kan föras under ett ganska stort mått av enighet – att det inte slår så värst mycket gnistor om den – får dock inte undanskymma det faktum att den gäller den största framtidsfrågan av alla, vid sidan av fredsfrågan och frågan om global miljö- och resursförstöring. Den gäller hur utvecklingspolitiken skall kunna föra fram till en värld där resurser och möjligheter är mera rättvist fördelade.

I dag är klyftorna enorma mellan oss – de rikaste bland de rika – och de människor i de minst utvecklade länderna som tillhör de fattigaste bland de fattiga.

Låt mig ge några exempel på dessa klyftor:

- Barn som föds i Sverige i år kommer att leva ca 30 år längre än barn som föds samtidigt i något av de fattigare u-länderna.
- Hos oss är 2–3 % arbetslösa alarmerande mycket; i u-världen är mer än 20 % av människorna i aktiv ålder arbetslösa eller undersysselsatta.
- Vi kräver hos oss mänskligare boendemiljöer. I u-länderna tvingas miljontals människor leva i bostäder av papp, plåt eller brädlappar.
- I Sverige ser vi framför oss en utveckling där befolkningen snart kan komma att minska. U-länder som Tanzania och Kenya fördubblar däremot sin folkmängd på 20–25 år. Den snabba folkökningen försvårar u-ländernas utveckling. Nästan hela produktionsökningen går åt till att livnära fler på samma låga nivå i stället för att förbättra levnadsvillkoren för de redan födda.

Naturligtvis växlar förhållandena mellan olika u-länder, precis som industriländerna är olika. I många hänseenden kan man därför inte uttala sig om u-länderna som grupp. Med den reservationen kan det ändå vara nyttigt för oss som tillhör världens överklass att på det här sättet jämföra våra problem – som trots allt tal om svångremmar är begränsade – med de svårigheter som de fattiga länderna står inför.

De ofantliga problemen och osäkerheten om utvecklingsperspektiven får inte leda till vare sig cynism eller handlingsförlamning. Erfarenheten visar att det faktiskt går att förändra verkligheten till det bättre.

- Antalet människor under utbildning har ökat kraftigt. Under tjuugoårsperioden 1950–1970 mer än tredubblades antalet elever i grundskola i u-länderna.
- År 1950 kunde bara en tredjedel av u-världens vuxna befolkning läsa och skriva. I dag är det över hälften.
- Medellivslängden ökade i u-länderna mellan åren 1950 och 1970 från 40 till 50 år. Genom alla insatser för bättre kost och hälsovård har alltså människorna fått tio år till att leva.
- Också de höga födelsetalen har på många håll börjat pressas ner. När FN 1977 kom med en ny rapport över hur stor befolkning världen skulle ha år

2000 kunde man för första gången sänka prognosen i jämförelse med tidigare siffror.

Herr talman! Erfarenheten visar alltså att det går att bekämpa underutveckling och misär. De viktigaste insatserna görs av u-länderna själva. De står för närkampen med fattigdom och underutveckling. Men dagens orättvisor ställer krav också på oss i de rika länderna att bidra till bättre villkor för jordens fattiga. Dessa krav gäller dels medverkan i att ändra förhållandet mellan stater, dels bistånd att ändra förhållanden inom stater. Den första kategorin av krav sammanfattas ofta under rubriken ny ekonomisk världsordning och gäller ändrade relationer mellan rika och fattiga länder. U-länderna måste få komma in på våra marknader och få en skälig betalning för vad de säljer. De bör få samma glädje av en expanderande världshandel som vi haft i många år. Vi bör också medverka till att en större del av översparandet i världsekonomin kommer u-länderna till del genom ökade resursöverföringar. U-länderna bör även få ett större inflytande över beslut om hur det internationella regelsystemet skall utformas.

Den andra kategorin av krav sammanhänger med vad som kallas basbehovsstrategin. Vår medverkan i den strategin kräver stora insatser för att hjälpa till att förbättra villkoren för de fattigaste människorna i u-länderna – de människor som får otillräcklig näring, som saknar rent vatten, som inte har en rimlig bostad, som är arbetslösa eller tjänar för litet för att kunna livnära sig, som förtrycks av markägare eller makthavare. Det är dessa människor som bäst behöver vår solidaritet, och här har biståndet sin främsta roll.

Den internationella debatten måste alltså inriktas på den grundläggande bristen på balans i förhållandet mellan fattiga och rika länder, men den får inte förlora orättvisorna mellan rika och fattiga människor ur sikte. Vi måste fortsätta att ge starkt stöd åt tankarna bakom en ny ekonomisk världsordning samtidigt som vi håller fast vid kravet att förbättringar skall komma de fattiga människorna till godo. Detta dubbla grepp är det centrala i de riktlinjer för vår u-landspolitik som riksdagen i dag tar ställning till.

Herr talman! Det helt centrala motivet för Sveriges bistånds- och u-landspolitik är solidaritet med människor i andra länder, särskilt med dem som är fattiga och förtryckta. Vi verkar i vårt eget land för att varje människa skall ha rätt att säga sin mening och kunna känna trygghet. Sociala klyftor skall utjämnas och valfriheten vidgas. De värderingarna kan inte avse bara människor inom den svenska territorialgränsen; de måste omfatta också människor i andra länder – i de fattiga länderna.

Det kan knappast betvivlas att ett omfattande bistånd ligger i de rika ländernas eget långsiktiga intresse. En rättvisare värld blir i längden en tryggare värld för alla, och när fattiga länder får bättre möjligheter att delta i det internationella handelsutbytet ökar jordens samlade välstånd. Ett förtroendefullt biståndssamarbete ger också förutsättningar för samarbete i fråga om handel och industri. Detta förtjänar visst att påpekas, men för Sveriges del har solidariteten med de missgynnade hela tiden varit det grundläggande motivet för vårt bistånd och ett tillräckligt motiv för de

insatser som vi gör. Kanske är förklaringen härtill främst den ledande roll som spelas av våra ideella organisationer, kristna samfund, fackliga organisationer, ungdomsorganisationer, politiska partier – organisationer som faktiskt satte i gång biståndsverksamhet innan den statliga biståndsverksamheten kom i gång. Också under år av ekonomiska svårigheter har i engagerade folkrörelser en klar majoritet av svenska folket slutit upp bakom ett växande bistånd. De frivilliga organisationerna har själva bidragit till viktiga utbildnings- och hälsovårdsinsatser, inriktade på fattiga och eftersatta grupper. De har ytterligare stärkt den fond av kunskap och engagemang i Sverige som är grunden för det starka stöd biståndet åtnjuter.

Vår biståndspolitik är inte bara väl förankrad i den svenska opinionen. Den har också fått förtroende i u-länderna. Vi har inget kolonialt förflutet, vi står utanför alla militära allianser och grupperingar. Vi har också uppriktigt sökt inrikta vårt bistånd i enlighet med u-ländernas önskemål. Vårt bistånd har inte följt i de kommersiella intressenas spår. Det har riktats i första hand till de fattigare u-länder som handel och industri hittills inte funnit särskilt intressanta.

Herr talman! Det är i dag tredje gången riksdagen antar grundläggande mål och riktlinjer för Sveriges biståndspolitik. Tidigare skedde det genom viktiga beslut 1962 och 1968. Mycket har ändrats sedan 1960-talet, men grunden ligger fast. Det svenska biståndet är till för u-länderna. Det är deras behov, utveckling och planer som ytterst skall styra användningen av de resurser vi ställer till deras förfogande. Detta är inte bara honnörsord, inte bara retorik, som det står i en tidning i dag. Vår grundläggande utgångspunkt får i själva verket viktiga praktiska följder för utformningen av det svenska biståndet. Solidariteten kräver en fortsatt hög ambition i fråga om biståndets volym. Enligt den senaste statistiken – 1977 – utbetalar nu Sverige ett bistånd som motsvarar ca 1 % av vår samlade produktion. Genomsnittet för de västliga industriländerna är 0,3 %. Det är den näst lägsta siffran sedan 1950-talet. Särskilt beklagligt är det att tre tunga industriländer som USA, Västtyskland och Japan inte förmått att närma sig det internationellt uppsatta 0,7-procentmålet.

Om alla hade nått målet om 0,7 % av bruttonationalprodukten i utbetalt bistånd vid 1970-talets mitt, så skulle det – enligt SIDA:s beräkning – nu ha inneburit 90 miljarder kronor mer i bistånd och betydligt bättre utsikter för särskilt de fattigaste u-länderna.

Vi har både rätt och anledning att säga ifrån att andra länder måste göra större insatser.

Länder som har väldiga överskott i sin handel borde åtminstone inte ligga under genomsnittet för västvärlden i bistånd.

Länder som gärna åberopar moral och mänskliga rättigheter borde i praktisk handling visa att det talet också har ett praktiskt och socialt innehåll.

Och länder som säger sig vägledas av principen "av var och en efter hans förmåga till var och en efter hans behov" borde inte som i dag mest nöja sig med åskådarplats medan andra diskuterar ökat stöd till de fattiga folken.

Herr talman! Andras svaga prestationer är inget skäl för oss att slå oss till ro. Det är inte så att vi ger för mycket, andra ger för litet. Vi har i själva verket inte gjort mer än vad vi lovade när 1970-talet gick in. När 1980-talet nu står för dörren är det dags för oss att höja vår ambition.

Jag hoppas att riksdagen gör det genom att i dag slå fast, att enprocentsmålet skall ses som ett etappmål, inte som ett slutmål. Det svenska biståndsanslaget bör de kommande åren överstiga nivån en procent av bruttonationalprodukten. Strävan bör vara att biståndet skall utgöra en växande andel av vår samlade produktion. Kring den ambitionen sluter nu alla partier i den svenska riksdagen upp.

Detta ställningstagande är viktigt, för det visar att vi inte gör avkall på vår solidaritet för att vi fått svårigheter i vår egen ekonomi. Biståndet är inte något konjunkturpolitiskt dragspel. Vi skall också vara medvetna om att biståndets volym ingalunda fått mindre betydelse för att det numera ofta talas om den nya ekonomiska världsordningen och om framväxten av nya industriländer. För de fattigaste u-länderna förblir biståndet ännu i många år ett vitalt inslag, och det är nästan bara till dessa länder vårt bistånd går. Det behövs för att hjälpa till att direkt angripa fattigdom och misär. Fortfarande lever omkring 800 miljoner människor i yttersta fattigdom, med brist på allt det som vi uppfattar som självklara livsnödvändigheter, som rent vatten och tillräcklig kost.

Herr talman! Att solidariteten med de många missgynnade människorna är det centrala motivet för Sveriges u-landspolitik får viktiga följder inte bara för volymen utan också för utformningen av vårt bistånd.

Vi inriktar det på de fattigaste, de mest missgynnade länderna. Där behövs det bäst. Dit går dess värre den mindre delen av andra länders bistånd. SIDA visar i sin senaste anslagsframställning hur andelen bilateralt bistånd till de fattigaste u-länderna internationellt minskat från 48 till 38,5 % mellan åren 1974 och 1976.

Vi fäster särskild vikt vid insatser som förbättrar villkoren för de fattigaste grupperna och höjer deras produktivitet och inkomster. Dit hör integrerade program för att utveckla landsbygd och jordbruk. Dit hör program för bättre hälsovård, försörjning med friskt vatten och en aktiv familjeplanering.

Vi söker samarbeta framför allt med sådana fattiga u-länder som själva aktivt strävar efter att förbättra villkoren för de fattigaste befolkningsgrupperna. Vilken ideologisk modell man följer är inte av betydelse för vår bedömning. Vi är inte eniga i vårt eget land om vilken ekonomisk och social modell vi bör uppställa. Hur skall vi då kunna predika någon modell för andra stater? Det vore förmätet och förmyndaraktigt. Men det måste stå oss fritt att vid val av samarbetspartner och i andra sammanhang fästa betydande vikt vid den konkreta ambition man visar att nå utveckling och social rättvisa. De u-länder vi samarbetar med står ju själva för den helt dominerande delen av de insatser som skall lyfta deras folk ur fattigdom. Bara de kan genomföra jordreformer och andra grundläggande förändringar som krävs för att utvecklingen skall ta fart för de breda folkgrupperna. Insatser från oss och andra biståndsgivare kan ha stor betydelse, men de kan bli verkligt

framgångsrika och meningsfulla först om de ingår i och blir ett stöd till samlade ansträngningar från u-länderna själva.

Det är också med den insikten som vi landprogrammerar vårt bistånd. Ekonomiska och sociala framsteg för ett u-lands befolkning åstadkoms inte genom punktinsatser som pådyvlats utifrån utan genom en sammanhållen utvecklingspolitik som ett u-lands regering själv beslutar sig för att genomföra. Vi har dragit den praktiska konsekvensen av denna kunskap, nämligen att bidra till program och projekt som u-länderna själva anser viktiga i sina utvecklingsplaner och för vilkas genomförande de själva bär ansvaret. Härmed inte sagt att vår roll bara skulle vara att leverera vad som beställs. I den dialog som ett förtroendefullt utvecklingssamarbete innefattar kan och bör vi från svensk sida framföra synpunkter som vi anser angelägna, t. ex. att särskilda insatser skall göras för att förbättra kvinnornas situation, eller att särskild uppmärksamhet skall ägnas miljöfrågor, så att snabb utveckling inte leder till snabb resurs- eller miljöförstöring. Det är också rimligt att vi för våra samarbetspartner redovisar på vilka områden vi har speciellt goda möjligheter att ställa upp med kunnande och erfarenheter.

Vår önskan att u-länderna skall få hjälp att förverkliga program som de själva står för är ett skäl till att Sverige ger ett så starkt stöd till FN och andra internationella organisationer. Med alla sina brister representerar FN och fackorganen ett hopp om ett på fred, lag och rättvisa grundat internationellt samhälle. Multilaterala organ, där u-länderna själva är medlemmar och utövar inflytande, bör enligt vår uppfattning tilldelas en central roll för att kanalisera resurser från rika till fattiga länder. Vi verkar nu energiskt för att de skall tillförsäkras en mer långsiktig och stabil finansiering än vad som ännu är fallet. Årsplaner för inkomster ger ingen bra grund för långsiktigt planerade biståndsutgifter.

Önskan att ge bästa möjliga hjälp till de fattigaste länderna har lett till att det svenska biståndet ges på mycket förmånliga villkor. Praktiskt taget allt vårt bistånd lämnas nu i form av gåva. Räntor och amorteringar kan bli alltför betungande för de fattigaste u-ländernas svaga ekonomier. I linje med detta synsätt – som numera omfattas även internationellt – att de fattigaste länderna bör få gåvobistånd snarare än lån, har vi avskrivit hela skulden på svenska utvecklingskrediter till de minst utvecklade och av oljekrisen hårdast drabbade. Få svenska aktioner på det internationella planet har uppmärksamats så mycket och så positivt som denna. Vad som framför allt är glädjande är att aktionen lett andra till att göra likadant. I UNCTAD utfäste sig samtliga i-länder i våras vid ett sammanträde där jag själv var med att genomföra skuldåtgärder avseende biståndet till de fattigaste u-länderna. Flera länder – bl. a. Danmark, Finland, Storbritannien och Västtyskland – har vidtagit konkreta åtgärder. I vissa fall gäller det mycket stora belopp. Sålunda har Förbundsrepubliken Tyskland avskrivit lån till ett värde av ca 10 miljarder kronor, Storbritannien ca 8 miljarder kronor, Nederländerna ca 600 milj. kr., Danmark ca 425 milj. kr. och Finland ca 190 milj. kr. Det är en glädjande efterföljd på en aktion som den svenska regeringen vidtog med riksdagens samtycke.

Även om vårt biståndsprogram är betydande måste vi vara medvetna om att de stora industriländernas handlande gentemot u-länderna väger mycket tyngre. I den mån vi i samtal med andra regeringar, diskussioner i internationella fora och egen handling kan förmå andra stater till framsynta åtgärder kan de linjer vi driver få mångdubbel verkan och genomslagskraft. Skuldavskrivningen är ett bra exempel på detta.

Ett annat fall – där vi dess värre ännu inte varit lika framgångsrika – gäller s. k. avbindning, dvs. att biståndsmottagarna skall kunna använda pengarna till inköp där det är förmånligast och inte nödvändigtvis tvingas köpa bara i givarlandet. Mesta valutan för biståndskronan, biståndsdollarn, biståndspundet eller biståndsmarken får u-landet, om givaren inte satt den internationella konkurrensen ur spel eller satt upp speciella villkor för pengarnas användning. Detta inses av alla. För Sverige – med vår stora exportindustri – är det säkert också så att vi har mest att vinna på om alla givarländer gav sitt bistånd obundet. Vi har också – men ännu utan framgång – arbetat på att få till stånd en internationell överenskommelse om avbindning, som skulle omfatta den största delen av biståndsflödet. I propositionen utfäster vi oss att Sverige skall kunna ansluta sig till en sådan överenskommelse. Men, herr talman, vi behöver inte invänta en sådan överenskommelse för att gå till handling.

Ett steg i riktning mot en minskad andel bundet bistånd är en åtgärd som vi själva kan vidta och som kan visa vägen för andra. Det är regeringens avsikt att göra detta.

Herr talman! En central del i vår solidaritetspolitik är också stödet till kampen mot rasism och för frigörelse i Sydafrika, Namibia och Zimbabwe. Befrielseörelserna i södra Afrika får det här budgetåret svenskt bistånd med sammanlagt 48 milj. kr. för sin civila verksamhet. De största biståndsbehoven gäller försörjning och utbildning av flyktingar. Men det blir samtidigt allt viktigare att stödja planeringen av den framtida utvecklingen i dessa länder, när väl dagens minoritetsregimer tvingats ge vika för regeringar med folkflertalets stöd.

Den hoppfulla utvecklingen mot val, övervakade av FN, och självständighet i Namibia som vi förutsåg för bara några veckor sedan har saboterats av Sydafrikas beslut att genomföra val på sina villkor och under sin kontroll i Namibia. Det ändrar dock inte vår bedömning att FN bör öka sina insatser för att genom utbildning och planering förbereda för ett självständigt Namibia. Tillsammans med de övriga nordiska länderna har vi därför utfäst kraftigt stöd till FN:s s. k. Nationhood Programme. Det svenska bidraget uppgår till 10 milj. kr.

I alla de avseenden jag nu nämnt har vi på 1970-talet byggt vidare på den grund för Sveriges biståndspolitik som lades på 1960-talet och som riksdagen nu bekräftar skall gälla också för 1980-talet. Samtidigt har mycket hänt mellan 1968 och 1978, som fordrar nya analyser, ny eftertanke och en ökad bredd i vår politik gentemot u-länderna. Vi har framför allt kommit att inse att vi måste beakta verkningarna på u-länderna av våra beslut på andra

områden än bistånd. Det gäller inte minst på handelns och ekonomins område.

U-länder är i dag inte bara leverantörer av koppar, kaffe, kakao eller kopra. De är också framgångsrika exportörer av kläder och elektronik. År 1975 hade 40 u-länder en export av industrivaror som översteg 100 miljoner dollar. År 1965 var det bara 18 u-länder som hade en så stor export i samma penningvärde. Också exporten av råvaror har breddats: 1960 var nästan hälften av u-länderna beroende av en enda produkt för 50 % eller mer av exportinkomsterna. 1975 hade mindre än en femtedel av u-länderna en så ensidig sammansättning av sin export.

U-landskretsen är mindre enhetlig än kanske någonsin. Ett växande antal länder har förmått dra stor nytta av världshandelns expansion. Där finns samtidigt många andra länder, som fortfarande sitter fast i underutvecklingens förlamning. En del säljer olja och har blivit rikare. Andra tvingas köpa olja och blev med prisexplosionen fattigare.

U-länderna är allt viktigare köpare av industriländernas varor. Under åren 1960 till 1975 tog u-länderna emot omkring 30 % av ökningen i industriländernas export av industrivaror. Vid sidan av internhandeln inom Västeuropa var därmed u-länderna den mest betydande marknaden för att öka de rika ländernas industriexport. Och det finns inget skäl att tro att u-länderna skulle bli mindre viktiga som marknad framöver. Tvärtom: under loppet av 1970-talet har t. ex. utvecklingsländerna inom OPEC med bred marginal passerat USA som största exportmarknad för EG. Enbart den del av u-ländernas efterfrågan som finansieras med utländsk upplåning beräknas under de senaste åren ha betytt ungefär 3 miljoner fler jobb inom EG.

Det här är inte särskilt märkligt. U-länderna har goda skäl att acceptera stora underskott för att snabbt kunna bygga upp sitt näringsliv och lyfta sina folk ur misär. Flertalet u-länder är emellertid så fattiga att de har svårt att få de lån som krävs för att finansiera underskotten. De mer utvecklade u-länderna har däremot i anmärkningsvärt stor utsträckning kunnat ta lån i västvärldens banker. Och de har till nästan sista kronan använt pengarna för att köpa på industriländernas marknader. På så sätt, kan man säga, har u-länderna hjälpt de rika i deras ekonomiska svårigheter.

Sett på litet sikt skärper självfallet u-ländernas ökade konkurrensförmåga kraven på omställningar i vårt och andra industriländers näringsliv. De påfrestningar det kan leda till i vissa branscher måste vi solidariskt dela. Detta är inget nytt. I många år har vi anpassat oss till konkurrensen från andra industriländer – dragit ner vissa näringar och byggt ut andra. *Den* utvecklingen och *den* internationella arbetsfördelningen har i själva verket betytt mycket för att öka vårt välstånd. Samtidigt är det klart att sysselsättnings- och beredskapshänsyn sätter vissa gränser för hur snabbt anpassningen kan ske och hur långt den kan gå.

Ökade möjligheter för export till den rika världen är viktiga för u-ländernas utveckling, men de medför generellt sett begränsade svårigheter på i-ländernas marknader.

Omvänt är det viktigt för våra industrier att u-länderna förmår hålla uppe

sin tillväxt och sin export och därmed sina möjligheter att importera och ta upp utlandslån. Industriländerna exporterade 1975 industrivaror till u-länderna för 123 miljarder dollar. Exporten av industrivaror i den omvända riktningen var bara 26 miljarder dollar.

Slutsatsen är given: Om de rika länderna försvårar u-ländernas ekonomiska framsteg, t. ex. genom olika handelshinder, skapar det problem för u-länderna. Men dessutom medför hinder mot u-ländernas export att vi allvarligt försvagar deras importförmåga och begränsar en mångdubbelt större export från industriländerna. Ekonomer som noga studerat saken hävdar att gemensamma aktioner för att ta bort handelshinder är bland det viktigaste industriländerna kan göra för att hjälpa u-länderna i deras utveckling; de talar då om de mera utvecklade u-länderna.

Herr talman! U-ländernas utvecklingsmöjligheter påverkas av de rika ländernas handlande på många skilda områden – inte bara bistånd och handelspolitik. Vi måste konsekvent beakta verkningarna för u-länderna när vi fattar beslut på en rad andra områden än biståndets.

Jag har förstått att det har riktats kritik mot regeringen och mot propositionen här i dag för att vi inte har preciserat de områden på vilka en u-landspolitik skall föras. Jag tror dock att det ligger i sakens natur att man i en proposition som gäller biståndspolitiken generellt inte kan rada upp de många områden som det här är fråga om, det må gälla handelspolitik, jordbrukspolitik eller ekonomisk politik. De avvägningarna mellan önskemålet att beakta u-ländernas intressen och de mera näraliggande svenska intressena måste vi göra i de skilda sammanhangen: i jordbrukspolitiska propositioner, i ställningstaganden i GATT osv. De får alltså ge sig undan för undan, och jag tror att det vore otåligt att kräva en katalog av det slaget här i dag.

Däremot är det viktigt att vi skaffar oss organ genom vilka vi kan åstadkomma den sammanvägning av de skilda intressena som här behövs. Med den samrådsgrupp för u-landsfrågor som vi har inrättat i regeringskansliet och som nyligen hållit sitt första möte får vi nu bättre möjligheter att göra den sammanvägningen mellan u-ländernas legitima intressen och våra egna, mera näraliggande intressen.

Ett område där u-länderna – inte minst de socialistiska – är angelägna att vi skall vidta åtgärder för att hjälpa dem är industrialisering. De vill ofta ha den hjälpen inte bara i form av direkt bistånd utan också i form av engagemang av utländsk industri. Det är bakgrunden till regeringens förslag om en industrifond. Samtidigt ställer vi ökade resurser till förfogande för SIDA för sådant samarbete på industriområdet som utgör ett led i den traditionella biståndsverksamheten.

Rikare länder, som Brasilien och Argentina, har inte haft särskilt svårt att dra till sig industriinvesteringar. Vad vi från u-landspolitisk synpunkt har anledning att stimulera, det är att kunnande och kapital från svensk industri skall komma också fattigare länder till del, att de gör det för projekt som svarar mot deras egna planer och prioriteringar och att också mindre och medelstora företag i Sverige stimuleras till att vara med och bygga upp u-landsföretag.

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Samarbetsavtal med u-länder är förvisso ofta nyttiga instrument, men de måste fyllas av ett innehåll, de måste fyllas av samarbete också mellan industriella företag. Det är en del av det innehåll som i samarbetsavtal som vi försöker åstadkomma genom en stimulans under den nya industrifonden.

Vidgat industriellt samarbete är ett av de viktigaste krav u-länderna reser. Vi kan bl. a. läsa det i deklARATIONERNA om en ny ekonomisk världsordning. När regeringen nu vill bättre tillgodose särskilt de fattigare u-ländernas önskemål, så innebär det inte att vi på ett otillbörligt sätt "blandar ihop" bistånd och affärer, utan att vi skapar möjligheter för en samverkan mellan företag och bistånd i sådana projekt som u-länderna anser angelägna. Vad det handlar om är inte att kommersialisera biståndet, utan det handlar om att mobilisera även industrin för att hjälpa u-länderna i deras utveckling. Om det bara gällde att hjälpa svensk industri till investeringar och till lönsamma företag tror jag att vi finge vidta helt andra åtgärder än dem som vi har syftat till och försökt tillgodose i propositionen om en fond för industrisamarbete.

Herr talman! Jag har i detta anförande mot bakgrund av biståndspropositionen berört de allmänna grundlinjerna för vår biståndspolitik och också pekat på behovet av en aktiv u-landspolitik. Jag vill gärna sluta med att återknyta till vad jag inledningsvis sade. Vårt engagemang för u-länderna har sin främsta drivfjäder i solidariteten med den miljard människor som lever i en för oss ofattbar fattigdom och mänskligt elände. Vi måste vara medvetna om att även med omfattande insatser från de rika ländernas sida kommer många hundra miljoner människor i u-länderna under en lång period i praktiken inte att kunna åtnjuta vad vi anser vara grundläggande mänskliga, sociala och ekonomiska rättigheter. Vi måste satsa vad vi förmår för att förkorta detta dröjsmål, och vi måste försöka förmå andra att göra detsamma. Ett omfattande och växande bistånd behåller hela sin betydelse för lång tid framöver. Därtill krävs en u-landspolitik som vid sidan av biståndet medvetet och i all den utsträckning som är möjlig på många områden väger in behovet att främja u-ländernas utveckling. Det är dessa åtaganden för framtiden, u-ländernas och vår egen, som regeringen i dag begär riksdagens godkännande av. Jag hyser inget tvivel om att riksdag och regering i sitt stöd för den föreslagna biståndspropositionen har en stark svensk opinion bakom sig.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern sade i början av sitt anförande att det råder stor enighet om bistånds- och u-landspolitiken i det här landet. Carl-Henrik Hermansson och jag har tidigare under dagens debatt ställt ett antal frågor. Jag skall upprepa dem nu och vore tacksam om utrikesministern ville besvara dem.

1. Avser regeringen att lägga fram förslag om Sveriges utträde ur IDB?
2. När avser regeringen att lägga fram förslag om att allt svenskt bistånd

skall lämnas obundet?

3. Avser regeringen att i nästa budgetproposition framlägga en avvecklingsplan för det svenska biståndet till Bangladesh, Indien, Lesotho, Pakistan, Kenya och Sri Lanka?

4. Är regeringen beredd att arbeta för att koderna om teknologiöverföring och om multinationella företags politik skall ha bindande verkan?

5. Är regeringen beredd att verka för en sådan u-landspolitik som innebär att biståndspolitiska målsättningar får styra Sveriges handels- och industripolitik i stället för att ytterligare tillmötesgå eller underordna sig kapitalets intressen i handels- och industripolitiken genom inrättande av industifonder?

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi befinner oss mitt i en intensiv debatt om biståndspolitiken samtidigt som vår nye utrikesminister presenterar sig för kammaren med ett anförande som kunde ge anledning till en stor debatt. Men vi socialdemokrater anser att det i långa stycken skulle bli en upprepning av vad som redan har förekommit i kammaren.

Hans Blix har medverkat i tillkomsten av propositionen, vars allmänna del om biståndspolitiken vunnit bred anslutning i utskottet och här i debatten. Det har varit naturligt för oss socialdemokrater att ge denna del av propositionen vårt stöd, eftersom vi betraktar den såsom ett fullföljande av den biståndspolitik som förts här sedan 1960-talet.

Den andra delen av propositionen och debatten – den handlar om u-landspolitiken och innefattar det högst diskutabla förslaget om fonden – tar vi avstånd ifrån. Vi kan inte se detta förslag heller såsom ett led i strävandena att i svensk politik nå breda lösningar i angelägna frågor. Vi socialdemokrater tror inte att det är ett bra förslag när det gäller att befrämja industriutvecklingen under vårt lands medverkan. Vi har yrkat avslag på detta förslag, och det får för dagen symbolisera det förhållandet att vi inte i alla avseenden har samma uppfattning som utrikesministern beträffande dagens diskussionsfrågor.

Vår kännedom om Hans Blix ger oss emellertid anledning tro att hans engagemang och intresse för utvecklingsfrågorna kommer att göra dem till centrala frågor i regeringsarbetet. Vi kommer att följa hans arbete med stor uppmärksamhet. Huruvida vi kommer att stödja de förslag som han medverkar till att lägga fram beror naturligtvis på dessa förslags karaktär. Vi hälsar utrikesministern välkommen i arbetet.

SONJA FREDGARDH (c):

Herr talman! Får jag först såsom centerpartist ansluta mig till de välkomsthälsningar som Hans Blix har mött här i riksdagen i egenskap av nybliven utrikesminister. Mycket talar för att den nye utrikesministern är väl skickad att föra vidare den aktiva svenska utrikespolitik som Karin Söder var en så god företrädare för.

Herr talman! Vi befinner oss i dag mitt uppe i FN:s kvinnoårartionde,

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

populärt kallat kvinnodekaden. Denna kvinnodekad sträcker sig fram t. o. m. 1985 och kan närmast ses som en uppföljning av det internationella kvinnoåret 1975. Vid sitt godkännande av programmet för kvinnodekaden uppmanade FN:s generalförsamling regeringar och FN-organ att agera aktivt för att säkra ett jämlikt och effektivt deltagande av kvinnor på det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella området.

Det var en i hög grad befogad uppmaning. För oss i de utvecklade västländerna medför den ett dubbelt ansvar. Dels måste vi rensa bort de ojämlikheter mellan kvinnor och män som fortfarande finns i våra egna länder. Dels måste vi i vårt utvecklingssamarbete med u-länderna medvetet driva jämställdhet som en integrerad del av varje biståndsprojekt.

Jämställdhet som ett medel att förbättra kvinnornas ställning är en relativt ny synpunkt. Inte heller har man insett att kvinnors medverkan breddar basen för allt utvecklingsarbete, höjer familjernas standard och tillför samhället viktiga erfarenheter. Följden av detta har inom biståndsarbetet blivit att u-ländernas kvinnor i stor utsträckning har ställts utanför utvecklingen, utanför den omdaning av samhället som pågår.

I många u-länder finns en liten grupp kvinnor som genom sina resurser och sin sociala ställning kunnat bryta sig ut ur det vedertagna kvinnomönstret. De har skaffat sig kunskaper och utbildning och har nått en position i samhället. Den stora massan kvinnor däremot lever fortfarande under trycket av en gången tids kvinnouppfattning. De saknar kunskaper, och med förbehåll för det som utrikesministern nyss sade om den förbättrade utbildningssituationen i u-länderna får vi inte glömma att majoriteten av världens ca 850 miljoner analfabeter är kvinnor, att bortfallet – drop out – av flickor i skolan är avsevärt större än av pojkar och att endast en mindre del av flickorna går vidare till högre utbildning. Genom att kvinnorna saknar kunskaper saknar de också möjlighet att påverka både den nära omgivning de lever i och samhällsutvecklingen i stort.

Så mycket viktigare är det därför att länder som Sverige besinnar sitt ansvar och målmedvetet driver jämställdhetsfrågorna i allt internationellt arbete och i utvecklingssamarbetet med u-länderna. Vi har en viktig uppgift att skapa förståelse i alla internationella organ där vi medverkar, men jämställdhet måste finnas med också i den praktiska utformningen av varje biståndsprojekt.

Herr talman! I motionen 1904 med anledning av propositionen 1977/78:135 om riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbete som Sverige bedriver har jag och min medmotionär Ulla Ekelund hemställt att jämställdhet införs som ett delmål för den svenska biståndspolitik. Utrikesutskottet har i stort sett behandlat motionen välvilligt men nöjer sig med att hänvisa till de fyra huvudmål för svenskt bistånd som ställs upp i propositionen 135 och anser därmed motionen besvarad. Dessa mål, som innebär att svensk biståndsverksamhet skall bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling i mottagarländerna är av övergripande slag, men som en naturlig precisering av innehållet, inte minst när det gäller social och

ekonomisk utjämning liksom ekonomisk och politisk självständighet, borde jämställdhet mellan kvinnor och män kunnat skrivas in som ett delmål för biståndspolitiken.

Jämställdhet mellan män och kvinnor är långt ifrån ett självklart mål för utvecklingen, både internationellt och nationellt inom många länder. Vid det sammanträde som FN:s kvinnokommission höll under våren detta år förelåg bara ett ytterst begränsat antal rapporter om vad som hittills skett under kvinnodekaden för att förverkliga det program som FN antagit för dekadern och för att fullfölja världsaktionsplanen för jämställdhet. Detta tyder inte på något överväldigande intresse från regeringarnas sida för att befördra jämställdhet. Endast ett tjugotal av FN:s totalt 149 medlemsstater hade över huvud taget bekvämat sig att rapportera. Detta är betänkligt, och det hade varit värdefullt ur många synpunkter om Sverige klart hade velat säga ut att just jämställdhet mellan könen är ett mål för den svenska biståndspolitiken och av grundläggande betydelse för att förbättra kvinnornas situation.

Sverige har gjort åtskilligt för att främja jämställdhet mellan män och kvinnor. Här hemma har vi hunnit ett bra stycke på väg. Internationellt har vi varit pådrivande i FN. Men ändå vidhåller jag min uppfattning att jämställdhet bör inskrivas som ett delmål för svensk biståndspolitik. Jämställdhetsarbetet går långsamt, framför allt i u-länderna, framstegen är små. Kvinnorna saknar ofta egna påtryckningsgrupper. De arbetar under hårt tryck från en omgivning där samhällsmönstret traditionellt utestänger kvinnorna från deltagande i samhällets angelägenheter. Reaktionära tendenser som motarbetar kvinnornas frigörelse har också kommit fram under den senaste tiden, bl. a. i samband med den religiösa renässansen som f. n. pågår i vissa islamiska länder. Det finns alltså goda skäl för Sverige att klart deklarerat jämställdhet som ett delmål för svensk biståndspolitik.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag skulle vilja sluta med att ställa ett par frågor till utrikesministern.

För det första: Utrikesutskottet crinrar i sitt nu lagda betänkande om de riktlinjer som SIDA:s styrelse antog 1973 för att tillgodose kvinnornas intressen i utvecklingssamarbetet. Men ännu på våren 1976 konstaterade utrikesutskottet i sitt betänkande 1975/76:14 att dessa intentioner "inte i önskvärd grad blivit fullföljda", vilket jag f. ö. också hade anledning att påpeka här i kammaren. Jag skulle nu vilja fråga: Vad har skett under de två år som gått sedan våren 1976, och hur har SIDA-styrelsens beslut omsatts i praktisk tillämpning under de senaste två åren?

Min andra fråga gäller framtiden. Kommer vi att mer uttalat än hittills aktivt driva kravet på jämställdhet i vår biståndspolitik? Finns det utformat ett program för hur jämställdhetsarbetet inom biståndspolitiken skall bedrivas framöver?

STURE PALM (s):

Herr talman! När den borgerliga trepartiregeringen var ny och när den svenska borgerligheten brann av iver att få lägga om politiken i konservativ riktning, förklarade moderatledaren Gösta Bohman: Att lägga om vårt lands

politiska kurs är som att vända en supertanker. Man måste göra omfattande manövrer, och det tar sin tid.

Två års iakttagelser har lärt oss att moderaterna var det starkaste och mest målmedvetna partiet i den nu avgångna regeringen. De försökte lägga om färdriktningen på många områden. Ett exempel på detta utgör det nu föreliggande betänkandet, som behandlar proposition 1977/78:135, en proposition som har blivit något av en efterslänrare från den borgerliga treparti-regeringens tid.

Som framgått av dagens debatt riktar socialdemokraterna kritiken främst mot den föreslagna industribiståndsfonden.

Utskottsbehandlingen av denna fråga har givit många lärdomar. Det har exempelvis varit mycket svårt att förstå hur de ledamöter av kammaren som i årtal anslutit sig till den hittills tillämpade biståndspolitikerna nu har kunnat ställa upp bakom det framlagda förslagets alla delar. Jag tänker då speciellt på de representanter för mittpartierna som sagt sig företräda en obunden och idealistisk inriktad biståndspolitik, som står fri från kommersiella intressen – just en sådan biståndspolitik som mött stor uppskattning i utvecklingsländerna.

Det är inte så länge sedan som framför allt centerpartiungdomarna i olika frågor ansågs företräda en vildvuxen radikalism. De utsattes för våldsam kritik av sina borgerliga systrar och bröder för denna radikalism. Centerungdomen stämplades ibland som Åsa-Nisse-marxister. Att problemen finns kvar i centerpartiet visar Sture Korpås piruetter nyss i denna talarstol. Han gav uttryck för viss ideologisk kluvenhet i några av de mest bärande frågorna. Däremot har förste vice talmannen Torsten Bengtson, som är hans partivän, inga betänkligheter mot att gå den här kursomläggningen åt höger till mötes. Vi märker en klar skillnad i framtoningen mellan dessa två centerpartister.

Efter de bullersamma flyttningsbestyren i kanslihuset under de senaste dagarna borde de som även fortsättningsvis vill följa den hittills tillämpade biståndspolitikerna över hela linjen nu säga nej till den föreliggande, i vissa delar moderatfärgade propositionen. Man bör i stället följa de socialdemokratiska reservanterna.

Jag har begärt ordet för att närmare kommentera vårt särskilda yttrande på s. 121 i betänkandet, som behandlar planerna på industribiståndsfonden och de multinationella företagen. Flera socialdemokratiska talare har behandlat denna fråga i dagens debatt, och det är helt naturligt eftersom frågan har ägnats stor uppmärksamhet i den mycket omfattande socialdemokratiska partimotionen. Vi kan med tillfredsställelse notera att utskottet inte har varit helt okänt för våra yrkanden. Jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på att utskottet ägnar ett tiotal sidor åt de frågor som vi socialdemokrater aktualiserar på detta område. Det gäller bl. a. de väsentliga frågorna om teknologiöverföringen inom UNCTAD:s ram, uppförandekoder för multinationella företag – ett arbete som pågår inom FN, ILO och OECD – samt frågorna om de fackliga friheterna som ILO arbetar med.

Även om utskottet tagit upp en del av våra skrivningar ställer vi oss på

andra punkter inom detta område helt avvisande till det förslag som föreligger. Vi är mycket kritiska, och vår oro gäller faran för att svenska biståndsinsatser sammanblandas med olika internationella företag som företräder utpräglat kapitalistiska egenintressen. Det har också sagts några gånger från talarstolen här i dag.

I den socialdemokratiska partimotionen nr 1912 framhålls att de multinationella företagen alltmer "utvecklas till globala planhushållare, som verkar utan demokratisk kontroll och ansvar. Deras inflytande över såväl handel som enskilda länder är betydande. Ca en tredjedel av världshandeln beräknas vara internttransaktioner inom samma företag."

I motionen sägs vidare: "Genom sin monopolställning över teknologi och patent och genom sin dominerande ställning över marknadsföring och distribution, kan multinationella företag effektivt hindra u-länders försök att åstadkomma en nationellt styrd industrialisering."

Det var onekligen med stort intresse som vi lyssnade på vårt lands nye utrikesminister Hans Blix, när han från denna talarstol helt nyligen förklarade att vårt lands biståndspolitik har fått ett mycket gott mottagande ute i världen, och det är omvittnat i många sammanhang. Han sade att ett skäl till detta är att den svenska biståndspolitiken är frikopplad från kommersiella intressen. Det är säkert alldeles riktigt. Vi som har gjort åtskilliga resor med utrikesutskottet genom åren har fått samma intryck, nämligen att vårt lands biståndspolitik mött stor uppskattning.

Mot denna bakgrund ställer vi socialdemokrater oss mycket kritiska till förslaget om industribiståndsfonden. Fonden beskrivs i propositionen på följande sätt:

"Fonden bör finansiellt kunna medverka i samägda företag, s. k. joint ventures, tillsammans med u-landspartner och svenskt företag. Fonden bör därvid kunna ställa kapital till förfogande i form av aktier och långfristiga lån. Därutöver bör fonden kunna ställa garantier för upplåning som görs av ett eller flera av de samverkande företagen. Förslag om sådan samverkan kan komma från myndigheter eller företag i u-länder, liksom från svenska företag eller myndigheter. Det lokala företaget bör givetvis arbeta på de kommersiella villkor som gäller i vederbörande u-land."

Detta stämmer inte riktigt, enligt min mening. Den deklaration som utrikesministern gjorde stämmer inte med det vi kan läsa i propositionen. Då får man förstå varför vi från socialdemokratiskt håll har skrivit ett särskilt yttrande och över huvud taget redovisat åtskilliga protester mot propositionen på denna punkt.

Jag vill ställa dessa formuleringar i relation till de varningar om sammanblandning med de multinationella företagen, som den socialdemokratiska motionen innehåller.

Vi säger i motionen att inom ramen för u-landspolitiken måste analyseras vilka yttre beroenden som skapas och vilka hinder för en ekonomisk och social utveckling som reses genom att u-länder inordnas i ett kapitalistiskt produktionssystem som domineras av internationella storföretag i industri-länderna.

När nu den borgerliga utskottsmajoriteten inte närmare gått in på detta och när man i dunkla ordalag ställer i utsikt att en samverkan kan ske mellan den föreslagna utvecklingsfonden och multinationella företag, finns det verkligen skäl att allvarligt varna för en sådan utveckling.

Många exempel skulle kunna nämnas på hur hänsynslöst dessa multinationella företag – med förgreningar åt olika håll – ofta uppträder i utvecklingsländerna.

Utskottets ledamöter har gjort många och långa resor i Asien, Afrika, Latin- och Centralamerika, där vi träffat på olika förgreningar av dessa multinationella företag, som enbart har det egna vinstintresset som drivkraft utan hänsyn till landets egen befolkning.

Synen av utsultna människor har mött oss i många länder; människor som är i stort behov av rättvisa jordreformer, människor på väg från landsbygden till de ständigt växande slumområdena i storstädernas utkanter – en vandring som de inte hade behövt företa om det i stället funnits bättre jordbruksmetoder, tillgång till jorden, till kapital och försäljningsorganisation.

En bidragande orsak till denna proletarisering är ofta att u-länderna har blivit insnärjda i de multinationella företagen. Det har inneburit att de bästa jordarna utnyttjats av dessa företag för produktion av exportvaror till de rika länderna.

Än allvarligare har varit de multinationella företagens ansträngningar att dirigera FN-organet FAO, som bildades efter kriget för att medverka till att lösa världens livsmedelsproblem.

För inte så länge sedan presenterade Internationella livsmedelsarbetareunionen och Lant- och plantagearbetareorganisationen inför Fria fackföreningsinternationalen (FFI) ett sådant material. Detta resulterade i att organisationerna begärde att de multinationella företagens infiltration och styrning av FN:s livsmedelsorganisation FAO i Rom måste upphöra.

Ett exempel på dessa multinationella företags dominans med en mer eller mindre monopolistisk ställning utgör bl. a. Unilever, vars tentakler bl. a. sträcker sig in i den svenska jordbrukskooperationen. Unilever sålde för 63 miljarder kronor 1975. Koncernens dominerande ställning framgår bl. a. av att den kontrollerar 40 % av de vegetabiliska oljorna.

Övriga multinationella företag inom detta område är bl. a. Beatrice Foods, Ralston Purina och Nitrex AG i Zürich.

Inom fruktproduktionen intar United Brands en ledande roll. 1973 köpte det svenska rederiföretaget Saléns 6,7 % av aktierna och blev därmed en av de större aktieägarna i United Brands och fraktar huvuddelen av dess bananexport över hela världen.

United Brands är föregångare till det ökända United Fruit, vars hänsynslösa utsgningspolitik skildrats av bl. a. 1967 års nobelpristagare Miguel Angel Asturias i hans epos som omfattar Stormvind, Gröna påven, Röda kamelior och De begravdas ögon och som borde uppfattats som en larmsignal av den civiliserade världen. Asturias har främst skildrat problemen i Guatemala.

I Mexico äger de multinationella företagen 30–40 % av jordbruksmarken. En stor del av produktionen – som normalt borde ha inriktats för Mexicos egen befolkning – drivs av multinationella företag som bl. a. producerar jordgubbar för export till USA.

I Brasilien produceras soja i stor omfattning för export, medan den egna befolkningen svälter. Dessutom går 95 % av landets apelsinproduktion på export. I stället för att konsumera den egna apelsinproduktionen försöker man i Brasilien, som i andra u-länder, införa läskedrycker med bara smakämnen, konserveringsmedel, färgämnen och konsistensgivare, men utan näringsinnehåll. De som deltagit i utrikesutskottets resor i utvecklingsländerna har många gånger frapperats av att mitt i svälten och armodet, ibland långt in i småbyarna och fjärran från allfarvägarna, träffa på färggranna reklamskyltar från de världsomspännande företag som tillverkar Fanta och Coca-cola.

Listan kan göras mycket lång på länder där internationella koncerner utnyttjar den bästa åkerjorden för odling av tobak, kaffe, bomull och socker som skall säljas på export, medan den sämre jorden används för en helt otillräcklig livsmedelsproduktion åt landets egen befolkning.

Till detta kan läggas att utflödet av vinster och kapital i många länder är större än inflödet. 1972 förde amerikanska företag ut 21 miljarder kronor i vinstmedel från u-länderna. Mot detta skall ses de 5 miljarder som sattes in för nya investeringar.

Dess bättre har en del u-länder inte stått helt försvarslösa. De har under senare år mött denna utveckling genom att nationalisera vissa företag. Svenska intressen har hittills inte drabbats i samma grad, därför att de inte anses utgöra samma politiska och ekonomiska hot i utvecklingsländerna som företagen från de stora länderna.

Det har ibland sagts att mat är makt. Det visar de utpressningsaktioner som de internationella kapitalistiska intressena vidtagit i vissa länder. Mot den bakgrunden har förväntningarna ökat på vad FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO skall kunna prestera för att åstadkomma en ökad rättvisa i världen beträffande livsmedelsförsörjningen.

Jag har redan crinrat om att FAO, som nu omfattar ett 130-tal länder har utsatts för stark kritik bl. a. av den internationella fackföreningsrörelsen på grund av den infiltration som skett av privatkapitalistiska intressen. Det mest kända exemplet är det s. k. industrisamarbetsprogrammet (ICP), i vilket ett hundratal multinationella företag ingår. Genom påtryckningar och olika initiativ kunde till slut en boskillnad mellan FAO och ICP uppnås. Det har inte hindrat ICP att göra förnyade framstötningar till FN:s generalsekreterare om att på andra vägar kunna tränga in i FN:s administration.

Protester mot dessa missförhållanden har med kraft framförts av Internationella livsmedelsarbetarefederationen samt Lant- och plantagearbetarefederationen. Vid en konferens i april i år med Fria fackföreningsinternationalen och dessa organisationer beslöts att kraftigt fördöma de multinationella bolagens infiltration av FN-organ och att kräva fackligt inflytande på FAO:s

biståndsverksamhet och deltagande i FAO:s alla program och kommit-
téer.

Detta visar hur allvarligt den internationella fackföreningsrörelsen ser på olika former av inblandning i en verksamhet, som borde stå helt fri från de multinationella företagens profitintresse. Vi socialdemokrater anser nämligen att det finns ett påtagligt samband mellan dessa risker och den framlagda propositionen.

LO och TCO, som ju tillhör FFI, har därför följt upp erfarenheterna från FFI-konferensen. Inom industridepartementet finns en referensgrupp, som bl. a. behandlar frågor om multinationella företag. Detta har föranlett LO och TCO att begära att den svenska regeringen skall undersöka FAO:s verksamhet, speciellt i vad gäller de multinationella företagens inblandning.

Nordens fackliga samorganisation, som omfattar såväl LO-organisatio-
nerna som tjänstemännens centralorganisationer i de nordiska länderna, har också uppmanat biståndsministern att göra insatser för att hindra en sådan infiltrationsverksamhet. Sedan detta hänt har biståndsministern blivit rege-
ringschef. Jag vet att Ola Ullstens insatser på detta område har uppskattats, och vi hoppas att även hans efterträdare – som sitter på statsrådsbänken i dag – skall fortsätta på denna väg. Men samtidigt som vi ger Ola Ullsten detta erkännande, är vi förvånade över att samma biståndsminister har kunnat signera den nu aktuella propositionen som öppnar nya kryphål för multina-
tionella företag. Den skapar allvarliga konsekvenser om dessa företag blandar sig i den svenska biståndspolitik.

Under den senaste tiden har vi fått ytterligare exempel på vad en inblandning av multinationella företag även indirekt kan få för följder för vår biståndspolitik. Jag tänker på Unilevers roll i den rasåtskillnadspolitik som pågår i Sydafrika. Unilever i Sydafrika har som framgått av pressen vägrat att acceptera de svartas fackföreningsrörelse SWAFU. Detta har medfört att strejkvarsel utfärdats vid berörda svenska företag.

Nu har SWAFU vädjat om hjälp hos Internationella livsmedelsarbetare-
unionen och även hos Fria fackföreningsinternationalen, som med sina drygt 50 miljoner medlemmar stöder aktionen.

Vi svenska socialdemokrater hoppas att fackföreningsrörelsen skall komma till rätta med den reaktionära rasåtskillnadspolitik, där det multinationella företaget Unilever med den svenska jordbrukskooperationen som medintressent har spelat en föga ärorik roll.

Dessa exempel, herr talman, ger en del av bakgrunden till de socialdemo-
kratiska utskottsledamöternas särskilda yttrande i denna fråga, vilket också nära ansluter till vad vi socialdemokrater anfört i våra reservationer.

Det har i debatten i dag från socialdemokratiskt håll upprepade gånger poängterats att vi inte vill medverka i beslut som kan kompromettera den svenska biståndspolitik. Vi vill nämligen allttjämt betrakta utvecklingslän-
derna som samarbetspartner genom att sluta samarbetsavtal på dessa områden. Vi vill inte behandla u-länderna med utgångspunkt i snäva kommersiella intressen.

Vi bör i den kommande voteringen säga nej till en kursomläggning, som en

konservativ borgerlighet söker pressa fram. Detta är en av de allra sista propositionerna som det borgerliga blocket lämnade efter sig innan det bröt samman. Dokumentet bär i dessa delar en klar högerstämpel. Alternativet är de socialdemokratiska reservationerna, som jag yrkar bifall till.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! I riksdagen har det alltid funnits bred enighet om det allmänna målet för vår biståndspolitik. Det allmänna målet för biståndet är att genom direkta angrepp på fattigdomen och dess orsaker åstadkomma eller bidra till en höjning av de fattiga människornas levnadsvillkor. Detta mål bör vara utgångspunkten för biståndspolitik. Det är ju skillnaderna i resurstillgång mellan de stora folkgrupperna i u-länderna och människorna i i-länderna som är det grundläggande motivet för vårt bistånd. Allt bistånd bör därför ytterst syfta till att öka eller förstärka u-ländernas egna produktiva resurser liksom deras förmåga att effektivt använda dem till sina medborgares bästa. Härom har också den biståndspolitiska utredningen varit enig.

När det gäller utformningen och inriktningen av biståndet kan man utskilja fyra mål. Biståndet bör leda till:

1. resurstillväxt,
2. ekonomisk och social utjämning,
3. ekonomiskt och politiskt oberoende,
4. demokratisk samhällsutveckling.

Resurstillväxt är dock det mål som har den grundläggande betydelsen, eftersom en tillväxt av de samlade resurserna också underlättar uppnåendet av de övriga målen. Ju mer de samlade resurserna ökar, desto mer finns det att fördela genom olika åtgärder som syftar till ekonomisk och social utjämning.

Jag tror också att det kan vara av värde att påpeka att utvecklingen i ett u-land består av den totala effekten av de aktiviteter som pågår i det landet. Normalt utgör de totala biståndsinsatserna en liten del av de aktiviteterna, och Sveriges andel av biståndsinsatserna är i sin tur vanligen en liten del av biståndet till det berörda landet. Jag tror att det är svårt att hävda mer än att det svenska biståndet i någon mån har bidragit till den faktiska utvecklingen i u-länderna.

Vi skall ändå fortsätta att arbeta för att minska ekonomiska och sociala klyftor mellan och inom länder och att verka för människors grundläggande fri- och rättigheter. Jag tror att vi kan bidra till att minska konfliktriskerna, i varje fall när det gäller utvecklingen på längre sikt. Biståndet via FN stärker den organisationens ställning på det säkerhetspolitiska området. Otvivelaktigt är det även av säkerhetspolitiskt värde att bryta länders isolering och öppna vägar för ett vidgat ekonomiskt och politiskt samarbete.

Främst från u-ländernas sida har det under senare år betonats att det ligger i i-ländernas allmänna egenintresse att bistå u-länderna i deras utvecklingssträvanden. Man har därvid framför allt betonat att en ekonomisk expansion gör att u-länderna blir alltmer aktiva som exportörer och importörer och då kan delta i den internationella utvecklingen. En sådan utveckling ligger utan

tvivel i Sveriges intresse med hänsyn till vår stora utrikeshandel.

U-länderna har också i många sammanhang uttalat att de för att komma ur sin underutveckling vill ha en snabb industrialiseringsprocess och att de då också vill ha stöd till den utvecklingen av Sverige. De ser i industrialiseringen ett av de viktigaste medlen för att åstadkomma ekonomisk resurstillväxt och samtidigt bereda produktiv sysselsättning åt ett växande befolkningsöverskott från jordbrukssektorn.

Det mesta talar för att efterfrågan både på biståndsfinansierat och på annat industrisamarbete med Sverige kommer att fortsätta att öka under kommande år. Det är då viktigt att vårt land har en ökad beredskap för att möta den efterfrågan på ett sätt som motsvarar såväl u-ländernas som våra egna bistånds- och utrikespolitiska strävanden. Utskottsmajoritetens förslag innebär både en förstärkning av SIDA:s kapacitet på detta område och inrättandet av en särskild fond för industriellt samarbete med u-länderna. Jag hoppas att den nya regeringen fortsätter arbetet efter dessa riktlinjer.

Jag har aldrig förstått dem som tycker att varje biståndspolitisk satsning som kan medföra gynnsamma effekter för svenskt näringsliv skall anses tvivelaktig, hur värdefullt och eftersträvat resultat det än kan ge för u-länderna. Enligt min mening har ett av u-länderna själva önskat bredare samarbete inom industriområdet gynnsamma effekter såväl för de berörda u-länderna som för svensk sysselsättning och svenskt näringsliv. Därtill kan sådant samarbete bidra till att stärka den svenska biståndsviljan.

Herr talman! När det gäller att stärka den svenska biståndsviljan har de enskilda organisationerna, främst missionen, en stor betydelse. Numera torde enighet i riksdagen råda om att missionens arbetare i u-länderna har den mest direkta kontakten med u-ländernas fattiga även på landsbygden. Missionen har med små materiella men stora personliga resurser svarat för betydande folkbildning och för betydande hälso- och sjukvård för u-ländernas fattigaste. Det är därför med tillfredsställelse jag läser i utskotts-
betänkandet att inom ramen för ett växande totalt bistånd bör bidragen till de enskilda organisationerna öka.

För mig har det alltid framstått som ett dåligt resursutnyttjande av missionens duktiga läkare, sjuksköterskor, lärare och andra biståndsarbetare, när de av brist på medel nödgas arbeta med gammal omodern utrustning och bristfälliga hjälpmedel.

Helt naturligt bör också missionen och andra enskilda organisationer arbeta i samförstånd med mottagarlandets myndigheter för att svenska staten skall lämna bidrag till de enskilda organisationernas verksamhet.

Herr talman! Till sist vill jag säga några ord angående biståndet till befrielseörelser.

Som framhållits såväl av biståndspolitiska utredningen som i propositionen är riksdagens beslut av år 1969, i enlighet med statsutskottets utlåtande nr 82, en god grund för det fortsatta stödet till befrielseörelserna i södra Afrika. Jag instämmer i utskottets mening att de i statsutskottets nämnda utlåtande angivna riktlinjerna alltjämt fyller sin funktion och väl kan ligga till grund även för en bedömning av förutsättningarna för direkt eller

indirekt stöd till befrielsekamp också på andra håll i världen än i södra Afrika. Som biståndspolitiska utredningen erinrar om, utesluter dessa principer inte att humanitära biståndsinsatser där så är praktiskt möjligt kan göras även i andra länder där människor lider nöd till följd av krig eller katastrofer.

Direkt stöd bör sålunda kunna komma i fråga i de fall då antingen FN:s säkerhetsråd eller FN:s generalförsamling med svensk anslutning uttalat sig för sådant stöd, medan i andra fall, som kan framstå som angelägna ur svensk synpunkt, sådana enskilda hjälporganisationer som exempelvis Röda korset i första hand bör väljas som förmedlare av biståndet.

Jag vill i det här sammanhanget erinra om att biståndspolitiska utredningen enhälligt har konstaterat följande: "Ett omfattande utländskt bistånd till en viss sektor kan t. ex. påverka prioriteringen mellan de olika sektorerna i mottagarlandet. Ett sådant bistånd kan på längre sikt frigöra inhemska eller andra utländska resurser, som kan användas inom andra sektorer."

Detta omdöme gäller ju i analoga fall även stöd som lämnas som humanitär hjälp till befrielseörelser, som ibland med vapen i hand kämpar för vad de anser vara en rättvis sak. Vårt svenska statliga stöd till befrielseörelser bör även i fortsättningen utgå endast till humanitärt bistånd, till utbildningsstöd och till människor som lider nöd till följd av krig och katastrofer – även detta för att bibehålla den svenska biståndsviljan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Får jag först tacka för de vänliga ord som har riktats till mig av flera talare i debatten. Åtskilliga kommentarer har fällts till vad jag har sagt, och en del frågor har också riktats till mig. Jag vill kommentera några av dem.

Jag tycker fortfarande att i bistånds- och u-landspolitiken råder i de väsentliga stora linjerna en enighet som är glädjande för regeringen och för det svenska politiska livet. Det hindrar naturligtvis inte att det finns meningsskiljaktigheter i enskilda frågor, och det är ju också det partipolitiska livets uppgift att peka på vad som kan skilja.

Låt mig säga till Mats Hellström, som här talade om frågorna i södra Afrika och undrade huruvida våra anslag skulle räcka till för att täcka de hjälpbehov som där uppstår, att vi i budgetpropositionen har skrivit att i den mån de specifika siffror som där angivits inte räcker kan vi gå utöver dem och ta i anspråk katastrofmedel.

Herr Måbrink har ställt en rad frågor till mig. En av dem gällde om de biståndspolitiska målsättningarna skulle styra vår handels- och industripolitik visavi u-länderna. Jag tror att jag i mitt inledande anförande pekade på att vi ser som en del av vår u-landspolitik att också främja u-ländernas handelspolitik och handeln med de industrialiserade länderna och att vi bör lägga in detta intresse i vårt agerande i GATT, UNCTAD och på andra håll.

Industripolitiken är uppenbarligen en av de punkter som är kontroversiella – den fond som regeringen föreslår skall tillkomma för att främja joint

ventures mellan svenska företag och utländska företag i u-länderna. Jag tycker för min del att skiljelinjerna där överdimensionerats. U-länderna står eniga bakom önskemålet att få till stånd en industrialisering hos sig själva. När vi har mött företrädare för u-länder – och det är rätt många – i Stockholm under det gångna året har den fond som vi har velat tillskapa mötts av idel sympati och intresse när vi har berättat om den. Det är inte heller så att något u-land tvingas till att använda sig av denna möjlighet eller att företag i u-länder tvingas till att använda sig av den, utan det är en möjlighet som finns på samma sätt som u-länder kan komma i åtnjutande av de medel som vi ställer till förfogande för forskning under SAREC. De medlen är inte heller landprogrammerade utan kan bara användas för forskning av de u-länder som vill ställa upp program på den sidan. Det finns alltså inget tvång.

Vi tror att det ligger praktiska fördelar i ett direkt engagemang av svenska industriella företag i u-länderna. Företagen kan gå in och hjälpa till med vad som kallas för management. De kan ha distributionskanaler som kan vara värdefulla för u-länderna själva och inte minst ta medansvar för företagskötsel i u-länderna.

Vad vi har velat stimulera är svensk industris samt svenska företags engagemang i joint ventures i fattigare länder. Dit går ju inte industrins investeringar nu, utan de går i stor utsträckning till Canada, Brasilien osv., dvs. länder som inte har några problem med sin industrialisering. Regeringen har med sin proposition velat stimulera svensk industri och företagsamhet till att bidra med sitt kunnande och sitt kapital till utveckling av industrier i de fattigare u-länderna, särskilt i våra programländer. Jag kan inte se att det är rimligt att vi skulle begränsa kretsen till precis de länder som vi har valt som programländer; det ligger inga större administrativa problem i att vidga kretsen något. Varför skulle vi utesluta att fonden skulle engagera sig i industrier i, säg Jamaica eller Dominikanska republiken? – länder som jag förstår att våra socialdemokratiska vänner annars gärna vill se få hjälp med sin uppbyggnad.

Visst är det riktigt att vinster kan uppnås för svenska företag som engagerar sig i detta. Om det inte vore så, skulle vi knappast kunna locka dem till deltagande. Men, herr talman, måste vi vara så rädda för att vinst kan uppstå för företag att vi måste avstå från att stimulera dem att ge den medverkan som u-länderna önskar? Det är inte heller Unilever som vi försöker locka, utan vi har sagt i propositionen att vi framför allt vill stimulera små och medelstora företag. Vad beträffar vinst som kan uppstå måste vi konstatera att också bidrag direkt till ett land som Vietnam, med en industri som Bai Bang, ger svenska företag en del vinster när de levererar industriell utrustning.

Jag förstår bevekelsegrunden till den kritik som här framförs, och jag tror, som jag sade i min inledning, att det är viktigt att göra boskillnad mellan kommersiella intressen och biståndsintressen. Jag uppskattar därför den kritik som framförts från socialdemokratiskt håll. Det är en rimlig uppgift för socialdemokraterna att rikta strålkastaren på problem på det här området. Men jag vill påpeka att vi vid vår utformning av propositionen har försökt att ta hänsyn till den kritik beträffande länderval och konstruktion av fonden

som har kommit i remissyttrandet och på annat sätt. Vi trodde att den därför inte skulle behöva bli fullt så kontroversiell som den fortfarande förefaller att vara.

Låt mig säga några ord om IDA och Världsbanken. Jag har aldrig velat hävda att Världsbanken är en fullkomlig institution. Jag tycker att det är en brist att den inte är universell som FN. Man kan även peka på andra brister. Men den är fortfarande den viktigaste kanalen för resursöverföringar på gynnsamma villkor för u-länderna.

Jag ser inte något fel i trepartiregeringens agerande vid den femte påfyllnaden. Vi tog över regeringsansvaret i ett läge då man genom förhandlingar försökte att få den femte påfyllnaden att gå i lås. Uppläggningsen var att varje land skulle ta på sig den andel som det hade i den tidigare påfyllnaden. Vi accepterade detta för att underlätta att påfyllnaden skulle gå i lås – och så skedde också. Det är riktigt som Sture Ericson sade att USA ännu inte har betalat sin andel. Men man accepterade den andel som landet tidigare hade. Vi hoppas att detta så småningom skall leda till att man honorerar de åtaganden som man har gjort.

Beträffande den sjätte påfyllnaden står i utskottsbetänkandet att man önskar att den skulle bli betydande. Det strider inte mot vår åsikt att vi bör få sänka vår andel. Det är fortfarande en betydande påfyllnad som det blir fråga om. Vi ansåg redan förra gången att den svenska andelen var stor, men vi ville alltså inte då blockera den förhandling som pågick. Nu har vi redan från första stund i förhandlingarna gjort klart att den svenska andelen bör minska. Om så sker, vilket vi utgår från, kommer det att bli lättare för oss att acceptera en totalt större påfyllnad än vad vi annars skulle kunna göra.

IDB är också ett kontroversiellt kapitel. Ett grundläggande faktum är att det förhållandet att folkpartiet har ansett att det inte fanns tillräckliga biståndspolitiska skäl för anslutning inte är detsamma som att säga att biståndspolitiska skäl talar emot anslutning, om skäl för det finns på kommersiella grunder. Det är det man anser har funnits. Exportbefrämjande medel har använts för vår anslutning. Vi har inte haft anledning att från biståndspolitisk synpunkt motsätta oss det, men vi har inte funnit tillräckliga biståndspolitiska skäl för att ansluta oss till banken och anslå biståndsmedel till den. Vår anslutning har gett oss möjlighet att höja vår stämma i banken. Vi har frågat många ministrar från Latinamerika som har varit här, bl. a. Jamaicas och Guyanas, hur de ser på vår anslutning till IDB. Vi har uteslutande hört positiva synpunkter. Jag tror att den syn som här förs fram, att vi borde utträda, är någonting som de skulle ha mycket svårt att förstå.

Till detta kommer ytterligare en synpunkt. En sak är att man debatterar och är motståndare till en anslutning, en annan är att man, när man väl har gått med i en internationell organisation, efter knappt ett år fattar beslut om att utträda ur denna. Det är allvarligt nog om vi i Sverige genomför en reform och sedan året därefter stoppar den. Att på det internationella planet, i internationella organisationer och avtal, ta tillbaka ett åtagande som Sverige har gjort – låt vara under kontrovers – skulle ge ett mycket dåligt intryck av svensk

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

utrikespolitisk hållning.

Det är självklart att vi så småningom, när vi vet mera om banken och dess verksamhet, kan ha skäl att se över våra möjligheter att verka i den och kanske ompröva vårt ställningstagande. Men jag tror liksom herr Korpås att tiden inte är mogen ännu. Jag vill dock ge Sture Ericson det löftet att utrikesministern inte skall sitta som suppleant i bankens styrelse. Den ordningen skall vi snarast försöka ändra på.

Herr Måbrink har ställt frågan om vi har en avvecklingsplan för bistånd till en rad olika länder. Jag vill inte gå in på de konkreta frågor och de länder som har nämnts här. Biståndspropositionen är principiellt hållen och anger de kriterier som vi uppställer för att avgöra när vi skall avveckla eller minska bistånd. De kriterierna står vi för, och de kräver en fortlöpande granskning av vårt bistånd till olika länder. Konklusionerna kommer till synes i budgetpropositionerna. Det vore fel att vid det här tillfället ta konkret ställning till något av de fallen.

När det gäller koden för multinationella företag ger den nya regeringen ett fortsatt aktivt stöd för att åstadkomma en sådan kod. Jag har i själva verket inte sett någon skillnad i hållningen från svensk sida under den socialdemokratiska regeringens tid och trepartiregeringens tid och inte heller i den hållning som vi kan förväntas ha nu.

Sonja Fredgardh frågade om vi hade några speciella program utformade för att främja kvinnornas emancipation i u-länderna. Den frågan faller under SIDA:s verksamhet, och jag kan inte här redovisa vad SIDA konkret gör. Jag vill dock säga att vi på regeringshåll tillmäter den frågan stor vikt. Jag nämnde den i mitt inledningsanförande, och jag vill gärna återkomma och mera konkret berätta vad som sker på fältet. Att den frågan tillsammans med miljöfrågor och annat tillhör det centrala för oss tror jag att jag poängterade redan inledningsvis.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på frågorna. Jag konstaterar att utrikesministerns svar faktiskt visar att den profil som en ren folkpartiregering har i u-landspolitiken är märkt av moderaternas krav och synpunkter precis på samma sätt som den förre folkpartistiske biståndsmisterns profil var.

Ett klart svar fick vi från utrikesministern, och det var att man skall bedriva bistånds- och u-landspolitik på vinstbasis i fortsättningen. Fonden fick vi också klart besked om. Vi har ju hört att motiveringen för denna fond är, som flera talare sagt här tidigare, utomordentligt cynisk och vilseledande. Man påstår att u-länderna begärt en sådan fond. Det är inte sant. Man påstår att u-länderna vill ha ett samarbete på mer jämlika villkor. Ja, men dessa jämlika villkor skulle alltså vara investeringar gjorda av svenska multinationella företag, underlättade genom den statliga industrifondens insatser. Vissa u-länder är av nöden tvingade att acceptera utländska investeringar, men de är samtidigt fullt medvetna om vilka faror och vilket exploateringsförhållande dessa investeringar innebär. Om jämlikhet skall man inte tala i samband med

imperialism och multinationella företag.

Vi har föreslagit att man i stället skall ingå ramavtal med ett antal länder som eftersträvar social och ekonomisk rättvisa och oberoende i förhållande till de kapitalistiska metropolerna. En sådan åtgärd från Sveriges sida skulle verkligen spela en positiv roll för dessa länders utveckling, men det vill de borgerliga partierna inte höra talas om, och det vill – vad jag kan förstå – inte heller utrikesministern.

Sedan vill jag, innan min repliktid går ut, ta upp detta med koderna. Jag har ställt en konkret fråga, men utrikesministern glider undan. Det hjälper inte att krypa bakom socialdemokraterna och framhålla att de också är eniga och inte vill slå fast att de två koderna skall vara bindande. Det kan inte vara ett argument, herr utrikesminister.

Nu upprepar jag min fråga: Avser den folkpartistiska regeringen att arbeta för att teknologiöverförandekoden och uppförandekoden för multinationella företag skall bli bindande? Det är en avgörande och oerhört viktig fråga också för u-länderna.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern säger nu att vi visst skall sänka vår andel vid den sjätte påfyllnaden av IDA. Han menar att det påståendet inte motsägs av vad utskottet har skrivit. Men varför har vi då reserverat oss?

I reservationen skriver vi att Sveriges höga andel av bidragen till IDA bör minska och att detta bör utgöra riktlinje vid kommande förhandlingar om en ny påfyllnad av IDA:s resurser. Den gamla regeringen och tydligen också den nya har nu anslutit sig till detta stycke i reservationen.

Det andra som sägs i reservationen är att vi i stället så långt möjligt bör arbeta för att stärka FN:s kapitalutvecklingsfond. Såvitt jag vet är detta också någonting som regeringen strävar efter.

Jag frågar mig: Hur kommer det sig att den nya regeringen rekommenderar sina anhängare här i riksdagen att rösta emot denna reservation? Ni har ju ändrat politiken sedan den 3 juni så att den nu till punkt och pricka följer vad som står i vår reservation. Hur ni då kan vilja gå emot den förstår jag inte.

När det gäller IDB är argumentationen följande: Nu är vi inne, och då kan vi inte gå ur – då skulle vi skada våra intressen.

Utrikesministern förnekar inte de uppgifter jag har lämnat här tidigare i dag. Lånen till Brasilien, Argentina och Mexico har ökat kraftigt sedan Sverige kom med. Lånen till de tio fattigaste länderna har minskat kraftigt sedan Sverige kom med. De sex blodigaste diktaturregimerna har fått en betydande ökning av IDB:s utlåning. Lånen till investeringar i social infrastruktur har förblivit låga; alltså ingen positiv förändring där.

Ingenting av detta förnekas. Min fråga är då: Vad är det egentligen för utveckling inom IDB som kan få folkpartisterna att tänka om i denna fråga? Vilket är kriteriet för att man skall börja överväga att lämna IDB? Skall alla pengarna gå till diktaturregimer? Skall de fattigaste inte få ett dugg? Skall man över huvud taget sluta investera i social infrastruktur?

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Slutligen: Avser den folkpartistiska regeringen att föreslå att vi skall fördubbla våra bidrag till IDB, som nu har föreslagits?

MATS HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret på den fråga jag ställde om medlen för befrielseörelser och flyktingorganisationer.

Utrikesministern säger att man kan använda katastrofmedel om pengarna inte räcker till. En rad organisationer har den senaste tiden fått beskedet att det finns mycket litet pengar kvar på anslaget för stöd till befrielseörelser. De måste rimligen ha fått intrycket att det som står i propositionen om katastrofmedel kommer att tolkas ganska restriktivt.

Är utrikesministerns uttalande en signal till en generösare bedömning av hur katastrofmedlen skall användas än vad organisationerna hittills uppfattat? Betyder det att de organisationer som fått denna uppfattning mycket väl kan komma tillbaka? Det vore i så fall bra; det skulle vara i linje med vad jag uttryckte i mitt inlägg tidigare i dag. Men i så fall bör det väl också ges till känna för flyktingorganisationer och befrielseörelser att den nya regeringen faktiskt avser att göra en generös bedömning av användningen av katastrofmedel.

Jag ställde i mitt inlägg en annan fråga till utrikesministern som han inte har svarat på. Jag ställde den med anledning av vissa uppgifter i sydafrikansk press – i tidningen The Citizen. Den svenska Atlas Copco-chefen i Sydafrika har där försökt tona ned betydelsen av förslaget om investeringsförbud i Sydafrika. Han understryker i intervjun att moderata samlingspartiet ställt sig utanför förslaget. Han hoppas att den svenska industrin skall kunna påverka regeringen i Sverige att göra modifikationer som tonar ned förslagen när de sedan skall gå till riksdagen.

Nu har ju moderaterna lämnat regeringen. Jag vill då fråga utrikesministern, om han kan lova att den svenske Sydafrikaföretagarens förhoppningar i detta läge kommer på skam och att i stället ett förslag om ett verkligt investeringsstopp i Sydafrika snarast möjligt kommer att läggas fram för riksdagen i enlighet med det riksdagsbeslut som tidigare fattats.

SONJA FREDGARDH (c) kort genmäle:

Herr talman! Knappast någon underlåter i dag att tala om jämställdhet, men jag har lagt märke till att det vanligen sker helt en passant. Man avfärdar frågan med någon enstaka mening, som man klämmer in mellan andra, viktigare ämnen. Statsministern klarade av jämställdheten med tre satser i sin regeringsförklaring, som han lämnade riksdagen tidigare i dag, och jag noterade att i utrikesministerns anförande sades det ungefär så här: Särskilda insatser skall göras för att förbättra kvinnornas situation.

Jag kan hålla med om att jämställdhet kan vara kontroversiell i vissa sammanhang. När det gäller biståndspolitiken har det t. o. m. sagts att man kan äventyra genomförandet av vissa planerade biståndsprojekt, om man driver jämställdhetsfrågorna alltför bryskt. Nu gäller det naturligtvis att få den rätta approachen till ämnet. Man skall inte vara utmanande, men man

måste vara fast.

Jag vill tacka för det löfte som utrikesministern gav om att återkomma till frågan. Jag begär inte att få något utförligt svar i dag, eftersom jag förstår att det kan ha sina svårigheter, men jag ser fram emot att vi skall komma tillbaka till det här ämnet.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Först vill jag säga till Sonja Fredgardh att jämlikhetsfrågorna kommer att få en ganska utförlig behandling i budgetpropositionen. Det är möjligt att hon vill ha utförligare svar dessförinnan, men för ögonblicket har jag inte exakta uppgifter om vad SIDA håller på med utan får nöja mig med det mera generella uttalandet att regeringen tillmäter arbetet på att åstadkomma ökad jämlikhet och emancipation för kvinnorna i u-länderna en alldeles speciell betydelse. Det är en fråga som vi har strukit under särskilt kraftigt vid sidan av sådana ting som hjälp till försvar av miljön i u-länderna.

Mats Hellström tog upp frågan om medel för södra Afrika. Jag kan inte gå in i detalj på de olika enskilda organisationer som kan ha ansökt om medel för verksamhet där. Jag vill bara ge honom det generella svaret att vi kommer att kunna ta katastrofmedel i anspråk för att gå utöver det som har anvisats.

När det gäller investeringsförbud för svenska företag i Sydafrika frågade Mats Hellström hur den nya regeringen skulle förfara. Jag hoppas att han vill förlåta mig, om jag först växlar några ord med handelsministern. Jag har bara sett honom en stund i dag, och det vore kanske rimligt att vi, innan jag besvarar en så viktig fråga, ändå hade något samtal inom regeringen.

Bertil Måbrink tror jag inte att jag kommer att kunna omvända till min syn på u-landshjälp. Jag uppskattar den kunskap med vilken han talar här i kammaren i dessa frågor, men vi har naturligtvis ganska olika värderingar. Vad jag sade i min föregående replik var att man inte får vara så rädd för att vinster skulle uppstå för några svenska företag i umgänget med u-länder att man avstår ifrån åtgärder som man ser som väsentliga för att hjälpa till med industrialisering i u-länderna. Vår u-landspolitik och vår biståndspolitik ger faktiskt i många sammanhang vinster för svenska företag. Jag nämnde som ett exempel leveranser till Bai Bang; jag förutsätter att svenska företag har gjort vinster på dem. Upphandling i Sverige ger väl också vinster. Och när vi främjar resursöverföringar till u-länderna och till Världsbanken görs ju uppköpen i industriländerna inkl. Sverige. Självfallet uppstår vinster även då. Man får alltså inte vara så fruktansvärt allergisk mot detta.

En helt annan sak är om u-landspolitiken drivs i syfte att åstadkomma vinster för svenska företag. Jag vill på det allvarligaste bestrida att det här förslaget har ett sådant syfte. Tvärtom har vi skraddarsytt det så att vi främjar u-ländernas intressen av industrialisering. Bertil Måbrink kan inte tala om företag utan att kalla dem för multinationella företag. Vi har inte någonstans i propositionen talat om att det är just multinationella företag som vi skall gå in i. Tvärtom har vi talat om mindre och medelstora företag. Som jag sade nyss är inte heller u-länderna tvingade att acceptera sådana joint ventures. Jag

tycker ofta det är märkligt att radikaler i Europa är mer avvisande till den här typen av åtgärder än radikaler i u-länderna. Kanske man kan våga tro också på våra radikala vänner i u-länderna.

Beträffande samarbetsavtalen vill jag gärna upprepa vad jag sade i mitt inledande anförande, nämligen att de är bra och att vi inte har något emot dem. Men de är inget alternativ till en åtgärd av den typ som industribiståndet utgör. Jag har konstaterat att vi har samarbetsavtal med länder som Iran, Irak, Libyen m. fl. Jag vet inte om det är dessa länders industrialisering som Bertil Måbrink har tänkt sig att vi skall främja. Vilka länder man än träffar samarbetsavtal med – och det är inget fel på sådana avtal – så måste de ändå fyllas med ett innehåll. Industribiståndsfonden är tänkt att vara ett medel för att åstadkomma ett innehåll.

Beträffande teknologikoden pågår förhandlingar i internationella organisationer om huruvida den skall vara bindande eller inte. Vår hittillsvarande inställning har varit att den inte bör vara bindande. Vi tror nämligen att det är uteslutet att de stora västliga länderna skulle ansluta sig till en bindande kod. Om det är en riktig hypotes är det förmodligen bättre att få en kod som inte är bindande men som kan säkra de stora, tunga teknologiska ländernas respekt för vad som antas.

Jag är medveten om att det här är en svår fråga, och jag kan inte påstå att jag har läst på den tillräckligt. Men jag skall gärna granska den ytterligare. Jag kan bara redovisa den hållning som trepartiregeringen har intagit.

Sture Ericson talade om kapitalutvecklingsfonden. Den är ett utmärkt instrument, men den är inget alternativ till bidrag till IDA eller Världsbanken. Vi bidrar redan med oerhört mycket, 4,1 miljoner dollar av en fond på 18 miljoner dollar. Budgetpropositionen kommer att visa vilka ökning som görs härvidlag. Men att försöka framställa den fonden som ett tänkbart alternativ till de miljarder som slussas genom IDA, tror jag inte är möjligt. Jag är inte oense med Sture Ericson om att kapitalutvecklingsfonden är ett bra instrument, men jag ställer mig tveksam till att vår andel i fonden skall vara ännu större.

Beträffande IDB frågade Sture Ericson om vi skall vänta med att reagera tills alla pengar har gått till de rikare länderna. Jag har redan framfört min åsikt att det vore allvarligt om Sverige gick ur en internationell organisation efter att ha varit med i den så kort tid. Eftersom frågan lyder under handelsministerns fögderi tror jag att vi skall låta honom uttala sig om vår fortsatta anslutning och medverkan i IDB. Vi skall också låta honom svara på frågan om vilka möjligheter som vårt deltagande i IDB har gett oss att reagera mot diktaturländer och projekt som kan stärka deras ekonomier. Det är rimligt att han får svara på dessa frågor.

BERTIL MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag och mitt parti har naturligtvis inte tänkt att Sverige skall ingå ekonomiskt, tekniskt och industriellt samarbete med många av de länder som utrikesministern räknade upp. Tidigare i debatten nämnde jag ett antal länder – Moçambique, Angola, Vietnam, Cuba och andra – som försöker göra

sig oberoende av imperialismen och de multinationella företagen.

Jag tror visst att vårt alternativ är bättre och effektivare än fondkonstruktionen. U-ländernas beroende av de kapitalistiska länderna kommer inte att minska genom fonden. Tvärtom bidrar man till att befästa detta beroende, vilket aldrig har varit u-ländernas önskemål. Deras önskemål har varit att försöka komma ifrån beroendet i alla fall när det gäller de progressiva och socialistiska u-länderna.

Vi anser att staten, regeringen och riksdagen samt SIDA är bättre skickade att tillgodose u-länderna på detta område än det privata kapitalet i detta land. Jag är inte ensam om denna uppfattning. Den har också socialdemokraterna samt en mycket medveten och bred u-landsopinion i detta land. Det känner utrikesministern mycket väl till.

Sedan kommer jag tillbaka till koderna. De stora imperialistiska länderna Frankrike och Västtyskland är naturligtvis inte intresserade av att dessa koder skall vara bindande. Men det är just vad u-länderna har krävt. De är väl medvetna om att en rekommendation om sådana koder inte kommer att uppfyllas av de multinationella företagen. U-länderna har i dag mycket bittra erfarenheter av att rekommenderande regler inte fyller någon som helst funktion. Man behöver inte heller krypa bakom dessa länder. Sverige kan ta ett eget initiativ och kräva att koderna skall vara bindande, vilket är väsentligt. Sverige kan gå före och tillmötesgå u-länderna på detta område.

STURE ERICSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag beröra IDA.

Några dagar efter det att utskottet hade skrivit fast sig i juni skickade trepartiregeringen en representant till ett möte med Världsbanken, där han förklarade att vi skulle komma att väsentligt sänka vår andel, som nu är 3,85 %. Detta är faktiskt vad socialdemokraterna kräver i sin reservation. På den punkten föreligger alltså inte längre någon åsiktsskillnad. Man har anslutit sig till reservationen.

Nu säger utrikesministern att han är positiv till en kapitalutvecklingsfond inom FN. Hans problem är tydligen bara att Sveriges andel börjar bli litet för stor. Den börjar närma sig en fjärdedel av bidragen. Såvitt jag vet är vi ändå inte den största bidragsgivaren.

Det viktiga och det som står i vår reservation är viljeinriktningen. Också där är vi tydligen överens. Sverige skall göra sitt yttersta för att så snart som möjligt bygga upp FN:s kapitalutvecklingsfond till ett alternativ. Det är viljeinriktningen vi uttalar oss om i denna principreservation.

När det gäller IDB har jag redovisat en rad fakta, som pekar på att utvecklingen inom IDB sedan Sverige gick med har gått i galen riktning. Det har inte skett några positiva förändringar men en lång rad negativa. Utrikesministern tycker att det är för kort tid för att gå in i en diskussion om detta. Men regeringen kommer ju snart att ställas inför frågan: Skall Sverige fördubbla sitt bidrag till IDB? Det är den akuta fråga som man måste ta ställning till. Utrikesministern måste givetvis samråda med regeringens

handelsminister. Jag kan bara gratulera honom till att handelsministern inte längre heter Burenstam Linder.

Det intressanta i sammanhanget blir: Kommer den folkpartistiske handelsministern att inta någon annan ståndpunkt än den tidigare, moderate, handelsministern? Utrikesministern borde visa litet större vilja att ta ställning. Detta är en del av vår utrikespolitik mer än en del av vår handelspolitik. Det är att beklaga att det i denna debatt inte har givits något klarare besked om IDB.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag vill egentligen bara kommentera vad som sagts om samarbetsavtalen. Mitt väsentliga svar där är att samarbetsavtalen inte är ett alternativ till den fond för industrisamarbete som vi har satt upp. Vi är inte negativa till det socialdemokratiska förslaget att utnyttja samarbetsavtalen med u-länder, och vi kommer säkerligen att göra det. Men vad jag sagt är att dessa avtal också måste fyllas med ett innehåll. Det blir inte kontakter med svensk industri eller investeringsverksamhet bara därför att man sluter ett samarbetsavtal. Fonden är ett instrument som kan hjälpa till att åstadkomma detta. Vi är alltså inte negativa till förslaget om att utnyttja samarbetsavtal.

När det gäller IDB tror jag inte att det finns mycket att tillägga från min sida. Jag har uttalat mig emot tanken på att Sverige efter bara ett års medlemskap skulle utträda ur en internationell organisation. Jag tror inte att vårt internationella anseende skulle må riktigt bra av att vi gjorde det.

Jag har inte tagit ställning till frågan om en dubbling av kapitalet. Jag tycker det är rimligare att den debatten får föras med handelsministern. Det är ju inte heller den frågan som propositionen om biståndspolitikens huvudlinjer gäller. Sture Ericson får därför kanske ge sig till tåls och ställa frågan om detta separat.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! I sitt senaste tal i Washington framhöll presidenten i Världsbanken, den ökände McNamara, bl. a. följande: "Redan utgör utvecklingsländerna en viktig och växande marknad för de industrialiserade nationerna genom att de stimulerar efterfrågan och påskyndar deras ekonomiska återhämtning." Detta, herr talman, utgör något av kärnan i den syn som i dag präglar Världsbanksgruppens agerande. Och det utgör uppenbarligen också den syn som präglar den folkpartistiska regeringens handlande. Samma ord som McNamara använde i Washington i september upprepades i det närmaste ordagrant av vår nye utrikesminister för en liten stund sedan. Man kunde t. o. m. tro att han lånat delar av sitt tal från McNamara.

Tidigare framhölls self-reliance eller självtillit som honnörsord i de internationella sammanhangen. I dag har ordet bytts ut mot interdependence eller ömsesidigt beroende. Detta är kapitalets och storföretagens svar på kapitalismens internationella kris. U-länderna måste förmås köpa av oss. De kommersiella banden med den industrialiserade kapitalistiska

världen måste stärkas.

Det är mot den här bakgrunden man skall se den politik som förs från Världsbanksgruppens sida. Det är en grupp som växer i betydelse samtidigt som de övriga FN-organen blir alltmer marginella, en grupp som den borgerliga majoriteten och den nya folkpartistiska regeringen anser skall stadgas ytterligare genom svenska bidrag. Utskottet medger visserligen att viss kritik kan riktas mot Världsbanksgruppen, att principerna vid en projektbedömning varit alltför snävt ekonomiskt inriktade och att man vid utlåningen i ett flertal fall ställt villkor på mottagarländernas ekonomiska politik. Men en mer förskönande omskrivning av gruppens agerande har väl sällan satts på pränt. Utskottet har över huvud taget inte ställt sig frågan: I vems syfte agerar Världsbanksgruppen?

Gruppen är intimt sammanflätad med Internationella valutafonden, vars lån är förenade med hela program för låntagarländernas ekonomiska politik – villkor som är så konservativa att inte ens samarbetsvilliga reaktionära regimer alltid kunnat ställa upp. I statuterna för banken sägs klart ut att den skall agera för "att hjälpa internationella privata investerare att utveckla produktiva resurser". Banken opererar också under ett internt memorandum, Policy memorandum 204, som förklarar att banken inte kan låna till länder som nationaliserar utlandsägda tillgångar utan att ge tillräcklig kompensation, som inte håller ingångna avtal med privata investerare exempelvis om total skattefrihet. Detta memorandum har under årens lopp systematiskt använts mot progressiva regimer som försökt föra en självständig politik.

Det program Världsbanksgruppen lagt upp innebär att det skall råda full frihet för de s. k. marknadskrafterna och att det privata ägandet, särskilt då det utländska, skall kunna hindra ekonomisk planering för en progressiv utveckling. Om gruppens program inte visat sig hålla utan, som ofta skett, lett till omfattande inflation och ökade lönekrav, då har patentmedicinerna satts in. Det är mediciner som innebär devalvering, åtstramningspolitik, lönestopp, och inte minst nedskärning av den offentliga sektorn, exempelvis när man i Argentina i slutet av 1960-talet krävde att 70 000 järnvägsanställda skulle avskedas. Det är mediciner som leder till massarbetslöshet och svält för majoriteten av befolkningen i dessa länder.

Nu har det påståtts – och det har även skett i dag vid upprepade tillfällen – att gruppen skulle ha övergått från en ultrareaktionär till en mer upplyst linje. Det påståendet, som även utskottet vidhåller, sammanhänger med vad jag tog upp inledningsvis. Visst har man i större utsträckning stött jordreformprogram, även om man ställt krav på viss minimiareal. Visst har ländervalet vidgats. Men dessa åtgärder skall, som sagt, ses mot bakgrund av huvudsyftet. U-länderna skall knytas närmare till det imperialistiska blocket och bidra till att de industrialiserade länderna kommer ur sin nuvarande kris. Och fortfarande, herr talman, är Världsbanksgruppens verksamhet huvudsakligen inriktad på länder som verkligen utgör reaktionens bålverk på de olika kontinenterna. Ser man till gruppens årsrapport, finner man att de högerinriktade diktaturregimerna får merparten; det har också Sture Ericson tidigare tagit upp i debatten. Fortfarande är det så att gruppen ställer villkor som

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

försvarar en social utjämningspolitik.

Vänsterpartiet kommunisterna vidhåller att Sverige bör lämna Världsbanksgruppen. I andra hand kräver vi att riksdagen skall uppdra åt regeringen att ställa som villkor för fortsatta svenska bidrag – vilka i så fall bör sänkas kraftigt – att röstfördelningen i banken ändras så att varje stat får en röst och inte mer, att inga villkor förknippas med bankens bistånd, att bankens medel fördelas enligt en gång för varje period fastställda ramar och att det vid fastställandet av dessa ramar inte bara tas hänsyn till ländernas folkmängd och fattigdom utan också till deras regeringars vilja och förmåga att föra en utvecklingspolitik i folkflertalets intresse mot imperialismen. Progressiva medlemsstater som Vietnam och Guinea-Bissau bör alltså få en kraftigt ökad andel av bankens resurser, medan inte ett öre bör gå till den blodbesudlade Pinochetjuntan i Chile.

Huvudskälet för att man skulle vidhålla medlemskapet i Världsbanksgruppen anges vara Sveriges möjligheter att påverka. Dessa är, som utskottet och den nye utrikesministern är väl medvetna om, minimala och snarast att betrakta som naiva förhoppningar mot bakgrund av den orättvisa röstfördelning som finns i banken.

Möjligheterna att påverka åberopas också av utskottet som skäl för medlemskapet i IDB. Men det kan man inte ens karakterisera som naiva förhoppningar – detta är inget annat än rent hyckleri från utskottets sida och ett medvetet försök att föra folk bakom ljuset. USA har vetorätt i IDB, och det kan ingen vara omedveten om. Sverige har inga som helst möjligheter att påverka IDB och gör inte ens några ansträngningar. I Världsbanksgruppen kan man åtminstone skenbart tala med biståndstunga – i IDB är det helt omöjligt.

Nu påstås det att vi inte är medlemmar i IDB av biståndspolitiska skäl, utan utan av handelspolitiska. Därför hänvisade också vår nye utrikesminister den här frågan om medlemskapet i IDB till handelsministern att besvara. Jag tycker det är att hyckla med frågan. Det går inte att komma ifrån att medlemskapet i IDB är en del av vår biståndspolitik.

Efter att ha läst utskottsbetänkandet om IDB kan man bara konstatera att den förra regeringen, och tydligen vidhåller folkpartiregeringen detta, tagit ytterligare ett rejält kliv åt höger. Det fanns ju tidigare också beträffande IDB en viss kritik. När riksdagen i maj 1977 med tre rösters övervikt fattade beslutet om Sveriges inträde framhöll åtminstone delar av borgerligheten – främst 14 centerpartister – att Sveriges inträde inte var ovillkorligt. Man medgav att den politik banken fört var ett direkt stöd för gorilladiktaturerna i Latinamerika. Man medgav därmed indirekt att Sverige genom sitt medlemskap bidrar till massmord, svält och förtryck. Men man sade då, att om inte banken ändrar sig så får man överväga att inte medverka i bankens – som jag vill beteckna det – illdåd på den politiska och sociala arenan.

Redan då var det svårt att spåra någon logik i ledamöternas agerande, och det stod klart att man försökte smyga undan själva sakfrågan för att inordna sig i moderaternas ärkekonserverativa linje, då anförd av Staffan Burenstam Linder. I dag kan vi bara konstatera att inordningen är total. Då gällde frågan

om ett inträde i banken kunde anses stå i strid med de mål som satts upp för vår u-landspolitik. I dag, skriver utskottet och tjasas det om från såväl utskottets som utrikesministerns sida, skulle ett utträde vara ägnat att minska trovärdigheten i Sveriges internationella åtaganden.

Detta är egentligen rätt fantastiskt. Det är inte ett utträde som minskar trovärdigheten i Sveriges internationella åtaganden. Det är medlemskapet i denna bank som allvarligt har försvagat det förtroende vi dock till en del har fått bland de progressiva krafterna i u-länderna.

Jag skall inte upprepa alla de argument som kan anföras mot IDB. Jag skall bara ta upp de väsentligaste. Vems intressen tjänar banken? Vilket slags institution är det?

Ända sedan banken bildades, som ett svar på den revolutionära utvecklingen på Cuba, har dess främsta politiska syfte varit att stärka militärdiktatorerna i Latinamerika på bekostnad av de breda folklagren. De fattiga och förtryckta skall genom våld, svält och tortyr hållas tillbaka, till förmån för de multinationella storföretagen som i dag utplundrar en hel kontinent. De fattiga och förtryckta skall genom systematisk terror och genom undertryckande av alla de demokratiska fri- och rättigheter som vi hört flera borgerliga företrädare åberopa här i dag sättas att tjäna USA-imperialismens och den inhemska bourgeoisieens intressen. Och Sverige bidrar de facto genom sitt medlemskap till detta förtryck.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till vpk-kraven om utträde ur Världsbanksgruppen, Asiatiska utvecklingsbanken och IDB.

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 7 Fyllnadsval till Nordiska rådet

TREDJE VICE TALMANNEN: Som ny medlem i Nordiska rådet efter Bertil Jonasson har centerpartiets partigrupp anmält Johannes Antonsson.

Tredje vice talmannen förklarade därefter vald – för tiden intill dess val nästa gång ägde rum – till

medlem i Nordiska rådet
Johannes Antonsson (c)

§ 8 Ersättare för statsråd

TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får anmäla att följande ersättare kallats att träda i stället för resp. riksdagsledamöter under den tid som de är statsråd, nämligen Marianne Lundqvist för Gabriel Romanus,

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Ersättare för stats-
råd*

Hugo Bergdahl för Eric Enlund och
Göte Pettersson för Eva Winther.

§ 9 Anmälades och bordlades

Propositioner

1978/79:21 om överlåtelse av rätt till ersättning för upphovsrätt till bibel-
kommissionens översättningar av bibeln

1978/79:26 om ett särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskom-
muner under år 1979

§ 10 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:11 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:2 med förslag till lag om namn och
bild i reklam

1978/79:12 av *Gunilla André m. fl.*

1978/79:13 av *Torsten Gustafsson och Per-Axel Nilsson*

1978/79:14 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:5 om vissa markförvärv för armén,
m. m.

1978/79:15 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

med anledning av skrivelsen 1978/79:6 med överlämnande av årsredovisning
för Statsföretag AB

1978/79:16 av *Olof Palme m. fl.*

1978/79:17 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:8 om kapitaltillskott till Sveriges
Investeringsbank AB

1978/79:18 av *Carl-Wilhelm Lothigius*

1978/79:19 av *Birger Rosqvist m. fl.*

1978/79:20 av *Ivan Svanström*

med anledning av propositionen 1978/79:10 om statligt stöd till åtgärder mot
översvämningar i Emån

1978/79:21 av *Arne Pettersson och Valter Kristenson*

1978/79:22 av *Bo Siegbahn*

1978/79:23 av *Sten Svensson och Erik Hovhammar*

1978/79:24 av *Rune Torwald*

med anledning av propositionen 1978/79:20 om förbud mot automatspel,
m. m.

1978/79:25 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av justitieombudsmännens ämbetsberättelse (redog. 1978/
79:1)

§ 11 Anmälan av interpellationer

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 18 oktober

*Anmälan av inter-
pellationer*

1978/79:29 av *Eivor Marklund* (vpk) till industriministern om konstgödsel-tillverkning i Norrbotten:

Norrbotten upplever i dag en sysselsättningskris värre än den på 1930-talet. Flyttlasspolitiken är återigen ett faktum. Familjer splittras. De unga tvingas mot sin vilja söderut. Men människorna i Norrbotten gör allt större motstånd mot en fortsatt utarmning av sin landsända. De kräver rejäla tag för att tillvarata länets rikedomar.

Vänsterpartiet kommunisterna har år efter år krävt ett samhälleligt styrt investeringsprogram för att lägga grunden till en framsynt samhällsutveckling i Norrbotten.

Det är mot denna bakgrund som vänsterpartiet kommunisterna i Norrbotten företagit en utredning angående möjligheterna att etablera tillverkning av konstgödsel (NPK) i Norrbotten. Denna skulle utgöra en viktig del av en framtida förädlingsindustri i länet.

Av VPK-Norrbottens utredning framgår att alla erforderliga primära ämnen finns tillgängliga i Norrbotten.

Anrikning av apatit (fosfor) ur Kirunamalmen har redan beslutats. Kaliumråvaran finns i Aitikgruvan i Gällivare, att utvinnas med lakningsteknik (jfr Mineralutredningen s. 305). Kvävet skulle kunna utvinnas ur överskottsgasen vid koksverket i Luleå. Erforderliga mängder kalksten finns på flera platser i Norrbotten (t. ex. Norvijaur, Masugnsbyn och Prästholm). För processen erforderlig svavelsyra skulle kunna framställas vid sintring av Kaunisvaaramalmen. Talk finns i rikliga mängder vid Lautakoski i Pajala kommun. I Aitik finns dessutom turmalin ur vilket spårämnet bor kan framställas. Andra spårämnen såsom koppar, järn och mangan för framställning av komplett fullgödsel finns också som bekant i Norrbotten.

Det svenska jordbrukets behov av konstgödsel täcks f. n. enligt tillgänglig statistik enligt följande:

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

<i>Råvaror</i>	<i>Tusen ton</i>	<i>Inköps- värde</i> (milj. kr)	<i>Kr. ton</i>	<i>Inhemsk försörjning</i>
Fosforråvaror	447,9	120,1	270	0
Kaliumklorid	168,9	42,4	250	0
Kaliumsulfat	32,0	11,6	360	0
Kalksten	23,5	0,4	17	100
Talk	11,0	1,4	127	90
Magnesiumsulfat	0,3	0,1	333	0
<i>Mellanprodukter</i>				
Fosforsyra (inköpt)	20,7	53,8	2600	100(?)
Svavelsyra (inköpt)	300,3	29,3	97	100(?)
Kalciumklorid	11,1	3,0	270	100(?)
Borater, perborater	1,4	0,7	500	0

Av detta framgår att det svenska jordbruket f. n. är beroende av importerade färdigprodukter och råvaror.

Jordbruksdepartementet har liksom miljövårdsorganisationerna vid upprepade tillfällen efterlyst bättre och miljövänligare konstgödningsmedel. Sådana produkter har tidigare funnits i Sverige men har nu försvunnit ur marknaden i samband med gödselindustrins koncentration. De konstgödningsmedel som nu finns att köpa i Sverige är av dålig kvalitet och har en starkt försurande effekt i användningsmiljön. Sålunda har Cementakoncernen i en utredning konstaterat att övergången från de tidigare tillverkade konstgödningsmedlen till dagens utbud medför en ökning av behovet av kalkning i jordbruket med inte mindre än 40 %.

Behovet av ett nytt och bra konstgödningsmedel kan alltså sägas vara väl dokumenterat.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslog 1977 tillsammans med facket vid koksverket i Luleå att en ammoniakfabrik skulle byggas vid koksverket. Detta förslag har även förts fram till Norrbottensdelegationen. Delegationen beslöt då att finansiera en utredning, som företagsekonomiskt skulle jämföra tillverkning av ammoniak med den av SSAB föreslagna användningen som förbränningsgas i ett kraftvärmeverk. Vid tidpunkten för denna utredning var det inte allmänt känt att alla råvaror för NPK-konstgödsel finns i Norrbotten.

Beträffande marknadsundersökningen kan noteras att utredaren anser att ett projekt på NPK-gödseltillverkning är framtidsinriktat.

I den del av utredningsmaterialet som avser de tekniska försättningarna kan konstateras att den tekniske utredaren inte har varit underrättad om att kalium finns i Aitik. Detta har medfört att utredningen företagits med felaktiga förutsättningar. Utredaren konstaterar också att ammoniak tillverkning anses vara något av det mest passande när det gäller överskottsgas från koksverk och att denna hantering nu upplever en renässans.

Förutom NPK-gödsel erhålls ur processen så stora mängder gips att Sverige

skulle kunna bli självförsörjande. Detta skulle kunna ge underlag för en gipsskivefabrik i Norrbotten. Export till cementfabriken i finska Kolari är också tänkbar. Inom byggnadsindustrin utvecklas också f. n. en ny golvläggningsteknik, s. k. självnivellerande golv. Vid tillämpning av denna teknik åtgår stora mängder gips. Hela det svenska behovet av gips importeras f. n.

Vid sidan av gips erhålls även flusspat ur NPK-processen för stålindustrins, t. ex. SSAB:s, behov.

Det går inte att exakt uppskatta vilken sysselsättningseffekt som de här föreslagna etableringarna skulle ge. Vår bedömning är emellertid att den siffra som tidigare använts i debatten, dvs. 800 nya sysselsättningstillfällen, är i underkant.

Mot bakgrund av det anförda vill jag till industriministern ställa följande frågor:

1. Hur ser industriministern på den av vänsterpartiet kommunisternas föreslagna etableringen av konstgödseltillverkning (NPK) i Norrbotten?
2. Är industriministern beredd att snabbt få fram tillräckliga utredningsresurser för att klargöra alla detaljer i förslaget samt villig att tillskjuta erforderliga medel härför?

1978/79:30 av *Jörn Svensson* (vpk) till industriministern om varvskrisen:

Regeringen avlämnar inom kort sin proposition i varvsfrågan. Väsentliga huvuddrag däri är redan kända via massmedia och förtroliga underhandsexemplar av propositionstexten.

Avsikten med denna interpellation är inte att föregripa utskotts- och kammarbehandling av proposition och motioner. Avsikten är att begära svar på vissa starkt akuta frågor samt på frågor rörande hela förberedelsen av propositionen. I dessa stycken kan stark kritik riktas mot hela handläggningen.

Regeringens varvspolitik är inte endast ett fullföljande av den förstörelseprocess som inleddes under den socialdemokratiska regeringen. Den innebär också ett medvetet undvikande av grundläggande sidor av problemet. Den har också kombinerats med vissa oklara ageranden i konkreta frågor.

Några exempel:

Regeringen har medverkat till att driva Kockums Varv till akut kris. Regeringen understödde hösten 1977 konkursryktena, intog en helt passiv hållning till naturgasfrågan och vägrade i något avseende stödja Kockums.

Regeringen har, trots upprepade påpekanden, inte tagit några kontakter med sådana länder, bl. a. socialistiska, som har intresse av att stärka sina högsjö- och inrikesflottor och därvid delvis utnyttja utländsk varvskapacitet.

Den nuvarande regeringen har lika litet som den föregående uppvisat någon politik för den inrikes sjöfartens utveckling i Sverige. Därmed har man

Onsdagen den
18 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

försummat ett för varven betydelsefullt objekt.

Regeringen har inget program för snabbutveckling av kollektiva trafiksystem. Därmed har man avstått från att utveckla en marknad, där varvens kapacitet varit av intresse.

Det är känt att styrelsen för AB Svenska Varv avvisat erbjuda projekt på grund av penningbrist. Detta torde inte ha skett utan regeringens goda minne, något som stärker intrycket av en helt medveten avsikt att avveckla hellre än att utveckla.

De arbetande vid Götaverken i Göteborg har tagit fram ett betydande program för ny produktion som skulle kunna realiserats med befintlig kapacitet. Regeringen tycks inte i något sammanhang ha använt eller ens observerat detta.

För de regioner som i första hand drabbas av varvskrisen saknas alltså – efter många år – alla som helst medvetna och planmässiga sysselsättningsprogram. De åtgärder som vidtagits under de båda regeringarna inskränker sig till de i snäv mening mest nödvändiga socialpolitiska. Inga nya industrier, inga långsiktiga program, inga specialåtgärder för att angripa den allmänt svåra arbetslösheten i Göteborgs-, Malmö-, Landskrona- eller Gävlerregionen har signalerats. Regeringen låter varvskrisen sprida sina verkningar på det allmänna arbetsmarknadsläget utan att man handlar.

Vid sidan av de frågor som kommer att behandlas när riksdagen börjar arbeta med propositionen finns alltså en rad frågor av vilka flera kräver omedelbara svar. Mot denna bakgrund får jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Varför har regeringen passivt åsatt varvskrisens utveckling i Malmö och faktiskt idkat passivt motstånd mot försöken att bryta den?
2. Vilken är regeringens *egentliga* inställning till naturgasfrågan?
3. När ämnar regeringen ta systematiska kontakter med länder, vilka önskar bygga ut sina flottor?
4. Planerar regeringen någon utveckling av den inrikes sjöfarten?
5. Vilka områden av den framtida industriutvecklingen bedömer regeringen som intressanta för varvens avsättning?
6. När ämnar regeringen presentera utvecklingsprogram för de drabbade varvsregionerna?
7. Varför saknar den kommande varvspropositionen analys och ställningstagande av så många bland de här nämnda frågorna?

1978/79:31 av *Jörn Svensson* (vpk) till industriministern om politiken för tekoindustrin:

Ett ofta använt talesätt lyder: "Medan gräset växer dör kon." Det kan stå som rubrik för tekopolitiken i Sverige.

Sysselsättningen inom tekoindustrin har drastiskt rasat neråt. Ytterligare företag vacklar. Tusentals arbeten hålls uppe med hjälp av företagssubventioner. Importnivåer godtas som bestående fast de ligger långt högre än för några få år sedan. Läget kräver snabba åtgärder och en klar målinriktning i

industripolitiken.

Men det politiska läget är oklarare än någonsin. Ingenstans är det politiska dubbelspelet och inkonsekvensen så ohöjda som i tekopolitiken. Det gäller för både regeringen och den socialdemokratiska oppositionen.

Vi har inte råd att förlora ett enda tekojobb, säger industriministern i Skene. Ytterligare minskning är nödvändig, säger samme minister samtidigt i riksdagen.

Rädda jobben i teko! ropar socialdemokraternas politiker och förespråkar 70–75 % import, vilket är liktydigt med att slå ut minst 10 000 jobb till.

Det måste göras slut på denna oklarhet och denna orimliga situation för textilregionerna och dess 40 000 arbetare. Vissa grundläggande politiska frågor måste klarläggas *nu*.

Man kan inte passivt vänta på textildelegationen. Den kan inte ge de politiska ramarna. Det kan bara regering och riksdag göra. Detaljerna i tekopolitiken kan anstå, tills delegationens material föreligger. Men ramarna är en politisk fråga, i vilken de politiska myndigheterna har att styra delegationen, inte tvärtom. Delegationen kan bara utreda följderna av olika alternativ och olika politiska förutsättningar. Delegationens ordförande efterlyser själv i Beklädnadsarbetarförbundets jubileumsskrift besked om vilken nivå på sysselsättningen som skall gälla. Hans åsikt är att den måste bestämmas mycket snart. Nils Åsling, inte Gunnar Lund, måste komma med förslag.

En rad politiska frågor måste få svar. Tekoindustrins nedskärning motiveras bl. a. med "den internationella arbetsdelningen". Men denna arbetsdelning ändras ständigt. Man kan i dag inte hävda att lågprisländer skall hålla sig till enklare produkter. Man kan inte hävda att svensk tekoindustri skall underkasta sig varje förändring i Hongkong, Thailand, Taiwan eller Sydorea.

Den internationella arbetsdelningen är en ekonomisk myt. Den leder till nackdelar för både fattiga nationers folk och folk i de avancerade industriländerna. En rad ekonomer, från Liszt till Myrdal, är överens om att nationell differentiering och viss basproduktion i alla branscher leder till bättre ekonomi för en nation än liberal specialisering. Varför skall då denna falska dogm få kasta ut tekoarbetarna i arbetslöshet?

Tekoindustrin är redan starkt nedskuren. Ytterligare ras förstör förutsättningarna för hela branschen. Detta slutliga ras kommer, ifall mer tid förloras.

Tekoindustrin är starkt regionalt koncentrerad. Hela bygder hotar försänkas i kronisk depression. Trots detta har varken den sittande eller den förra regeringen visat några som helst program för ny industri, för tekoregionernas utveckling, för bemästrande av den sociala situationen strukturellt och på sikt.

Mot bakgrund av detta desperata och brådskande läge får jag till industriministern ställa följande frågor:

1. När redovisar tekodelegationen till regeringen?

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

2. Hur många arbeten inom teko är statsrådet beredd att sätta som mål?
3. Ämnar regeringen hålla på den alltmer föråldrade och orimliga principen om internationell arbetsdelning?
4. Finner regeringen en importnivå på 70-75 % rimlig, när nivån för mindre än fem år sedan var 50 och då ansågs hög?
5. Vilka program förbereder regeringen för ny sysselsättning till de utpräglade tekoregionerna och -orterna?
6. Varför har nämnda program dröjt så länge, trots att tekokrisen är av så gammalt datum?

1978/79:33 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om handelsstålspolitiken:

Debatten i energifrågan under sommaren och hösten har koncentrerats kring frågan om de två färdiga reaktorerna Forsmark 1 och Ringhals 3 skall laddas eller inte. Vänsterpartiet kommunisterna har sedan 1975 hävdats att laddning av nya reaktorer inte bör ske förrän det klart har bevisats att kärnkraften utgör lösningen på Sveriges energiproblem. Ingenting har framkommit sedan 1975 som visar att så är fallet. Tvärtom har både energikommissionens material och andra rapporter, såväl inhemska som utländska, visat att kärnkraften blir dyrare, att säkerhets- och driftproblemen är större samt att alternativa energikällor och energisparande åtgärder erbjuder mycket större resurser än vad vi kände till 1975.

Allt detta talar emot en laddning av nya reaktorer, men det är inte det som är huvudfrågan. Oavsett vilket beslut regeringen kommer fram till i den frågan, så är den marginell och påverkar inte vår framtida energipolitik och energiförsörjning på något avgörande sätt. Det viktiga är att så fort som möjligt fatta ett beslut om vilken energipolitik vi skall ha i framtiden. Det har i skilda sammanhang tidigare talats om "kärnkraftsparentesen". Om det skall bli möjligt att sätta den, behövs det ett principbeslut emot kärnkraft snarast möjligt. Varje uppskov med ett sådant beslut binder oss fastare till kärnkraften, förhindrar att tillräckliga resurser satsas på alternativ teknologi och möjliggör fortsatta felinvesteringar i kärnkraftsutbyggnad och kärnkraftsindustri.

Det finns en lång rad av tunga invändningar mot kärnkraft, såsom nämnts här. En av de viktigare gäller bränsleförsörjningen till den typ av reaktorer som vi har i det svenska kärnkraftsprogrammet. Vi är helt beroende av utlandet för att få bränsle till våra reaktorer. Enligt alla tillgängliga uppgifter är världens tillgångar av det uran som vi kan använda i dem begränsade, och en bristsituation kommer att uppstå redan på 1990-talet. Vi får således en urankris lika snabbt som vi får en oljekris, om vi inte övergår till andra reaktortyper med bättre bränsleekonomi, dvs. brytreaktorer med plutonium som bränsle eller andra liknande reaktortyper.

Det är angeläget att redovisa konsekvenserna av att vi binder oss för kärnkraften som energikälla, inte bara på kort sikt fram till 1990 utan också för

tiden därefter.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsministern:

1. För hur lång tid och från vilken leverantör är bränsle säkrat till de sex reaktorer som nu är i drift?
2. Hur är det tänkt att bränsleförsörjningen skall ordnas om vi får tretton reaktorer i drift enligt 1975 års beslut?
3. Om inte ett avvecklingsbeslut fattas nu och genomförs fram till 1990, vilka alternativ står oss då till buds efter denna tidpunkt?
4. Vill statsministern biträda ett beslut om avveckling av kärnkraft i höst?

1978/79:33 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om handelsstålspolitiken:

Riksdagen beslutade i april detta år en stålpolitik för SSAB utifrån strikt företagsekonomiska utgångspunkter. Handelsstålindustrin skall genomgå en genomgripande strukturförändring och anpassas till rådande internationella förhållanden, dvs. den kapitalistiska frihandelspolitiken. Det innebär stordrift, koncentration och rationaliseringar med färre jobb som följd. Denna politik är från samhällsekonomisk synvinkel en katastrof. Några nya jobb som ersätter alla dem som går förlorade kommer inte att finnas. Flera bruksorters existens är hotad och andra bruksorter drabbas av stor arbetslöshet, ekonomiska och sociala problem.

Handelsstålsutredningen – som tillsattes av före industriministern Rune Johansson (s) – förverkligas nu stegvis. I Luleå skall personalstyrkan ytterligare minskas samtidigt som framtidsinvesteringar i vidareförädling uteblir. Domnarvets järnverk utarmas som stålverk genom ett borttagande av den malmbaserade metallurgin. Gruvdriften i de gruvor i Mellansverige som tillhör SSAB skärs ned drastiskt. Sådan är SSAB:s strukturplan. Det är till denna plan och dessa åtgärder som riksdagen satsat över 3 miljarder kronor, en plan som skär bort över 4 000 jobb och indirekt tiotusentals.

I SSAB-struktureringens spår följer sedan före LO-ordföranden Arne Geijers utredning om de mindre handelsstålverken. Ett förverkligande av den utredningens förslag innebär att ytterligare ca 1 000 jobb försvinner. Särskilt hårda blir effekterna i Boxholm, Hallstahammar, Smedjebacken och Horndal. Det senare verket skall även enligt Arne Geijers utredning läggas ned.

I stället för en rent företagsekonomisk stålpolitik på de kapitalistiska marknadskrafternas villkor krävs nu en ny gruv- och stålpolitik som planeras efter samhällsekonomiska grundvalar. Övergripande målsättning skall vara full sysselsättning på varje ort, med satsning på avancerad förädling, ny teknik och nya produkter. Svensk handelspolitik måste förändras så att den skyddar svensk stålindustri och sysselsättning från att totalt utarmas av de internationella kapitalistiska stålintressena. Privatbolagen i svensk gruv- och stålindustri måste avskaffas och gruvorna och stålverken genomgå en demokratisk nationalisering.

Onsdagen den
18 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

I juni presenterade Gruvindustriarbetarförbundet ett fackligt-politiskt handlingsprogram som till stora delar är samstämmigt med vpk:s politik. Kraven på planmässighet, att samhälls- och löntagarintresset skall gå före kapitalets, förstatligandekravet, kraven på långtgående förädling och en bibehållen masugnsdrift i de största handelsstålverken återfinns också i detta handlingsprogram.

Sedan riksdagen fattat sitt beslut om SSAB i april har verkligheten visat det orimliga i att förverkliga beslutet. Stora personalminskningar i Luleå får konsekvenser för hela Norrbotten. Kraftiga förluster av jobb i Domnarvet och Västerbergslagsgruvorna får stora direkta och indirekta sysselsättningsproblem som följd. Orimligheterna belyses av SSAB:s personalpolitik. Trots Domnarvets omedelbara behov av 100 arbetare och ännu fler, om man beaktar service och underhåll, anställs endast ett fåtal och flera hundra ungdomar får gå arbetslösa.

Opinionen i de regioner som i första omgången drabbas hårdast är entydig: Vi vill behålla jobben. Men det räcker inte att skjuta nedläggningsbeslut något år längre fram i tiden eller tidigarelägga investeringar. Det handlar först och slutligen om vilken gruv- och stålpolitik som skall drivas, en företagsekonomisk marknadshushållningspolitik med färre arbetstillfällen som följd eller en samhällsekonomiskt planerad gruv- och stålpolitik som utgår från de anställdas intressen av tryggade arbetsplatser.

Vpk är det enda parti som konsekvent företräder den senare linjen. I april avslogs av *alla* de övriga partierna vpk:s förslag till struktur- och sysselsättningspolitiska riktlinjer för SSAB. De är nu mer aktuella än någonsin, nämligen:

Järnverket i Luleå utvecklas med högt driven förädling och manufakturering. Sysselsättningen bibehålls minst på nuvarande nivå.

Domnarvets järnverk behåller den malmbaserade metallurgin samtidigt som satsningar genomförs på tunnplåt. Sysselsättningen bibehålls på tidigare nivå.

Oxelösunds järnverk ökar satsningen på förädling och behåller antalet anställda.

SSAB:s gruvor i Västerbergslagen fortsätter driften. Nuvarande sysselsättningsnivå bibehålls. Nedskärningar eller nedläggningar förutsätter att ersättningsindustrier är ordnade och färdigställda innan gruvbrytningen genomgår förändringar.

De mindre handelsstålverken skall bestå. Ökad förädling skall garantera minst nuvarande sysselsättningsnivå på de olika orterna.

Med anledning av det anförda anhåller jag om att till industriministern få ställa följande frågor:

Är industriministern och regeringen beredda att i anledning av den allvarliga sysselsättningssituationen inom gruv- och handelsstålsindustrin medverkar till följande:

a) att frånga besluten om strikt företagsekonomiska utgångspunkter för SSAB och att i stället samhällsekonomiska bedömningar och full sysselsättning på varje ort skall vara vägledande för SSAB?

b) att privatintressena i SSAB kopplas bort och SSAB genomgår en demokratisk nationalisering?

c) att sådana riktlinjer för struktur och sysselsättning förverkligas med "egen utveckling" – metallurgi och förädling – vid de tre järnverken i Luleå, Domnarvet och Oxelösund och att tidigare sysselsättningsnivåer bibehålls?

d) att gruvbrytningen inte upphör förrän malmen är utbruten och att ersättningsindustrier anskaffas till gruvorterna i god tid innan gruvan är utbruten?

e) att de mindre handelsstålverken skall garanteras fortsatt full sysselsättning och att därmed förslagen i Arne Geijers utredning vad gäller sysselsättningsminskningar inte beaktas?

1978/79:34 av *Tommy Franzén* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten:

Vi har vid åtskilliga tillfällen under senare år haft anledning att diskutera ungdomsarbetslösheten. Arbetslösheten i åldrarna 16–25 år har varit hög under hela 1970-talet. Av ungdomarna har invandrarna och kvinnorna drabbats särskilt svårt.

I dag finns det i ännu högre grad skäl att diskutera denna arbetslöshet, men framför allt att göra något åt densamma. F. n. är ca 54 000 ungdomar direkt arbetslösa. Till detta kommer alla de tiotusentals som f. n. genomgår AMS-utbildning och som egentligen efterfrågar jobb, samt alla de tiotusental som beretts s. k. beredskapsarbete och således inte kunnat beredas ett ordinarie arbete. Situationen är i högsta grad allvarlig och regeringens handlingsförlamning när det gäller att skapa nya bestående jobb för ungdomen framstår än klarare. Ingen analys om den egentliga orsaken har gjorts och ännu mindre har några åtgärder vidtagits mot dem som skapat denna situation.

De åtgärder som regeringen hittills har vidtagit för att motverka arbetslösheten har inte lett till att man lyckats svänga den tendens till ökad arbetslöshet som har funnits under de senaste tio åren. Detta har på ett skrämmande sätt drabbat bl. a. ungdomen. Utan att hemfalla åt någon vadvar-det-vi-sa-argumentering, så måste man än en gång konstatera det omöjliga i att angripa långsiktiga strukturella problem med kortsiktiga åtgärder.

När regeringen i våras lade sin proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, angavs syftet att alla unga skulle garanteras arbete, utbildning eller praktik. Det är svårt att i dag säga om ungdomsarbetslösheten över huvud taget har påverkats av de genomförda åtgärderna. Vad man kan konstatera är att flera ungdomar än någon gång tidigare under efterkrigstiden går utan jobb, samtidigt som fler ungdomar än någonsin tidigare är föremål för uppehållande sysselsättningsåtgärder, i form av beredskapsarbeten, subventionerade löner eller mer eller mindre – ofta mindre – målinriktad utbildning. Detta är naturligtvis en i längden fullkomligt ohållbar situation och det är nödvändigt, som vi från vpk:s sida gång på gång hävdar, att med

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

statliga åtgärder öka den totala sysselsättningen i landet.

I januari i år tillkallades delegationen för ungdomens sysselsättningsfrågor (DELFUS). Direktiven för delegationen är mycket knapphändiga, men som främsta syfte anges att "föreslå åtgärder som bör göra det möjligt att nå det grundläggande målet att alla ungdomar skall tillförsäkras arbete, praktik eller utbildning". Det enda rimliga är då att man utgår från de verkliga orsakerna till ungdomsarbetslösheten. En förutsättning måste självfallet vara att ungdomarnas rätt till arbete inte får tillgodoses på bekostnad av någon annan grupp av lönearbetare, exempelvis de äldre på arbetsmarknaden.

Vilka är då orsakerna till ungdomsarbetslösheten? Från borgerligt håll och från andra som ser som en huvuduppgift att slå vakt om det nuvarande ekonomiska systemet, hävdas olika förklaringar som kan åtgärdas genom tämligen enkla administrativa åtgärder från samhällets sida eller ställer stora krav på anpassbarhet hos de arbetslösa ungdomarna. Man finner förklaringar som att ungdomarna har för dålig utbildning eller ingen utbildning alls, att de bor på fel plats, att det behövs bättre yrkesvägledning, att de har för stora krav på jobben, att trygghetslagarna skrämmar arbetsköparna från att anställa ungdomar, att det är den ihållande lågkonjunktursens fel osv.

Det är förmodligen möjligt att genom utbildningsinsatser, tvångsförflyttningar, yrkesvägledning, utpressning för att tvinga ungdomar att acceptera lågavlönade jobb i usla arbetsmiljöer och uppluckring av trygghetslagen, se till att något fler ungdomar kommer i arbete. Men detta kommer inte att leda till att ungdomsarbetslösheten försvinner, eftersom det inte finns tillräckligt många jobb. Det finns heller ingen anledning att vänta sig en avgörande förändring om lågkonjunktursen vänds i sin motsats. Vi vet att utslagningen från arbetsmarknaden har ökat stadigt under de sista tio åren, och ungdomsarbetslösheten är en del av denna utslagning. Detta är en trend som har stått sig tämligen opåverkad av tillfälliga konjunktursvängningar, och det är av allt att döma inte heller något unikt svenskt fenomen, utan har sin motsvarighet i hela den industrialiserade kapitalistiska världen. Därför måste detta ses som en strukturell företeelse betingad av förändrade förutsättningar för den kapitalistiska produktionen, med vikande sysselsättning som följd.

DELFUS har lagt fram ett program i 15 punkter som sedan legat till grund för regeringens senaste åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, som i sin tur sammanfattats i 18 punkter. Det handlar genomgående om utbildning, praktik, beredskapsarbeten och förstärkningar av arbetsförmedlingarna. Bortsett från ett par punkter som helt saknar praktiskt innehåll, kommer de här åtgärderna att förbättra en del ungdomars möjligheter att få jobb. Men ingen enda av dessa punkter garanterar varaktigt jobb och ännu mindre syftar någon av punkterna till att på ett seriöst sätt angripa ungdomsarbetslöshetens orsaker och vända den uppåtgående trenden.

Slutsatserna man måste dra av detta är dels den nuvarande ekonomiska maktstrukturens oförmåga att tillgodose ungdomars och andra gruppers rätt till arbete, dels att den borgerliga regeringen accepterar en fortsatt arbetslöshet och därmed också ungdomsarbetslöshet. Följaktligen måste regeringens åtgärder mot ungdomsarbetslösheten betraktas som skenmanövrer

för att dölja problemens egentliga karaktär och omfattning. Man försöker få det till att arbetslösheten i huvudsak beror på den arbetslöse själv och man försöker skyffla undan de arbetslösa i beredskapsarbeten och utbildningar, som för de flesta inte kommer att vara något annat än återvändsgränder, så länge det saknas ett långsiktigt perspektiv på hur allas väg till arbete skall kunna tillgodoses.

För invandrandomen är situationen ännu allvarligare. Förutom den sociala omställning som det innebär att vara invandrare är svårigheterna med språket en ytterligare faktor.

De av dessa ungdomar som är under 20 år tvingas, om de skall lära sig svenska, att medverka i cirkelverksamhet i något bildningsförbund. Cirkelverksamhet är bra i och för sig, men för dessa ofta arbetslösa ungdomar löses definitivt inte problemen. För dem som är över 20 år erbjuds språkutbildning på AMU och då finns också bidrag till uppehållet att tillgå, även om dessa enligt vpk:s mening är för små. En möjlighet att något förbättra situationen för de som är under 20 år är att ge dem samma möjligheter som dem som är över 20 år.

Beredskapsarbeten är i dag nödvändiga för att motverka de katastrofala följder som arbetslösheten annars skulle komma att få. Likaså är utbildningsinsatserna nödvändiga, bl. a. för att motverka den utslagning som finns inbyggd i skolsystemet. Men både beredskapsarbeten och utbildning måste sättas in i en strategi för att öka sysselsättningen totalt i landet. Vpk har i olika sammanhang pekat på behovet av att statliga basindustrier upprättas, liksom en långsiktig omstrukturering av näringslivet mot en ökad förädlingsgrad. Vi har också hävdat att kraftfulla insatser måste göras för att bygga ut eftersläpande sektorer i samhället som barnomsorg och sjukvård.

Både i DELFUS förslag och i regeringens åtgärder har hittills alla långsiktiga perspektiv för att lösa ungdomsarbetslösheten saknats.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Hur förklarar regeringen ungdomsarbetslösheten och vilken långsiktig målsättning har man inom regeringen för ungdomarnas sysselsättning?
2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att skaffa ungdomen bestående jobb?
3. Anser arbetsmarknadsministern att DELFUS fyller den uppgift som avses i direktiven?
4. Kommer regeringen att förändra bestämmelserna så att även invandrandomen under 20 år ges samma möjlighet beträffande språkundervisningen som de över 20 år?

1978/79:35 av *Tommy Franzén* (vpk) till utrikesministern om extra livsmedelsbistånd till Vietnam och Laos:

Efter kriget har Vietnam och Laos drabbats av en rad katastrofer. 1975 var det svåra översvämningar i de centrala delarna av Vietnam, 1976 torka i både Vietnam och Laos och invasioner av skadeinsekter och i början av 1977 en

rekordkyla i Vietnam. Förra sommaren följde sedan en oerhörd torka som ställde Vietnam och Laos inför stort svälthot.

Nu har återigen dessa länder drabbats av en katastrof. Översvämningar har ägt rum som ödelagt stora åkerarealer, gjort många hemlösa och skapat ett nytt svälthot.

I norra delen av Vietnam har hundratusentals hektar översvämmats i Röda flodens delta, och i söder har ungefär 10 % av den planerade risskörden spolats bort. Dessutom är de materiella skadorna i söder oerhörda. Naturkatastrofen har hittills krävt 74 människoliv, 425 000 hektar åker har översvämmats, 200 000 hus satts under vatten, 15 800 hus spolats bort, 168 000 grisar och 50 000 nötkreatur förlorats. Vidare har jordbruksmaskiner och redskap liksom fruktträdgårdar m. m. förstörts, 2,1 miljoner människor har drabbats, av vilka 1 150 000 har behov av katastrofhjälp under det närmaste halvåret. Utöver detta har redan 350 000 hektar risfält härjats av skadeinsekter under den gångna sommaren. För norra Vietnam föreligger ännu inga uppgifter, men skadorna är också där omfattande. Folken i Vietnam och Laos är i stort behov av snabba insatser för bl. a. livsmedel. Sverige får i denna situation inte låta bli att handla. Medel finns avsatta i statsbudgeten för extra bistånd att användas vid katastrofer av denna art.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga utrikesministern:

Har regeringen för avsikt att ställa extra bistånd till förfogande för Vietnam och Laos, till livsmedel och andra förnödenheter?

1978/79:36 av *Karin Nordlander* (vpk) till arbetsmarknadsministern om införande av sex timmars arbetsdag:

Det är inte enbart den stigande arbetslösheten som är orsak till den ökade utslagningen av människor från arbetslivet.

Kravet på ökad produktion genom ökad arbetsintensitet har skärpts. Den tekniska utveckling som skett har inte utnyttjats för att förbättra arbetsmiljön för de anställda på arbetsplatserna. Snarare har det medverkat till nya allvarliga hot mot de sysselsattas hälsa, med ökad sjukfrånvaro och utslagning som följd. Utvecklingen av antalet delpensionerade ger ett konkret besked om detta.

Strukturumvandlingen inom näringslivet och koncentrationsprocessen i samhället har medfört ökat avstånd mellan bostad och arbetsplats. Genom långa restider har arbetsdagen och bortovaron från hemmet förlängts, vilket omöjliggör förverkligandet av kravet på jämställdhet mellan män och kvinnor. En i familjen måste "offras", dvs. kvinnorna måste avstå från att kunna arbeta på lika villkor som männen, och därmed avstå från det ekonomiska oberoendet som är förutsättningen för jämställdhet. Männen måste å sin sida avstå från sina rättigheter att på lika villkor delta i hemarbetet och barnens fostran.

På dagens arbetsmarknad är genomsnittsarbetstiden för män 41 timmar i veckan, medan den för kvinnorna uppgår till 31 timmar. Detta beror på att många kvinnor arbetar deltid. Deltidssysselsättningen har ökat kraftigt under

1970-talet, medan antalet heltidssysselsatta har minskat något. Första kvartalet 1978 var 966 000 personer deltidssysselsatta och av dem var 827 000 kvinnor. Bland kvinnorna är det främst åldersgruppen 25–34 år som ökat sitt deltidarbete, medan bland männen den största ökningen har skett för dem över 55 år.

Arbetskraftsundersökningarna 1977 visar att orsaken ”upptagen av eget hushåll” svarar för drygt 40 % av de uppgivna skälen till deltidarbetet.

Det är bland kvinnorna denna orsak dominerar, medan bland männen endast några procent anger detta skäl. Framför allt bland kvinnor med barn är denna orsak ett avgörande skäl till deltidarbete.

En lag om kortare arbetstid enbart för småbarnsföräldrar löser inte dessa problem. Det finns i stället en risk att en sådan lag ytterligare befäster traditionen av hemarbete och barnansvar. Utredningar visar att papporna i familjer med små barn tar på sig en större arbetsbörda utanför hemmet, medan mödrarna minskar sin. Detta bekräftas också av Stockholms kommuns verksamhet, med möjlighet för småbarnsföräldrar att ha sex timmars arbetsdag. Under de fem månader som gått har 246 stycken begärt och fått kortare arbetstid, endast 17 småbarnspappor begärde att få jobba sex timmar per dag. Bland kvinnorna var det 229.

Dessutom finns det en ekonomisk spärr i en sådan lagstiftning, då det är den anställde som själv får stå för kostnaden. Bara de vävlönade har råd med den löneminskning den kortade arbetsdagen innebär.

Debatten om sex timmars arbetsdag har på nytt aktualiserats både fackligt och politiskt. Det finns i dag flera skäl för ett beslut om kortare arbetsdag. Intensiteten och stressen i arbetet har ökat. För allt fler är längre resor till och från arbetet en realitet. I praktiken slår de nuvarande arbetstidsförhållandena hårdast mot kvinnorna och är ett av de stora hindren mot en jämställdhetspolitik. Att sänka arbetstiden för t. ex. småbarnsföräldrar har i praktiken visat sig som en dålig lösning som konserverar könsrollerna.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Är regeringen nu beredd att utarbeta en konkret plan för nedtrappning av arbetstiden till sex timmar om dagen, att snarast underställas riksdagen?

1978/79:37 av *Tore Claeson* (vpk) till bostadsministern om bostadspolitik:

Hyrorna stiger snabbare än någonsin under efterkrigstiden. Den öppna bostadsbristen har kommit tillbaka. Ungdomar, lågavlönade och invandrare drabbas särskilt hårt. I åtskilliga kommuner kringskärs rätten till en egen bostad på så sätt att arbetslösa ungdomar – och de tycks bli allt fler – vägras bostad därför att de förmodas inte kunna klara hyran. De får å andra sidan inte, eller kan inte, ta arbete just därför att de inte har någon bostad. De drabbas dubbelt.

Många löncarbetare tvingas se sig om efter sämre, billigare bostäder, medan de som har det bättre ställt köper lägenhet eller villa. Det byggs allt

färre hyreslägenheter. De ekonomiska orättvisorna mellan olika boendeformer tilltar. En ökad åtskillnad och social isolering följer i spåren på en våldsamt fastighetspekulation och en ökad privatisering med andelslägenheter och villahandel.

Den socialdemokratiska regeringen tog aldrig på allvar upp en strid med fastighets- och spekulationskapitalet. Den borgerliga regeringen gynnar spekulering i mark och fastigheter, de stora monopolerna inom byggande och materialtillverkning, de stora kapitalägarna och bankkapitalet. Regeringen försöker nu komma förbi problemet med de höga hyrorna och tilltagande orättvisor genom åtgärder som innebär ökad satsning på det privata fastighetskapitalet och en allmän privatisering i boendet.

Ett utbyggt system med ägandelägenheter och småhus samt en avrustning av de allmännyttiga (kommunala) bostadsföretagen ingår som åtgärder i en borgerlig bostadspolitik. Vidare diskuterar man förändringar som innebär sämre service och underhåll och lägre utrustningsstandard i hyreslägenheter. Man fortsätter att satsa på ökat småhusbyggande och en bostads- och skattepolitik som gynnar höginkomsttagare, ägare av hus och lägenheter, på bekostnad av dem som hyr.

Den kapitalistiska krisens bördor vältras över på de arbetande, bl. a. genom kraftigt höjda hyror. Höjningskrav på ca 20 kr./m² har framförts av de kommunala bostadsföretagen. Höjningar av sådan storlek betyder 125–150 kr. per månad för en normal trerumslägenhet. Enbart för att kompensera detta behövs minst 2 kr. i timmen i lönehöjning. Eftersom de små lönehöjningar som avtalsrörelsen gav redan är uppätta av andra prisökningar, finns det inget utrymme för nya hyreshöjningar. Allt fler hyresgäster-lönearbetare säger därför nej och kräver hyresstopp och en ny bostadspolitik, som tar itu med orsakerna till och förhindrar nya hyreshöjningar.

Vpk föreslår direkt statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen. Därmed hindrar man höjningar också i de privatägda fastigheterna. De allmännyttiga bostadsföretagen har bestämda bostadssociala uppgifter och därmed ett större ansvar och behov av stöd.

Sådant stöd enbart till allmännyttan innebär att det hittills för hyresgästerna ogynnsamma bruksvärdessystemet utnyttjas *mot* de privata fastighetsägarna. Därigenom blir också det privata fastighetsägandet mindre intressant för kapitalet.

Om allmännyttan verkligen behöver ökade intäkter motsvarande i genomsnitt 20 kr./m² betyder det närmare 1 miljard kronor för att undvika nya hyreshöjningar. Kostnaderna behöver knappast bli så stora efter genomgång av kalkylerna, och därtill tillkommer att stat och kommun slipper betala de höjda bostadstillägg som automatiskt följer med höjda hyror.

Naturligtvis är det ändå mycket pengar, men de kan ställas i relation till att villaägarnas avdragsrätt innebär ett beräknat skattebortfall på flera miljarder per år och att bidrag och lån till storfinansens uppgår till mångdubbla belopp. Enbart den årliga *ökningen* av stödet till villaägare beräknas ju uppgå till 1 miljard kronor. Det finns pengar i statskassan, om regeringen verkligen *vill* utjämna något av orättvisorna mellan framför allt höginkomsttagare med

stora villor och hus å ena sidan och vanliga hyresgäster å andra. Man kan använda dessa pengar till hyresgästernas bästa, om stödet till hyresgästerna uppfattas som en politisk nödvändighet.

Hyran är en tung post i budgeten för många hushåll. Under 1970-talet har hyrorna skjutit kraftigt i höjden och t. o. m. ökat snabbare än den kraftiga allmänna inflationen. Åren 1970–1977 ökade konsumentprisindex med 80,5 % medan den genomsnittliga årshyran för en hyreslägenhet under samma tid ökade med 92,5 %. När allmännyttiga bostadsföretag och privata fastighetsägare nu ånyo vill höja hyrorna för att få s. k. självkostnader täckta (allmännyttan) eller öka sina vinster (privatvärdar) möts de av ett alltmera bestämt motstånd från hyresgäster som helt enkelt inte orkar med fler hyreshöjningar.

Hyresgästernas riksförbund har ställt krav på statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen för att hålla hyreshöjningarna nere. Förbundet vänder sig emot kraven på nya hyreshöjningar och har meddelat att man i vart fall inte kan acceptera mera än 7 kr./m² fram till den sista december 1979. Man vill åstadkomma ett sådant "tak" genom lagstiftning.

Vpk, som redan under tidigare år fört fram krav på statligt stöd till allmännyttan för att undvika nya höjningar, menar att den aktuella situationen motiverar och kräver ett absolut stopp för hyreshöjningar. Vpk upprepar därför kravet på hyresstopp genom statligt stöd till allmännyttan, dvs. att staten skall svara för hela kostnaden för att åstadkomma detta, inte bara den del som ligger över en eventuell höjning med 7 kr./m².

Det är nu de kommunala bostadsföretagen måste erhålla statligt stöd, t. ex. genom ränte- och amorteringsfria lån, för att förverkliga ett hyresstopp. Det är nu det gäller att åstadkomma en nollställning i avvaktan på åtgärder som kan stoppa hyresutvecklingen och pressa hyrorna. Det är nu regeringen måste ingripa och stoppa hyresutplundringen.

Nästa steg måste vara kraftåtgärder mot all spekulation i mark, byggande, byggmateriel och finansiering. Detta steg måste innebära en bostadspolitik för lägre boendekostnader, ökat bostadsbyggande, bättre bostadsmiljöer och verkligt hyresgästinflytande.

Några huvudkrav som måste genomföras för en ny bostadspolitik är:

Hyresstopp genom statligt stöd till de kommunala bostadsföretagen i form av ränte- och amorteringsfria lån.

Prisstopp och prissänkningar på byggnadsmaterial, effektiv priskontroll och prisövervakning i hela byggbranschen.

Ökning av bostadsbyggandet till minst 75 000 lägenheter per år, varav flertalet i flerfamiljshus, en kraftig ökning av sanering och upprustning av bristfälliga lägenheter liksom byggande av kollektivhus och andra åtgärder för kollektivt boende.

Regionala bostadsförsörjningsprogram för att bygga bort bostadsbristen och bristerna i bostadsmiljön, en ordentlig höjning av bidragen till förbättring av boendemiljön.

Förbättrade bostadsbidrag, höjning av övre hyresgränser och inkomstgrän-

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

serna, sänkning av åldersgränsen för rätt till bostadsbidrag från 18 till 17 år.

Obligatorisk kommunal bostadsförmedling för alla nyproducerade och ledigblivna lägenheter med skyldighet för fastighetsägare att ta emot anvisad hyresgäst.

Skärpt lagstiftning och kraftåtgärder mot fastighets- och lägenhetsspekulation, priskontroll vid försäljning av småhus och bostadsrättslägenheter, begränsning i avdragsrätten för upprustning och ombyggnad av hyreshus, skärpning av realisationsvinstbeskattningen.

Ökade möjligheter för kommunala markförvärv och tomträttsupplåtelser, bl. a. genom större anslag till marklånefonden och förbättrade låne- och räntevillkor.

Ekonomisk rättvisa mellan olika boendeformer, exempelvis genom begränsning av ränteavdragen till skuldbelopp på högst 200 000 kr., avdrag från skatt och inte från inkomst och förhöjd intäktsschablon för taxeringsvärden över 200 000 kr.

Stopp för nya höjningar av el- och va-taxor som drabbar vanliga hyresgäster, rättvisa taxor genom översyn och omkonstruktioner i syfte att få en omfördelning, där storförbrukare inom industri och handel får ta en större andel av kostnaderna.

Förbättrad bygg-, mark-, hyres- och saneringslagstiftning genom förändringar som tillförsäkrar hyresgästerna rätt till stridsåtgärder och större rättigheter och inflytande då det gäller planering, byggande, utformning, förändring och förvaltning av bostäderna och närmiljön.

I kampen för en ny bostadspolitik måste också följande grundläggande krav ställas för att angripa orsakerna till dagens bostadspolitiska missförhållanden:

Statlig bostadsbank för totalfinansiering av bostadsbyggande och följdinvesteringar. Enhetslån till låg och fast ränta och med förlängd amorteringstid till allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag.

All mark för samhällsbyggande överförs i kommunernas ägo, upplåtelser av mark får endast ske mot tomträtt.

Alla hyreshus i kommunal ägo med kollektiv förvaltning genom ett successivt överförande av alla privata hyreshus -- i första hand de större husen i tätorternas centrala delar.

Förstatligande av byggnadsmaterialindustrin, i första hand av de monopoliserade, tunga delarna.

Statliga och kommunala byggföretag för byggande av bostadsområden.

Med hänvisning till det anförda vill jag till bostadsministern ställa följande frågor:

1. Kommer regeringen att föreslå något statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen för att förhindra nya hyreshöjningar i befintliga hyreshus?

2. Vilka åtgärder vill regeringen vidta för att stoppa eller begränsa kostnadsökningarna för nya hyres- och bostadsrätts-hus hos kommunala och

kooperativa företag?

3. Överväger regeringen några förslag till förbättringar av bostadsbidragen genom bl. a. en höjning av övre hyresgränser och inkomstgränser?

4. Är regeringen beredd att föreslå åtgärder som kan öka bostadsbyggandet till minst 75 000 lägenheter per år med satsning i första hand på flerfamiljshus och hyreslägenheter?

1978/79:38 av *Åke Gillström* (s) till statsrådet Birgit Rodhe om Maranatarörelsens skolor:

Maranatarörelsen har i olika delar av landet startat s. k. pilgrimsskolor. Av rörelsens ledare ges genom massmedia beskedet

att barnens lärare är mest meriterade genom att sakna lärarutbildning,

att man inte eftersträvar någon objektivitet som i de vanliga skolorna,

att ett fritt val för barnen inte existerar,

att aga ingår som en del av skolans uppfostran,

att barnen uppmanas uppta kamp mot fackförkningsrörelsen och folkrörelserna, och

att könsrollsfrågor aldrig diskuteras i skolan.

Mot bakgrund av dessa uttalanden anhåller jag att till statsrådet Rodhe få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att Maranatarörelsens skolor överensstämmer med 35 § i skollagen?

2. Vilka åtgärder avser i annat fall statsrådet vidtaga?

1978/79:39 av *Anton Fågelsbo* (c) till bostadsministern om ökade möjligheter till bostadsbyggande på landsbygden:

Genom en lång rad beslut och uttalanden under senare år har klarlagts statsmakternas vilja att i ökad utsträckning möjliggöra för människor att bygga och bo på landsbygden. Trots detta är tillämpningen av lagar och regler på många håll synnerligen byråkratisk och restriktiv. Bl. a. med stöd av miljöskyddslagen eller hälsovårdsstadgan avslås byggnadslov i omsorg om jordbruksnäringens utveckling.

Mig förefaller det rimligt att den som önskar landsbygdens alla fördelar när det gäller boendemiljö också får tåla de små nackdelar, i form av lukt och buller, som kan vara förknippade med att bo i en jordbruksbygd. Det avgörande måste ändå vara att människor ges möjlighet att själva välja boendeform och boendemiljö.

Vid tidigare interpellationer till bostadsministern kring dessa problem har i svaren hänvisats till pågående arbete med byggnadslagen men framför allt till de ändringar i byggnadslagen som vidtogs i anledning av regeringens proposition 1976/77:122. Denna proposition har emellertid inte medfört någon förbättring när det gäller möjligheterna till samexistens mellan bostäder och rationell jordbruksdrift. Det erfordras uppenbarligen att en formell möjlighet ges att komma förbi de snåriga regler som förhindrar människor att ta del av landsbygdens samtliga dofter. Införande av luktser-

Onsdagen den
18 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

vitut är en sådan formell möjlighet.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för bostadsdepartementet få ställa följande fråga:

Anser bostadsministern med stöd av nu vunna erfarenheter att det finns skäl att genom luktservitut möjliggöra avstyckningar och byggnadslov på landsbygden i ökad utsträckning?

1978/79:40 av *Gunnar Olsson* (s) till socialministern om ökad vårdutbildning:

De äldre har självklar rätt till den välfärd de själva varit med om att bygga upp. Det gäller materiell standard genom folkpension och ATP. Det gäller sjuk- och hälsovård. Det gäller mänsklig omtanke och samvaro med varandra. Även när andra grupper får vänta på förbättringar måste vi se till att vi kan ta hand om våra gamla och sjuka på ett bra sätt.

Socialdemokraterna har i riksdagen lagt fram förslag om ett femårigt program med sikte på att få till stånd 10 000 nya vårdplatser inom långtidsvården och lika många platser inom hemsjukvården. Programmet innefattar också åtgärder för att förbättra personal- och vårdsituationen inom långtidsvården. Det innebär en personalökning på ca 25 000 personer.

Landstingen har framför sig stora investeringsprogram och inom de flesta landsting, bl. a. Värmlands läns, prioriteras långtidsvården. Detta är också nödvändigt med tanke på vårt läns åldersstruktur, bristen på långvårdsplatser, som är mest markant i norra och västra Värmland.

Det är fråga om utbyggnader på olika håll i landet som alla på sikt kommer att kräva betydande personalförstärkningar. Då bristen på vissa kategorier vårdpersonal redan i nuläget är besvärande i landet finns det all anledning att se med oro på framtiden.

Vi har i dag över hela landet en brist på vårdpersonal. Vissa personalkategorier kan utkristalliseras som speciellt otillräckliga. Vi behöver redan nu mer personal vid våra sjukvårdsinrättningar, och med hänsyn till den expansion som förväntas, framför allt inom långtidsvården, kommer bristsituationen att bestå, och t. o. m. att försvåras.

Över hela landet är man i färd med att söka finna lösningar när det gäller att öka utbildningsutbudet. Vårdskolorna har ambitioner att expandera, men oftast stöter man på patrull i form av brist på vårdlärare. Hela utbildningskomplexet har blivit en flaskhals inom svensk sjukvård. Alla krafter måste sättas in för att söka bredda utbildningen så att vi i framtiden kan möta det ökade behovet av personal till de nya vårdenheter som växer fram.

Vi har f. n. oacceptabelt många avdelningar stängda sommartid på grund av brist på vårdpersonal. Landstingens annonsering efter olika kategorier vårdpersonal har en tendens att öka, vilket väl också speglar bristen. Vi har att se fram emot att nya vårdenheter tillskapas ute i landet, och vi vet att dessa nya lokaler måste bemannas med utbildad personal. Att bygga nya vårdlokaler, fylla dessa med sjuka och vårdbehövande människor och sedan sakna erforderlig personal kan inte betecknas som den välfärd som de äldre har

självklar rätt till. Utöver de insatser som redan görs för att råda bot på personalbristen anser jag att en intensifierad verksamhet måste till i syfte att bredda utbildningen inom vårdsektorn.

Här är det då viktigt att representanter för fackliga organisationer får deltaga, därför att det måste gälla utbildning av vårdpersonal på alla nivåer för att kunna möta det framtida behovet av utbildad personal inom hälso- och sjukvården.

Med stöd av det anförda anhåller jag att få rikta följande fråga till socialministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att möta det framtida behovet av utbildad personal inom hälso- och sjukvården?

1978/79:41 av *Gunnar Olsson* (s) till industriministern om boardindustrins framtid:

Den 8 februari i år lämnade enmansutredaren Johan Åkerman över boardutredningen till industriminister Nils G. Åsling. Alltsedan dess har det varit tyst om utredningen.

Boardutredningen gjordes för att få en samlad bedömning av de framtida förutsättningarna för boardindustrin och de elva fabrikerna för tillverkning av board. Utredningen lades fram och gav flera förslag till åtgärder inom boardindustrin.

Den förra regeringens industriminister tillsatte utredningen och man hade förväntat sig någon form av initiativ under tiden fram till dess att regeringen Fäldin avgick. Så skedde dock inte och oron hos de anställda bara tilltar. Utvecklingen för exempelvis fabriken i Pilgrimstad i Jämtland är ett talande exempel. Företagen är aktiva vart och ett på sitt håll och det föreligger en uppenbar risk för att nedläggningar av företag och utslagning av arbetskraft kan komma att ske planlöst och okontrollerbart.

Det bör därför vara angeläget att regeringen nu redovisar sin syn på den svenska boardindustrins framtidsutsikter och att regeringen presenterar ett handlingsprogram byggt på den Åkermanska utredningen.

På alla orter där det finns en boardfabrik råder det stor oro bland de anställda och befolkningen i övrigt. Från Svenska träindustriarbetareförbundet har man nyligen gett uttryck för den här oron och efterlyser agerande från industridepartementets sida. För de anställda och de enskilda orter som är beroende av boardindustrin är det allvarligt om man från regeringens sida låter problemen värka ut och att den kapacitetsneddragning, som alla är ense om måste bli nödvändig, får ske utan en objektiv utvärdering.

På vissa av de berörda orterna behövs medel och resurser för att boardfabriken – som på en del håll är den enda industrin på orten – skall bli livskraftig. På andra orter behövs medel för att få fram nya sysselsättnings-tillfällen.

Någon måste se till att resurser kommer fram och att åtgärder vidtas – att en kartläggning görs av var och hur en strukturomvandling – som tycks vara ofrånkomlig – bäst skall kunna genomföras. Exempelvis, var kan ingrepp ske

med minst skadeverkningar? Vad finns det för alternativa sysselsättningar för de anställda som kommer att beröras?

Att låta företagen själva klara ut de strukturella problem som uppstår i samband med en sanering av branschen kan få förödande följder. Här måste industridepartementet gå in och göra en samlad bedömning utifrån det underlag som den i vintras genomförda utredningen lät presentera.

Det finns nu ett utredningsunderlag för ett agerande från industridepartementets sida och mot bakgrund härav anholder jag att få rikta följande fråga till industriministern:

Vilka åtgärder är industriministern beredd att vidtaga för att inte en okontrollerad kapacitetsneddragning kommer att ske inom boardindustrin?

1978/79:42 av *Maj Britt Theorin* (s) till försvarsministern om B3LA-projektets inverkan på vissa försvarskostnader:

Hur mycket kommer det att kosta skattebetalarna att säga nej till B3LA? Den frågan måste ställas sedan nya, viktiga uppgifter kommit i dagen.

Den socialdemokratiska minoriteten i 1974 års försvarsutredning sade redan i januari 1977 nej till utveckling och produktion av det lätta attackplanet B3LA, som skulle kräva minst 350 miljoner årligen utöver den borgerliga försvarsramen. Den borgerliga majoriteten önskade B3LA men ville inte presentera räkningen för väljarna. Utredningen, förutom jag själv, förordade vid den tidpunkten en satsning på den redan tillgängliga Viggenplattformen i form av ett medeltungt attackplan A 20, en vidareutveckling av JA 37, som då beräknades rymmas inom försvarsramen. Socialdemokraterna har klart och entydigt vid flera tillfällen bekräftat sitt nej till B3LA och sagt sig vilja riva upp ett eventuellt beslut av den borgerliga regeringen vid ett regimskifte i 1979 års val. Överbefälhavaren angav redan till 1974 års försvarsutredning att B3LA inte rymdes i vare sig det borgerliga alternativet (s. k. B-nivå) om 52 miljarder på fem år i 1976 års priser eller det socialdemokratiska om 50,5 miljarder. ÖB har klargjort vid flera tillfällen, att ett genomförande av B3LA förutsätter väsentliga förstärkningar av försvarsanslagen. Senast den 1 juni i år har ÖB krävt köp av flygplan från utlandet om inte en kraftig sänkning av kostnaderna för B3LA och A 20 kan genomföras.

Mot bakgrund av de tidningsuppgifter som förevarit och som inte dementerats av den förra regeringen är det av synnerlig vikt att regeringen offentligt redogör för de ekonomiska bindningar som redan nu görs till ett kommande beslut om B3LA.

Redan av B3LA-beredningens betänkande (Ds Fö 1977:7) framgår att alla alternativ till B3LA (A 20, utlandsköp, licenstillverkning etc.) belastas med mycket höga kostnader för avveckling av Saab-Scantias utvecklings- och produktionsresurser. Redan där finns således en bindning till B3LA-projektet, en bindning som Saab-Scania gjort allt för att vidga och låsa. Försiktiga beräkningar visar på att enbart denna typ av bindningar ligger i miljardklassen. Därtill kommer de pengar som redan är nedlagda i utveckling

och typarbete på B3LA.

Den 26 april i år röstade den borgerliga riksdagsmajoriteten ja till ett bemyndigande åt regeringen, som innebar att ytterligare sammanlagt 310 milj. kr. (i 1977 års penningvärde) skulle satsas på vårt framtida attackflyg, för att som det hette ge handlingsfrihet åt riksdagen den 1 juli 1979. En större del av dessa pengar har gått till B3LA. Beslutet fattades mot den samlade oppositionen. I den socialdemokratiska motionen och reservationen krävdes att B3LA-projektet skulle avbrytas omgående. Man konstaterade också i motionen att "det nu sker en betydande forcering av utvecklingsarbetena, trots att något politiskt beslut inte föreligger om att B3LA skall komma till stånd. --- Samtidigt som regeringen säger sig vilja eftersträva handlingsfrihet binder man alltmer pengar i B3LA-projektet."

Den före försvarsministern angav som förmildrande omständigheter för de nya B3LA-pengarna till riksdagen att de förestående beställningarna av JA 37 Viggen nu skulle bli billigare, tack vare det fortsatta utvecklingsarbetet på B3LA. I propositionen 1977/78:95 hette det att industrin "erbjudit s. k. takpris för serietillverkningen av Jaktviggen under förutsättning att utvecklingsarbetet på B3LA inte avbryts nu. --- Även om B3LA-projektet inte fullföljs kommer anskaffningen av jaktssystemet att bli billigare än om vi hade avbrutit B3LA-arbetet nu." Denna skrivning, som låg till grund för riksdagens beslut, har självfallet tolkats som att Saab-Scania satt ett maximipris, därtill ett lägre pris än tidigare, på de Viggenplan som nu har kontrakterats mellan FMV och Saab-Scania. Av uppgifter i pressen – som inte dementerats från försvarsdepartementet – framgår att det uppgjorda kontraktet, vars innehåll till större delen är hemligstämplat, innehåller två takpris, ett som gäller om B3LA byggs och ett annat, högre, som gäller om riksdagen säger nej till B3LA. Om detta är riktigt har riksdagen fattat sitt beslut på vilseledande uppgifter från försvarsdepartementet!

I detta refererade kontrakt finns också en option på den sista delserien av jaktviggas (59 stycken) avsedd att beställas senast den 15 juli 1980. Också i denna option sägs nu finnas två prisnivåer. Den ena nivån (vid ett nej till B3LA) är nära en halv miljard eller 50 % högre än alternativet att B3LA byggs. I riksdagens debatt den 2 juni bekräftade före statsministern att regeringen slutit ett avtal av denna karaktär.

I riksmötets slutminuter, under skydd av hemligstämplar, skulle alltså regeringen ha bemyndigat FMV att sluta ett kontrakt med Saab-Scania som avsevärt fördyrar ett kommande nej till B3LA. Strax efter det att riksdagen vilseletts med fagert tal om handlingsfrihet agerar den förra regeringen på rakt motsatt sätt. Alltmer kostnader binds direkt och indirekt till ett framtida avgörande – och detta sker helt bakom ryggen på riksdagen och det svenska folket. Hur kan det komma sig att regeringen gjort denna typ av bindningar innan den parlamentariskt sammansatta flygplansindustrikommittén presenterat sitt betänkande i höst? Ligger det inte i denna kommittés uppgifter att granska frågan om merkostnader för Saab-Scania?

I en ingående tidningsartikel om B3LA-affären sägs att före försvarsmi-

Nr 15

Ondsdagen den
18 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

nistern personligen förhandlat om ett avtal med vår flygindustri via ordföranden i Saab-Scania, Marcus Wallenberg. Vilken karaktär har dessa förhandlingar haft? Vad skiljer dessa förhandlingar från ett direkt ministerstyre? Det är på sin plats att regeringen också här lägger alla kort på bordet.

Det gäller vårt försvars framtida uppbyggnad och en affär på flera tiotals miljarder kronor.

Mot bakgrund av vad jag anført hemställer jag att till försvarsministern få ställa följande frågor:

1. Vilka motiv har funnits för att vilseleda riksdagen genom att förespegla lägre pris på Jaktviggen i utbyte mot att B3LA-projektet inte avbröts?
2. Hur mycket dyrare blir redan inplanerade och av riksdagen beslutade beställningar hos Saab-Scania vid ett slutligt nej till B3LA?
3. Skall de merkostnader som genom regeringens godkännande av FMV:s kontrakt med Saab-Scania uppstår vid ett nej till B3LA betalas via existerande försvarsbudget, och över vilka försvarssektorer skall detta tas?
4. I det senare fallet – är ÖB informerad om hur denna merkostnad skall slås ut på totalförsvaret?

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 18 oktober

1978/79:34 av *Gustav Lorentzon* (vpk) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi AB:

Den 28 april i år riktade jag en fråga till f. industriministern Åsling med anledning av alarmerande tidningsuppgifter om det statsägda företaget Berol Kemis i Domsjö, Örnsköldsvik, framtid. Han besvarade frågan den 22 maj och lät meddela att det inte förelåg några planer på att lägga ned tillverkningen i Domsjö samt att företagets ledning rimligen måste få arbetsro för att utarbeta ett rekonstruktionsprogram. Svaret verkade lugnande på Berolarbetarna och den allmänna opinionen i området. Ledningen för företaget fick arbetsro och resultatet har nu redovisats.

Enligt tillgängliga uppgifter om beslut nyligen i styrelsen för Berol Kemi kommer det att bli kraftiga nedskärningar av arbetsstyrkan. Det har talats om att av de 220 anställda endast 20 kommer att bli kvar.

Det råder givetvis en påtaglig oro bland de anställda och deras familjer. I hela Örnsköldsviksområdet sprider sig oron för den framtida sysselsättningen – även bland de över 900 anställda vid MODO:s sulfittfabrik i Alfredshem, där utlovade investeringar sedan lång tid helt har uteblivit.

Med anledning av det anförda och i anslutning till tidigare svar i samma ärende önskar jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att trygga sysselsättningen vid Berol Kemi i Örnsköldsvik?

1978/79:35 av *Bertil Måbrink* (vpk) till industriministern om åtgärder för att garantera sysselsättningen i Gävle:

De privata företagens hänsynslöshet tar sig alltmer groteska uttryck. Detta har Gävle kommuns invånare fått uppleva under en längre tid, inte minst de senaste dagarna.

Esselte i Gävle är ett avskräckande exempel. Trots vinstgivande produktion skall tillverkningen läggas ner.

Gävle Varv har varslat om nedläggning av sin produktion. Sammanlagt inom loppet av några dagar mister Gävle 250 arbetstillfällen.

Privatkapitalismens s. k. sociala ansvar är en myt, vilket invånarna i Gävle nu får erfara.

Jag vill fråga:

Tänker industriministern förhindra Esseltes och Gävle Varvs nedläggningar och konkret garantera sysselsättningen?

1978/79:36 av *Jörn Svensson* (vpk) till industriministern om den hotande krisen inom gummiindustrin i Helsingborg:

Sedan länge har nedläggningshot och krisförberedelser i form av utflyttning av produktion hängt över Tretorns gummifabrik i Helsingborg. Läget är en plåga för de anställda. Deras situation blir svår vid ett avskedande. Helsingborgs kommun är pressad och kommer att drabbas hårt vid ett fallissemang i dess gamla gummiindustri. I hela Västskåne har det ekonomiska läget drastiskt försämrats de senaste åren. Helsingborgare har inga jobb att pendla till i Ängelholm, Landskrona eller Malmö. Malmöhus län har det i dag sämre än rikets genomsnitt då det gäller arbete och framtidsprognoser.

Mot denna bakgrund ställer jag följande fråga till industriministern:

Vad gör regeringen inför den hotande krisen inom gummiindustrin i Helsingborg?

1978/79:37 av *Karl Hallgren* (vpk) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen vid Annonns-Krantz AB i Göteborg:

Televerkets beslut att anta ett anbud från det amerikanska multinationella företaget ITT för tryckning av och annonsanskaffning till de svenska telefonkatalogerna har väckt oro och bestörtning hos de anställda på Annonns-Krantz AB som tidigare skött detta arbete.

HTF-klubben vid det svenska företaget har offentligt protesterat mot televerkets cyniska sätt att handlägga frågan. Från televerkets sida har man uteslutande sett till företagsekonomiska fördelar att skriva kontrakt med ITT och helt bortsett från samhällsekonomiska och sociala konsekvenser.

En stor del av arbetsstyrkan riskerar nu att mista sina jobb. De som drabbas

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

av arbetslöshet kan endast förvänta sig någon form av omskolning, AMS-utbildning, förtidspensionering eller fortsatt arbetslöshet.

I HTF-klubbens uttalande påpekas just dessa sociala konsekvenser där det bl. a. sägs: "I det arbetsmarknadsläge som råder i Göteborg är det ingen som har något hopp om att få ett fast arbete utan att först ha gått många månader arbetslös."

De farhågor som kommer till uttryck i uttalandet är enligt min mening välgrundade. Det är därför av stor vikt för de anställda vid Annonns-Krantz AB att det med det snaraste vidtas åtgärder för att trygga sysselsättningen.

Har statsrådet för avsikt att vidta sådana åtgärder som tryggar sysselsättningen för dem som nu hotas av att mista sina jobb vid Annonns-Krantz AB i Göteborg?

1978/79:38 av *Nils Berndtson* (vpk) till kommunikationsministern om statsbidragsgivningen till vägbyggen:

Det har förekommit att vägverket vid behandlingen av ansökningar om statsbidrag till vägbyggen förbundet bidragsgivningen med trafiklösningar som varit stridande mot miljöintressen. Det måste anses otillfredsställande att statsbidragsgivningen tillämpas på ett sätt som hindrar kommunerna från att välja de ur miljösynpunkt fördelaktigaste trafiklösningarna.

Jag vill därför ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är regeringen beredd att utfärda sådana bestämmelser för statsbidragsgivningen till vägbyggen att kommunernas möjligheter att hävda miljöintressena tryggas?

1978/79:39 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till industriministern om regeringens åtgärder med anledning av visst avtal om upparbetning av kärnavfall:

Det avtal som tecknats mellan Svensk kärnbränsleförsörjning och Cogema om upparbetning av kärnavfall är konstruerat med vissa skadeståndsklausuler. En av dem innebär, enligt uppgifter i pressen, att om avtalet inte godkänns av den svenska regeringen, skall ett skadestånd på 900 milj. kr. utgå om inte avtalet har sagts upp till den 12 augusti 1978. Detta datum har passerats utan regeringsbeslut och utan uppsägning. Det förefaller egendomligt om SKB har kunnat teckna ett avtal med en sådan klausul utan regeringens vetskap, då det ju innebär en viss inskränkning av handlingsfriheten. Ännu egendomligare är det att det nämnda datumet fått passera utan att regeringen företagit någon åtgärd i den ena eller andra riktningen.

Jag vill därför fråga industriministern:

Fick SKB klartecken från regeringen att underteckna avtalet och varför har inte regeringen agerat för att undvika skadeståndet?

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

1978/79:40 av *Sune Johansson* (s) till försvarsministern om sysselsättningen vid AB Norma Projektilfabrik i Åmotfors:

Vid flera företag som har sin produktion inriktad på tillverkning åt det svenska försvaret råder osäkerhet om i vilken utsträckning man kan räkna på beställningar från försvarsmakten och av vilken storleksordning dessa i så fall blir.

Ett sådant företag är AB Norma Projektilfabrik i Åmotfors, som har sin verksamhet inriktad på tillverkning av ammunition och som således är mycket beroende av försvarsbeställningar.

I dagsläget råder stor osäkerhet om framtiden vid AB Norma Projektilfabrik. Man har i dagarna varslat 29 anställda om uppsägning och minskar arbetsstyrkan ytterligare genom naturlig avgång.

Åmotfors har tidigare under 1978 förlorat 140 arbetstillfällen vid Åmotfors Pappersbruk. Orten och kommunen tål inte ytterligare minskning av antalet arbetstillfällen.

För Åmotfors vidkommande är det nödvändigt att omgående få veta i vilken utsträckning AB Norma Projektilfabrik kan få del av försvarets order på ammunition.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till försvarsministern:

Avser försvaret att lägga ut order till AB Norma Projektilfabrik, som kan förhindra att varslade uppsägningar verkställs?

1978/79:41 av *Gunnar Olsson* (s) till jordbruksministern om åtgärder mot barkborreskadorna i Värmland:

Skogsbeståndet i Värmland har till följd av angrepp från granbarkborren tagit stor skada. Vissa delar av länet betecknas som katastrofområde.

Ekonomiska förutsättningar för att kunna förhindra att ytterligare skador uppstår måste tillskapas. En brett upplagd bekämpning måste nu ske, sedan en flyginventering för att fastställa årets skador visar att 1978 års granbarkborreangrepp är mycket svåra. Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län måste få medel till att genomföra åtgärder i stor skala inför och under 1979 års granbarkborrebekämpning.

Mot bakgrund härav vill jag rikta följande fråga till jordbruksministern:

Avser regeringen att sätta in några extra åtgärder för att söka förhindra att barkborreangreppen ytterligare sprider sig i de delar av Värmland som blivit värst utsatta?

1978/79:42 av *Stig Alftin* (s) till industriministern om åtgärder för att säkra sysselsättningen i Alfta, Ilsbo och Söderhamn:

Svenska skogsmaskinindustrin befinner sig i kris. Ett företag, Östbergs Fabriks AB, ÖSA, med ca 600 anställda i Alfta och 100 anställda i Ilsbo, har f. n. stora sysselsättnings- och likviditetssvårigheter. Dessa svårigheter kan befaras leda till varsel av stora delar av arbetsstyrkan. ÖSA är Alftas och Ilsbos

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

helt dominerande arbetsplatser.

Kockums skogsdivision i Söderhamn, med ca 300 anställda, befinner sig i likartade svårigheter. Diskussioner förs f. n. för att åstadkomma en bättre struktur inom branschen. Även utländska företag har visat intresse av att överta delar av svenska skogsmaskinindustrin.

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att säkra sysselsättningen för de anställda i här nämnda företag i Alfta, Ilsbo och Söderhamn? Vilka garantier vid en eventuell försäljning till svenska eller utländska företag kommer regeringen att kräva för att säkra den framtida sysselsättningen på berörda orter?

1978/79:43 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om bemanningen av Rödkallens fyr:

En betydande rationalisering sker f. n. inom lots- och fyrväsendet för att hålla sjöfartsverkets kostnader nere. Nu planeras en avbemanning av Rödkallens fyr i Bottenviken. Den modell som presenteras för att uppskatta kostnaderna och konsekvenserna för en avbemanning av nämnda fyr måste betraktas som tvivelaktig sett från samhällsekonomisk synpunkt. Det är ytterst osäkert om sjöfartsverkets avbemanning av Rödkallen medför någon reell vinst för statsverket eller om det enbart blir en överföring av kostnaderna till andra verk. En avbemanning av Rödkallen betyder avsevärda olägenheter för yrkesfiskarna i Bottenviken. Vidare har Rödkallen med sitt läge vid inloppet till en av Sveriges största hamnar stor betydelse för sjöfarten. För flyget har fyren stor betydelse och för SMHI är den en av de viktigaste utsjöplatserna.

Jag vill därför ställa följande fråga till chefen för kommunikationsdepartementet:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för en fortsatt åretruntbemanning av Rödkallen?

1978/79:44 av *Sten Svensson* (m) till ekonomi- och budgetministern om företagens kontrolluppgifter till taxeringsmyndigheterna:

Det planerade rationella skatteadministrativa systemet, RS-systemet, håller på att genomföras. Företagen tvingas härvid bl. a. leverera nya kontrolluppgifter redan för inkomståret 1978. Detta kan inte ske utan stora extra ansträngningar och kostnader för företagen. Företagen är i allmänhet alltjämt oinformerade om de slutliga krav som kommer att ställas.

Riksdagen har uttalat (SkU 1977/78:55) att övergångsbestämmelserna, av hänsyn till företagens uppgiftslämnande, skall innebära att nuvarande rutiner följs i vissa avseenden och att riksskatteverket, RSV, på ansökan får medge undantag från de nya kraven. Det torde härvid ha varit riksdagens mening att minska övergångssvårigheterna för företagen.

Många företag begär anstånd hos RSV till följd av de alltför snabba förändringarna i kontrolluppgiftskraven. Ansökningarna avslås regelmässigt. RSV vill endast medge att företagen antingen rapporterar enligt den nya

formbundna kontrolluppgiftsblanketten eller lämnar ett magnetband med samma uppgifter. Dessa alternativ är alltför knapphändiga för företagens del.

Med hänvisning härtill hemställer jag att till budgetministern få ställa följande fråga:

Kan regeringen medge att de företag som så önskar under övergångsåret 1978 får lämna kontrolluppgifter enligt tidigare förfarande och att man därvid också får använda den gamla blanketten, som varit i allmänt bruk sedan ett tiotal år?

1978/79:45 av *Hans Ålsén* (s) till försvarsministern om den framtida användningen av Upplands signalregementes anläggningar i Uppsala:

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:50 beslutade riksdagen den 30 maj samma år att flytta Upplands signalregemente (S 1) och staben för Uppsala-Västerås försvarsområde (FO 47/48) från Uppsala till Enköping. S-ledamöterna på Uppsala läns-bänken påtalade i motionen 1974:1780, bl. a. mot bakgrund av det besvärliga sysselsättningsläget i Uppsala, nödvändigheten av att statsmakterna ordnade med annan verksamhet i de ledigblivna lokalerna.

Försvarsutskottet anförde i sitt betänkande 1974:21 bl. a. följande: "Utskottet vill på nytt understryka behovet av skyndsamma åtgärder i syfte att finna lämplig användning för marken och byggnaderna. Utskottet förutsätter att sådana åtgärder vidtas varför någon framställning från riksdagen inte torde vara erforderlig."

Enär det under de senaste åren varit oroande tyst i detta ärende ber jag med hänvisning till det anförda få fråga försvarsministern:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit och när kan de förväntas ge resultat vad beträffar lokalisering av annan verksamhet till S 1:s nuvarande anläggningar i Uppsala?

1978/79:46 av *Mats Hellström* (s) till socialministern om utbyggnaden av barnomsorgen:

De barnomsorgsplaner som utarbetats i kommunerna visar att den av kommunerna planerade utbyggnaden åren 1978-1981 är klart otillräcklig för att klara målsättningen om 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem på fem år som beslutats av riksdagen och Kommunförbundet.

På vilket sätt avser socialministern medverka till att den av riksdagen uppsatta målsättningen för barnomsorgens utbyggnad skall kunna förverkligas?

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

1978/79:47 av *Ove Karlsson* (s) till försvarsministern om tidigareläggning av planerade leveranser till försvaret:

Enligt uppgifter i pressen skulle försvaret planera kraftiga nedskärningar i beställningar av kläder och skor för arméns räkning. Dessa nedskärningar skulle från sysselsättningssynpunkt få svåra konsekvenser för vissa orter.

Jag vill mot den bakgrunden ställa följande fråga till försvarsministern:

Är statsrådet villig medverka till en tidigareläggning av planerade leveranser till försvaret av kläder och skor, så att sysselsättningen inte äventyras vid de företag som berörs av aviserade nedskärningar?

1978/79:48 av *Ove Karlsson* (s) till jordbruksministern om förbudet mot användning av DDT i skogsbruket:

Sedan något år tillbaka råder förbud mot att använda DDT i skogsbruket. Under senare tid har dock uppgifter framkommit som tyder på att försök görs att smygvägen använda DDT i skogsbruket. Användande av förbjudna preparat måste betraktas som allvarligt. Försök att smygvägen använda DDT, utan att den som hanterar det vet att det gäller förbjudna preparat, måste bedömas som helt otillständiga.

Med anledning av detta vill jag till jordbruksministern framställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta för att se till att förbudet mot att använda DDT i skogsbruket efterlevs?

1978/79:49 av *Georg Andersson* (s) till arbetsmarknadsministern om tidpunkten för proposition om sysselsättningen i Vindelälvsområdet:

I december 1976 uttalade riksdagen att arbetet med genomförande av Vindelälvsprogrammet bör bedrivas med kraft för att skapa bestående arbetstillfällen i Vindelälvsområdet. I maj 1978 anmälde arbetsmarknadsutskottet att regeringen aviserat en proposition i ärendet senare under våren. Ännu har ingenting hänt. Den 28 september 1978 frågade jag förre industriministern Nils G. Åsling när proposition i ärendet skulle presenteras. Något svar har ej lämnats.

Med anledning härav ber jag att få upprepa följande fråga:

När kommer propositionen om särskilda sysselsättningsåtgärder för Vindelälvsområdet att läggas fram?

1978/79:50 av *Bertil Jonasson* (c) till ekonomi- och budgetministern om åtgärder mot barkborreskadorna i Värmland:

Granbarkborrens härjningar har varit ett svårt problem i norra Värmland under hela 1970-talet. Skadorna på skogen breder nu ut sig alltmer. Man kan utan vidare påstå att katastrof hotar. För att komma till rätta med problemen har röster höjts för att man skall kalhugga stora områden. Det är emellertid fullt klart att radikala åtgärder som måste vidtas förhindras av skatteskiäl. Det är därför nödvändigt att utvidga möjligheten att använda skogskonto eller

genom andra åtgärder på skatteområdet medverka till att bekämpningen av granbarkborren görs effektiv.

Är budgetministern beredd medverka till möjlighet till förlängd och förhöjd insättning på skogskonto eller till skattelindringar av annat slag för att underlätta bekämpningen av granbarkborren?

1978/79:51 av *Ralf Lindström* (s) till arbetsmarknadsministern om produktion av verktyg för tillverkning av gengasverk:

Med anledning av motion 1977/78:683, väckt av mig, i vilken yrkats att riksdagen måtte besluta uppmana regeringen ta initiativ till att order förläggs till Volvo Olofströmsverken för framtagning av produktionsutrustning för gengastillverkning, beslutade en enhällig riksdag enligt följande:

Enligt försvarsutskottets mening vore anskaffning av verktyg för tillverkning av gengasverk till gagn för totalförsvaret. Utskottet delade arbetsmarknadsutskottets uppfattning att det finns sysselsättningspolitiska skäl för projektet. Utskottet hade en positiv inställning till det och utgick från att regeringen noga skulle överväga möjligheterna att genomföra det. För detta talade, enligt utskottet, också försvarspolitiska skäl. Utskottet avslutade betänkandet: "Regeringen bör i lämpligt sammanhang till riksdagen anmäla vidtagna åtgärder."

Över fem månader har nu gått sedan riksdagens beslut. Projektet är fortfarande aktuellt och mycket angeläget för Olofströmsverken, men ingenting har hörts från regering och departement.

Med hänvisning till det anförda vill jag till arbetsmarknadsministern Wirtén ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit i ärendet?

1978/79:52 av *Guðrun Sundström* (s) till bostadsministern om lagstiftning rörande säkerheten vid brunnar:

De senaste sex åren har, enligt uppgift från samarbetskommittén mot barnolycksfall, ett 50-tal barn ramlat ned i brunnar utan säkerhetslock. Åtta av dem har dött. I bl. a. Norge finns det en särskild brunnslag som reglerar säkerheten. Någon motsvarighet härtill finns inte i Sverige.

Med detta som bakgrund ber jag att få ställa följande fråga:

Överväger statsrådet att ta initiativ till en lagstiftning som reglerar säkerheten vid brunnar?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 17.52.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 15

Onsdagen den
18 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*